

81072

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

**SEMÂ' ve DEVRÂN
RİSÂLESİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Hazırlayan

Mehmet KEMİKSİZ

Danışman

Prof.Dr. Mustafa TAHRALI

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM İNCULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İSTANBUL - 1997

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IV
ÖNSÖZ	V
1- RİSÂLENİN MUHTEVÂSİ	1
2- SEMÂ' ve DEVRÂN RİSÂLESİNDE ADI GEÇEN MÜELLİF ve.....	
ESERLERİ HAKKINDA.....	20
SONUÇ	23
BİBLİYOGRAFYA	24
SEMÂ' ve DEVRÂN RİSÂLESİ METNİ	25
1- RİSÂLEDE ADI GEÇEN KİTAP İSMİ İNDEKSİ	158
2- RİSÂLEDE ADI GEÇEN ŞAHIS VE YER İSİMLERİ İNDEKSİ	159
OSMANLICA METNİN FOTOKOPİSİ	162

KISALTMALAR

a.e.	:	Aynı eser
a.g.e.	:	Adı geçen eser
(a.s.)	:	Aleyhisselâm
b.	:	Bin, İbn
b k.	:	Bak, bakınız
c.	:	Cild
H z.	:	Hazret-i
Haz.	:	Hazırlayan
İst.	:	İstanbul
k.	:	Kitap
Ktp.	:	Kütüphâne, kütüphânesi
K.S.	:	Kuddîse Sırruhû
md.	:	Madde, maddesi
nr.	:	Numara
v.	:	Vefât târihi
s.	:	Sayfa
(S.A.V.)	:	Sallallâhü aleyhi ve sellem
trc.	:	Tercüme, tercüme eden
vr.	:	Varak
vs.	:	Ve sâire

ÖNSÖZ

İnsanlık târihinde hâdiseler, kendine özgü bir takım şartlar müvâcehesinde gerçekleşir. Zaman zaman târihin akışının yavaşladığı, bâzen de âdeta bir sel gibi hâdiselerin ve vâk'aların insanlığı sürüklediği dönemler bulunmaktadır.

İslâmiyetin ortaya çıkışı ve yayılış târihi, insanlık târihinde eşine rastlanılmayan, ender olaylardan birisidir. Hz. Peygamber'in henüz müslümanların sayısı bir elin parmaklarını geçmezken bildirdiği "Sâsânî ve Bizans topraklarına vâris olacaksınız" mûcizesi, o'nun irtihâlinden kısa zaman sonra gerçekleşmiş, eski dünyânın önemli bir kısmı ya doğrudan müslümanlaşarak, ya da müslümanların tesir sahâsı altına girerek, insanlık târihinde yeni bir safhanın açılışına şâhitlik etmiştir.

Özü itibâriyle İslâm'ın ilk asrındaki modelini, nesilden nesile yaşatmayı gâye edinmiş ve temel kaynaklar etrafında gelişmiş olan tasavvuf da, târihî ve ictimâî gelişmelere bağlı olarak, kendi içerisinde çeşitli merhalelerden geçmiştir.

Tasavvufun ilk devirleri kaynaklarda da belirtildiği gibi "zühd" dönemi olarak anılır. Bundan sonra, bir takım yenilikleri de bünyesinde toplayarak, târihten günümüze akan bu büyük nehrin ilk çığırını açmış oldu.

Bu yeniliklerin asıl kaynağını, İslâm'ı yeni kabullenen kişi, grup ve toplumların berâberlerinde getirdikleri kültürel ve sosyal unsurlar ile, fetihler sonucu İslâm coğrafyasına katılan topraklar üzerinde yaşayan milletlerin toplumsal anane ve gelenekleridir.

Her iki durumda da bu insanlar kültürlerini tamâmen bırakıp İslâm'ı kabûl etmiş değillerdir. Bu değişik kaynaklı kültürler İslâm toplumuna tesir etmiş, ancak İslâm'ın yerleşik düzeni bu kültürleri kontrol altına almış ve kendi istikâmetinde yönlendirmeyi başarmıştır.

Tasavvufî yasayış tarzının içine sonradan giren mûsikî de, önce kabul görmemiş. Bunun sebebi, te'sîr fonksiyonları kuvvetli olan bir alanın tasavvuf içerisinde yapacağı etkinin kontrol altında tutulup tutulamayacağı konusunda birçok şüphenin olmasıdır. Bu açıdan bakılacak olursa başlangıçta mûsikînin dînî olamayacağı görüşünü taşıyanlar haklı görünebilirler. Ancak unutmamak gerekir ki, mûsikînin temelini oluşturan insandır. Yani

insan sesidir. İnsanın kullanımında olan her nesnenin müsbet ve menfî etki alanlarının olması kaçınılmazdır.

Herşeye rağmen, tasavvuf zaman zaman suskunluk, içine kapanıklık, ruhâniyet ve sırlar âlemi olarak bilinse de zaman zaman coşku, hareket, akış, neş'e ve hızlı etkileşim özelliğine olan bir yapıya sâhiptir.

Tasavvufu ikinci özelliği îtibârı ile düşündüğümüz zaman insan içinde gizli, müsbet duyguları galeyâna getirme aracı olarak sesin ve diğer mûsıkî aletlerinin kullanılıp, insanların coşkulu ve duygulu anlar yaşayarak bu hallerinde de birçok mânevi zevk ve lezzetleri tatmaları yadırganacak bir durum olmasa gerek.

İşte bu açıdan tasavvuf ehlinin semâ' (işitme, duyma, hissetme) anlamında kullandığı mûsıkî günden güne tasavvufun derinlerine inmiş âdeta bir parçası haline gelmiştir.

Özellikle, tasavvufî hayâtın medreseleri durumunda olan tarîkatlardan bâzılarının da, yine tasavvufun ana unsurlarından biri olan zikir ile birlikte mûsıkî kullanmayı tercîh etmeleri, mûsıkînin dînî mesnedinin tescili olmuştur.

Bu durumda, mûsıkînin lehinde ve aleyhinde görüşlerin beyân edilmesi, diğer taraftan aleyhte olanların görüşlerine karşı mûsıkî dinlemenin ve zikirde kullanmanın cevâzı ile ilgili görüşler birbir sıralanmıştır.

Mûsıkînin bu kuvvetli te'sîr gücünün devâm etmesinden dolayı elbette lehte ve aleyhte görüşler târihte olduğu gibi günümüzde devam etmesini de engellemek mümkün değildir. Çünkü her gelecek günde geçmişin görüş ve düşüncelerini taşıyacak ve savunacak insanlar bulunacaktır.

İncelediğimiz bu risâle de daha çok fikhî prensipler muvâcehesinde tasavvufî hayât içine dâhil olan mûsıkî (semâ' ve devrân)nın dînî mesnedlerini işleyerek itirazcıya cevâp ve karşı düşünceyi def' etme mâhiyetini taşımaktadır.

İşte üzerinde çalıştığımız bu eser de bahsettiğimiz düşünce ve görüşler itibarıyla önemli bir farklılığa sahiptir. Burada semâ'ın savunmasını yapan kişi, aynı zamanda medreselerde bulunmuş, fıkıh muallimliği yapmış, kısaca ehl-i zâhir ulemâsından birisidir. Bu îtibarla, tartışmalarını olabildiğince fikhî ölçü ve kavramlara bağlı kalarak, görüşlerini fıkıh ölçüsünde âyet, hadis ve selef fetvâlarından destekleyerek bir noktaya varmaya çalışmaktadır. Eserinde yer verdiği ve mürâaat ettiği müellif ve kitaplara

baktığımızda, tamamiyle fıkıh disiplini uygun, kavramları hassasiyetle kullandığını görmekteyiz. Bu açıdan esere, "fıkıhçı gözüyle "semâ'nın dînî mesnedileri" şeklinde bakmak, fazla iddialı bir yaklaşım olmayacaktır.

Böyle bir çalışma yapmama fikirleri ile destek veren ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım, muhterem hocam Prof.Dr. Mustafa Tahralı Bey'e, metinlerin okunmasında çokca emeği bulunan değerli hocam merhûm Yrd.Doç.Dr. Selçuk Eraydın Bey'e, çalışmalarım esnâsında kıymetli düşünceleri ile bana şevk ve gayret veren kıymetli hocalarım Prof.Dr. H. Kâmil Yılmaz Bey ve Prof.Dr. İrfan Gündüz Bey'e, ismini zikredemediğim, maddî ve mânevî destek sâhiplerine şükranlarımı arz ederim.

Mehmet KEMİKSİZ
İstanbul - 1997

RİSÂLENİN MUHTEVÂSİ

Tasavvufun ana unsurlarından birisi ve en önemlisini teşkil eden, bağımsız bir rûhânî hayâtın şekillenmesinde temel esaslarından biri olan zikir ve âdâbı üzerine ilk zamanlardan itibâren pekçok tartışmalar yapılmış ve eserler kaleme alınmıştır. Bu eserlerden bâzıları umûmen zikir konusunu işlerken, bâzıları da birer tasavvuf okulu olan tarîkatlerin kendine mahsus zikir âyinlerini konu almıştır.

İlk devirler, genel bir tasnifte "zühd" devirleri olarak kabul edilmektedir. Üçüncü asırdan itibaren bir taraftan gelişen ictimâî ve kültürel hayâta mukâbil olarak yeni görevler yüklenerek sosyal müesseselerini kurarken, bir taraftanda yeni nesillerin İslâm'ın tasavvuf süzgecinden yorumlanan esaslarını daha iyi kavramaları için çeşitli eserler kaleme almışlardır. Bu dönemde bir taraftan da tasavvufî eğilimler daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Râbiatü'l-Adeviyye (Ö. H. 185) "Allah sevgisi", Seriiyyü's-Sakatî "tevhit", Zinnûn-i Mısıfî "mânevi makâmât", Bâyezîd-i Bestâmî "fenâ, şatah ve sekr" Ebû Saîd el-Harraz "bekâ", Cüneyd Bağdâdî "sahv (ayrılık)" Hallâc-ı Mansûr aynü'l-cem', "hulul ve ittihad" üzerine binâ etmişlerdir.¹

Mutasavvıf çevrelerde bu önemli kavramlar üzerine mütâlaalar devâm ederken, bu câmianın gündemine yeni bir ıstılah girmiştir ki, bu da "Mûsikîdir".

Tarîkatlar içinde "semâ" nâmı ile kullanılan bu tâbir bir çok tartışmayı da beraberinde gündeme getirmiştir.

Özellikle fıkıh ve hadis ulemâsının hattâ bâzen tasavvuf çevrelerinden bir kısım sûfî ve zâhidin bile tenkitlerine mâruz kalmıştır.

Ayrıca semâ'ı câiz gören sûfîler de bunu muayyen kimseler için ve belli bir dereceye kadar câiz görmekte, bunun dışındaki mûsikîyi tenkit etmekte idiler.²

Bu konudaki cedel öyle ilerlemiştir ki, çok ayrıntı denilebilecek, hareketler, sesler, sözler ve kelimelere anlamlar yüklenmiştir.

Anlaşılan o dur ki; tasavvuf ehli semâ' ile Allah ve Rasûlüne, bildirdiği kurallara tâbi' olduklarını izâha çalışırken zâhir ulemâsı olarak vasıflandırılan medrese âlimleri onları yeni ibâdetler ihdâs etmekle suçlayagelmişlerdir.

1- Uludağ Süleyman, *İslâm Açısından Mûsikî ve Semâ*, Bursa 1992, s. 227.

2- Uludağ Süleyman, *a.g.e.*, s. 228.

Sûfîler, yaptıkları semâ' ve vecde (mûsıkî ve raks) oyun ve eğlence nazarı ile bakılmasından rahatsız olmuşlar, muhâlif düşüncede olanlara karşı cevaplar, reddiyeler ve fetvâlar serdederek hem dinî hayat karşısındaki yerlerini sağlama almışlar hem de tasavvuf içerisinden çıkacak muhtemel taşkınlıklara karşı bir "iç şerîat"ın âdâb ve erkânını tesbit etmişlerdir.

İşte üzerinde çalışma yaptığımız eser bu bakımdan bir semâ' ve devrân risâlesidir.

Risâle; 111 varak ve nesih yazı türü ile yazılmıştır. Süleymaniye kütüphanesinde Beşir Efendi yazar ismi ile 1352 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Araştırmalarımızdan, bir nusha olduğu kanâatine vardık.

Ancak, mâlûm İstanbul kütüphâneleri dışında başka bir nüshasının olma ihtimali de mevcuttur.

Eserin hakkındaki bilgileri ihtiva eden bir kaç satırı buraya aynen aktaralım "Temmetürrişâle-i şerîfe fî âhir-i Rebû'levvel fî târîh-i erbaîne ba'de'l-elf"³ verilen bu tarih ile 1040 senesinin Rebû'levvel ayının sonunda bu eserin tamamlandığını anlamış bulunmaktayız. Devamla; "Ma'lûm ola ki bu risâle, Diyâr-ı Anadolu'da, Kütâhiyye Sultanönü Sancağında, Karye-i Çavdar ve Kalburcudâ sâkin âlim ve âmil, fâzıl ve kâmil, vâ'iz ve nâsîh ve müzekkir ve fakîh ve muhaddis ve müfessir, tarafeyni ma'mûr Kalburcu Şeyhi Beşir Efendi demekle ma'rûf ve meşhur, azîz, sâhib-i temyîzindir. Dârı dünyâdan intikâl ve dâr-ı âhirete irtihallerine karîb bulunmakla kendi hatt-ı mübârekeleri ile mûsvedde kalıp intifâ' olunmadığı cihetten bu fakîr, kesîrû't-taksir ki *Sunullâh İbn Şeyh Ahmed İbn Şeyh Beşir*'dir, bu risâle-i mübârekeye nazarımız taalluk ettiğin fi'l-hakîka bu uslub üzere te'lîf ve kâide-i usûl minvalince münkirine cevâp tesaddî eylemiş. Tasnif görülmediğinden böyle metrûk kalması mâkûl ve sezâvâr görülmeyip, beyne'l-meşâyih müsta'mel ve iştihâr bulması ihtiyâr olup beyaza çıkarılmasına ihtimâm ve dikkat ve cûret olunmuştur.⁴

Bu ibâreden anlaşıldığı üzere Sun'ullâh İbn Şeyh Ahmed İbn Şeyh Beşir Efendi bu eserin metruk kalmasını istemeyip mûsvedde hâlinden istifâdeye sunulacak şekle getirilmesini arzu etmiştir. Yine risâlenin kendi ifadesi ile; "ketebhû el-Fakîr Selim Molla

3- bkz. *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak 109a.

4- bkz. *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 109b.

min telâmîzi Şeyhzâde gaferallâhu zunûbehumâ"⁵ şeyh zâdenin talebelerinden Molla Selim 10 75 târihinde Karacaşehirde temize geçirmiştir.

Eser içerisinde bugünkü harflere geçirirken olabildiğince eski-yeni harf uyumundan kaynaklanan problemleri aşmaya çalıştık. Süleymâniye kütüphânesindeki bu yegâne nüshayı esas aldık. Eserde mesned bakımından önemli bir yer tutan hadislerin münkün olduğunca asıllarına ulaşarak tam meal verdik, ulaşamadıklarımızı da ayrıca dipnotlarda belirttik. Eserde âyetlerin bölünerek kullanılması hatta bâzen bir âyetten bir bölüm bir başka âyetten aynı mevzu ile ilgili bir bölüm, bir âyet gibi verilmiştir. Bunların sûre ve âyet numaralarını tesbit edip dipnotlarda verdik.

Ayrıca eserde geçen kitap şahıs ve yer isimleri ile ilgili bir tasnif yaparak eser sonunda bir indeks verdik. Bununla beraber, eser içinde sıkça adından söz edilen şahısları ve bu şahısların başka hangi eserleri olduğu konusunda yaptığımız çalışmayı da dipnotlara yansıttık.

Eser içinde yer alan arapça ibare ve fetvâlarında tamamının kaynaklarından bulma imkânına sahip olmadık; ancak ulaştıklarımızı ve bütün arapça ibârelerin meâlini metinde parantezle veya dipnotlarda verdik.

Risâleye genel bir bakışla; zikir, çeşitleri, şekilleri, zikirle doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan lafızlar, hareketler, sesler, zikir esnâsında kullanılan ritim, mûsikî aletleri ve seslendirilen sözlerle ilgili mütâlaaları görebiliriz.

Bu bilgileri verdikten sonra, Risâle'nin muhtevâsını şöylece özetleyerek sunmak mümkün olabilir:

Eserde hamdele ve salvele ile giriş yapılmıştır. Yazar eserin tamâmında kullanacağı temel fikhî istılahları eserin ilk sayfalarında birer birer ele almış, fikhın temel kaynak eserlerinden istifâde ederek, târiflerini vermiştir.

Istılahların târifleri ve bu târiflere gösterilen kaynakların çoğunluğunu mezhep imamlarının ya kendilerinden ya talebelerinden ya da Bakillânî, Kadı Azudüddîn, Kurtubî, Bâkillânî, Gazzâlî vb. gibi meşhûr ulemâdan gösterilen deliller oluşturmaktadır.

Buna, eserden şöyle bir örnek verebiliriz.

"Maa hâzâ Ahmed İbn Hanbel ve Dâvûd" sahâbeden gayrı icmâ' yoktur aslâ" demişler, çünkü bize nakl ola. İcmâ-ı sahâbe her zamânın ulemâsı ittifak ederler bu icmâm

5- bkz. *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 110a.

varlığına. Bunların nakl-i rivâyetleri, nakl-i hadîsi tevâtür gibi olur, ilim ve hem amel îcâb eder, bi gayrı şübhedir".⁶

Yazar kaynak olarak gösterdiği delil sâhiplerinin zaman zaman evsâfını da izahdan geri kalmaz. "Mücâhid haber oğludur, İmam-ı Müfessirdir, meşhûr adamdır, tâbiîdir. Ricâletine ve kadr-ı uluvvüne ittîfak olunmuşlar; tefsîr ve hadîs ve fıkıhda imamdır. Düşle İbn-i Abbasa Kur'ânı otuz kere arz etmiştir. Ki, tâbiînden bundan evlâ kimesne yoktur; tefsir bilmekte. Yüzbir târihinde secde iken fevt oldu".⁷

Aynı şekilde, yazar, zaman zaman verdiği delil sâhibinin eserini işâret ederek, konu ile ilgili geniş bilgi arzu edene yol açmıştır. "Dahî tafsîl murâd edenler. Azudüddîn ve onun emsâli kitapta mefhûm-u muhâlif bahsine teemmül-i tâm ideler ve illâ yayı ve oku atana vereler".⁸

Zaman zaman, İmam Gazzâlî gibi tasavvuf ulemâsından da iktibaslar yapılmış olsa da, eserdeki fıkıh ağırlığı sebebi ile bu iktibaslar oldukça sınırlı kalmıştır.

Eser sâhibi neden böyle bir eser yazma gereği duyduğunu ve bu eseri hangi metod ve yol üzere kaleme aldığını şöyle anlatıyor. "Ey aziz kardeş! Bu mukaddimeyi bildikten sonra bilgil ki; fî zamâninâ bâzı mütefakkih ve onlara tâbî' olan cümlelerin Halvetî fukarâsının üzerlerine levh ve tâ'nından kalb-i pâkine hubs ve i'tikâdına hâlel yetişmesün. Tarîk-i meşâyıhdır, vaz'larında kitap ve sünnet üzere olmuştur. Fukahâ-yı i'lâm zevî'l ihtirâm dahî bunların vaz' ve tariklerine kâillerdür. Fukarâsı semâ' ettikleri kitâbullâh ve sünnete muhâlif değildir. Kırk sene mikdârı vardır ki bulduğum tefâsîri ve ehâdîsi ve kitâb-ı usûl ve furû'u tettebbû' edüp istikrâ ettim; cehdde kusur etmedim. Halvetiyye Fukarâsının evzânda gördüğümde ve bildiğimde zikr olunanlara muhâlefet görmedim ki, bunların ettikleri semâ' ve ol semâ' da zikrettikleri harâm ola. Pes bunların hâlin tatbîk için bu evrâka teveccüh olunup kâdir olduğum yazıldı. Gayrı cümle fesakaya teammüd ve tefeyyüd olunmadı. Onlar müstehakku'l-levmdir. Bahs ve cedel bunların bahânesi ile sâir fukarâyı irişenleredir. Ehl-i garaz ve mutessiplaradır".⁹

Bu ibârelerden de anlaşıldığı üzere yazarın eser içinde defâlarca aynı meyandaki izahlarında ortak olan ana fikir; Halvetiyye fukarâsı olarak tâbir ettiği bu kimselerin üzerine haksız bir hucûm ve tân musallât olmuştur. Oysa yazara göre bu durum, büyük

6- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 2a, 2b.

7- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 4b.

8- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 5a.

9- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 3a.

bir haksızlıktır. Çünkü; yapılan işi yâni zikri husûsi anlamda kalıplayan çok net çizgiler yoktur. Bunu da şöyle bir hadisle delillendiriyor. "Tefsîr-i Kurtubî de Rasûlullah (S.A.V.)'den hadis rivâyet eder ki; helâl Hak teâlâ'nın bende helâl ettiği ve haram haram ettiği. Zikretmediği "‘afv"dır.¹⁰

Bu meyanda, gene Halvetiyye'ye yöneltilen eleştirilerden biri de, toplu halde ve belirli zamanlarda zikir yapmanın câiz olmadığı şeklindedir. Buna devamla zikir şekilleri de eklenir ki; hareketle yapılan zikrin mesnedi konusundaki karşılıklı itirazlar böylece sürüp gider. Bunlara da yazar şöyle cevap vermiştir. "İmdî zikrullâhı kitapta helâl eyledi. Bunun için bir vakit ve bir zaman ta'yîn kılmadı. Zikrullâhda sukûn edin deyi buyurmadı".¹¹

Zikirdeki hareketle ilgili de "Zîrâ devru hareket zî-rûh ve cisim olana muhakkaktır. Şol nesne ki; zihinde mukarrer ola muktezâ-yı tab-ı beşer ola..."¹²

Bütün insanlar bir nevî devirdedirler. Hattâ enbiyâ ve evliyâda devirdedirler. Bu devir esnâsında zikir yoktur demek abes olur. "Sen ve kardeşlerin âyetlerimi götürür. Beni anmayı ihmal etmeyin".¹³

Bu âyetle de vurgulanan gerçeklerden biri de kişi her ne yöne ve yere gitmeyi dilerse dilesin, hareketi zikrullâha engel değildir.

Zikir konusunda eserde çok sıkça başvurulmuş Kitâbî delillerden başlıcalarını meâl olarak vermekte fayda vardır.

– "Onlar ayakta, otururken, yanları üzerinde yataarken (Her vakit) Allah (cc)'ı anarlar.¹⁴

– "O halde onunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin".¹⁵

– "Allah (cc)'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasına engel olan ve onların harâb olmasına çalışandan daha zâlim kim vardır".¹⁶

10- Hadisin tam tercümesi şöyledir! Helâl Allâhın Kitâbında helâl kıldığı; harâm da Allâh'ın kitâbında harâm kıldığıdır. Zikretmediği şeyler ise 'afv'dır. Tirmizî, *Kitâbu'l-Libas*, 6; İbn-i Mâce, Etime 60.

11- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 3a.

12- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 3b.

13- Tâhâ Sûresi 20/42.

14- Âli İmrân Sûresi 3/191.

15- Tevbe Sûresi 9/111.

16- Bakara Sûresi 2/114.

– "Hep birlikte Allahın ipine sarılın, parçalanmayın. Allâhın size olan nîmetini anın".¹⁷

– Allâh (cc)'ı unutanlara benzemeyin...¹⁸

– Gâfililerden olmayın¹⁹

Zikre delil olarak gösterilen bu âyetler gibi konu ile dolaylı bağlantısı olan bir çok âyet de eserde zikredilmiştir. Bununla beraber yazar, görüşlerini te'yîd için seçtiği hadisler, bu delillendirmede önemli bir mesned oluşturmıştır. Buna örnek ise; "İbn-i Cebel'den mervîdir ki; Rasûlüllâh Aleyhisselâm kani ya Mu'âz sâbıklar demiş, Mu'âz derki; ben dedim; bâzılar gitti bâzılar kaldı bundan sonra yine sual etti ki; kani şol sâbıklar ki, Allâh Teâlâ anıldıkça harekete gelirler. İmdî yâ Mu'âz; her kim ki ona sevgilerin gelirse ki cennet bahçelerinde otlaya, Hak Teâlâyı çok zikretsın".²⁰ Bu hadis münkirler üzerine huccettir.

"Zîra İmam Suyûtî hadis imamlarındandır. Mevzûu ve gayrı mevzûu bilir. Allâh Teâlâ zikri sebebinden harekete gelip zikretmek sâbit oldu. Hareket sâbit oldu, hadîs-i sahîh ile amel etmemek harâm olduğu da geçti ve Tirmizî ve gayrı da bu hadîse müşâbih bir hadis de geçti esnâyı tefsîrde konu îrâd "zikran kesîren" (çok zikretmek)'de hareketi zikre şumûlu var idiğın beyândır. Suyûtî zamân-ı garîbdır. Bu zikir bahsi onunda mâ'lûmudur, eğer zikrullâh'a bir şey mâni' olduğun bileydi, elbette bu makâmda îrâd elyey idi".²¹

Daha öncede yazarın kendi beyânları ile naklettiğimiz gibi bu risâlede mevzunun aslını Halvetiyye tarîkatındaki zikir şekli oluşturmaktadır. Her ne kadar genel mânâda zikir konusu işlense de husûsî mânâda Halvetiyye zikri üzerinde, görüşler yoğunlaşmıştır.

Zikrin şekli, zikir esnâsındaki hareketler, kullanılan lafızlar ve sözler her yönü ile âdetâ ince elenmiştir. Hem bu zikir şeklinin câiz olmadığı kanâatine varanlar, hem bu zikrin mekrûh olduğunu söyleyenler, diğer taraftan da onlara reddiye yazanların ve cevâp

17- Âli İman Sûresi 3/103.

18- Haşr Sûresi 59/19.

19- Âraf Sûresi 7/205.

20- Tirmizî, *Deâvât*, 82.

21- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 61a, 61b.

verenlerin dayandığı deliller ashında bir kaç hâriç aynıdır. Buradaki fikir ayrılığı ve fetvâ kargaşası sâdece şahsî rey' ve biraz da bilinçsiz taassubun etkisiyle bu denli çoğalmıştır.

Başlangıçta belirtildiği gibi yazar bizzat kendisi Halvetiyye tarîkatı hakkındaki nihâî kanâate varıncaya kadar bu tarîkatın zikir meclislerini seyr u sulûkünü, evrâdını, ezkârını şeyhinden mûrîdine kadar bütün efrâdını yaklaşık kırk yıl tâkip ve tetkîk altına almıştır.²²

Halvetiyye tarîkatının belirli bir zikir şekli vardır. Bu şekil, târihî seyir içinde dahada yerleşik bir hal almış ve kalıplaşmıştır. Başlangıçta olan şeklin tamamen dışında başka bir zikir şekli ise göze çarpmamaktadır.

Halvetiyye tarîkatı ile ilgili eserlerde bununla ilgili bilgiye rastlamak mümkündür. Bunları özetleyerek vermeye çalışalım.

Tarîkatın önderi Şeyh Ebû Abdullâh (k.s)'dir. Zamânının büyük bir kısmını halvette geçirdiği için kendisine "halvetî" lakabı verilmiştir. Amcasının yerine irşâd makâmına oturmuştur. Vefatından sonra yerine halîfesi Âhi Emre geçmiştir.

Halvetiyye tarîkatının ikinci pîri diye de adlandırılan Seyyid Yahyâ Şîrvânî devrinde tarîkât bir çok beldeye yayılmıştır.

Halvetiyye tarîkatının özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz.

- a- Esmâ-i Seb'a (yedi isim)
- b- Kalbi Tasfiye
- c- Heran Kelime-i Tevhîd'i dilden düşürmeme
- d- Mâsivâdan uzaklaşıp, Zikr-i Celâl ile meşgûl olmak.

Esmâ-i Seb'a: Lâ ilâhe illallâh, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm ve Kakhâr'dır.

Halvetiyye'de zikir şu tertîb üzere yapılır;

Ferdî zikirde, mûrîd diz çöküp kibleye karşı oturur. Murâkabe'den sonra Allâh'ı mülâhaza ederek önce başı sağ omuz tarafına çevirip "Lâ ilâhe" sonra sol tarafa göğüs altındaki kalb üzerine doğru çekip darp edâsıyla "illallâh" der. Bunu 33 veya 165 kere tekrarlar. Bundan sonra "İsm-i Celâl" ve ardından "Esmâ-i Seb'a'dan mürşidin gösterdiği sıraya göre zikre devâm eder.

İkinci aşamada, "istiğfar" ile başlanır. 100 adet sayılır. Bunun ardından, aynı adedde "salavât" getirilir.

22- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 3a.

Topluca zikirde ise, halka yapılır. Şeyhin idâresinde, ayakta ve oturarak zikirden sonra devrân'a başlanır. Devrân ise ayakta topluca sağa ve sola yürüyerek yapılır.²³

Devrânla ilgili bir çok müstakil eser olduğu gibi, bir çok eser içinde de bölüm olarak bilgilere rastlamak mümkündür. Sünbül Sinân'ın Devrân-ı Sûfiyye, adlı eserini örnek olarak verebiliriz.

Halvetiyye tarîkatında Esmâ-i Seb'a çok öneme hâizdir. Bir mürîdin irşâd makâmına ulaşması için her biri bir dâire ve sır kabûl edilen bu yedi dâireyi sırlarına vâkıf olarak bil'hakkın geçip tamamlaması gerekir.

Bu yedi mertebeyi sunmadan önce, bu mertebelerin genel olarak gereği ve önemi ile ilgili birkaç cümle kaydedilmesi yerinde olur.

Bu yedi mertebe bir anlamda tadrîci olarak manevî tasfiye yoludur. O bakımdan, bu mertebelerin yüklendiği misyonu belki şöyle özelememiz mümkün olabilir.

"Âdemdeki "Safiyyullâh" fıtratı, Âdem'in gönül aynasının mâsivâ tozları ile gölgelenmesinden ve böylece ilâhî nurların tecellisini tam gösteremez hâle gelmesinden sonra aslî saffetine kavuşabilmek için tasfiye ola ola ıstıfâ pâdişâhı Mustafâya kadar gelmiş ve ancak onunla mirâç devletine yükselerek aslına sâdık olduğunu ispât etmiştir. Bu sûretle o, başlangıçta sonucun birleşmesinin tasavvufun esâsı olan tasfiyeden sonra gerçekleşeceğini ortaya koymuştur".²⁴

İnsan nefsine nisbetle bu yedi mertebeyi şöyle özetleyebiliriz.

1- Nefs-i Emmâre: Kötü ve günâh olan işlerin yapılmasını emreden hayvânî nefis olup, insanı çirkin şeylere, dünyevî lezzetlere sevkeden tabîî kuvvet yerinde kullanılan bir terimdir. Bu tâbir adını "Muhakkak ki nefis kötülüğü emredicidir."²⁵ âyetinden alır. Ehlüllâh ıstılâhında; "Bedeni kalıbından tabinda mevcûd şeylere meyleden lezzet, şehvet ve hislerle hükmeden, kalbi sûflî arzular peşinden sürükleyen, şerlerin kaynağı, kötü ahlâkın menbaıdır. Bu özellikleri ile nefis-i emmâre, sâhibini mübâlağa ile tesîr altına alarak dâima yasaklar tarafına yöneltir.

2- Nefs-i Levvâme: Emmâreliği tamâmıyla zâil olmamakla birlikte arasına pişmanlık duyan, sâhibini yasaklara yönelmekten ayıplayan bâzende hayırlı ameller ilhâm ederek

23- Halvetiyye Tarîkatı ile ilgili açıklamalar için bkz. Eraydın Selçuk, *Tasavvuf ve Tarîkatlar*, İstanbul 1994, s. 393, 394.

24- Aynî, Mehmed Ali Tasavvuf Târihi (Hez. 194 İstanbul 1985).

25- Yusuf Sûresi 12/52.

güzellikleri fısıldayan nefis demektir. Levmedici nefis sâhipleri Rahmânî nurlar ile şeytânî duygular arasında bocalayıp dururlar. İsmi "(Hayır, hakikât öyle değildir). Kendisini alabildiğine kınayan nefse yemin ederim(ki siz öldükten sonra mutlaka dirileceksiniz)."26 âyetinden alır.

3- Nesf-i Mülhime: İlham ve keşfe mazhar olan, neyin iyi neyin kötü ve günâh olduyunu ilhamî bir sezgi ile bilen ve davranışlarını ona göre ayarlayan, şehvet ve şeytânî hislere karşı direnebilen, rûh-i sultânî'nin sesini duyan ve dinleyen insan irâdesi yerinde kullanılır. Adını "Sonra da ona hem kötülüğü, hem (ondan) sakınmayı ilham edene ki, nefisini tertemiz yapan kişi muhakkak umduğuna ermiş, onu alabildiğine (mâsiyyetle) örten kişi de, elbette ziyâna uğramıştır."27

4- Nefs-i Mutmainne: "Kalp nûru ile tenevvürü tamamlamış, kötü ve çirkin sıfatlardan kurtulup, ahlâk-ı hasene ile hem-hâl olmuş" nefis'e denilir. Zîrâ tevîk-i ilâhî ile sukûnet ve yakîne mazhar olup, ızdırâp ve iç sıkıntılardan kurtulan nefistir. Sırr'da makâm tutan, cûd, tevekkül gâm, tenezzül, ibâdet, şükür ve rızâ sıfatlarını taşıyan mutmainne nefis, şehvet, ihtiras ve kibir gibi aşağılık duygulardan tamâmı ile sıyrılmış ızdırâp ve kendi kendisi ile mücâdelesini son bulmuş, zikrullâh ile tatmîn olmuş, fazîletlerle donanmış, ilâhî fiillerin küllîleri ile tatmîn olmuş, fazîletlerle donanmış, ilâhî fiillerin tecellîleri ile süslenmiştir. İsmi, "Ey huzûr ve itmi' nâna ermiş nefis, dön Rabb'ına, sen O'ndan râzı, O, senden râzı olarak".28

5- Nefs-i Râdiyye: Allâhın cemâl ve celâl tecellîlerini aynı derecede gönül hoşnudluğu içerisinde ve memnûniyetle karşılayan, kazâ ve kadere rızâ gösteren, lutfâ da kahra da aynen boyun eğerek, sızlanmayan ve şikayeti olmayan insan irâdesi yerinde kullanılan bir terimdir. Âyette ise, "Sen O'ndan O da senden razı olduğu Rabb'ına dön"29 ve "Allah onlardan, onlarda Allah'tan râzı oldular."30

6- Nefs-i Merdiyye: Allah ile kul arasında, karşılıklı rızânın bulunduğu, Allah'ın râzı, kulunda râzı olunmuş, durumunda, Allah'ın kendisinden râzı olduğu nefis, tecellî-i ef'al'den kurtulup, tecellî-i esmâ-ı Hak'dan bir cezbe ile aynel yakîn müşâhede eden

26- Kıyâme Sûresi 75/2.

27- Sems Sûresi 91/8.10.

28- Fecr Sûresi 89/27.28.

29- Fecr Sûresi 89/26.

30- Mâide Sûresi 5/119.

nefs'in tavrı demektir. "Allah onlardan, onlarda Allahdan râzı oldular. İşte bu, Rabb'ından kesin bir haşyet sâhibi olanlara mahsûsdur.³¹

7- Nefs-i Kâmile: Nefs-i zekeriyye ve nefis-i sâfiyye de denilen bu makâmda sâlik, Hakk'dan bir cezbe ile, bütün kemâl ve mâ'rifet sıfatlarını kazanarak, insanları irşâd mevkîine yükselirler. Bu makâm, Hakk vergisi olup riyâzât ve mücâhede ile gelinmez. Bu makamda mücâdele ve mücâhede yoktur.³²

Halvetî zikrinde hareketi men edenlerin "zikir sekînetle yapılır" şeklindeki itirâzına yazar, "bir şartın isbâtı için şerâatın ta'yîni gerekir". Dolayısıyla, zikrullâhda oturmayı ve sukûneti kural yapıcı bir delil yoktur" der.³³ Ve şu hadîsi nakleder. Abdullah İbn-i Zübeyr ve bâzı sahâbeler bayram günü halka olup kuûden zikrederlerken "Onlar ayakta, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allâh'ı anarlar"³⁴ âyeti kendilerine hatırlatılınca o anda ayağa kalkıp zikre ayakta devâm etmişlerdir.³⁵

Eserde, başından sonuna kadar itirazcıya cevâp ve savunma niteliği taşıyan bir çok bölüm mevcuttur. Özellikle de üzerinde ısrarla durulan konu, zikrin hareketle olmaması gerektiğini söyleyenlerin -ki bunlar Kur'ân-ı kendi gönüllerine göre yorumlayan kimseler olarak tanımlanır- tasavvuf çevrelerinde rahatsızlığa sebep olduğudur. Bu mevzûya defalarca benzer delillerle izâh getirilmeye çalışılmıştır.

Sûfîlere zikir ve ibâdetlerinden dolayı karşı çıkan kimse ya hissî ve nefsânî bir garazdan dolayı itirâz etmektedir, ki böyle bir itirâz, üzerinde durmaya deymeyecek kadar geçersiz ve boş bir iddiâdır. Ya da itirâz eden kimse tarîkat ehline duyduğu kin ve kıskançlıktan dolayı yersiz ve mesnedsiz iddialara başvurmaktadır. Böylelerinin itirazlar bid'at ve dâlaletten başka bir şey değildir. Sûfîler hak ve hakikat üzeredirler... Hâfız Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah İsfahânî'nin Hz. Ali b. Ebî Tâlib'e ulaşan bir senetle rivâyet ettiği bir hadiste de ifade edildiği gibi, zikrederken titremek mendûb görülmüştür. Hz. Ali rodıyallâhü anh zikretmek için bir araya gelen ashâbın durumunu şöyle anlatmaktadır.

31- Beyyine Sûresi 93/8.

32- Nefsin mertebeleri ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Gündüz İrfan, *Gümüşhânevi Ahmed Ziyâüddin (ks) Hayatı-Eserleri-Tarîkat Anlayışı ve Hâlidîyye Tarîkatı*, İstanbul 1984, s. 210-230.

33- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 4a.

34- Âli İmrân Sûresi 3/1191.

35- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 4a.

"Onlar zikrettikleri zaman, şiddetli rüzgardan sallanan ağaçlar gibi sallanırlardı. Gözlerinden boşalan yaşlar elbiselerini ıslatıyordu". Bu rivâyet açık olarak gösteriyor ki; ashâb-ı kiram zikir esnâsında sağa sola şeditli bir şekilde hareket ediyorlardı.³⁶

Zikrin kişinin her hâlini kapsadığını beyân için yazarın en-Nazmu'l-Müsta'zeb fî Şerhi Garîbü'l-Mühezzeb fî Fıkh-i Mezhebi'l-İmâm Şâfiî sâhibi İbn-i Battal'dan verdiği şu görüş çok dikkat çekicidir.

"İbn-i Battal eydür: Bu hadîs delâlet eder, ümmeti kandurur ki, her zamanda Hak Teâlâ zikir oluna, pâk da nâpâk ola ve dahî red vardır, şunun sözünü ki; zikri pâklık hâline tahsîs eyleye ve dahî red vardır şol kimesneye ki; helâda zikri mekrûh göre, ve cimâ' hâlinde mekrûh göre, Pes imdî; cimâ' hâli zikirden baîd olacak vakit iken, arzûy-u nefis ve onun koyusu iken bismillâh deyû başlamak sünnet olacak; sâir hallerde sünnet olmak dahâ evlâdır".³⁷

Verilen bir çok delil ve izahlarla devrânın câiz olduğu kanâtı ortaya çıkmaktadır.

Eserin diğer mühim bir kısmında da semâ' konusundaki mülâhazalara yer verilmektedir.

Ebû Muhammed Kazvînî Sirâc-ı Ukûl'de böyle demiş; Germiyan müftüsü Süleyman Efendiye³⁸ sûfîler semâ' ve devrânı, câiz mi deyû istiftâ olundukda, cevâp bunu yazmıştır ki; kerâmât-ı zâhire ve mezhûre ve mütevâtire olan meşâyıh-i kirâm istihân edip câiz görmüşlerdir. "Müslümanların güzel gördüğü şey Allah katında da güzeldir." fetvâsınca câizdir. Bu kadar Meşâyıhı dalâlete nisbet etmek hatây-ı fâhiştir.³⁹

SEMÂ' ; dinleme, işitme, kulak verme anlamına gelir. Tasavvufta ise, ilâhîleri dinleme, dinî mûsikîyi dinleme, makâm ve nağme ile okunan dinî metinleri dinleme, raksetme, devrân etme, dinlenen dinî mûsikînin te'siriyle coşup dönme, dinleyene, söyleyene, maksada ve güfteye göre semâ'ın bir çok çeşitlerinden bahsedilmiştir. Genel olarak, sûfîlere göre semâ' Hak'dan gelen ve insanları Hakk'a çağırان bir mesajdır.⁴⁰

36- Dağıstânî Ömer Ziyâüddîn, *Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvâlar* (Çev. Y.Doç.Dr. İrfan Gündüz, Y.Doç.Dr. Yakup Çiçek).

37- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 7a.

38- el-Germiyânî, Süleyman b. Yusuf b. Hıdır.

39- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 12a.

40- Uludağ Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1991, s. 422.

Sûfiyyeye göre semâ'; şiir ve ilâhîleri dinlemekten oluşan vecd ile kendini tutamayarak sağa sola, öne arkaya doğru bir takım hareketler yapmak, kalkıp raksetmek veya nâ'ra atmak, acâib sesler çıkarmak gibi hallerdir.⁴¹

Semâ' hakkında şüphesiz birçok şey yazılmıştır. Bunları incelediğimiz eserdeki delillerle de mukayese ile sunmadan önce yukarıda geçen tanım içerisinde semâ'nın bir sonucu olarak ortaya çıkan vecd ve tevâcüd kelimelerini izah etmek gerekir.

Vecd; bulma, varolma, hâsıl olma, buluş anlamlarına gelir. Tasavvufta ise, kulun herhangi bir kasdı ve çabası olmadan, kulun kalbine tesâdüf eden şey (ilhâm, his, feyz, vârid)'dir. Vecd, bir müsâdete (karşılama, yüzyüze gelme, buluşma)'dır. Kalbin karşılaştığı hüzn ve neş'e gibi şeylerin hepsi birer vecddir. Vecd, Hak'dan gelen mükâşeleler / tecellîlerdir.⁴²

Tevâcüd; sâlikin bilerek ve isteyerek vecde gelmesi, daha doğrusu vecde gelmek için çabalaması, vecde gelmiş gibi bir tavır takınması vecd hâlini taklid etmesidir.⁴³

Semâ' eden ve işiten Hakk'ın mülâhasasına garh olur. İstiğrâka da, buradan teveccühleri ziyâde olur. Zaman zaman halk içinde "deliler" diye bile tâbir edilirler ancak bu insanlar Ehl-i sünnet tarîkiden enbiyâ masîhatinden ve ulemâ ictihâdından zerrece ayrılmazlar.

Semâ'nın Elest Bezmî ile irtibâtının olduğu ise bir çok kimse tarafından söylenir.

Cüneyde sorulmuş! Sâkin sâkin duran bir kimse semâ' dinlediği zaman neden sallanmaya başlıyor? Şöyle demiş; "Allah Teâlâ ezel ve elest bezmî'nde ilk mîsakta ruhlara "Ben sizin Rabbiniz değilmiyim?"⁴⁴ diye hitâp etmiş Ruhlar da: "Evet öyle", demişlerdi.

İşte o zaman bu kelâmın işitilmesinden (semâ'ından) hâsıl olan şevk ve lezzet ruhlara yerleşti, semâ' (mûsıkî) dinledikleri zaman onu hatırlarlar ve harekete geçerler (Semâ' ruhta ilâhî kelâmı dinleme hâlini hatırlatır, bir şevk ve heyecân meydâna getirir bunun sonunda vecd ve raks meydana gelir).⁴⁵

Semâ' ile vecd arasında sebep sonuç bakımından bir bağ vardır. Vecd semâ'ın bir sonucu ve meyvesi sayılabilir. Vecd sonunda ise düzenli ve ritmik hareketler oluşur.

41- Ateş, Süleyman, *İslâm Tasavvufu*, İstanbul 1992, s. 177.

42- Uludağ Süleyman, *a.g.e.*, s. 514.

43- Uludağ Süleyman, *a.g.e.*, s. 435.

44- Arâf Sûresi 7/172.

45- Kuşeyrî, Abdülkerim, *Kuşeyrî Risâlesi*, Hazırlayan Süleyman Uludağ, İstanbul 1991, s. 519.

Risalede, semâ'n dini mesnedleri alabildiğince geniş izahlarla verilmiştir. Bu mesnedleri Hz. Peygamberin hayatından Asr-ı Saâdetten alınan deliller oluşturmaktadır. Bununla amaç itirazcıya söyleyecek söz bırakmamaktır. Bu deliller ileride verilecektir. Ancak tasavvuf ehli bakımından genel anlamda mûsıkîye bir bakış açısı vardır. Şüphesiz günümüzde de, kabulde ve redde gene iki uç noktayı temsil eden görüşlerin etkisi sürmektedir. Bu açıdan mûsikinin târihi seyrini gözden geçirmekte fayda vardır.

Hicri III. asrın ilk yarısında görülen hızlı ve köklü değişmelere konu olan en önemli bir mesele de şüphesiz ki, "dînî mûsıkî" (semâ')dır. Hususî bir tâbir olarak tasavvufta semâ' adını alan dînî mûsıkî genel hatları ile ilk defa bu derece ortaya çıkmış oldu. Ancak tasavvufî mûsıkînin zuhûru çeşitli iç ve dış tenkitlere sebep olmuştu. Onun için kuruluş hâlinde bulunan dînî mûsıkî dâimî sûrette fıkıh ve hadîs âlimlerinin tenkidine mâ'rûz kaldığı gibi bütün, zâhidlerin ve hattâ bâzı sûfîlerin hucum hedefi olmaktan da kurtulamadı.

Tasavvufta "Dînî Mûsıkî" deyimini yerine ısrarla "semâ'" tâbiri kullanılmıştır. Bunun sebepleri kısaca şöyledir:

Sûfîler mûsıkî kelimesi yerine semâ' sözünü kullanmakla, O devirde yaygın bulunan keyf ve nefis ehli ile karıştırılmaktan sakınmak istemişlerdir. Çünkü mutasavvıflar mûsıkîyi tamâmen eğlenceden başka bir gâye için ve apayrı bir şekilde dinlemişlerdir.

Sûfîler semâ'yı ölçülü ses, hoş seda yerine kullanmışlar ve mûsıkîyi kendileri dışındaki insanlara ifâde ettiğinden daha sumullu maksatlar için kullanmıştır. Çünkü semâ' demekle kulakta işitilen bütün sesler ifade edilmektedir. Mûsıkî sâdece semâ'n özel bir bölümünü ifade eder.

Bununla beraber sûfîler, tenkidlerden kurtulmak için semâ'dan; Allah ve Rasûlundan semâ'ı kasdettiklerini ifâde etmişlerdir. Ayrıca mûsıkînin birer adı olan gına, elhan gibi kelimeleri kullanmamakla, kendilerine dinî bozmak ve yeni ibâdetler ihdâs etmek (bidat)'le hucûm eden zâhir ulemâsının suçlamalarından da kendilerini berî saymışlardır.⁴⁶

Semâ' hakkında Risâlede ve diğer tasavvufî kaynaklarda şu kitâbî deliller göze çarpar:

46- Dînî Mûsikinin tarihi şeyri ile ilgili geniş bilgi için bkz. Uludağ Süleyman, İslâm Açısından Mûsıkî ve Semâ' Bursa 1991.

– "Sözü dinleyip de en güzeline uyan kullarımı müjdele! Onlar Allah'ın kendilerini hidâyete ulaştırdığı kimselerdir. Ve bunlar gerçek akıl sâhipleridir".⁴⁷

– "Rasûlümüze indirileni dinledikleri zaman, Hakk'ı yakînen tanımlarından dolayı gözlerinin yaşla dolup boşaldığını götürsün".⁴⁸

– "Rablerinden korkanların derileri ondan ürperir".⁴⁹

– "Onlar cennet bahçelerinde neşelendirilirler".⁵⁰ Buradaki "habr" ve "hubur" kelimeleri semâ' diye tefsir edilmiştir.⁵¹

Eserde semâ' ve devrân hakkında iki genel hüküm mevcuttur. Bu hükümler iki genel başlıkla şöyle özetlenebilir:

1- Ehli olmayana harâmdır.

2- Ehli olana helâldir.

Buna şöyle izâh getirilmiştir. İtikâdî ve tasavvufî bilgiyi hâiz olmıyanlar cezbe ve istiğrak hâli ile Allâh'a şirk ile itikaddan mahrûm olabilirler.

Ehli için ise helâldir. Çünkü onlar ilim bakımından olgundurlar buna delil ise "Bir takım evlerdir ki; Allah (cc) O evlerin yücelmesine ve içlerinde isminin anılmasına izin vermiştir".⁵²

Câhil ve îmân bakımından zayıf olanlar için ikinci tehlike ise, başkalarına da kötü örnek olmaları endişesidir. Buna delil olarak "Harâmı ve helâli bilmeyen câhilleri şeyh edindiler..."⁵³

Zikir ta'lîm ve telkîni oldukça önemli addedilmektedir. Çünkü Rasûlullâh (S.A.V); Ashhâb-ı kirâma gerek tek tek ve gerekse toplu olarak zikir tâ'lîm ve telkîn etmiştir. Hz. Ali Kerremellâhü veche'ye cehrî, Hz. Ebû Bekir (R.A)'e hafî zikri bizzat telkin ettiği kaynaklarda mevcuttur.

Hz. Peygamber (S.A.V) Hz. Ali'ye: "Sen benden, bende sendenim" deyince Hz. Ali sevincinden kalkıp tek ayağı üzerinde dönerek raksetmiştir.⁵⁴

47- Zümer Sûresi 39/18.

48- Mâide Sûresi 5/83.

49- Zümer Sûresi 39/23.

50- Rûm Sûresi 30/14.

51- Kuşeyri Abdülkerim, *a.g.e.*, s. 515.

52- Nur Sûresi 24/36.

53- Buhârî, Tefsir 31; Müslim, Îmân 5; İbn-i Mâce Fiten 25.

54- Buhârî, Ashâbü'n-Nebî, 9.

Risâlede, Dağıstânî, zikir esnâsında sûfiyye ricâlinin vecd ve tevâcûd hâline girip kendilerinden geçerek devrâna girmeli konusunda şu izâhı yapıyor:

"Bu durum şer-i şerîfe uygun ve câizdir. Zirâ, Hz. Peygamber (S.A.V) Câfer-i Tayyar (R.A)'a "Ya Câfer sizin simânız ahlak ve davranışlarınız bana benziyor" diye iltifat edince, Cafer-i Tayyâr (R.A) hemen ayağa kalkmış ve huzurda sevincinden raksetmeye ve dönmeye başlamıştır. Efendimiz bu duruma sukûtu ile onay vermiştir".⁵⁵

Kur'an'da "Ey Müminler! Allah'tan korkunuz ve O'na vuslatta vesîle arayınız".⁵⁶

Bu âyet de zikir esnâsında sarfedilen sözlere mesned kabul edilir. Buradaki "vesîle", rehber, yol gösterici, irşâd edici anlamına geldiği belirtilir.

Risâlede üzeride örnek verilerek durulan bir konuda zikir elfâzı ile ilgilidir. Bununla ilgili mülâhazaları şöyle özetleyebiliriz. Avâm zikr esnâsında, zikir elfâzını değiştirerek ve bozarak telaffuz etmektedir. Bunun câiz olmadığını ve bu tür insanların zikirden uzak durmaları gerektiğini savunan kimselere yazar şu izahları yapmaktadır.

"Avâm-ı sûfîler "lâhilâhe" der, kimi de hemzenin kesresini işbâ-ı sedîde ile "Lâî lâ" okur. Ama, "Hay Mevlâ" yerine "Hiye Mevlâ" câiz görülmüştür. Kurban-i mahreç i'tibârı ile "Elhamdü Lillâh" "Elhemdulillâh" namazı ifsâd etmez demişler. Bahâüddîn Zâde'ye arabî risâleden buraya bir miktar getirelim ki; Bezzâziye'nin "lahn bi'l icmâ' harâmdır" dediği mu'deddün bih değildir. Nitekim, müstahillürraks olanı ikfârı mu'teddün bih olmadığı gibi. Zîrâ Şâfiî ve ekser ashâb-ı, Gazzâlî gibi raksı câiz görürler, ne vechile câiz olur; erkân-ı İslâm'dan bir rûkn ikfâr etmek. Halbûki bunu erbâb-ı Hak ve ta'dîl-i İcmâ' ettiler sikâ olmasına. Allah Teâlâyâ sığındık bu ikfardan. İmâm Huccefü'l-İslâm başka kitâp eyledi. İhyâda, semâ' ve gınâ câizdir diye ve İmam Kuşeyrî Risâlesinde ve Sâhib-i Avârif Risâlesinde. Ehl-i insâf kânâat edecek mertebe beyân eyledi. Sikât ve nice sahâbeden ve tâbiîn'den mübâh olmasın rivâyet ettiler. Gınâ harâm davâsı ne gûne sahîh olur? Bâzı müftüler Kemal Paşazâde gibi ifrât ve tecâvüz eyledi. "Müstahillü'l-ğınâ" (gınâyı helâl gören) kâfirdir dedi. Belki mugânnî kâfirdir dedi. Bâzı müftüler Ali Çelebi gibi tetrît eyledi. Lahn ve teğannî zikirde mübahtır dedi. İkisininde fetvâları yer yüzünde fitne ve fesâd-ı kebir oldu. Hak bu ikisinin arasında tevassuttur. Pes lâıyk-ı insâf

55- Dağıstânî, Ziyâüddin Ömer, *a.g.e.*, s. 93-94.

56- Mâide Sûresi 5/35.

söylemektir. İki huccet böylece zikredip birisin kat' etmemektir. Benim kafımda muhtâr olan zikr-i cehr câiz lâkin ahfâ efdaldır".⁵⁷

Burada yazar, zikir konusundaki kanâatini açıkça belirtmiştir.

Dağıstânî de bu konuda şunları söyler: Sûfîlerin döne döne zikretmeleri, alaya ve hafife alma kasdıyla olmayıp aksine, zikir neticesinde doyum hâline gelmesi Allâh'a duyulan sevgi hissinin gönülleri kuşatması, hâsıl olan şuurlu bir Allah inancı ile O'na karşı gösterilen tâ'zîm ve hürmetten ibârettir.⁵⁸

Zikir: Hakkın kâinâtındaki binbir tecellisini görüp O'nu tesbîh ve takdîs etmektir. Yâni Hakk'ı, âsârını, ayâtını, hilkatı tetkîk ile düşünmekten ibârettir.⁵⁹

İnsanoğlunun eskilerden beri dikkatini çeken câzibeli bir metod daha vardır ki, O da aşk yoludur.

Aşk; Sevginin son mertebesi, sevginin insanı tam olarak hükmü altına alması, varlığın aslı ve yaratılış sebebi olarak tanımlanır.

İki kısımda mütâlâ edilebilir. Birincisi, Hakîki Aşk ki Aşk-ı ilâhidir, diğeri ise; tabîî aşk yada mecâzî aşk. Hakîki aşkın son derecesi Allah ile kulun karşılıklı olarak birbirlerini sevmeleri ile meydana gelir. Mecâzî aşkta ise kulun kendi evsâfında başka bir kulu veya nesneye gönlünün meyletmesi ile ortaya çıkar.⁶⁰

İlâhî aşk, sâlik olanın zâhir ve bâtın herhangi bir hâdiseden aldığı ne bir zâhirî ilim ne de mürşidinden edindiği irfân hayatında müessirdir. O mâsivâyâ bîgânedir. Her şeyde Hakk'ı arar ve yer yer hakîkatı gördükçe ateşi alevlenir. Bunlarda çoğunlukla tarîk erbâbı arasında zuhur ederler. Fakat bu yol şahsîdir, ferdîdir. Dilemekle ve istemekle mutlak tahakkuk etmediği gibi imtisâle kalkışmakla da elde edilemez. O bir mevhîbedir. Bunları kendi hallerine bırakmakla me'mûruz. Bunlar birer meczûb-î saâdet-karîn-i ilâhidir.⁶¹

Sevgi ve aşk konusunda yaratan bütün varlıkları kuşatacak bir mâhiyet arzeder. Bütün mahlûkât O'nun yaratması gibi aynı zamanda yine O'nun sevgi çemberindedir. Ancak aşk kulun Allâh'ı sevmesi ile mi yoksa kulun sevmesi ile mi başlar sorusuna şöyle cevap verilmiştir: Kullar Allâh'ı şu dört şekilden biri ile severler:

57- *Semâ' ve Devrân Risâlesi*, Varak, 42b, 43a.

58- Dağıstânî Ziyatiddin Ömer, *a.g.e.*, s. 101.

59- İz Mâhir, Tasavvuf Hazırlayan M. Ertuğrul Düzdağ, İstanbul 1990, s. 26.

60- Uludağ Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Aşk Md., s. 59, 60.

61- İz Mâhir, *a.g.e.*, s. 26.

- 1- Allâh'ı Allah olduğu için severler
- 2- Allâh'ı kendileri için severler
- 3- Allâh'ı Allah için hemde kendileri için severler
- 4- Allah'ı sayılan şekillerin dışında severler.

Allâh'ı hem kendisi hemde O'nun için sevmek sevgilerin mükemmelidir. Çünkü, kulun Allâh'ı tanınması ve O'nu müşâhede etmesi sevgide mükemmelliğin işâretidir. Kullardan bâzıları Allâh'ı "suhûd" hâlinde tanımıştır. Sevgisi kendinden başlamıştır ve sonsuzdur. Bazıları "haberle" tanımıştır. Allâh'ı Allah için sevmiştir. Bâzılarında Allâh'ı bütün nedenlerden dolayı sever. Şuhûd ancak sûretlerde olur. Sûret ise bir çok şeyin birleşiminden doğar. Demek ki âşık da bileşik bir sûretin sâhibidir.⁶²

Her kul Allâha ulaşma, O'nu sevme O'nu mûsâhede etme yolunu arar. Ancak Peygamberleri hayatlarında tanıyan onunla çağdaş olduğu halde, kin, garaz, ve husûmetleri sebebiyle farklı îtikatlarda devr eyleyen bir çok insan vardır.

Allaha ulaşma yolları rivâyetlere göre nefislerler adedinceidir. Hz. Peygamberin ashabına değişik zamân, mekân ve seviyelerde telkin ettiği zikir şekilleri de, herkesin kapasitesi, mânevi yapısına ve karakterine uygunluk arzeder. Bu bakımdan tarîkatleri temelde üç kısma ayırmak mümkün olabilir.

Tarîk-i Ahyar. Allâh'ın farzlarını ve peygamberin sünnetlerini yerine getirmekle hâsıl olur. Bu yolla vuslat hem uzun hemde bu yolla başarılı olanların sayısı azdır. Zâhidlerin yolu da budur.

Tarîk-i Ebrâr: Mücâhede ve riyâzât yoludur ki mücâhede (nefsini yenmeye çalışma) ile ahlâkı değiştirmek, nefsi temizlemek ve kalbi arıtmaktır. Bu sâyede insan, nefsinin kötülüklerden temizleyip kalbini arıtabilir. Birinci yola göre vuslat bulanlar daha fazladır.

Tarîk-i şettâr; Bu yol aşk ve muhabbet ehlinin ve cezbe ile yola girenlerin yakından ibârettir ki buna tarîk-i sâirin (yürüyenler yolu) veya şettâr tarîki derler. Bu yola giren sâlik Ahadiyyetin kutlu zâtına kadar bir halden başka bir hâle intikal etmek sûreti ile mânen seyr ve seyahat eder. Bu yolun şartı kişinin kendi irâdesi ile ölümü kabul etmesidir.⁶³

Bu konuyu destekler mahiyette İbn-i Haldun'un Şifâussâil adlı eserinde şu izahlar vardır. "Allah Teâlâ bu mahlûkâtı yarattığı zaman onların hepsini bir defâda ortaya

62- İbn-i Arabî, *İlâhî Aşk*, Çev. Mahmut Kanık, İstanbul 1992, s. 556.

63- Aynî Mehmed Ali, *İslâm Tasavvuf Tarihi*, a.g.e., s. 57, 58.

çıkarmadı. Tersine, tavırları itibârı ile mahlûkâtı tedricen yarattı. İlk olarak küçük-büyük, toplu-dağınık bütün varlıkların zât ve hakikatlerini var ederek Levh adını verdiği bir kitâba tevdi etti... Bundan sonra bu şeylerin Levh'den alınarak madde âleminde tedrici bir sûrette ve hissî varlıklar hâlinde var edildikleri mâlûm bulunmaktadır".⁶⁴

İnsanların zikir ve ibâdetlerdeki derece farkları onların bir anlamda yaratılışlarından kaynaklanan bir durumdur. Dolayısıyla zikir ve semâ'daki ihlas ve samîmiyet konusunda kişilerin kendilerini ilgilendirir.

Eserde bununla ilgili de bir dizi izahlar vardır. Denir ki; şâyet zikir ve semâ' konusunda ehl-i tarîkin yaptıklarını sığaya çekmek gerekse idi, namaz kılana da ihlası sorulmalı idi. Kâbe tavâfında da erkek ve kadınların yan yana olmaları sebebi ile kalpten bir takım olumsuz düşünceler geçerse bunlar fiiliyata geçmediği için kişi ile Yaratana arasında mahbustur. Ancak ameldeki ihlâsa göre kişi mükafatını görür.

Ebû Yâkub Sûsî şöyle demiştir: Hâlis amel odur ki, meleğin haberi olmaz ki sevâbını yazsın, şeytanın haberi olmaz ki bozsun, nefsin haberi olmaz ki, onu vesile yaparak kendini beğensin.

Bu sözün manâsı şudur: Hâlis amel kulun herşeyden kesilerek ulu ve yüce Allâha yönelmesi ve işlediği her işten dolayı O'na dönmesi her fiilini bir tevbe sebebi olarak girmesidir. Muvaffak kılan Allah'tır.⁶⁵

Eserde zikir ve semâ' içinde mekrûhâta yakınlığı sebebi ile bazı fiiller haram kabul edilmişti. Bunlardan biride İbn-i Kemâ'in fetvâsıdır "Devrân eden bir kimse imâm iken ona uyanın namazdan sonra imamın devrân edenlerden olduğunu anladığında namazını iâde etmesi gerekir mi? suâlîne; Evet cevabı ile verdiği fetvâdır.

Aleyhteki bu kesin fetvalara yazar şu karşılığı verir. Taassubu bir kenara bırakıp insafla konuya yaklaşılsa devr ile zikrullâhın harâm olduğunu söyleyenlere istiğfâr gerekir. Çünkû, en azından zikrullâhın kendisi haram olmayıp, onunla iç içe olan raks mekruhtur, belki denilebilir.

Ehl-i tarîkin fukahânın verdiği fetvâlarla amel etmemesinin sebebi, eserde genişçe anlatılan bir hâdiseye bağlanmıştır. Bu da zikir meclislerine meleklerin uğrayıp zâkirler ile musâfaha ettiğini bildiren hadistir.

64- İbn-i Haldun, *Tasavvufun Mâhiyeti (Şifâussâil)*, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, İstanbul 1984, s. 109.

65- Kelebâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf (Ta'arruf)*, Hazırlayan Süleyman Uludağ, İstanbul 1991, s. 149.

Eserde bir bölümde felsefe ve kelâm ilminin mukâyesesine yer verilmiştir. Felsefe ve kelâm ilminin enbiyâ ilmi, icmâ' ve tevâtür ilmi ile sâbit bulunan naslara aykırı olduğu hatta Fahreddin-i Râzî'nin reddiyeleri olmasa bu ilimlerin bâtıl fikirlerini dünyâyı saracağı belirtilir.

Başta ifade ettiğimiz gibi zâhir ulemâsının tasavvufun hemen hemen bütün mevzûlarına kısıtlama getirmeye çalışmaları nedeniyle ehl-i tasavvufun bu câmia ile cedeli bir hayli derinlenmiştir. Öncelikle farklı nokta zâhir ulemâsının yalnızca delillerin çizdiği metodu kullanması, Sûfiyyenin ise bâzı bâtınî hal, keşf ve davranışları da göz önünde bulundurmalarından kaynaklanır.

Eserin son kısımlarında yer yer semâ' ve devrân ile ilgili teferruatları mesnetlendirmek için asıl mevzûdan uzaklaşmış, namaz içindeki mekrûhat ve hükümleri işlenmiş, namaz ile zikir arasındaki müşterek noktalar göz önünde bulundurularak zikre delil getirilmiştir. Bunların ikisinde ibâdet olduğu, ikisinde Kur'ân âyeti ile ve Peygamber kavli ile sâbit olduğu izah edilir.

Sonuç olarak, eserde devrân ve semâ' konusunda birbirine aykırı bir çok fetvâlar serdedilmiş. Bunlardan aleyhte olan başta İbn-i Kemâl'in yetmişbeşe yakın fetvâsı olmak üzere hepsine sûfiyye tarafından cevaplar verilmiştir.

Eser, yukarıdaki birçok değişik değerlendirme ve izahlarda da görüldüğü gibi savunma merkezli bir yazılış tarzına sâhiptir. Eserde bir kaç kelime hattın bozuk ve silik olmasından yada sehven yanlış yazılmadan kaynaklanan sebeplerle okunamamıştır. Bu kelimelerin yerleri sıralı noktalar halinde belirtilmiştir.

Metin muhtevâsını anlamada dipnotların önemi büyüktür. Bu nedenle dipnotlar eser içindeki şahıs isimlerinin kitap isimlerinin ve fetvâların mesnedlerinin açıklanmasında da önemli yer tutar.

Semâ' ve Devrân Risâlesinde Adı Geçen Müellif ve Eserleri Hakkında

Bu bölümde Risâle metni içinde adı geçen müellifler ve eserleri ile ilgili, bibliyografik bilgiler alfabetik sıra içinde verilmiştir.

- Ali Çelebi**, *Devrân-ı Sôfiyye* (H. 1108) (Osmanlıca), *İrşâdü'l-Ukûli'l-Müstakîme İle'l-Usûli'l-Kavîme*, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi No. 6370.
- Âlim b. A'lâ, el-Hanefî** (H. 899), *Fetavâ-yi Tatarhâniyye*.
- Ahî Çelebi** (905-1498), *Hâşiye-i Sadru's-Şerîa, el-Mesâliki's-Seb'a*, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No. 3240.
- Bahüddînzâde, Muhayiddîn Muhammed Efendi**, (951/1544), *Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ*, Arapça Yazma Süleymaniye Kütüphanesi, No. 2047.
- el-Bezzâzî, Hafîzüddîn Şihâb b. Yusuf**, *el-Fetâvâ el-Bezzâziye* (827/1424), Arapça, Yazma, Süleymaniye Kütüphanesi, No: 146.
- el-Buhârî, Abdülaziz b. Ahmed**, *Keşfü'l-Esrâr âlâ Usûli'l-Pezdevî*, İstanbul 1308.
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil** (256/869), *el-Câmiu's Sahîh*, I-II. Beyrut.
- el-Câbirî, Ahmed b. eş-Şeyh Rûhullâh** (H. 1008), *er-Risâle âlâ Şerhi'l-Camû'fî Mebâhisü'l-Âdâb*, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 91.
- Cevherî, Muhammed b. Hasan et-Temîmî** (350/961), *Nevâdîru'l-Fukahâ, Dârü'l-Kalem*, Dımeşk 1993.
- el-Cürcânî, Seyyid Şerif Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Ali**, *Tâ'rîfât* (816/1413), Matbaa-i Hayriyye, Mısır, No: 306.
- el-Cüveynî, Ebu'l-Meâlî Abdülmelik** (473/1085), *el-Burhân fî Usûli'l-Fıkıh*, Katar, 1978.
- Ebü'l-Vefâ, Vefâ b. Ahmed b. Yahyâ (?)**, *el-Evrâd*, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 2777.
- Efdâlzâde, Hamîdüddîn Efendi**, *Hâşiye âla Mef'âlî, Hâşiye âlâ Şerh-i Muhtasari'l-Müntehâ*, Beyrut Devlet Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 1759.

- Eşref Rûmî** (Eşrefzâde) (874/1469), *Mûzeke'n-Nüfûs, Dîvân-ı Âşıkâne*, Dersââdet, İstanbul, No: 1321
- Fazlullâh es-Sûfî** (666 H.), *el-Fetâvâ es-Sûfîyye fî Tarîkâ'l-Bahâiyye*, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 2769.
- el-Germiyân, Süleyman b. Yusuf b. Hıdır**, *Nehcü's-Sâlikîn ve Siracü's Sâirîn*, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 1858
- İbn-i Atiyye, Muhammed b. Ali Şemseddîn el-Hamevî** (954/1547), *Tuhfetü'l-Habîb Fîmâ Yebhecuhû min Riyazi's-Şuhud*, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 443.
- İbn-i Battal, Muhammed b. Ahmed**, *en-Nazmü'l-Müsta'zeb fî Şerh-i Garîbi'l-Mühezzeb*, Mısır 1276.
- İbn-i Dakîk, Takîyyuddîn Muhammed b. Ali** (v. 702/1302), *el-İlmâm bi Ehâdîsi'l-Ahkâm*, Riyad 1994.
- İbn-i Mâce Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvînî** (275/888), *Sünen-i İbn-i Mâce* (I-II), Mısır 1954.
- İbn-i Melek, İzzeddin Abdüllatif b. Abdülaziz** (797), *Saâdetnâme*, Süleymaniye Kütüphanesi, Osmanlıca, Yazma, No: 1509.
- İmam Gazzâlî, Munkiz mine'd-dalâl.** (Çev: Hilmi Güngör), M. E. B. 1990, *İhyâ-u Ulumiddîn*, Beyrut 1992.
- el-Karamânî, Kemâleddin İsmail b. Bâli** (Kara Kemal) (920-1514), *Hâşiye alâ Şerhi'l-Vikâye*, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 430.
- el-Kastamônî, Sâdî Çelebi Sadullah b. Îsâ b. Emirhân** (945 H.), *Hâşiye ale'l-Beydâvî*.
- el-Kevâşî, Muvaffakuddîn Ahmed b. Yusuf b. Hasan** (680-1281), *et-Tebşiretü'l-Mütezekkir ve Tezkireti'l-Mütebassır*, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 224.
- Molla Hüsrev, Muhammed b. Ferâmuz b. Ali el-Hanefî**, *Gurer ve Dûrer Tercümesi*, İstanbul 1979.
- Müslim, Ebû Hüseyin Müslim b. Haccâc** (261/874), *Sahîh-i Müslim* (I-V), Mısır 1955.

- es-Secâvendî, Muhammed b. Muhammed b. Abdurreşid** (700-1300),
Kitâbü'l-Vakf ve'l-ibdâ, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Arapça, Yazma
No: 8201.
- es-Semerkandî, Ebü'l-Leys, Nâsır b. Muhammed b. İbrahim**
(1144 H.), *Tenbîhü'l-Gâfilîn*, Mısır 1322.
- es-Serahsî, Şemsü'l-Eimme, Muhammed b. Ahmed** (485 H.), *el-Muhît*,
Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 2105.
- Seyyid Alizâde (?)**, *Şerh-ü Şir'ati'l-İslâm*, İstanbul 1882.
- es-Suyûtî, Celaledîn Abdurrahman b. Ebu Bekr** (911-1505),
el-Hâvî li'l-Fetâvâ, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma,
No: 264.
- es-Sülemî, Abdülazîz b. es-Selâm b. Ebü'l-Kâsım** (660-1262),
el-Kavâidü'l-Kübrâ, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma,
No: 123.
- Sünbül Efendi, Sinânüddîn Yusuf el-Merzifônî, el-Halvetî** (936-1530),
Risâle fî Cevâz-i Devrânü's-Sûfiyye, Beyazıt Kütüphanesi, Osmanlıca
Yazma, No: 3602.
- Şeyhzâde, Muhyiddîn Muhammed Efendi** (951-1544) *Şerh-ü Kasîde-i
Bürde*, Beyazıt Kütüphanesi, Arapça, Yazma, No: 3423.
- et-Taftazânî, et-Telvîh fî Keşf-i Hakâiki'd Tenkîh**, İstanbul 1304.
- el-Yavsî, Muhammed Muhyiddin b. Mustafa, el-İmâdî** (922-1516),
*Risâle fî Ahvâli's-Sülûk, Behcetü'z-Ziyâ fî Ahvali't-Tilâveti ve'z-Zikrî
ve'd-Duâ*.
- Yazıcıoğlu, Ahmed Bîcan** (859-1454), *Envâru'l-Âşıkîn*, İstanbul 1267.
- Yazıcıoğlu, Muhammed** (854-1451), *Muhammediyye*, İstanbul 1880.
- Zahidî, Necmeddîn Muhtar b. Mahmud** (658-1259), *el-Müctebâ Şerh-u
Muhtasari'l-Kudûrî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Arapça, Yazma,
No: 222.
- ez-Zeccâc, Abdülhâlık b. Ali (?)**, *Nefâyihu'l-Cinân ve Revâyihu'l-Cenân*,
İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Arapça, Yazma No: 1376.
- Zeylâî, Cemâleddîn Ebu Muhammed Abdullah b. Yusuf el-Hân**
(762-1360), *Nasbu'r-Râye li Ehâdisi'l-Hidâye*, Kahire 1973.

SONUÇ

Tasavvuf tarihinin ilk günlerinden itibaren bir cümle sıklıkla söylenmiştir: "Allah'a giden yollar nefisler/nefesler adedince". Şüphesizki bu ifâde insanların tek kalıptan çıkmış standart davranışlar sergilemeyeceklerini içererek, farklı meşrep ve eğilimlerin varlığını peşinen kabul demektir.

Sûfiler her dönemde bu sözün anlamını kavramışlar bir açıdan kendi aralarındaki fe'rî ihtilafların sebebi olarak görmüşler, bir taraftan da kendilerine muhâlif insanlara hoşgörüyle bakmalarına ve onları mazur görmelerine sebep teşkil etmiştir.

Semâ', devrân, zikir vs. gibi tasavvufu aynı zamanda kendine özgü bir "folklor" dünyası meydana getiren unsurlar karşısında insanların tavrında da bu meşreb farklılığının rolü büyüktür. Bâzı insanlar meşreben bu konulara yatkın olurken, bâzıları da gerçekten bunların inceliğini anlayamayacak durumda bulunabilmektedirler.

Bir medeniyet ve kültür için farklılıklar bir dereceye kadar dinamizm ve yaratıcılık kaynağıdır. Fakat bu dinamizm ve yaratıcılıkla, tahrip ve yıkıcılık arasındaki ince çizgi, kimsenin kendisinde diğer mezhep ve eğilimleri ortadan kaldırma gücünü vehmetmeyerek, medeniyetin temel esaslarından müştereken beslendikleri insanlara karşı saygıyı elden bırakmamaktır.

Çalıştığımız eserde de farklı eğilim ve dünya görüşü sâhibi insanların ihtilaflarının uzlaşmacı bir gözle ele alınışını gördük. Burada da dikkat çeken ilk husus, furûâtta bir takım aşırılıklar bir tarafa, temelde bu "folklor"un hiç bir şekilde gayr-ı meşrû sayılamayacağıdır. Bilakis, kendisi de bir fakîh olan ehil bir yazar, muhaliflerinden daha tutarlı bir şekilde ayet ve hadislerin bu meseleyi teyid ettiğini berrak bir şekilde tesbit etmektedir.

İkincisi mahallî bir takım yanlışlıkları abartarak, sistemi tahribe yönelmemektir. Târih boyunca tasavvuf eleştirmenleri sürekli olarak mevzî bir takım örnekleri almışlar, -genellikle bu örnekler de sûfilerin öteden beri mücâdele ettiği davranışlardır- bunlardan hareketle bir sistemi ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Bu tavır son derece yanlış ve zararlıdır. Ayrıca suçun şahsiliği prensibine de aykırıdır.

Son olarak naslar karşısında seçmeci ve eklektik bir tavır takınılmazsa, ehil insanlar İslâm'ın ışığında meseleleri rahat bir şekilde ortaya koyacaklardır. Buradaki en temel hata, subjektif yorum ve davranışlardır.

BİBLİYOGRAFYA

- Ateş Süleyman**, *İslâm Tasavvufu*, İstanbul 1992.
- Aynî Mehmet Ali**, *Tasavvuf Târihi*, İstanbul 1985.
- el-Buhârî Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil** (256/869), *el-Câmiu's-Sahîh* (I, II), Beyrut.
- Dağistânî, Ömer Ziyâüddin**, *Tasavvuf ve Tarîkatlarla İlgili Fetvâlar* (Çev: Y.Doç.Dr. İrfan Gündüz, Yrd.Doç.Dr. Yâkup Çiçek).
- Eraydın Selçuk**, *Tasavvuf ve Tarîkatlar*, İstanbul 1994.
- Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddîn** (ks), *Hayâtı-Eserleri-Tarîkat Anlayışı ve Hâlidîyye Tarîkatı*, İstanbul 1984.
- İbn-i Arabî, İlâhî Aşk** (Çev. Mahmut Kanık), İstanbul 1992.
- İbn-i Haldun**, *Tasavvufun Mâhiyeti (Şifâü's-Sâil)*, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, İstanbul 1984.
- İbn-i Mâce Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvînî** (275/888), *Sünen-i İbn-i Mâce (I-II)*. Mısır 1954.
- İz Mâhir**, *Tasavvuf* (Hazırlayan: M. Ertuğrul Düздаğ), İstanbul 1990.
- Kelebâzî**, *Doğuş Devrinde Tasavvuf (et-Ta'arruf)*, (Hazırlayan: Süleyman Uludağ), İstanbul 1992, II. Baskı.
- Kuşeyrî Abdülkerim**, *Kuşeyrî Risâlesi* (Hazırlayan: Süleyman Uludağ), İstanbul 1991.
- Müslim Ebû Hüseyin Müslim b. Haccac** (261/874), *Sahîh-i Müslim* (I, V), Mısır 1955.
- Uludağ Süleyman**, *İslâm Açısından Mûsikî ve Semâ*, Bursa 1992.
- , *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1991.

SEMÂ' ve DEVRÂN RİSÂLESİ METNİ

1a

Bismillâhirrahmânirrahim

Ey Bârî! Ey Hâlik! Ey Mevlâ! Ey Râzık!

Sana lâıyk medh ve senâ kimin elinden gelür, "kemâ hüve hakkuhû" zikir ve şükür kılabilür. Rasûlün-sallallâhu aleyhi ve 'alâ âlihî ve eshâbihî-gibi kâmil ve mükemmil, ızhâr-ı acz eyleyen bu Fakîr-i kesîri't-taksîr, günâhı hadden bîrûn ve adedden efzûn suçuna mukırr ve mû'terifin günâhını afveyle. Murâdım olan mes'elede hakk u 'adl üzere sen beyân ve tahkîk ve tatbîk müyesser eyle ki bana düşvâr, sana âsandır. İstiânetim sanadır; havlû kuvvetime değildir. Tağyîr ve tahrîf ve meyl-'ani's-savâbdan hıfz eyle. Şol takfîr ki şer'ine muvâfık, şol tahrîr ki vaz'ına mutâbıktır, beni ol tarafa sevk eyle ve vâki' olan sehv ve hatâdır. Senin şân-ı şerîfine hakîki setr u atâdır. Sen kerîmsin. Senden kerem umulmak 'ayb değildir.

1b / Sen Rahîmsin ihsân ummak aceb değildir. Bundan sonra; ulemâdan olan ihvân-ı safâdan ki insâf ile mevsûf ve terk-i teassûf ve taassub ile ma'rûf olalar. Ricâmız budur ki bu risâleye nazar-ı şerîfleri vâki' oldukda tekrâr nazar ile evvelinden âhirine varınca mütalâa edüp benden sâdır olan zellâtı, kâdir olursa ketb-i usûle ve sâire muhâlefetin buldukta ıslâh eyleye. Ve sığâr-ı hatâsına mu'terif iken kim isâbet iddiâ ede. Birkaç ıstılâh bilmek bize lâzımdır. Harâm nedir? ve merâtib-i edille-i şer'iyye ne minvâl üzredir? Pes imdi, harâm farz mukâbilesidir. Farz ne gûne iyân olduysa bu harâm böyle iyân olmak gerek. Öyle olsa harâm şübhesiz delille sâbit olanın ismidir.

Bunun hükmü budur ki harâm irtikâb eyleyen fâsık olur, azâba müstehak olur. Eğer özr-i kaviyesi yâğise; güçle ettirmek gibi. Kerâhet-i tahrîmî oldur ki onu irtikâb eyleyen azâba müstehak olmaya. Bu ki bilip inkâr eyleyen ikfâr olunmaya, harâmı inkâr eden ikfâr oluna. Tenzîhî, sevâba girecek bir fiili terk eylemek. İcmâ'

2a mertebesinin birisi sahâbe-i kirâm icmâıdır. Kavillerinden / ittifâkları fehm ola.

Bunların icmâi âyet-i kerîme, sûre-i Fâtiha gibidir ve Rasûl-i Ekrem (aleyhisselâtü vesselâm) ağzından işitilmek gibidir. Bunların icmân bilüp tutmayan ikfâr olunur. Zîrâ Rasûlullâh (Sallallâhu aleyhi vesellem) bunları medh etmişler. Hayırlı zamandan gelmişlerdir. Bundan sonra sahâbenin icmâi sükûtısidir ki; bazıları bir söz söyleyeler, bazıları sükût eyleyüp ağız açmayalar. Bu icmâ kavli icmâdan aşağıdır.

Zîrâ sükût ittifâka delâlette kavlden alçaktır. Telvîh¹'de eydür "icmâ-i sükûti münkîri ikfâr olunmaz". Gerçi adille-i katiyyedendir, âmm gibidir. Bunun hüccet olmasına Şafîî ve Bâkılânî ve Hanefiyyeden İbn-i Ebâdin² ve bazı Mu'tezile kail değildir. Evvelkinde aslâ ihtilâf yokdur. Bundan sonra bu sahâbeden sonra gelen ulemânın icmâıdır. Bir mesele ve bir hükme ki mukaddem geçenlerden hilâf zâhir olmaya. Sahâbelerden kimse hilâfdan olmaya; bu icmâ-ı kavî de sahâbelerin icmâ-ı sükûtîsinden münhattır eğer tansîsle de olduysa. Zîrâ onlar ne kadar sükût da ettilerse hakka sükût ederler. Maa-hâzâ Ahmed İbn Hanbel ve Dâvûd "sahâbe den gayrı icmâ yokdur aslâ" demişler çünkü bize nakl ola. / İcmâ-ı sahâbe her zamânın ulemâsı ittifâk ederler bu icmânın varlığına bunların nakl-ı rivâyetleri, nakl-i hadîs-i tevâtûr gibi olur. 'İlm ve hem amel icâb eder, bi gayri şübhedir. Bunun misâli her asrın ulemâsı ittifak ettiler ki Kur'an Allah Teâlâ kitabıdır ve beş vakit namaz farzdır. Bu ki bilûben inkâr eden ikfâr olunur. Keşf-i Pezdevî'de eydür. "şol icmâca haddi ikfâr olunur ki ol icmâ havâss ve avâm ittifâkıyla sâbit oldu. Zîrâ icmâ bilâ şübhe olur."³ tamam oldu. Yine eydür "Sahâbeden sonra gelenlerin icmâ'ını inkar eden tazlîl olunur. Zîrâ bu haberi meşhûr gibidir. Eğer icmâ haber-i vâhid ile nakl olup sikâ âdemler rivâyet ettikleri gibi -ki sahâbeler ikindi namazından mukaddem dört rek'ate muhâfaza iderlerdi- Nakl-i sünnet bi'l-âhâd gibi"⁴ olur. Amel icâb eder ilm icâb eylemez. Kâzı Azududdîn⁵ eydür. "Gazzâlî ve bazı Hanefiyye bu makûle icmâ ile amel vâcip olmaz derler lâkin hak budur ki her amel vâcibdir". Nihayet icmâ-ı zannî olur. Merâtib-i edille-i sem'îye dördtür. Kat'ül-lafz kat'ül-ma'nâ, zannü'l-lafz zannü'l-ma'nâ ve bu ikisinin aksi ki kat'ül-lafz zannü'l-ma'nâ, zannü'l-lafz kat'ül-ma'nâ. Evvelki ile Farz sâbit olur. İkinci ve

1- *et-Telvîh fî Keşf-i Hakâiki't-Tenkîh*, et-Teftazânî, İstanbul 1304. bkz. *Hükmü'l-İcmâ* s. 508.

2- Hanefîlerden İbn-i Ebâdin adında birini bulamadık. Musannif belki de İbn Âbidîn demek istemiş fakat yazım hatası olmuştur.

3- *Keşf'ul-Esrâr 'alâ Usûl'il-Pezdevî*, el-Buhârî, Abdulazîz b. Ahmed, İstanbul 1308 h. bkz. *Hükmü'l-semâ*, c. III, s. 261.

4- bkz. Pezdevî, *a.g.e.*, aynı yer.

5- Kadı Adudî'd-din Abdurrahman b. Ahmed (956 H.) mantık, kelâm, hadis, arap dili, fıkıh, ahlâk ilmi konularında eserleri vardır.

- 3a üçüncü ile vücûb sâbit olur. Ey aziz kardeş! / Bu mukaddimeyi bildikten sonra bilgil ki fî zamânınâ bazı mütefakkih ve onlara tâbî' olan cümlelerin Halvetî fukarâsının üzerlerine levh ve ta'nından kalb-i pâkine hubs ve i'tikâdına halel yetişmesün. Tarîk-ı meşâyıhdır vaz'larında kitap ve sünnet üzere olmuştur. Fukaha-yı ilâm zevi'l-ihtirâm dahî bunların vaz' ve tariklerine kâillerdir. Fukarâsı, semâ' ettikleri kitabullah ve sünnete muhâlif değildir. Kırk sene mikdân vardır ki bulduğum tefâsiri ve ehâdîsi ve kitâb-ı usûl ve furû'u tettebbu' ıdûp istikrâ' ettim, cehdde kusur etmedim. Halvetiyye⁶ Fukarâsının⁷ evzâ'ında gördüğümde ve bildiğimde zikr olunanlara muhalefet görmedim ki bunların ettikleri semâ' ve ol semâ'da zikrettikleri haram ola. Pes bunların hâlin tatbîk için bu evrâka teveccüh olunup kâdir olduğum yazıldı. Gayrı cümle fesakaya teammüd ve tefeyyüd olunmadı. Onlar müstehakku'l-levmdir. Bahs ve cedel bunların bahânesiyle sâir fukarâya irişenleredir. Ehl-i garaz ve müte'assıplaradır. Tefsîr-i Kurtubî'de Rasûlullah Sallalâhü 'aleyhi ve sellemden hadis rivayet eder ki "Helâl Hakk Teâlâ'nın bende helâl ettiği ve haram, haram ettiği'dir. Zikretmediği 'afv'dır".⁸ İmdî zikrullâhı kitapta helâl eyledi. Bunun için bir vakit ve bir zaman ta'yin kılmadı.
- 3b Zikrullahda sükûn edin deyiş - اكنو - buyurmadı. / Eğer denirse dönün deyiş - دوروا - da ve - اسعوا - da buyrulmadı. Cevâb-ı âhar verilir ki bu mekûle emre hâcet yoktur. Zira devr-u hareket zî-rûh ve cisim olana muhakkaktır. Şol nesne ki zihinde mukarrer ola muktezâ-yı tab'ı beşer ola. Ona emr lâzım değildir. Hak Teâlâ bizi deyyâr ve tavnâf ve deyiş; "lâ 'alâ tarîki'z-zemm" zikr ider. Nitekim

6- İbadetlerini tenhâda yapan tarikat. XIV. yy.ın ortalarında Ekmelüddîn Ehcî tarafından kuruldu. Şeyh Ahî Mehmed b. Nûr Halvetî'nin müridlerinden Şeyh Ömer Halvetî tarafından düzene sokuldu. Adını Şeyh Ömer Halvetî'den alır.

7- (Tasav.) Fukara-yı Bâb-ullah, Tanrı kapısının Fakirleri; Kendilerini Allah'a adanmış dervişler.

8- Hadisin tam tercümesi şöyledir: Helâl, Allah'ın kitabında helal kıldığı; haram da Allah'ın kitabında haram kıldığıdır. Zikretmediği şeyler ise afv'dır. bkz. Tirmizî, *Kitabu'l-Libas*, 6; İbn Mâce Et'ime 60.

رب لا تذرنى على الارضى اى اللآ فربن دبارا [Nuh: Rabbim!

yeryüzünde dolaşan hiçbir kâfir bırakma" dedi]⁹ ve طواغوت عليكم [...] Bu vakit lerin dışında ne sizin ne de onlar için bir günahı yoktur. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz]¹⁰ dedi. Cümle insan ve belki enbiyâ ve evliyâ da devirdedir. Bu manaya bilâ şekk ve şüphe bunlar bu devr hareketlerinde zikr itmezler denirse bunları gaflet ile ta'yîb ve tenkîs olur ve Zikr-i Hak'da mesâhil ve taksîr olur. Hak teâlâ اذهب انت و اقول باياتى ولا تيا فى ذكرى [Sen ve kardeşin birlikte âyet- lerimi götürün. Beni anmayı ihmâl etmeyin]¹¹ buyurdu. Mûsâ Nebîye ve karındaşı Hârûn (Salavâtullâhi 'Aleyhimâ ve 'Alâ Nebiyyinâ)ya vargit sen dahî Hârûn benim âyetimle ve benim zikrimde mest olmak ve taksîr itmek her kanğı tarafa teveccüh ederseniz bu âyet işâret eder ki hareket zikrullâha mâni' olmaya. müteharriken ve mâşiyen zikrullah câiz ola. Mâşiyen Tefsîr-i Kebîr'de mensurdur. نعم يعود الذكر

diyenler üzerine bu huccettir. Zîrâ filcümle hareket sâbit oldu.

Birkaç konak sefer eden kişi hareketten hâlî olmadığı âdet ve şuhûd ile mukarrerdir.

Bundan kavî Tefsîr-i Kurtubî'de اذكروا الله ذكرا كثيرا [Ey inananlar! Allah'ı

çokça zikredin]¹³ tefsirinde / Hak Teâlâ zikri bir hadsiz etti. Âsân olduğu için ve sevabda ulu olduğu için deyû mukayyedir. Ve İbn-i Abbasdan nakl etti ki, Hak Teâlâ zikri terk için özürlerden bir özür beyân etmedi. Ma'lûm olsun ki âsâr-ı sahâbe ile amel hadise müşâbih ile ameldir. Husûsen bu ola ki اللهم فقهه فى الدين

ile Rasûl aleyhissalâtü vesselâm dua da ede. Bunlardan

menkûldür. ايموا لايهم الله واتبعوا لايتهن الله ¹⁵ buyurmuşdur. Bundan sonra kimdir ki bu zikrullahda vad'-ı tahsîs eyleye. Bu ıtlâkı takyîd edüp aklı ile nesh

9- Nuh Sûresi 71/26.

10- Nur Sûresi 24/58.

11- Tâhâ Sûresi 20/42.

12- Manası: "Evet sâkin olduğu halde, zikr câizdir".

13- Ahzâb Sûresi 33/41.

14- "Ey Allâhım! Onu (İbn Abbâs'ı) dinde fakîh kıl; ve Ona te'vîl (yorum); öğret" Ahmed b. Hanbel 1/266; değişik variantlar için bkz. Buhârî, Vuzû 10. Müslim Fezâilu's-Sahâbe 138; Te'vîl kelimesinin Manası için bkz. Âl-i İmrân 3/7.

15- "Allah'ın mübhem (kapalı) bıraktığını siz de mübhem bırakın ve Allahın açıklayıp beyân ettiklerine tâbi' olun" Hadis bu lafızlarla kütüb-ü tis'a kaynaklarında yoktur.

eyleye. ¹⁶ - **الذكر اذا كان آتيا** - diye hareketi ref' eyleye ve re'yi ile bir şart eyleye. ¹⁷ - **ان في اثبات الشرط نصب الشرع ابتداء ولا يجوز ذلك** Keşf sâhibinin ve sâirlerin dediğin tutmaya bu mekûle ziyade alennass hadis-i sahih, haber-i vâhid ile müyesser olmadığın kütüb-ü usûlde görülmek gerekdir ve şol zikrullahda oturmak şard eyleyenin ve nassı kıyamen, mütevâtiri hazf eyleyenin adem-i te'abbüdü zâhir oldu. Acebdûr ki bu fukarâ'a taarruz edenler bir hâle uğrar ancak. Keşşâf'da eydür. "Abdullah İbn-i Zübeyr ve bazı sahâbeler bayram günü cem' olup ku'ûden zikrullâh ederken ayıttı: Hak Teâlâ - **الذين يذكرون الله قياما وقعودا** - [Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar...]¹⁸

- 4b buyurmadı mı? dedi. Filhâl ayakları üzere / kalkup zikr ettiler". Bu mertebe hod icmâ'-ı sükûtî olur, -netekim beyân olundu vesselâm- şebîh-i bi's-sünne olur. Kurtubî Mücâhiden nakl eder ki "ayak üzre zikr çok zikr etmiş olmaz." intehâ. Mücâhid haber oğludur, imâm-ı müfessirdir, meşhûr adamdır, tâbiî'dir. Ricâletine ve kadr-i ulûvvüne ittifâk olunmuşlar, tefsîr ve hadîs ve fıkıhda imamdır. Düşle İbn Abbas'a kur'an-ı otuz kerre arz etmiştir ve demişler ki tabiînden bundan evlâ ki-mesne yoktur. Tefsir bilmekte, yüzbir tarihinde secdede iken mekke'de fevt oldu. Kirmânî'de böyle der - **والعمل بأثار الصحابة وكبار التابعين** - ¹⁹ Câmi'u'l-Esrâr'da mestûr Beyzâvî bu umuma muttali' olup "ale'l-hâlât diden sonra def'an - **لوصر الواهم كلها** - ²⁰ da dedi. Bu, takrîr-i usûle de muvıfıktır. - **الاصل أجزاؤ الكلام على** - ²¹ ibâret keşfdır ve bir mahalde ki bab-ı icmâ'dır. - **عمومه وإطلاقه**

ان الظهور والعمرات من الدلائل القطعية عند أكثر المشايخ العراف والفاضل

16- "Evet, zikir sakın (hareketsiz) olduğu halde câizdir.

17- Manası: Şartın isbâtı için önce şeriâtın tayini gerekir. (Bunun aksi) câiz değildir.

18- Âl-i İmrân 3/191.

19- Manası: "Sahâbenin ve tabiînin büyüklerinin eser'leriyle amel, sünnetin benzeriyle amel etmektir".

20- Burada, Beyzâvî'nin - **الذين يذكرون الله قياما وقعودا** - âyeti kerîmesinin tefsirine işaret olunuyor. Beyzâvî bunun tefsirini (**يذكرونه دائما على الرجال كلهم**) şeklinde yapıyor. Bu durumda - **على الرجال كلهم** - ibâresi "devamlı zikrederler" manasını da vermektedir ki; bu insan tabiatına aykırıdır. Halbuki - **على الرجال كلهم** , "ayakta, otururken ve yatarken zikrederler" manası verir. İşte buranın tefsirine - **كلهم** - kelimesinin sokulmasının yanlış olacağını musannif söylüyor. Bu inceliğin tafsîlâtı hakkında bkz. *Hâşiyetü'l-Konevî 'alâ Tefsîri'l-Beyzâvî*, c. III, s. 162.

21- "Aslolan kelamın umûm ve mutlak (manası)na hamledilmesidir" bu hususta Bkz. *Mecelle* mad. 64- Mutlak ıtlakı üzere câri olur-.

22- biline ki hamele-i usûl eimmeye muvâfıktır. *ابوريدو عامة المتأخرين*

Allâme İbn-i Dakîk "halâ" bahsinde bu kaideyi getirmiştir ki sûret-i icmâ'dır.

قالوا العموم اذا وردت على الافعال كانت عامة في ذلك متعلقة في زمان والمكان والافعال المتعلقة

- 5a Azududdîn²⁴ ve onun emsâli kitapta / mefhûm-u muhâlif bahsine teemmül-i tâm edeler ve illâ yayı ve oku atana vereler. Tirmizî ihrâç ve tahsin etti, ve İbn Merdeviyye Ebû Hureyre ve Ebu'd-Derdâ'dan bu ikisi ayıttılar: -Rasûlullah sallallahu Aleyhi vesellem ayıttı ki: "Yüreksiz müferridler geçdi" dediler kim bunlar kimlerdir. Buyurdular ki: "Şunlardır ki; Allah Teâlâ onların günahın düşürür döker. Kıyamet gününe hafîf gelürler-" Suyûtî ki fenn-i hadîsde mahirdir. Dürr-ü Mensûr'da irâder ihtizaz cihâtı muhtelifeye derler ve meyle derler. Sa'dî Çelebi²⁵ "ve huzzî ibeyke" de yazmıştır Hâk Teâlâ'nın *والله المشرق والمغرب فاينما تولوا فثم وجه الله* - [Doğuda Allah'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allahın yüzü (zâtı) aradadır]²⁶ dediğin bu hadîse mutâbık olur. Bu hadîs (*أُكْنُو*) kaydın giderir. Emmâ zikri hareketle kayd etmez. Zirâ haber-i vâhid kabîlindendir meşhûr değildir müteharriken diyevüz bu takdirce sukûn mensûh olmuş olur. Nihayet hareket ıtlak-ı kitab ve hadîs ile sâbit olur. Sukûnen zikr-i mücerred-i ıtlak kitâb ile sabit olmuş olur ve dahi bu hadîs hareketi men' idenlere ve iki yanına belki her tarafına dönedöne zikir edenleri men' idenlere huccet-i aleniyyedir. Nihâyet yerinde durupda dönmek murad olmak var. "Yed ve a'yünühüm" de olan devr gibi. Ve dahi fukarânın her
- 5b her / hareketin raksdır diyenlere huccet-i aleniyyede meğer cevap vere ki bun-

22- Manası: Zâhir ve umûmî olan sözler Irak Meşâyihinin çoğu, Kadı Ebû Zeyd ve müteahhirîn ulemâsının çoğuna göre kat'i delillerdendir.

23- Manası: (Ulemâ dediler ki: Umûm (mana) fiillere geldiği zaman, (mânâ) umûmî olur. İsm-i zaman, ism-i mekân ve fiile bağlı durumlarda ise (mânâ) mutlak olur.

24- bkz. dipnot 5.

25- Sa'dî Çelebi; Sadullah b. İsa b. Emirhan el-Kastamonî (945/1538 fıkıh, Kur'an İlimleri, tefsir, tasavvuf, kelam konularında eserleri vardır. Müellifin "ve huzzî ileyke" yoktur. Öyleyse burada kastedilen müellifin "Hâşiye ale'l-beyzâvî" adlı kitabında yazdığı (*وهذه اليك*) Meryem 19/25) âyetinin açıklamasıdır.

26- Bakara Sûresi 2/115.

lar terk-i edep ederler. Bu, asla muhalıftır. Kâ'ide-i avârıza mübtenîye olmaz. Bahs-i asl üzeredir. Tefsîr-i Semerkandî'de eydür, "Herkim Allah teâlâ kitabı tefsîrin kendi re'yi ile ide. Ol re'y kavâid-i ulûmdan müstefâd ola ol hidâyet ve irşâd bulmuş eimme-i müttekîn ittifâkı iledür ve şol kimesne ki tefsîr eyleye kendi re'yi ile Hidayet bulayım derken dâl olur. Nâr onun mekânı olur." demişler ki; bize hâcet yoktur ki mes'elede rivâyet yoklaya vez aynı eyleye mes'eleyi bula ve vez ol mes'ele kavâid tahtına dâhil oldukdan girû. İmdî zikr olunan kavâid ve şevâhiden ma'lûm oldu ki İmam-ı Âzam, belki eimme-i erba'a katında haddi zâtında döne döne zikrullâh etmek câiz ola. Pes sûfîler ehl-i sünnet değildir ve şer'a ve imama uymaz demenin vechi ne ola. لا تذکروا الله فی دالالة دورکم وسماعکم. denmedi. Maa hâzâ itlâk ve kat'ı muhalife huccettir. Mu'ârazaya mecal yoktur.- geri de geçti- Fikir و اصل الشرع هو الكتاب والسنة ولا يحل لأحد أن يقرضوا في هذا الأصل - ile - yerdi ve kavâid-i usûli ve sâirleri terk edip Câmî'u'l-Fetâvî kavline mi amel olunur ki müteahhirînden

- 6a Bahâüddinzâde ve Şeyhu'l-İslam / Ali Çelebî²⁹ efendi kabûl etmemişlerdir. Kezâlik Bezzâziyye kavline mi amel edelim ki Bahâüddinzâde Efendinin bilâ hilâf-ı kavli müteddünbih değildir. Nitekim raks helâldir diyeni ikfas-ı mu'teddünbih olmadığı³⁰ gibi demiş Müftî Ali Çelebî naklı kezâlik mahalliyle dahî mufasssal gelir bi'avnihi Teâlâ bu kadar meşâyih ki semâ' ederler zikr olan kavâidden ve şevâhiden câhiller ve gafiller midir ki bu sûfîler hemân şeyhlerine uyarlar ulemâ sözünü dinlemezler deyû ta'rîz-oluna ol makûlelere yok denilmez nihâyet - ارشدهم الله تعالى الحق والصواب -³¹ Şeyh Ebû Saîd A'rabî³² bir alay azizler adını cem' eylediki bunların cümlesi semâ' ve devrân ederler idi ve

27- Manası: "Devr ve semâ' halinizde Allah'ı zikretmeyin".

28- Manası: Şeriatın aslı kitap ve sünnettir. Kimsenin bu asıldan kaçamak yapması helal olmaz. Bilâkis lafzın muhafaza edilmesi ve kısımları ile ma'nalarının bilinmesi gerekir.

29- Ali Çelebi eser, *Deverân-ı Sofiyye* (Osmanlıca) Tasavvuf konusunda bir diğer eseri *İrşâdî'l-Ukûlî'l-Mustakîme İle'l-Usûlî'l-Kavîme*.

30- Önem verilen.

31- Manası: Allah Teâlâ onları hak ve doğruya irşâd etsin (ulaştırsın).

32- Şeyh Ebû Saîd Muhammed b. Mustafa el-Hâdımî (1176/1763) Tefsîr, hadisi kelim ve tasavvuf konularında eserleri vardır. Aynı konularda eserler veren Ebu Said ebu'l-hayr ile karıştırılmamalıdır. Çünkü Ebu'l-Hayrın Osmanlıca eserleri mevcuttur.

harekete gelirler idi. Ebu Muhammed Kazvînî evliyâdan idi. Semâ' işitir ve harekete gelir idi ve vecde gelip nâ'ra ederdi. Tefsîr-i Kebîr'de Keşşâfın, ta'n ve levmin red ve tezyîf etti ki mahalde evliyâullâh ta'n etti dedik. Bunlar ve bunlar emsâli ola. Kebîrden sonra gelen ulemâ hattâ Şeyhzâde Keşşâf'a tâbi olur. Levmin ve ta'n yerinde deyû fî zemâninâ vâizler gibi zemm ve medh eden münkirlere zâhir olmayıp Fahr-ı Râzî'ye tâbi' olup ta'nı bittemâm yazdı, ehl-i şer'den bir alay dâllü-mudildir. Mûctehidlere tâbi' olmaz demedi zîrâ ehli bilir ki kavâide mutabakat mûctehide mutabakattır.

6b Kâideler hod fukarâ tarafınadır. / Usûl bilmeyip kavâid gôzetmeyip me'haz ve seneden haberdar olmayanın fetvâsıyla ki harâm fetvâdır amel mi olur? وقال الامام -

لا يحل لاهل ان يفتي بقولنا فتى يعلم من اين قلنا³³ ayıddı tahrîr ve yazdıkları takrîrdir
bir me'haz-ı sahîh yoktur nitekim gelir şeyh Ebu Mensûr-Mâtürüdü

ما شئروا [O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alışverişinizden dolayı sevinin]³⁴ tefsir eder ahkâm, elfâz ve esâmîye müteallika değildir. Belki ahkâm elfâz ve esâmî içinde olan mânâlar ve illetlere ta'lîk olunmuştur. Olmâ'nâ bulunduğu mahalde ol hükm ile hükm olunur. Keşf-i Pezdevî'de eydür ahkâm-ı menkûlde -ki imamlardan gelmiştir -"avâm ve havâs müstereklerdir mebbe' ve me'haze müsterek değildir-" yine Keşf'de işâret-i nass bahsinde eydür sâhib-i şer' ne vakit ki tarîk-i ta'lîli vaz' eyledi izin oldu kıyâsa her kimesneye ki ol tarîki fehm eyledi İmâmü'l-Haremeyn³⁵ eydür: Müftî şartıdır ki; Üsûlü fıkıh ve furûa ve mezhebe âlim ola ictihâdda kâmil ola nahv ve ha't ve ahkamda vâride olan âyet' ve tefsîrine ârif ola. "Bahâüddinzâde Efendi eydür": Tâlib hasbeten muhtesiblik için nasb-ı nefis edip ve kelimasına fetvâ mertebesin sahvere me'haz-ı ahkâm ve illetlerine muttalî' ola fâsidi sahîhden, kavîyi zayıfıdan fark eyleye İmadü'd-dîn ulemâ icmâ' ettilerki muftî müctehid olmak lâ büddür deyû fusûlünde götürdüğü / bunu murâd etmiştir Semerkandî³⁶ yazdığı gerûde ankarîb geçti

7a

33- Manası: "İmam-ı A'zam dedi ki: Bizim nereden dediğimizi bilmeden, Bizim sözümüzle Fetvâ vermek kimseye helâl olmaz.

34- *Tevbe Sûresi* 9/111.

35- Bkz. dipnot 148.

36- Ebu'l-Leys, Nâsır b. Muhammed b. İbrâhim es-Semerkandî (1144 h.) Tasavvuf konusundaki eseri: *Tenbîhu'l-Ğâfilîn*.

bu kadar kâfîdir. İbn Battâl³⁷ eydür bu hadîs delâlet ider ümmeti kandırır ki her zamanda Hak Teâlâ zikr oluna pâk da ve eğer nâpak ola ve dahî red vardır şunun sözünü ki zikri pâklık hâline tahsîs eyleye ve dahî red vardır şol kimesneye ki halâda zikri mekrûh göre ve cimâ' halinde mekrûh göre. Pes imdî cimâ' hâli zikirten baîd olacak vakit iken arzûyu nefis ve onun koyusu iken bismillâh deyu başlamak sünnet olacak sâir hallerde sünnet olmak dahî evlâdır. -tamâm oldu- Bu takrîr zımnında hareketle zikir zuhûr eyledi. Zîra avratıyla oynayıp başın, götün ve elin ayâğın hareket ettirmesi kâbil-i inkar değildir. O hareketle bu hareket arasında ne fark vardır? Bunun emsâli çokdur. Tettebbû' ile zuhûr eder. İmdî zikr olunan kavâid ve ilel ve meânî muktezâsınca zikrullâhta berekât ve menâfi' ma'nâların inkâra mecâl yoktur. Falan vakit ve filan zamânda zikr iden menâfi' ve berekât-ı zikirten mahrûm olur denilmek câiz ola pâk olmak şart ola. Her halde illet mevcûd ola ve hükümde mevcûd olur. Mazhar'da eydür "Cehrle zikrullâh müstehâbdır". Zirâ her nesne ki zikr işittir. Mübârek olur hayırlı olur ve menfaatî çok olur kerâmât ile mâ'rûf ve diyânetle mevsûf-i hısâl-i hamîde / ve ahlâkı cemîle ile meşhûr ve Câzibe-i Hak ile mûrîdân ve ehîbbâsı ma'mûr olan Kalburcu Şeyh -nevverallâhü merkadehü- kerâmâtından ve onun âsitânesi berekâtındandır ki âyinde ve revendiye ne kadar gelirse sûfiler 'semâ' ve tevhîd ettiğî hankâhta şevk bir küçük ahurdan yem verirmiş ol hânkâhta şevk ve zevk ile fukarâsı kırk seneden miktârı tevhîd etmişlerdir. Âlemde meşhûr ve mütevâtirdir Azîz Merhûm (kaddesallâhü sîmâhû)dan nakl ederler ki Kasaba-i İnönü pederi tarafında giderken burnuma ciğer kokdu. Bu pişmişciğer nereden kokar dedim meger kendi ciğerimden gelir demişler. Ömer (Radiyahallâhü anh) Ebu Bekr (Radiyahallâhü anh)'ın hâtununa vefâtından sonra gelip hâlinden ve gece derdinden sorar. Hâtun cevâp verir ki; çok namâz kılmazdı lâkin gecenin sonunda kalkar âbdest alırdı ondan rukû' ederdi. Mâşâallah ondan sonra başını dizine kordu. Ondan sonra baş kaldırırdı. Âh! deyû teneffüs ederdi ağzından ciğer kebâbı kokardı. Pes Ömer buyurdu ki kândan hâsıl olur. Kebâbı olmuş ciğer kokusu dedi. Teessüf eyledi tasalandı. Azîz kardaş, ehl-i insâf yoldâş sûfîler sahâbeye uymaz diyenler ehl-i garaz ve taassubdur. Kendileri uymazlar fukarâdan uyanları kabûl eylemezler. / Râyiha-i misk de ol azîzin fuka-

8a

37- İbn Battal, Muhammed b. Ahmed Fıkıh sahasında eserleri vardır. *en-Nazmü'l-Müsta'zeb fî Şerh-i Garîbi'l-Mühezzebe ve el-Mühezzebe fî Fıkıh-i Mezhebi'l-İmam Şâfiî*.

râsı tevhd ettiğinde işidilmiştir. Misk-i dünya yok idiğine ba'det-tettebbû' kat'dan sonra Sulhuddîn eydür: "Abd gâh olur ki âlem-i kudse müncezip olur. Cenâb-ı Hak mülâhazasında müstağrak olur. Bu âlemde giderler tekâlif-i şer'e hâlel getirirler. Bunlara uslular, deliler derler. Amma Enbiyâ (aleyhimüsselâm) kemâl-i kudsiyyeleri ile bir tâ'ate hâlel getirmezler. Gerçek onların istiğrak teveccühleri ziyâdedir" -intehâ kelâmuhû- Bu mekûle nâdirdir. Değmelere müyesser değildir.

- اللهم لا تحرمنا من لطفك بركة هيبك³⁸

FASL. Bu fasılda fukarâ hakkında ihtilâf üzere verilen fetvâlar beyân ola ki kangisi usûle ve ulemâ kavline evfaktır, kangisi menzûrun fih'dir, kangisi suâle mutâbıktır, kangisi mutâbık değildir? - يسر الله فقيقه بعونه³⁹ Mes'ele:

Ayak üzerine deverân ile zikrullah helâl olmasına⁴⁰ غادر الله قيا ما وقع (Namazı bitirince de) ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken (dâima) Allah'ı anın]⁴⁰ âyetini meşâyih-ı sâlîfe temessük edegelmişlerdir deyû itikâd

8b edip musırr olup mevt olan kimsenin / şer'an İslâmına hüküm olunup namâzın kılmak var mıdır? Yoktur. Raks helâl diyenlerden ise min fetvâ İbn Kemâl bu cevâp şâf-i değildir. Karada tavşan helâl mi? deyü suâl oldukda balık cevap vermek gibidir. Edep budur ki; suâle cevâp mutâbık gerek ve rûşen gerek ve ziyâde olmamak gerektir. Sualde raks derc olunmadı. Cevâb-ı Şâfî budur ki bu âyette ne devr-i nâs'a ne devr-i semâ-i fukarâya delâleti yoktur. Meşâyih-ı sâlîfe gerçi âdâb-u vakar ile semâ ve hareket ederlerse de Kitâbullâh-ı Teâlâya muhâlif vaz' idüp tahrîf tağyîr etmişlerdir. - من قرأ القرآن برأيه ف كفر⁴¹ fetvâsınca kâfirlerdir. Onlara tâbi' olanlar da kâfirlerdir. Lâkin bu minvâl üzere cevâb kâide-i usûle ve İbn Abbâs kavline ve ehl-i tefsir husûsen Kevâşî⁴²'ye muhâlifdir. Bundan iki yol görünür. Biri buna dâhildir; değildir. Nâssı şerîfden murâd sukûn-i haldir. Hareket murâd değildir denirse nitekim - يجوز الذكر قائما اذا كان سالما⁴³ din bunu murâd eyledi vârid olur zikr-i hâs kabîlindendir. Kıyâm dahî kezâlik bunları ıtlâktan

38- Manası: Ey Allahım! Habîbin hürmetine bizi lütfundan mahrum bırakma.

39- Manası: Allah, yardımıyla bunu gerçekleştirmeyi kolaylaştırsın (amin).

40- Nisâ 4/103.

41- Manası: Kim, Kur'an'ı kendi re'yi (görüşü) ile tefsîr ederse kâfir olur.

42- el-Kevâşî, Muvaffaku'd-dîn Ahmed b. Yusuf b. Hasan (680/1281) Eserleri: *et-Telhîs fî Tefsîr-i Kur'an'il-azîz, Telhîsu Tebsireti'l-Mütezekkir ve Teşkireti'l-Mütebasır, Tefsîru'l-Kevâşî.*

43- Manası: Evet, hareketsiz olarak (yapıldığında) ayakta zikir câizdir.

- ihrâc edip hilâf-ı asl kaydıyla kitâbullâh tahrîf ve akılla nesh lâzım gelir bu hod câiz değildir. Bu mertebeye hadîs-ı mütevâtir gerek usûlde umûm-u kati haber-i vâhid
- 9a ile tahsîs olurmu deyû ve nâss-ı mutlakda kayd olurmu deyû / bahs olunduğu mahal görük. Eğer dâhildir denirse, devr-i nâss kat'an dâhil olur geride hadîs-i besmelede Kirmânî ettiği tafsîl-i müeyyed olur ve hadîs-i Tirmizî musarrah olur meşâyih-i tarîkat ettiğide ki; edep ve sukûnet üzere delâlet ve manâ-i evvelde dâhil olur, taht-ı kâideye mûnderic olur demişler ki taht-ı kâideye mûnderiç olduktan sonra imâmdan aynı mes'eleye hâcet yoktur. Bir dahî raks helâl olması Şâfi'i kavlinde mukarrer nitekim ⁴⁴ ازهار الفص ليس بمرام demiş ve Tevfîkde ⁴⁵ تركه عطية وفعلة رخصة - demiş, Bezzâzî müstahil kafir dediğin Bahâuddînzâde Efendi ve Müftî Zenbîlî Ali Çelebî redd eylemişler ve bâzı ehâdisde i'timâd ve ihtiyâd olunursa ki halli raksi icâb bunların kavli üzere mesele-i müctehidün fîh ikfar olunmuş olur. - ⁴⁶ وسكر المائل لا يتماديه لا يكر - musarrahdır bu duhûl dâ'vâ edenler kitâb-ı umûm ve ıtlâk üzere derler ve zâhirdir derler bunlar ise kat'îdir. Ehl-i hevânın nusûsu kâtua-i te'vîlin ref' edip ikfâr etmeğe te'villeri mânî' olacak meşâyih-i ehli's-sünne kavâid ve şevâhid te'villeri mânî' olacağı "azharu mineşşems"dir. Amma bunda devr mutlakâ dâhil değildir deyû
- 9b umûma inkâr edip sukûn edip te'vîl edememek kâfî müşküldür, kâfir, / olmak havf olunur - ⁴⁷ من قرأ القرآن بآية فعد فطأ - 'de rivâyet olunur bu "nassa mâ sadak" olur. Bu fetvâyı yazan fudela-i dehrden olup cevâbında hâzır olmak te'vîlin dahî ya şehir oğlanı ve yâhud torlak ışıklara göredir diye. Ammâ bu fetvâyı görüp te'vîlin bilmeyenlere müşkil olur. Bu emsâli fetvâlar ile bunun emsâli müftûler ve kâzî askerler İslâmbol kâdîleri amel etmemişler sûffilerin ve şeyhlerin namâzın kılmışlardır belki şeyhler ziyâretgâhtır. Husûsen Efdal Zâde Efendi⁴⁸ (rahmetullahi aleyh) fetvâsında ki cem' olup döne döne zikrullâh edenler kâfirlerdir

44- Manası: Raksetmek haram değildir.

45- Manası: (Raks) terketmek azimettir, raksetmek ise ruhsattır.

46- Manası: İctihâdî mes'eleleri inkâr eden tekfîr olunmaz.

47- Manası: Kim Kur'an'ı kendi re'yi ile tefsîr ederse hatâ etmiştir.

48- Efdalzâde Hamîdî'd-din Hamdullah b. Efdaleddin (903-1497) kelam, usûl, tefsîr, hadis konularında eserleri vardır.

diyenlere ne lâzım olur deyû suâl edene; kâfir olurlar eğer i'tikâd ile derlerse Müftî Ali Çelebî (rahimehullah) da cevâzına fetva verip ve Arabî risale yazmıştır bi avnihî Teâlâ fetvâ gelir ve bazı risâle yazılır bu fetvâ usûl ve kavâid ve şevâhid ve ehl-i tefsîre muvâfık görünür. Zirâ ulemâ icmâ ettiler ki umûmât delâlet ettiği nesneye bi an-tuvûn - an-tuvûn

- 49- min şerh-i Ahsekî فى النصوص من غير قبول واعتقاد لى، من شرح اهل
50 hadîsine muvâfıktır ki kütüb-i furû'da
10a 51 يجب صيانة فعل المسلم عن الحرام / دليل المؤمن على الصلاح
meşhûrdur. Dürer'de mestûr olan /
kavline mutâbıktır şart-ı müftî yerindedir. Zirâ sukûnda bi'l ittifâk vel icmâ' caizdir
vech-i cevâz ve ma'nâyı cevâz hareket halinde bulunmaz denirse hareket halinde ol
bereket şâmildir girûde geçen kâideler hatâ değil ise imdî ehl-i Hak ve ehl-i insâf
olana bu fetvâ kâfidir - قال الله تعالى و ان يروا سبيل الرشاد لا يتفدوه سبيل
[... Doğru yolu görseler onu yol
edinmezler. Fakat azgınlık yolunu görürlerse, hemen ona saparlar...] 52 buyurmuş-
tur bî insâfa ve müteassife çâre yoktur zirâ Tefâşi ve Teâlî eydür şehir oğlanı olma-
yub ve torlak ve ışık ve onun emsâli cehele emsâli cehele olmayıp âdâb-ı serîat ve
tarîkât edip tahsîs-i vakt ve garaz-ı dünyâ hald etmeyip المحبة تقطع المراسى 53
hasebince bir alây sulehâ muhabbet-i Hak ile zikr edip dolap gibi göz yaşıyla ve
ağlayu ağlayu dönüp meleklere teşebbüh edenlere şeytan götüne parmak sokar
denilirse akl ve insâfı varmıdır onlar kadh ederlerse Hak (Celle ve Alâ) zâkir
kulların şu mübâlağa ile medh eder ki هم القوم لا يشقى ليسهم * yâni
"Bu zâkir bir kavm-i kâmilidir. Bunlar ile oturanlar şakî ve mahrûm olmaz".
Kirmâni "bunda sûffîlerin ve eshâb-ı ezkârın şerefi vardır ki ezkâr üzre mülâzımlar

49- Manası: Nas bulunan konularda kabul etmeksizin ve inanmaksızın duraksamak küfrdür.
-Aksekili şerhinden-.

50- Hadis kaynaklarında böyle bir hâdis bulamadım.

51- Manası: Müslümanın fiilini haramdan korumak vaciptir.

52- A'raf Sûresi 7/149.

53- Manası: Muhabbet vesveseyi keser.

* - Böyle bir hadise malûm kaynaklarda rastlanmadı.

ve muvâtıplardır ve dahî sohbetde azîm te'sîr vardır ve saîd ile oturan saîd olur ve ehl-i hayra musâhib olun deyû tahzîz vardır" der.⁵⁴

10b / Bâb-ı fazlillah da icmâl bu ki; zikr meclisinde melekler makamlarına urûc ettikde Cenâb-ı Haktan suâl olur ki; Benim meleklerim kândân gelirsüz? Bunlar derler ki; Yer yüzünden kullarından gelürüz. Hak Teâlâ suâl eder ki! Benim kullarımı ne halde gördünüz? Bunlar cevâp verip derler ki; Şu halde gördük... kelâm şu mertebeye varır ki Hak Teâlâ "Ben bunları yarlıgadam istedikleri cenneti verdim korktukları tâmûdan halâs ettim siz şâhid olun der. Pes melekler içinden bir melek aydür ki: Yâ Rabbî falan kimesne de bu zâkirler içinde bîle idi bunlara mahlûd idi ama bunlardan değil ancak hâcet için gelmiş gayrı murâdı yoh idi bu. Melekler eydür: Ya Rabbî bunlarda bir kul da vardır hatası çoktur buradan geçti yolu uğradı ol sebepten ötürüdü. Hak Teâlâ eydür ki; Ol abd-i hatâyı da yarlıgadam bunlarla yol üzre geçipte oturmuş olanda şakî olmaz merhûm olur⁵⁵ buyurmuşlar. Mazhar eydur bu melek bunlardan değildir dediğinden murâd bu âdem zikrullah için hâzır olmayıp mücerred bir şugl-i dünya için gelmiştir sebab-i rahmet ve mâğfiret zikirdir. Bunun ise ol sebebi vucûda götürmeye kasd ve niyyet yok demektir. Hak Teâlâ bu meleğe cevap verdi ki; "zikri yok ise de zâkir ile oturmuştur onların

11a bereketin bulur". İmâdî bu hadîsde sulehâ ile oturan deyû kulların imrendirmek / vardır. Günahkârız ve biz iyiler yanına varamazız demeyüp varalar onların berekât-ı sevâbından hisse alalar. Mazhar kelâmı tamam oldu. Bundandır ki ekâbir-i ulema bu sûfileri bu kavmdir ve ya bu kavmdendir deyû semâ'larına ve devrânlarına hâzır olurlar sığâr-ı ulemâ ve münkirler raks tevehhümü ile mahrûm olurlar. -

لا تحزننا من بركاتهم⁵⁶ Hanzala-i Esedî'den nakl olunur ki "Ben ve Ebu Bekr gittik hatta Rasulullah (aleyhisselam) üzerine girdik ben dedim ki Hanzala münâfık oldu Rasulullah (sallalahü aleyhi vesellem) buyurdu ki; Münâfık olmak ne günedir? Ben dedim ki! Biz senin katında ölürüz bizi nâr ve cennet ile tezkîr edersen gözümüzle bu ikisin görmüş gibi oluruz senin yanından taşra çıksak evlat ve evvâca yere ve bağçaya karışırız çoğun unu-turuz. Pes Rasulullah (aleyhisselâm) buyurdu

54- Ahmed b. Hanbel 2/252 değişik variantlar için bkz. Hanbel 2/359, 383, Buhârî De'avât 66, Tirmizî De'avât 129.

55- Ahmed b. Hanbel 2/252.

56- Manası: Ey Allâhım! bizi onların bereketlerinden mahrum etme.

ki "Şol Allah hakkı çün (ki nefsim onun elindedir) egersiz benim katımdaki hâl üzere sâbit ve dâim olsanız melekler size görüşü(r)dü, düşlerinizde ve dahi yollarınızda, lâkin ⁵⁷ **بِأَفْضَلَةٍ لَّعَلَّكَ تَهْتَدِي** deyü üç kere buyurdu." ⁵⁸ Mazhar bunun manası eğer sen gâibânede benim katımda olan safâyı kalb ve dâimi zikrullâh ve havfullâh üzere olsanız melekler sizi ziyârete gelirdi. Zannım bu ki musâfahadan murâd **11b** aşikâre ola, zirâ melekler ehl-i zikre musâfaha ederler ve dahi **لَعَلَّكَ تَهْتَدِي** dediği oldur ki kişi münâfık olmaz bir vakit gâyet huzur ve safâ ve zikirde olsa bir vakt-i âharda bu hâle vâsıl ola, bilir ki nesne yoktur bir sâat zikirde olupistirâhat ve nevm ve hâtunlar ve oğlancıklar ve sâir mübâhatte olmakta. Tamâm oldu. İmdî bu tafsilden sûfîlere müdâhale-i şeytân olduğu garaz ve taassub ve buhtân idi ki rûşen oldu ne cânı var şeytânın ki melekler ziyârete gelip ve görüştükleri tâifeye taarruz edeler husûsen onlara teşbihde zikrullâhdan gâfil olan taarruz mukarrerdir. Eğer denirse ki bu fukarâda bu zamanda olduğu neden mâ'lum olur **لَا بَرَاءَ لَطَائِفَ مِنِّي** ⁵⁹ **عَلَى الْكَفِّ لَيْسَ يَأْتِي إِلَّا** dir hattâ müctehidîn de hâli değildir deyû bâ'zı ulemâ zâhib olmuştur **لَا بَرَاءَ لَطَائِفَ مِنِّي** de buyurulmuştur İmam Mâlik "Altmış kişi bulunduğu mahalde Hak dostu vardır" deyû buyurmuştur. Ve gayr-i zâlik ve bir çoban ve terk-i zikre cem' olur demekde bîvech oldu cehl oldu ve sahâbeler ulu ve ehl ve iyâl ve dünyâ ile iştiğalleri meşrû' oldu. Bunun hilâfında olan kendi erkin sahâbeye muhâlif iken sûfîler işlerin salarlar dediği ta'annüt onları yanıltmak ister kendisi yanıldığın fehm eylemez **وَاللهُ يَهْدِي إِلَى الرِّشَادِ** ⁶⁰ imdî bu meşâyih-i tarîkat ki bu vaz'ı ihtiyâr edip zikrullâhda meşgullerdir onlara melekler gelmesi katı **12a** karibdir. Bunlar / cümlesi ehl-i sünnettir. Kuran ve Sünnet ve icmâ-ı ümmet bilmez

57- Manası: (Resûlullah) Ya Hanzala! "Bazı zaman şöyle, bazı zaman böyle" buyurdu.

58- Müslim, Tevbe 12, Tirmizî Kıyâme 59.

59- Manası: Ümmetimden bir tâife hak (doğruyol) üzere olmaya devam eder. Tâ ki Allahın emri gelinceye kadar. "Bu lafızlarla kütüb-ü tis'a kaynaklarında bir hadis yoktur. Bu lafızlara en yakın hadiste **لَا بَرَاءَ لَطَائِفَ مِنِّي** kelimesinden sonra

لَا بَرَاءَ لَطَائِفَ مِنِّي kelimeleri yer almaktadır. Bu ve değişik variantlar için bkz. Dâvud, Fiten 1; Buhârî, i'tiram 10; Müslim, İmâre 170, 173, 174.

60- Manası: Doğru yola ulaştıran Allah'tur.

kavm değildir. İmam-ı Ebu Bağdâdî⁶¹ eydür süfîye bin miktarı vardır ehl-i hevâdan bir kimesne yoktur bil ki cümlesi ehl-i sünnettir üç kimesneden gayri birisi Ebu Süleymân-ı Dımaşkîdir. Hulûliye⁶² mezhebindedir sûfîler arasında gizlenir sûfî geçinir ikinci fenâ'dır bunu sûfîler îtizalle töhmet, eyleyüp kovdular **الطيب** **يقبل الخبيثة**⁶³ dediler üçüncü Hüseyin b. Mansûrdur bunun şânı müşkildir Ebû Muhammed Kazvînî Sirâc-ı Ukûlde böyle demiş: Germiyân Müftüsü Süleyman Efendiye⁶⁴ sûfîler sema ve devrânı câizmi deyü istiftâ olundukta cevâb bunu yazmışki kerâmâtı zâhire ve mezhûre ve mütevatire olan meşâyıh-ı kiram istihân edip câiz görmüşlerdir. - **بارأيهم المليون منا فهو عند الله فن**⁶⁵

fetvâsınca ca'izdir bu kadar meşâyıhı dâlâlete nisbet etmek hatâyı fâhişdir - **اللهم احسننا معهم طوباً لمن احبهم واقننى أثرهم**⁶⁶ ibâret budur aynıyle Şeyhu'l-İslam Muhammed Efendi⁶⁷ ve birâderi Esad Efendinin mufassal fetvâsı var bundan ziyâde fetvâ ve bundan kavî beyan olmaz Tâife-i sûfiyyeden bir nice âlim bir yere gelip hay mevlam hay deyü devran etseler bedenlerinin ekserisi

- 12b** uryan edip kendilerin yere vursalar bu mekûle vaz'-ı tevhi'd olurmu? / Vech-i sahîh ehlinden böyle vaz' sâdır olmaz. -Bir alay- mübtedi'ler **تفكير الكل لا بل** **لا لكل**⁶⁸ methumuna mâ sadak olur raks-ı harâmın adın vecd koyup bağlama ezgiler ile eşâr okuyup hâşa keferenin depmesine şebîh harekât-ı şenî'a ve sebâtı beşî'a mevkufu edepde sebatları olmadığı gösterip saydı ahdâs için ihdâs ettikleri ta'ânukları ve heyât-ı garîbe ile nağamât-ı mûsikiyye üzre devrânda tevâfıkları hevâdan nâşî tekellûf ve Telbîsü'l-İblisden nâşî tasarruf idiğın ehl-i hâl olan anlar

61- Ebû Nasr İsmail b. Muhammed b. Ahmed (ö. ...?) Tasavvuf konusundaki eserleri: *Risâle fi'l-Makamât, Risâle fi Ma'na's-Şerîa ve't-Tarîka ve'l-Hakîka*.

62- "Güzel kadın ve tüysüz oğlanlara bakmak caizdir. Allah'ın ba'zı sıfatları bize hulûl eder. Bu halde öpmek, sarmaş dolaş olmak caizdir" diyen mutasavvıf grup. bkz. Tehânevî 1/386 Ayrıca bkz. Tas. Ter. sözlüğü.

63- Manası: Temiz, pisi kabul etmez.

64- el-Germiyânî, Süleyman b. Yusuf b. Hıdır (ö....?) Tasavvuf konusundaki eseri: *Nehcü's-Sâlikîn ve Sirâcu's-Sâirîn*.

65- Manası: Müslümanların güzel gördüğü şey Allah katında da güzeldir.

66- Manası: Allahım! bizi onlarla haşret, Ne mutlu onları sevip izlerine tabi' olanlara.

67- Şeyhu'l-İslam Muhammed Hüseyin Mevlâ (ö....?) eseri: *Kitab el-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'an*.

68- Manası: "Yemek için şekil değiştirmek".

. في بيوت أذن الله أن ترفع فيها اسمه . [Bu kândil) birtakım evlerdedir ki, Allah (o evlerin) yücelmesine ve içlerinde isminin anılmasına izin vermiştir]⁶⁹ raf'ü asvât-ı müstekre ile isâ'a-i bed' olduğun gören müteşerrî' tâinler ammâ zâlik selef-i sâlihîn üzre kelime-i tevhîde iştiğâl ile sîne-i ber sekîneyi zikirden nâr-ı şevk-i iştiğâl edip lehv-i lâhîden müberrâ aşk-ı ilâhi nûrunun enâresi ve Cezbe-i Rahmâniyye keşâkeşinin avâresi, kişinin ârâmın harâm edip galebât-ı celebât-ı Muhabbet-i Hak ile cilbâb-ı sabr, ve sukûn cübbesini şâk edip neşâe-i irfân galebesi ile

كل من عليها فان

[Yeryüzünde bulunan her şey fânîdir]⁷⁰ efgân-ı

künân, zâr-ı giryân olup lezzet-i şuhûd ile ifnâyı vucûd ve istinzâlî bereket ve Rahmeti Rabbü'l-cûd eden ehl-i tevhîd Tâifânı Arş-ı mecîd gibi feverân-ı nâr-ı

13a vecdle bî ihtiyar devrân etseler / ma'zûrlardır belki nazar-ı kabûl-i Hak ile manzûrlardır muhâf-ı dâire-i levîm olan kavmden ve redd-i şer' ile merdûd değillerdir riyâz-ı riyâzatta reyyâhin-i insi istişâmâm edip hıyâz-ı zülâl, visâl ile tahsîl-i irtivâ-i tâm eden meşâyih-ı tarîkat terğîb ettiği bu ferîk-i refîk meskenidir ve âdâb-ı zâhire ve şer'at-ı tâhire eshâbı redd-û red ve terhîb ettikleri ol kavm-i müstehakku'l levîm mesleğidir. *عن أبي الروان بن الروان بدع وشرع*

صرونا بنىضان انواع الورع⁷¹ Ketebehû Saidüddin el-fakîr bu fetva mufassaldır ve usûle muvâfıktır ve meşâyih tarîkatınî tenzihden ve fuzûller sözünden ve bu sûfîler hemen şeyhlerine uyarlar diyenlerden inadından tahlîsdir ve bu şânda fetvâ iki vech üzere gerektir. Tualım müstefî taraf-ı vâhîdden istiftâ etti. Muhassal fetvâ ehline helâl, nâ ehle harâm demektir. Ehl ve nâ ehl kimdir ma'lûm oldu kim uhdesine alır ki kavm-i evvelin vaz'larını helâl diye, ona ve arnsâline nusret eyleye bu diyarda Seyyit Gâzî ışıkları vardır ve onlara müteallik ve müşâbih sûfîler de vardır abdest ve namâz ve ilim ve kur'ân ile aslâ takayyütler ve ulemâ şer'atıyle taahhütleri yoktur belki onlar ehl-i zâhîrdir deyü halkı ders ve talebdan men' edip

13b kendi zann-ı hayallerin tervîh / ve din ilmini tezyîf ederler. Bunların kemâli

69- Ayeti kerîmede - *ان ترفع* - kelimesinden sonra - *وبكر* - kelimesi atlanmıştır. Nûr Sûresi 24/36.

70- *Rahmân Sûresi* 55/26.

71- Manası: Allah, beni bid'at olan bir deveran ile, deveran etmekten korusun. Ve bunu terketmenin feyziyle göğüslerimizi genişletsin (bize ferah versin).

ancak bir iki söz ve şiir ile gerek şer'a muvâfık ola ya olmıya gerek lahn ile ola ya olmaya okuyalar köyleri dervâze edeler sadaka ve zekât ve nezr cem edeler bunların kâidesine muvâfık söz: "Ey miskîn koma neferâtî gözüme ders ve fetvâyı" ve Yazıcıoğlu⁷² sözüdür ki "bulasın gönlün içinde ulûm-i enbiyâyı sen kim anda ne kitâb ola ne ders ola ne hod fetvâ, bunların murâdın anlamazlar" risâle-i kudsiyye'de de Bekr-i mâlikiyyeden bu makûle sûfleri kadh eder eydür ki

73 ve bu lafız *اتخذوا مشايخهم لئلا يعرفوا الحرام والحلال* hadîsinden ahz olunmuştur bunlar dâl ve mudille tâbilerdir - *هذان الله الى الحق* 75 imdi bu zâkirlere lâzımdır ki bir

ehl-i ilim kapısına varalar bunlar terbiyet edip lahn ve âdâba muhâlif vad'ların ıslâh eyleye zikr-u tevhidî hemen semâ ve devrân hâline mahsûs olur tevehhümünden bunları men eylese ki dâimâ zikr-i Hak da olalar, bundan sonra bu mertebeyi riâyet eyleyen kavme levm bîvech olur. Münkiri def' edeyim derken enker-i münkerât ihtiyâr etmiş olur zirâ fukarâyı, oynarlar deyü levm ederse, lehv haddi zâtında bir

14a mekrûh nesneyi gıybet ve müsavi-i hod la'bdan eşedd / ve akbehtir. Nitekim Tatarhâniyye'de⁷⁶ *ويكره اللعب والغناء والقبية* 77 getirmiştir ve birde raks Mezheb-i Şâfiîde helâl olıcak ona emr-i bil ma'rûf ve nehy ani'l-münker etmiş olmaz ona tâbilere kezâlık ile mûcerred mesâvî süphesiz harâm irtikâb eder. Mekruhdan nâsı men' eder bu hod yehûdilere teşebbüh olur. - *من تشبه بقوم*

انأمرهم الناس بالبر 78 hadîsini kendi başına olur ki Hak Teâlâ *وتنرون انفسكم* (Ey bilginler!) sizler kitabı okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) halde,

72- Yazıcıoğlu, Ahmed Bicân (859/1454) esr: *Ahmediyye* (Bu eser *Envâru'l-Aşîkîn* adıyla şöhet bulmuştur.

Yazıcıoğlu, Muhammed (894/1451) eseri: Muhammediyye

Bunlar iki kardeş olup ikisinin de adı geçen eserleri halk arasında şöhet bulmuştur. Şu halde müellifin bunlardan hangisini kasdettiğini anlamak zordur.

73- Manası: Haramı ve helâli bilmeyen câhilleri şeyh edindiler.

74- Buhârî, Tefsîr 31; Müslim, İmân 5; İbn Mâce, Fiten 25.

75- Manası: Allah bizi doğruya hidayet etsin (eriştirsin).

76- Fetava-yı Tatarhâniyye, Alim b. Ala el-Hanefî (827).

77- Manası: Oyun ve şarkı mekrûhtur. Gıybet ise eğlenceden daha fenâdır.

78- Manası: "Kim bir kavme benzerse o da onlardandır." Ebû Dâvud, Libas 4; Ahmed b. Hanbel 2/50.

insanlara iyiliği emredip kendinizi unutupormusunuz?]]⁷⁹ buyurur. Bu sözden red' çıkar. Sûfileri kadh edip gıybet ile husûsen kendisi cum'a ve cemâat bilmiye. İmâm Ahmed huzurunda inkâr-ı mesâvî yüzünden yahud istiftâ ve istirşâd yüzünden bunda biralay kavm vardır kalkarlar raks ederler ne buyurursuz derler **دبر دهم** dedi yâni onlar âşıklardır bir saat ferah billah olalar. Bu saat lafzında hadîs-i Hanzala **ساعة فامة** buyuruğun riâyet görünür. Safâyı kalb her zamanda olmazmış nitekim Kâil eydür "Aşk belâdır ansızın cûşa gelir ben melû-direm halka temâşâ gelir ol zamandan beri bu âşıklara raks deyû söylenî gelmiştir. Kibâr def' etmemişlerdir. Fetvâda bu aşk-ı husûsî derc olduğu hadîse ve İmâm Ahmed kavline bile riâyet oldu nevvallâhü merkadeh⁸⁰ Yunus Emre eydür

14b Âşık olan / kişiler deli olağan olur, deli olan kişiye eller güleğen olur. Kayırma sen degine, sanma degin düğüne, cevriye katlanmayan, yolda kalağân olur". Hak Teâlâ - **و جعلنا لكل نبي عدوا من المجرمين** [işte biz böylece her peygamber için suçlulardan düşmanlar peydâ ettik]⁸¹ buyurulmuştur **وذلك موسى مرعون**⁸² dir. İbn Dînardan rivâyet olunur ki; "menâmında Adem (Aleyhisselâm)'ı gördüm kıyâmet günü olmuş halk çıkıp buna selâm edip musâfaha ederler bende yakîn vardım ki selâm verip görüşdüm bana etti benden ırâğ ol sen ol şahs değilmisin ki benim sûfî evlâtılarına ta'n edip mesâvî gıybetlerin edersin and içip dedi ki "Vallahi benim iki gözlerim evladlarım ki nîşan olur nâgâh onunla benim ârama hâil düşüp mahrum kaldım" der düş ile amel olurmu dersin bu enbiyâyı görmedir. Ol imam müctehidi görmedir. Bunların şekline şeytan temessül eder bunlar ile kat'an amel olunmaz hemân lağvıdır diyenlerden değiliz. Hâlince düş ile amel olur tetebbu' ve istikrâ-i tâm eden bilir. İmdî bir alay sulehâyı görüp bunları sû-i zanna bastırıp raks ederler deyû lev'm etmek sana lazımmıdır ki bunu vaz'da dindarlık gösterip nice harâm irtikâb edesin. Mümin isen muktezâyı imân bu dur ki müminlere hayr san

15a tâatları tâ'n ettiği vakit / ise nusret ile. Beyzâvî tahrîr eder ki **لولا اذ شعثوه**

79- Bakara Sûresi 2/44.

80- Manası: Allah kabrini nurlandırın.

81- Furkân Sûresi 25/31.

82- Manası: Her Mûsânın bir Firavun'u vardır.

[Bu (iftirâyı) işittiğinizde]⁸³ tefsîrinde götürmüştür Sâhib-i Keşşâf Sûre-i Ali İmranda sûflere garib dahl etmiştir. Bazı ulemâda bunu tasvib edip risâlesine - **وللشيخ الزمخشري كلمات** -⁸⁴ diyû derc-i tarîkat ve tarîkini tervîc içün ta'n-ı merdûdların kim eydür. İmâm Fahr-i Râzî ve sâir Keşşâfa nazar eden şürrâh ta'nların redd edip evliyâullaha ta'ndır demişler insaf etmişler nazar eden cevaba doyum olur. Bunlar raks ederler. Keşşâfın cevâbı ve levmi yerindedir demişler. Eğer denirse bunlar Şâfiîdir Şâfiî katında raks haram değildir. Ona binâen tasvîb ettiler cevâz verilir ki Şâfiî katında raks helal olıcak ya rakstur helaldır diyenin namazı niçün kılınmıya, İslâmına ne içün hükm olunmaz. Bu cevâbda acziyye bir ma'nî mukarrerdir. Me'a hâzâ Şeyhzâde Kâzi hâşiyesinde bu reddi ve bu red'i tasvîb eyleyüp yazmıştır. **نور الافردهم وافاضنا من بركا تهم** -⁸⁵ kâdî sukut etti dersen kâdî sûflere münkir değildir sûre-i Maidede ve an ba'zı's-sûfiyye demiştir hatta bu hususda - **جواب الالهف الكوت** -⁸⁶ kadî sukut etti dersen kadî sûflere münkir değildir Sure-i Mâide de ve an ba'zı's-sûfiyye demiştir hatta bu hususda **جواب الالهف الكوت** * demiş deyü Semerkandî

- 15b nakl eder: Bazılar cevap vermişler ki Keşşâfın murâdî Sünnet-i Rasûl tutanlara / tâ'n değildir. Bu takdirce Sa'deddin Efendi⁸⁷ fetevâsına müşâbehete haml olunur. Bu tesvîl İslâmına hükm olunmaz demekde Sünnet-i Rasûle mukayyed olmıyanlara göre ol Âyet mânâsına taarruz etmediği devrâna cevâz-ı zuhûr etmekle ehl-i hevâ farza vâcib'e ilhâk edeler deyü ihfâ ola. Zîrâ müftî fetvâsının sonuna sebep-i salâh ve sebep-i fesâd mı olur nazar eyleye demişler zâtında mübâh da olursa, nitekim tefsîrinde **ولا تسيوا الله** [Allah'a sövmeyin]⁸⁸ takrîrinde götürmüştür. - **ولا كان** -⁸⁹ ibarettir. Hazreti Ömer oğlunda **مباحا فان لا يتولد منه ويحدث**

83- *Nûr Sûresi* 24/12.

84- Manası: Şeyh Zemahşerî'nin (bu konuda) bazı sözleri vardır.

85- Manası: Allah kabirlerini nurlandırın ve onların bereketinden bize de akıtsın.

86- Manası: Ahmak'ın cevâbı susmaktır.

* - Manası ahmakın cevabı susmaktır.

87- Hoca Sa'deddin Muhammed b. Hasan Can-şeyhu'l-İslâm- (1008/1599). Tarih, tefsir, siyer konularında eserleri vardır. Tasavvuf konusundaki eseri *Risâle-i Kuyesrî* tercümesidir. Meşhur tarihçilerden biridir. *Tâcü't-Tevârih* isimli eseri İtalyancaya tercüme edilmiştir.

88- Müftünün fetvası aslen câiz olsa bile fesad doğuracaksa caiz olmaz. Müşriklerin tanrılarına sövmek aslen câiz olsa da onlar da Allah'a söveceğinden câiz olmaz. [Allah'tan başkasına tapanlara (ve putlarına) sövmeyin. Sonra onlar da bilmeyerek Allah'a söverler] En'am Sûresi 6/108 Ayeti (**لا تسبوا الله**) şeklinde değildir. Burada ya yazım hatası olmuş ya da müellif okuyanın bildiğini kabul ederek ifade ettiği manayı yazmıştır.

89- Manası: Mubah olan şeylerden doğup meydana gelen şeyler de mubah olur.

namazdan nehy ettiği ve sâir cum'a ve bayram savm-ı menhî ve ba'zı evkâtta salât-ı menhî olduğu bu kabildendir ve dahi **وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ**⁹⁰ tefsirinde gâfillerden olman lâkin meleklere uyun demiş **أَنَّ الزَّيْنُ مِنْهُ لَا يَتَكَبَّرُونَ** [Kuşkusuz Rabbin katındakiler O'na kulluk etmekten kibirlenmezler]⁹¹ ayetin götürmüştür. Meleklere iktidâ eden onlar gibi duran ve tavaf-ı tevehhümü gelir deyü vehmi def' için bir lafz götürmemiş "keennehü" vehm gelirse ne olacaktır? Nihâyet melekler gibi azâb ile zikrullah edeler şûkrullâh-ı sa'ye bu takrîr ve bu tevcîh bu fakîre Cenâb-ı Kibriyâsına teveccühünden sonra müyesser oldu **وَلَهُ الْحَمْدُ**⁹² lâkin zemânemiz

16a ulemâsının sığârı ve onlara tabi'ler ile **وَبِأَدْلِهِمُ الْبَاقِي** / [(Resûlüm) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütlerle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et...]⁹³ buyurduğu mûcâdele edelim hasenesi müyesser ola. Bilutfihî ve iznihî sûfîlerin semâ ve hareket ve tavâf vadiyle devrânî harâm olmağa kat'ıyyü'l-lafz ve katiyyü'l-mânâ bir lafz gerekdir ki tevatür ile kitaptır. Hak Kelâmıdır duyü sâbit ola münkeri kâfir ola bunu ise zevil ukûl dâvâ edemez yâhud bir hadîs-i mütevâtir gerekdir ki karnen ba'de karnin nakl oluna. Katiyyü'l-lafz ve katiyyu'l-mânâ ola abdest ve namaz gibi hâssa ve âmme katında mâ'ruf ola ona sûfîler münkir ola kâfir olalar bu da muhâl. Zîrâ ulemâ **مِنْ كَذِبٍ عَلَى**⁹⁴ hadîsin ancak mütevâtir sayarlar ve ahkâm hadislerinden ki ma'mûlün bihlerdir ondan ahkâm istinbâd olunur bir hadîs-i sahih gerektir. **وَلَا تَزْكُرُوا اللَّهَ فِي حُلُلَاتٍ دُونَكُمْ وَفَرَكْتَكُمْ وَشَيْكُمْ** deyü tasrîh ola bu da yoktur zîrâ hükkâm hadisleri üç bindir demişler içinde bu lafz yoktur eğer olaydı bu kadar husemâ da hafî olmayıp ile'l-ân zuhûr ede idi. Sahâbe-i kirâmdan ve tâbiinden kezâlik zikr olan kelâm sâdır olmadı ne ibâret ve ne işâret ve ne delâlet ve ne iktizâen ve ne sibâkan ve siyâkan bundan sonra sahâbe-i kirâm kavlen icmâ' edip ya sukûten icmâ' edip zikrullah-i hâl-i

16b hareket ve devr de meşy / ve cevelân da haramdır demediler. Bunların icma kavline

90- A'raf Sûresi 7/205.

91- A'raf Sûresi 7/206. (عند ربك)

92- Manası: Hamd O'nadır. O tekdir.

93- Nahl Sûresi 16/125.

94- "Kim bana karşı kasden bir yalan uydurursa cehennemdeki yerine hazırlansın" Bu hadisi, hadis ulemâsı tarafından lafzan mütevâtir hadislerle örnek olarak gösterilmektedir. Hadis için bkz. Buhârî, ilm 38, Cenâiz 33; Müslim, Zühûd 72; Ebû Dâvud, İlm 4; Tirmizî Fiten 70.

95- Manası: "Tavâf, yürüyüş, hareket ve dönme (devr) hallerinde Allah'ı zikretmeyin".

zâkir münkir olup biz icmâ' kavîlilerin tutmazız demiş olalar kâfir olup Rasulûllah cenâbına münkir gibi olalar Ebû Cehilî zaman olalar bu da yoktur. Bunlardan gayrısının icmâiyle müslüman kâfir olmaz mukaddimede, mûrûr eyledi Bezzâziye'nin⁹⁶ icma' davâsı yerinde değildir. Bahâüddinzâde Efendi red etmiştir. Müfti Ali Çelebi kezâlik zîrâ icmâ'-ı eimme-i erba'a iddâ etmiş, ol da istidlâl ile evvelâ Ahmed b. Hanbel sahâbeden gayrı da icmâ' yoktur demiş. Câmiu'l-Esrârda mestûrdur sahâbeden sonra icma-ı münkaid olmağa da - *من ادعى الإجماع فهو*

97- *كاذب* demiş bundan sonra Ahmed-i Hanbel girûde geçen üzre nefsî raksı istihlâl etmiş ola yahud bunların ettikleri vaz'-ı raks değildir. Cevlân ve tavâfdır demek ola.- *على كل المقديران* 98- idhâl-i bi veche olur. Mâlikiyyeden Bekrî -

99- *والرقص والصمت بما يذكر الله لا يليق* demiş bundan da istihlâl eylenir zîrâ lââyık dedi harâm demedi. Husûsen el çırpma vardır Safiyyüddin mesâbih şârihî Zeynül-Arab - *اللعبة لا يليق بأهل المروة* 100- *توقيف فعله رفصة وذكره عزيريه* demiş

17a . 101 / demiş Bahâüddinzâde¹⁰² Efendi, Bezzâziye

müstahillü'r-raks kâfir dediği mu'taddün bih değildir. Zira Şafiî ve ekser ashâbı câiz görür ihyada bir kitap Gazâlî getirdi İmâm Kuşeyrî yazdı ve Avârifde kanâat ehl-i insâf mertebesi oldu demiş ve Ali Çelebi de devrân haramdır deyü imamdan nakilde yoktur demiş Hâvide " *بكره* " dediği halli mâni' olmaz kerâhet hürmeti icâb eylemeyip halle mâni' olmadığı meşhûddur câiz me'al-kerâhedir *وقيل بكره به* me'-haz ve sünne yoktur zikr olan ki Hanefiyyedir sâdir olmuştur hatâ değil ise me'haz bilmeyince iftâ haram olduğu geride geçti ve bi'l-cümle raks ve la'b haramdır deyü

96- El-Fetavâ el-Bezzâziye, El-Bezzâzî Hafızu'd-din Şihab b. Yusuf (827/1423).

97- Manası: Kim (sahabeden sonra) icmâ' olduğunu iddia ederse o yalancıdır.

98- Manası: Her iki durumda da...

99- Manası: Zikrullah esnasında kasten raksetmek, bağırarak, el çırpma lââyık (uygun) değildir.

100- Manası: Oynamak mürüvvet sahibi kişilere yakışmaz.

101- Manası: Raksetmek haram değildir. Onu yapmak ruhsat, terketmek ise azimettir.

102- Bahâüddinzâde Muhyiddin Muhammed Efendi (951-1544) Bayrâmiye şeyhlerinden Fazîlet sâhibi bir zattır. Resmî ilimlerini Mevlâna Kestelî'den okudu. Eserleri *Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ*, *Şerh-i Fıkh-ı Ekber*, *Risâletü't-Tevhîd*, *Risâletü'l-Rücûd* ve daha pekçok eseri vardır bkz. s. 67.

kütüb-ü fetâvâda mahal görmedim Tatarhaniyye'de ¹⁰³ **دَيَاكِرُ اللَّعْبِ وَالْغَنَى** der ve oyundan nakl bu sûfîlerin fiili lehv'e müşâbihdir der. Dürer-i Gurer'de¹⁰⁴ - **دَيَاكِرُ** ¹⁰⁶ **كُلُّ لَعْبٍ لِبْنِ آدَمَ حَرَامٌ** - der. Lafz hadisde vardır - ¹⁰⁵ **اللَّعْبُ النَّحْلُ وَكُلُّ لَعْبٍ** buyurmuştur lâkin fukahâ ıstılahında olan haram manâsı verilmez ki câhidi kâfir ola ya ancak lugat manâsı verilir ki men oluna. Zîrâ nehy-i sarîh olmayınca haram denilmek sâ'bdır. Sûfîler bu hadîs ile âmillerdır oynamazlar bunlar bu tavâf bu devrânla oynarlarsa Lâzım gelir ki meleklerde oynar diyevüz ve hacılarda oynar diyevüz. Lugatta tavâf devranla müterâdifdir. Kirmânî **يُرَوِّرُ بِالْبَيْتِ** [evin etrâfını dönerler] manasını / **يَطُوفُ** [evi tavaf ederler] ile tefsir eder, elbette devr oynamak lâzımmıdır anın mânâsının cezmidir. Her ne de ki devr buluna la'b-u raks buluna belki âdâbla olana devran ve semâ ve tavâf denir bir Amî Çelebi gibi döner ve la'b ederse iki fiili cem etmiş olur keferenin horon depmesine müşâbihdir demek ileri ve geri varangelen sûfîlere varid olur gayrılara olmaz ki mücerred halkayı bozmayıp dolap gibi dönerler kerâhat-ı zikr icâb eder men' ve ref' ve hurmet icâb eylemez cumâ gün savm nenhîdir. - ¹⁰⁷ **إِنَّ الْحَكْمَ لَا يَنْهَى عَنْ فَعْلٍ إِلَّا لِقَبِيحِهِ** (Allah) **وَيَنْهَى عَنِ الْفَسَادِ وَالْمُنْكَرِ** [Allah] çirkin işleri, Fenalık ve azgınlığı da yasaklar¹⁰⁸ buyurmuştur ve savm-ı celledede¹⁰⁹ ki sûfîler ederler bazıları mekruhtur demişler kefereye, nasarâ'ya teşebbûhtür derler ve bâzılar mekruh değildir. Hak teâlâ Kur'an'da **وَأَوْفُوا بِعَهْدِكُمْ** [Musa'ya otuz gece vâde verdik ve ona on gece daha ilâve ettik böylece Rabbi'nin mikâtı 40 geceyi buldu]¹¹⁰ deyû 'alâ sebîl-i l-ittizâ zikretti demişler

103- Manası: Oyun ve tegannî mekruhtur.

104- Durer Gurer; Molla Husrev Muhammed b. Ferâmuz b. Ali el-Hanefi.

105- "Oyun ... (ilâahirih) ve her türlü eğlence mekruhtur." Burada müellif ilâahirih demekle daha önce geçmiş olan, ibarenin tamamına işaret etmek istiyor.

106- Manası: "Ademoğlunun her oyunu haramdır".

107- Manası: Hikmet sahibi olan Allah bir fiil ancak çirkinliğinden dolayı yasaklar.

108- *Nahl Sûresi* 16/90.

109- "Büyük oruç" manasında. Böyle bir oruç şekli ıstılahta geçmemektedir. Cümlelerin sibakından anlaşıldığına göre burada sûfîlerin 40 günlük halvet esnasında tuttıkları oruç anlaşılmaktadır. Manası: Cuma günü oruç tutmakta bir beis yoktur.

110- *A'raf Sûresi* 7/143. Aslında buradaki ayeti kerimeye lafız olarak en yakın olan ayet Bakara 51. ayettir - **وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً** - şeklindedir. Fakat müellif ayete **وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَىٰ** şeklinde başladığı için biz A'raf Sûresindeki ayeti metne aldık ve de müellifin **أَرْبَعِينَ لَيْلَةً** kelimelerinden sonra atlama yaparak ayetin sonundaki **مُوسَىٰ** kelimesinden sonra atlama yaparak ayetin sonundaki **أَرْبَعِينَ لَيْلَةً** kelimelerini yazdığını kabul ettik. Nitekim daha önce de müellifin böyle kuşaltmalarına şahid olmuştuk.

Bezzâziyye'de ¹¹¹ لا بأس بصوم يوم الجمعة demiş bunları kefereye kıyâs da usul kâidesine göre idi şüphe vardır ve meleklerde kefereye müşâbih olmakta vârid oldu ve'l-hâsıl kefereye teşebbühe lehv ve la'b gibi bir emr-i mekrûh ihtiyâr etmedir.

Onunla küfründen gelir belki lâ be's kabîlindedir kırmızı çizmede firavna teşebbühtür, eğer sûfîler halkası ve cem'iyetleri ki; gördün kefereye teşebbüh olsa

18a bu kadar müfessirler keşşâfın dilin kesmeyelerdi sûfîlere mu'in olmayalardı. / Ne garibdir ki bu fukarâyı kibâr-ı ulemâ iftâ ettiği üzere ¹¹² من تشبه يقوم فهو منهم fetvâsı üzere meleklerle teşbîh etmeyeler Sâhibu Keşşâf hâffîn tefsirinde yazdığı ketmede ve . ¹¹³ [Ateş onların yüzlerini yalar. Dışleri sırtıp kalır.] ¹¹⁴ de ve Sûre-i Âl-i İmrân'da ¹¹⁵ [Rabbimiz! sen bunu boşuna yaratmadın] ¹¹⁶ tefsîrinde beyân ettiği sâikaları ihfâ etmeye. Hak Teâlâ ¹¹⁷ ولا تلبسوا

[Hakkı batıla karıştırmayın ve bile bile hakkı gizlemeyin] ¹¹⁸ ile âmel olunmağa risâlelerinde ta'n ve dahle münâsib olan ehl-i hevâya müteallık kelâm-ı ehl-i İslâm ve ehl-i şevke tahvîl edip ehl-i itizâlden Tarsûsi ve Zamahşerî kelâmıyla istidlâl ve me'haz ittihâz edinenlerin bazıları ve "lişşeyh fî keşşâfihi kelimât" götürür risâlesi olanda din kitâp ve sünnet üzere mevzu'dur demişken sûfîler edepsizdir zikr-i hakda devrân ve semâ ederler deyü kadh etmişken ehl-i sünnete adûv ve ehl-i Kurâna düşman olup bunları Kur'ân'ı kendi re'yi ile arabîyyete muhâlit okurlar deyü tâbîîn üzere hücum ettiğinden gayrı Hazret-i Rasulullah (sallallahü aleyhi vesellem) şânında edebe riâyet etmeyip belki Allah-ı Teâlâ şânı şerefinde bî edeplik ettiğin, tabîki zikr ve zem etmiştir. Hattâ bâzılar kişi hânesinde Keşşâfı komak gerekdir demişler bu mertebeleri irtikâb bi gayrı irtikâb ¹¹⁹ [Kitab'ın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı? ediyorsunuz.] ¹²⁰ şumûlüne dahil olmazmı?

Bâzı muâsırlar fukaha sözü taş gibidir meşayih-i tarîkat sözü sırça gibidir demiş **18b** fukaha dediğin bunlar / ise halleri beyân oldu eğer ulemâ-i müctehidîn ise yine

111- Manası: Cuma günü oruç tutmakta bir beis yoktur.

112- Manası: Kim bir kavme benzerse o da onlardandır. *Dâvud* Libas 4, *Hanbel* 2/50.

113- *Mû'minûn Sûresi* 23/104.

114- *Âl-i İmrân Sûresi* 3/131.

115- *Bakara Sûresi* 2/42.

116- *Bakara Sûresi* 2/85.

tân oldu mahalli bahs raksdır zikrullâh niçün bahse idhâl olunur diyen kâide-i usûlden haberdâr değil ancak bahis bundadır zikrullâh ibâdet-i uzmâdır. Salât gibi mekyûl-i Hakdır zikrullah ederken meşî ve hareket ve âdapla devrân olsa raks mı olur ve raks haram olduğu surette harâma mukârin zikr mea'r-raks harâm olurmu? yoksa ancak raks haram olur. Zikir yine-ke'l-evveli- ibâdet olurmu? yoksa ibâdetten olmadan kalıp harâm olur zâkir müsâb olmazmı? eğer zikir olunan meşî ve gayrîlar ettiği sâbit olup nefis-i zikir meşrûlukdan kaldı lağv oldu ibâdetin munkati oldu denirse **أذكر كما ألقى** emrin yerine getirmede denirse kâide-i usûl münhedim olmak gerekdir ve raks hurmetî sâbit olduğu surette ne delil ile sâbittir la'b kabilindenmidir yoksa lehv midir la'b olduğu takdirce zikrullah la'b ile bâtil olduğunu beyân ve burhân izhâr etmek gerektir ve vârid olur ki namâz içinde musallî emr-i meknûh ve emr-i harâm irtikâbetse namazı bâtil ola sebeb-i sevâb olmaya maa hâzâ İmâm-ı Azam ta'dîl-i erkân etmeyenler namaz ondan haşyet eder buyurmuştur ve fesat buyurmamıştır usûl ve furûumuzda irtikâb-ı mekrûh ile ve

- 19a harâmla ibâdet-i merfûa olmaz iddiâ eden delil / götüre esnâ-i kelâmda dahî ziyâde beyân olur. İzn-i Hak olursa Sâhib-i Keşşâf-ı - **ولا اذنعوا** [Eğer içinizde (onlar da savaşa) çıksalardı, size bozgunculuktan başka bir katkıları olmazdı ve mutlaka fitne çıkarmak isteyerek aranızda koşarlardı]¹¹⁷ tefsîrinde **ولا اذنعوا** kırâ etin irâd eder. - **من رقص التافة اذا اصرع**¹¹⁸ demiş mâlum oldu ki raks İsra' mânâsınadır örf-i kuranda gerçi rivâyet bize nisbet-i şâzzedir. Râviye nisbet mütevâtire zirâ tevatür sahâbeden sonra etti öyle olunca hakîkat-i lağviyyesi . oldu. Mücerred **اصرع** la'b değildir ki mekruh ve haram denile. Bu minvâl üzere raks la'bdır ve sûfîlerin ettikleri de la'bdır dahî eşeddir demek ta'assûf-i şekl oldu zîrâ bu keşşâf şeyhün fi'l-'arabiyyedir. Şeyh fi'd-dîn değil ise de sûfîlerin âheste âheste meşy ettikleri şüphe yok harekettir. Her hareket la'b değildir ve meşy ise bi'l-ittifak mûbâhtır. Kıyâm ise mensûsdur. Pes raks hareket-i mevzûnedir deyû risalesinde tahkîk eden muharrine ve **والشيخ الزحري في كشفه كلمات**¹¹⁹ demek

117- *Tevbe Sûresi* 9/47.

118- Yukarıdaki **أرقصو** kelimesinin **اصرعوا** Manasında olduğuna şâhid getiriyor. Deve hızlı yürüdüğü zaman **ورقصت التافة** denir ki bu ma'nayı teyid etmektedir.

119- Bkz. dipnot 84.

vakî' oldu. Mâşiyen zikr-i meşru' olduğu tekbîrât-ı îydden fehm olunur ve tefsîr-i kebîrde zikr âyetinde **لَا تُفْسِدُوا** musârahdır. Havâs ve avâm icmâ'ıyla sâbittir. Kirmânî: "Ukbe Şam fethine hazır olduğu zamanda Ömer'in (Radiyahuanh) berîdi ve sâ'îsi olup Şam'dan yedi günde Medine-i Münevvereye vâsıl oldu. Geri

19b dönüp iki buçuk günde Şam'a geldi." / eğer nefsi ihra' harâm veyâhud mekruh olaydı ve zikrullah bu mekûle hareket ve esrâ'da harâm olaydı sahâbe Ömer (radiyallahu teâlâ anhumâ) men' edip ve zikr husûsunda suâl edeler idi ve kendisi zikr etmeyeydi. Terk-i zikr etti demek sahâbe-i kirâmı zem ile ve sebt ile anmak olur sahâbeye uymak gerekdir diyenlere bunda hisse vardır hulâsâ-i kelâm meşâyıh bunu kavâid ve şevâhîde muhâlif bulmadılar - **مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ** ¹²⁰ Fetvâsıyla amel edip devâm-ı zikr ve tasfiye-i kalb cehran mekrûh iken devr mekruh iken ihtiyâr ettiler eğer bu zikre cebr kerâheti mukârenetle kerâhet gelip bu zikirde harâmdır cebr de harâmdır mean denilirse ve devr hâlinde zikr ve devr mean haramdır denilirse ikisininde men'i kibâre lâzımdır. Zîrâ harâmı müsâhetde vukûf harâm olur. Cümle ümmet dâl olur dalâletde ictimâ' etmiş olurlar. Bu hod tevatûr-i ma'nevî muhâlifdir. Bu selefde geçen ulemâ re'yine mutâbık değildir ki Zeyla'î ¹²¹ Ebû Câfer'den nakl eder ki lâayık olmaz ulemâyâ ve vâizlere ve pâdişâha ki avâmı cebr ile tekbirden men' ideler imâm kavli üzre zîrâ bunların ibâdâtı taatları azdır. Zeyla'î ulu kişidir. Hidâye sâhibine gâlibdir bunu naklettiği kabûl ve irtizâdır. Kezâlik Molla Husrev Fuzelâ-ı dehr'dendir. Furû'u ve usûlû mütetebbi'dir.

20a Hidâye'yi tağyîr ve islâh etmiştir / İle'l-ân amel bu minvâl üzeredir. Bahâüddîn zâde ¹²² kerâhatten ahfâ efdaldır demektir cebr câizdir demiş imdi bir adam mâşiyen mihrabdan bed' edip dolaşıp geri mihraba gelse devr olur asla bunda la'b-ı ihtimâl yoktur avâızdan bir şey mün'adimdir. Buna da haram ve menhî denirmi **دِينِي** . **عَنِ النَّبِيِّ وَالْمَنَاسِكِ** [(Muhakkak ki Allah) ... fenâlık ve azgınlığı da yasaklar] ¹²³ fehvâsına nazaran bunda ne fahşâ bulunur ki; menhî ola - **أَنَّ الْقَوْلَ**

بِلَا دَلِيلٍ فَطَأْ

120- Manası: "Kim güzel bir yol açarsa..." (hadis şöyle devam ediyor)... Onun için hem onunla amel edenin hem de kendisinin sevâbı vardır. Kim de kötü bir yol açarsa hem onun günahını hem de onunla amel edenin günahını yüklenir ve bu onların günâhından birşey eksiltmez. Ahmed b. Hanbel 4/362.

121- Zeyla'î, Cemâleddin Ebû Muhammed Abdullah b. Yusuf el-Han (762/1360) eseri: *Nasbu'r-râye liehâdîsi'l-Hidâye*.

122- Bkz. dipnot 102.

123- *Nahl Sûresi* 16/90.

قلها تو ابرها ان كنتم صادقين¹²⁴ [Sen de onlara: Eğer sâhiden doğru

söylüyorsanız delîlinizi getirin, de.]¹²⁵ Muğannî başıyla cevap verip tahrîk câizdir ve zikreden kurân okuyan parmağıyla add-ı tahrîk-i esâbi' câizdir. Bu hareketler zikre mâni olmaz lâzım geldiki sûfler hareket-i mücerrede ve meşyi mücerred etmezler belki lehv ve la'b ederler diye bunlara ilticâ edeler. Redd olunur ki; bu takdirce hareket iki kısım olur birisi la'ben ve birisi bi gayri la'b olur murâd bi gayr-ı la'b olandır la'b kasd etmeyenlerdir ki Mûftî Ali Çelebi bunu tuttu nitekim gelir ve dahî Keşşâf eydür bu âyet delildir her kim hayr kasd eylese gerek kıyam ve kuûd ve eğer kelâm-ı gayr-ı zâlik onun sa'yi meşkûr olur. Kezâ şer kasdeyleyen demiştir ^طولا يطئون ^طوطأون (Onların) ... kâfirleri öfkeliendirecek bir yere ayak basmaları onlara sâlih bir amel olarak yazılır]¹²⁶ de götürmüştür. İmdî ayağın her nereye basarsa kasdına göre hayrdır amel-i sâlih yazılır. Bu âliye huccettir. Husûsen Keşşâf-

20b dan olan bahs-i nefesi / zikrullâh iken kavâid ile onun cevâbın isbât sadedinde iken bir ây-ı 'avârız ile itiraz olunmaz. Avârız itibârı dursun ^{القواعدا لا تثبت على العوارض} ¹²⁷ demişler ^{نفس ذكر الله بغير لعب وقصد لهو على طريق المشي والدور بآداب فائده} ¹²⁸ tahtına ve kitaba sığar mı? Yoksa ne taht-ı kâide ve ne taht-ı kitâba girmez mi? Meşâyih-ı tarîkat kâide tahtına girmesine hükm et derler. Muktezâ var mâni'de yok girmemeğe sebep nedir? Bu kâideler hod müctehid kâidesidir, hafî kitaplardır. Me'haz ve senet bilmeyene iftâ haram buyuruldu. Keşf'de¹²⁹ eydür -kütüb-ü hafîyyedendir.-: " ^{المنهي بفعل لا يمنع صحة فعل آخر هو عبادة وليس ينهي عنه}

¹³⁰ كما المصلي يرى بصره الى من لا يعمل له نظره من الاجنبيا تا والطائف ينظر الى بعض الاجنبيات ¹³¹ وينهى عن الفشاء والمنكر ¹³² bir fi'l-i kabîhden ¹³¹ fehvasınca ¹³² Yâni Hakîm-i ezel-

124- Manası: Delilsiz konuşmak hatadır.

125- Bakara Sûresi 2/111.

126- Tevbe Sûresi 9/120.

127- Manası: Kaideler, geçici şeyler üzerine binâ edilmez.

128- Manası: Devr olan yerde ve yolda, oynamaksızın ve eğlence kastı olmaksızın bizzat Allahı zikretmek yolda oturanın edebîyle mümkün (câiz) olur.

129- Bkz. dipnot 3.

130- Manası: Yasak olan bir fiil; kendisi yasak olmayıp, ibadet olan bir fiilin sıhhatine zarar vermez. Namaz kılarken kendisine helal olmayan yabancı kadınlara göz atan kimse gibi ve Tavâf ederken yabancı kadınlara göz atan kimse gibi.

131- Nahl 16/90.

132- Fehva; mefhum, kavram, anlam, mana.

kulların men' etmiş ol fiili kullarına etmiş olsa ol kul ibadet içinde ol haram fiili irtikâb eylese ol haram fiil ol 'ibâdın sıhhatin men' etmez. Bunun misâli şol namaz kılandır ki namaz kılarken huşû'u terk ettiğinden ve edebe riayet etmediğinden ma'da nefis-i emmâresine tabi' olup nâmahrem avrata göz atar ve şol hacı gibidir ki hem kâbe-i mükerremeyi devr ve tavâf eder ve yada avratlara bakar. Nefs-i hevâsın

21a / hald eder me'a hâzâ bunların namazı ve haccı sahihdir bu kâide fukarâ ve sulehâ-nın âdâpla hususen gözleri yumuludur ve gönülleri müteveccihdir ve mezkûr olan onsekiz bin âlemî padişâhı ve mâliki ve onun azameti ve kibriyâsı kalplerinde ola iktizâ eder ki helâl ola - ¹³³بَعْثُهَا وَلَا رَيْبَ zîrâ bu fetvâ kavâidden ulviyyet ile sâbit olan fetvâdır. Bir alay ehl-i hevâ cem'iyyet-i zikr edip muratları zikr iken civân¹³⁴ yüzüne bakıp zikretseler zikirleri câizdir deyû iftâ eder. Bunlar bu zikirden me'cur olurlar deyû ifşâ eder. Bunun def'i ne gûnedir cevap nedir? Cevab bi i'tibârî'l-asl olmayıp bi i'tibârî'l-a'râz olmakla şehir oğlanı men'-i tâm ile men' olunmaz zâhir şer'a temessük edip zikr ederiz demek olur bi i'tibârî'l-vasf ve'l-'arız verilir zâhiren - ¹³⁵انما يؤدى إلى الشر - [Atın cehennem ... hayra bütün gücüyle engel olanı] olmak görünür. Bu ise güçtür. Nitekim Zeylâî beyan eyledi ¹³⁶ولا لئلا - müeddî olur. - ¹³⁷ [Birbirinizin kusurunu araştırmayın] nassına muhalif olur. Görmimisin ki bazı

21b memlekette mekrûha haram vücûdun vermekle zikr-i / cehr mekruhtur. Hak Te'âlâ sağır değil demekle avâm zikr-i cehrîden belki hafîden kalmışlardır ma'a hâzâ Bahaüddinzâde yüzden ziyâde delil bulur demeğe zikr-i cehrî câiz ola lakin ehemm görmedim demiştir. Bu makûle vâizler şehri yıkıp köşkü yapanlardır. Bir vâiz cum'a günü musâfaha mekruhtur dediği için halkı men' ettiği içün Sâdettin Efendi¹³⁸ kürsüden men' olunmak gerektir diye imzâlı fetvasını gördüm ol vâiz

133- Manası: Şek ve şüphesiz.

134- Tâze genç.

135- Manası: Şerre götüren şey de şerdir.

136- Şerrin çoğalması, artması.

137- Hucûrat 49/12.

138- Bkz. dipnot 87.

elinde gördüm zan ederim kelâmımıza gelelim zikir olunan kâ'ide üzre Kemâl Paşazâde¹³⁹ (rahimehullah) fetva verir. Sûfiyyûn tâifesi mescidde cehr ile ayak üzere zikir etmek şer'an helâl değildir deyû buyurmuşsuz helâl olmayacak mübahmî olup zikir harâm değildir mukârin olan fiil nâmeşrû'dur. Kerâhet vardır. -min fetevâ-i İbn-i Kemâl- bu fetvâ furûa muvâfıktır **وَيَاكُمُ اللَّعِبُ وَالْفَنَاءُ**¹⁴⁰ demişler ve Dürer Gurer'de **وَيَاكُمُ الطَّرِيقُ إِلَى أَنْ قَالَ دَيَاكُمُ الْهَوَى**¹⁴¹ mazmûnu vardır. Bu kerâhet sûfîler fi'li raks olmak üzere îtikaddan sonra yazılmadır fetevâsın tettebbu' eden bilir 'alâ tarîki'l-lehv olandır Müftü Ali Çelebi¹⁴² de Sâdeddîn Efendi de bu uslûbu tutmuştur. Devrân yine mekruhdur zikir ile mekruh olmaz. Yine evvelki gibi **22a** sebep sevaptır demeği müş'irdir amma / bu fetvâdan dönüp tenâkus etmiştir bu fetvâsına nazar ile Şâfiî katında raks helâl olıcak Hanefiyyü'l-mezheb olan kimesne raks helâldir demek ile niçin kâfir olur. Hiç bir mezhepte raks helal değildir -min fetevâyı İbn-i Kemâl¹⁴³- mukârin olan fi'li raks idiği kendi ıstılâhınca mukarrerdir Bil-icmâ' haram olan nesne mekrûh ta'bir olunmaz meğer icma-ı zannî murâd eylese bunda kâide usûle rast gelmez nesne görünür evvelâ icmâ kimde ola eğer sahâbeden ise avâm ve havâs bu icmâ'i bilmek gerektir bu ise müselleme değildir. Eimme-i erba'adan ise eimme-i erba'anın icmâ'ı huccet değildir. Hak gayrı yerde olmak var demişler zîrâ icmâî tarif küllü asr ulemâsını demiştir ashâbına huccet denirse bî mânâ olur ashâbına her birinin kavli huccettir. Bezzâziye¹⁴⁴ hurmet-i devrân icmâ ile sâbit olduysa müstehil kafir olur dediğini makbûl görmediler Bahâü'd-dinzâde, Ali Çelebi red ettiler ve usûle de muhâlif oldu zîrâ câhidi kâfir olacak icmâ' ancak sahâbe icmâ'ıdır cümle ulemâyı ümmet sahâbeden sonra icmâ'

139- Kemâlpaşazâde (Şemseddin Ahmed b. Süleyman, İbn Kemâl diye de tanınır). Babası Defterdar Kemâl paşa olduğu için Kemal Paşazâde diye anılır. Zenbilli'den sonra şeyhulislam oldu. Doğum yeri tokat olup Edirne'de yetişti. İlmî kudretinden kinâye olarak kendisine Müfti's-Sekaleyn denirdi.

140- Manası: Oyun ve teganni mekruhtur.

141- Manası: Satranç oynamak mekruhtur... -bu ibâre şuraya kadar sürüyor- ... ve nefsi arzulara (uymak da) mekruhtur.

142- Bkz. dipnot 29.

143- Bkz. dipnot 139.

144- Bkz. dipnot 97.

- ettiğine inkârın mûcib-i tadrîstir ikfâr değildir me'haz ü sened gözlenirse bundan sonra **22b** الرفص ليس بحرام izhârda mesturdur muhassal raksın hürmetini isbât cümle mezhebe / göre güçtür. Cevherî'de¹⁴⁵ derklede vâki' ve bayramda ve gayrı yerlerde 'adem-i hurmetin iş'âr eder. Hadislere itimâd olunursa 'ale'l-husûs ki raks yukarı sıçramak olmaya. Kolun ve başın sallamak ola. Hürmeti, ictihâd ile sâbit olanın müstahilli kâfirmidir nicedir el-cevâp değildir. Bir yerde يَكْفِر yazar mukallide onunla amel câiz vâciptir. Bu يَكْفِر naklini Hâvî yazmıştır. Bu ki sened ve me'haz görünmez. Bu nakl mu'temed olsa icmâ' ile ikfâra ne hâcet olurdu. Sâdettin Efendi ve Ali Çelebi bu nakle itimâd etmediler. Zîrâ itimâd evvel yazılanadır ol ise يَكْفِر dur. Bununla amel ne günâh olur. Eğer bu kavî-i sahîh ise devrân edenlere kâfir deriz. Eğer sahîh değil zaîf ise amel olunmaz. İki rivâyet bulunsa birisi sâhîh birisi fâsiddir demişler lâkin hangisidir tarih bilinmez demişler eşher olan mukaddem yazılır itimâd onadır denicek sonraki kavle itimâd olmamak lâzım gelir. Hurmeti, ictihâd ile sâbit olanın müstâhilli kâfir olmayacak. Raks helâldir diyen mutasavvıfayı tekfîr eden ne vech ile tekfîr eder? İcmâ' vardır deyû eydürler raksa helâldir demez hiçbir müctehid ihtilâfları semâ'dadır. Ol raks ki şimdi sûfîler onu iderler. Hiçbir müslüman ona ibâdetdir demez dalâlet ve kefereye teşebbühtür -min
- 23a** fetevâ-yı İbn-i Kemâl- / bu fetvâda hayli nazar görünür. Evvelâ icmâ' vardır deyû ikfâr ederler dedi ne makûle icmâ'dır eğer sahâbe-i kirâmdan ise mûsellem değildir. İbn Abbas (radiyallahû anh) zikir için özür yoktur deyû buyuracak Tefsîr-i Kurtubi hadd buyurmayacak hilâf-ı kavî İbni Abbas sahâbeden icmâ ne gûne olur icmâ' hod senede muhtaçtır ne zikrullah keyfiyetiçün ve ne raks içün sahâbeden icmâa nakl-i mütevâtir gelip bu makûle hâlet-i semâ' ve âdâb ile devrânda zikr haramdır denile fukarâ bu ki inkâr edip tutmayalar Ebu Cehl-i vakt olur zîrâ icmâ-ı sahâbe bu minval üzere mübârek ağızından işitilme gibidir. Amma kavî ola şöyle ki icmâ'-ı sukûtîleri sâbit inkâr edenler kâfir olmazlar bu ki icmâ'-ı vâridin meğer Bezzâziye¹⁴⁶ sâhibi ola ki ona dahî söz vârid olur. Bahâu'ddînzâde Efendi risâlesinde Bezzâziye lahn bi'l-icmâ' harâm dediği bi'l-icmâ' raks haram dediği mu'teddün bih değildir ekser Şâfi'yye câiz görürler demiş ve Müftî Ali Çelebî red eylemiştir. Hattâ Bahâüddînzâde, Kemâl Paşazâde'nin teğennî eden kâfir olur diye

145- Cevherî, Muh. b. Hasan et-Temîmî (350/961).

146- Bezzâziye olmalıdır. Bkz. dipnot 96.

23b fetvâsı fitne ve fesâd-ı kebîrdır demiş husûsen ¹⁴⁷ العزہار-1 الرقص ليس حرام
mesâbîh ibâretidir terke ruhsat ve fi'le azîmet tevfiķ ibâdetidir ve Tatarhâniyye
23b ویکره اللعب والغنا / der. Zabt-ı usûl mea'l-furû' müfti şânıdır ve Tatarhâniyyede
- ان يشبه الله - der. Dürer-i Gurer'de¹⁴⁸ ویکره اللعب وكل لہو - der. Dürer-i Gurer'de¹⁴⁸
hadîs varki la'b de olmaya. Nitekim Cevherî yazmıştır. - ودعها بالباکر
خانہا البام عید در - raksa nazar-ı Âişe ve emsâli kerâhet olmakla
delâlet eder gerçi کل لعب حرام haram olmağa delâlet eder lâkin mekrûh deyhü
ehli furû' şerh ediyorlar. Ashâb-ı Kirâm emr-i zikirde mâbeynlerinde nizâ ve bahis
mi ettiler ne kitabında vardır ki sonra keyfiyyet-i zikre icmâ ede umûmât-ı kat'iyye
ve havâss-ı kat'iyye ve kavâid-i arabiyyetle devr-i avâm-ı 'âm ve mutlak şâmil iken
kimin zehresi olur ki buna hilâf-ı icmâ' eyleye eğer murâd sahâbeden sonra gelenler
icmâ'ı ise bu da müselleme değildir nakl gerek ve sened-i icmâ' beyan olmak gerek
minvâl-i sâbık üzre müselleme olduğu surette münkir ne bilir de münkir olursa ikfâr
lâzım gelmez tadrîl lâzım gelir. Bu da müşkildir. Bir alay ehl-i İslâma teşebbûhleri
var iken dalâline sebeptir. İmâmü'l-haremeynden¹⁵⁰ tadrîl ne sebeple olur deyhü
suâl etmişler cevap vermiş ki "Bu tama'dır ammâ yerinde tama' değildir. Raks
helâldir demez hiç bir müctehid" dediği mahall-i bahsdir geride geçti ihtilâfları
semâ'dadır dediği sema' devrânın farkı olmağa binâdır. Fakir katında semâ' derler
24a ve devrân derler müterâdiftir. / Zîrâ âdâb ile ederler edep olduktan sonra ıstılâhta

147- Manası: Raksetmek haram değildir.

149- Hadisin tamamı şöyledir: Aîşeden gelen rivâyete göre Ebûbekir (r.a.) bir defasında yanına girmişti, Hz. Aîşenin yanında, Mina günlerinde def vurup çalmakta olan iki câriye vardı. Hz. Peygamber de elbisesine bürünmüştü. Ebu Bekir onları nehyetti. Resûlullah yüzünü açıp şöyle dedi. "Bırak onları ey Ebû Bekir bunlar bayram günleridir" o günler Mina günleriydi. Sonunda, kelimesinin olduğu bir tarîk bulamadım, bkz. Buhari, Menâkıb 15 ideyn 25; Müslim *ideyn* 17. Neseî *ideyn* 36.

buhûl yoktur hiç bir müslüman ona ibâdet demez dediği benzer ki sûffiler sâdece ve sâfice meşy-i mübâha ve harekete ibâdet demişler diyenler ceheledir galat ile derler ve müsâheleten ve mecâzen derler ola yoksa ibâdet hilâf-ı âdet olandığı bilenler hâşâ ki böyle sût-i ta'bîr edeler belki ibâdet olan zikrullahdır bunun ibâdet olmaması her kimin müdde'âsı ise ehl-i İslâm olmaz nihâyet mahall-i şübhe bu ibâdeti bunlar harâma mukârin ettiler demektir harâm rakslarıdır ağızları zikr eder ayakları ve kolları hareket ve la'b eder diyenle ¹⁵¹ كَلَّ لَعِبَ هَرَامَ hadîsine muhâlif ola nâ meşrû' ola imdî bu harâm ol ibadeti habt eder zâkir onunla müsâb olmaz zikirde la'b gibi harâm olur deyû îtikâd ve hükûm etmek emr-i ârız ve vasıfla emr-i aslı iptal ve iskât olur. Bu hod hilâf kâide-i usûldür ki geride geçti hac ve sanatta misâli mürûr eyledi ve kavli imâmda muhâlif oldu. ¹⁵² قَالَ ابُو حَنِيفَةَ: النَّهْيُ مِنَ الشَّيْءِ

imdi şart-ı ¹⁵² لَوْصِفَ يَدُلُّ فَادِلُ الْوَصْفِ لِأَعْلَى فَادِلِ الْأَصْلِ كَذَا فِي عَقْدِ الدِّينِ bahs oldur ki mûcâdele olunan kimesne munsıf gerektir tâlib-i hâk olmak gerektir edepsiz ve yüzüz ve galiz ve haşin olmıya. Beyzâvî eydür sûre-i Ahkâf'da bir

24b şeyden Hak Te'âlâ / nehy ettiği ol şeyin mazarratından kulların inzâr ve onu ¹⁵³ لَا تَذْكُرُوا اللَّهَ فِي ذِلَالٍ شَيْكُمُ وَهَمَّكُمْ deyü ¹⁵⁴ نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى) عَنْ الذِّكْرِ فِي ذِلَالٍ الدُّور nehy ve kavli-râvî kânî ki buyura farıza böyle delil bulunmasa nehy hareket ve meşye semâ' ve devrâna teveccüh ederler ol vasıftır Asılki zikrullâhdır ol kemâ kan hac ve salâtdaki gibi yerinde abâdil olur zâkir Hak Teâlâ kelâmı ¹⁵⁵ أَوْ ذَكَرُوا buyurduğun 'uhdesinden iskât etmiş olur. Sen bu ki lehv ve la'b hald eyledin bir dahi zikr getir denmez netekim ¹⁵⁵ Keşf'de geldi ¹⁵⁶ الْمَأْمُورُ إِذَا اتَى الْمُؤْمَرُ عَلَى وَجْهِ الْكِبَاهَةِ وَالْحَرَمَةِ يَخْرُجُ مِنْ عَهْدَةٍ عَلَى الْأَصَحِّ خِلَافًا لِلشَّافِعِيِّ imdi aynı mes'elede rivâyete

151- Bu lafızlarla bir hadis, kaynaklarda yoktur. Açıklama için bkz. s. 59.

152- Manası: Ebû Hanife dedi ki: "Bir vasıftan dolayı bir şeyden nehiy, o vasfın fesâdına delalet eder. Aslın fesâdına delâlet etmez." Azudu'd-dîn'de de bu böyledir.

153- Allah Teâlâ hiçbir ayette "Semâ' ve yürüme hallerinizde Allah'ı zikretmeyin" diye buyurmuyor. Manasında.

154- Hiçbir râvî "Nebî aleyhisselam devr hâlinde zikirden menetti" diye rivayet etmedi. Manasında.

155- Bkz. dipnot 3.

156- Manası: Görevli, emredilen şeyi karahet veya hurmet şeklinde getirirse en doğru olan görüşe göre sorumluluktan çıkar, İmam Şâfiî ise bu görüşe katılmaz.

hâcet yoktur. Mesele tahtı kâideye girükden sonra bu hod imamdân nasla sâbit olan kâide ve nakl mekruh ve harâma mukârin zikri ibâdetlikten ihrâç eylemez şol musallî harâmada bakar ve nice mekruh işler, onunla zikir ibâdetlikten çıkmaz ¹⁵⁷ *الحلال والحرام وبينهما أمور مشبهات* fehvâsı üzre bir miktar şüphe âriz olur lâkin Kâdihân'da¹⁵⁸ Eyyüb'den nakil var ki bu zaman şüphe zamanı değildir

derler *وإمام لغيره* demiş. Bu mekûleye mekruh derler. *اتقى الحرام حبان*

bu ki helâldir diyen kâfir olmaz eğer îttikadda eydürlerse Dürer'de mesturdur

25a hususun / Hak Teâlânın harâm ettiyken 'ala vechi'z-zan helâl demiş olunsa küfrüne hükm olunmaz. Bahr-ı Râyık'da İbn-i Nüceym¹⁵⁹ hadd-i zinâda tasrîh etmiştir. Ma nahnü fîh hod lehv-ü la'b değil taht-ı umumda dahildir deyü te'vil olunur katiyyü'd-delâle ve katiyyu's-subût delîl ile sâbit harâma mukârin ibâdât sahîh olacak. Hürmet muhtelifün fîh ve zanniyyü'd-delâle hadîs ile *كل لعب* dır. *مع كونه ظنيا*. *العمل بالدليل لا يفي* - denmiştir Sahrâdır muârizdan Sâlimden

¹⁶⁰ *بالدليل الحنفى عند وجود الدليل الظاهر* dir. Merâtibi delâil için kelâm gelür, biiznihî Teâlâ dalâletdir dediği bidattır demek ise ki bu heyette zikir Rasûl-i Ekrem (sallallahü aleyhi vesellem)den oldu, sahihdir lâkin bid'at ef'âlde bid'attır zikirde bid'at değildir Mesy ve harekette Rasulullah (sallallahu aleyhi vesellem) gibi etmese kıyâm ve kuûdunda onun sünnetine riâyet etmese mes'î ve zâim olmadığı Keşf'de muayyen ve şerh-i Menâr'da mübeyyendir gerçi iktida ahsendir. Umûr-i dünyeviyede olan bid'atta asla nesne yoktur lâkin kûfre karîn etmekte nazar var teşebbüh dediği mücerred sûfîler zikrullah ederken dolap ve havadaki müsâfirler gibi cevelân ettiklerine bu meleklerde ta'rîz ve ibhâm kabîh olur. Eğer kâfirler gibi

25b halkadan vasat mürûr edip geri kahkara iderlerse gördüğümüz değildir lâkin /

157- Helal bellidir, haram bellidir. Bu ikisi arasında şüpheli işler vardır. Manasında.

158- Kadîhan, Fahreddin Hasen b. Mansur el-Özcendî el-Haneffî (592/1196) eseri: *Fetava-yı Kadîhân*.

159- *el-Bahru'r-Râik fî Şerhi Kenzi'd-Dekâik*, İbn Nüceym'in eseri.

İbn Nüceym Zeynü'd-Dîn b. İbrahim b. M. el-Haneffî (970/1563) Fıkıh, Fıkıh Usûlü, Akaid, Tıp gibi konularda çeşitli eserleri vardır.

160- Manası: Kuvvetli olan delille amel etmek daha lâyıktır. Açık delil bulunduğu halde gizli delille itimâd etmek câiz değildir.

mücerred kefereye şüpheden bir şey katan hürmeti sâbit olmaz namaz içinde yahu-
diler gibi temâyül ile kılssa câiz meâl-kerâhe ve kırmızı cübbe giymek firavndan
kalmıştır ve cuma gün sâim olmak kefereye şebîhtir, hadis ile menhîdir. Erba'ın
kefereye şebîhtir. Bezzâzî mekruhdur demişler ve manzûme benim katımda mek-
ruh değildir. Hak Teâlâ ¹⁶¹ *عمل الليل الاتضاع واعدنا نورك اربعين ليلة* deyü
bunu demiştir ve İmâm Muhammed *لا بأس بصوم يوم الجمعة* (cum'a günü
oruç tutmakta bir beis yoktur) demiştir. İlâ gayrı zâlik ihtiyârıyla hû hû deyü
kalkmak ve dönmek şer'an helalmıdır ya haram mıdır? helal ise haram diyen kâfir
olur mu? harâm ise helâl diyen kâfir olur mu? ve tecdîd-i îmân ve nikah lâzım olur
mu? Harâmdır, amma hürmetine inkâr eden tekfîr olunmaz -min feteva yı İbn-i
Kemâl- bu fetvâ gîrûde. İcma' vardır, tekfîr ederler dediği fetvâya rast geldi ve zikr
harâm değildir mukârin olan fiil na meşrudur kerâhet vardır dediği fetvâya da
muhâlifdir İcmâ'-ı kûlli müctehid dediği sahâbeden sonra olanlara gâlib-i sahâbe
denir. Lâkin bunlardan sonra gelen müctehidler icmâna münkîr kâfir olmadığı
beyân oldu. Lâkin yine tekrardan kaçılmasın *ويضلل ائمة من بعدهم* (onlardan
sonrakilerin icmâ'ı yanlıştır) ibâret keşiftir ol fetvâya da muhâlifdir ki ayak üzre
devranla zikrullah helaldir diye itikâd edip ibâdet niyetin eden kimesnelere şer'an ne
26a lâzım olur? Tecdîd-i iman lâzım olur. / Evvelâ der ki icmâ' vardır deyü tekfîr
ederler. Sâniyen der ki hürmetine inkâr eden tekfîr olunmaz. Sâlisen der tecdîd-i
îman lâzım olur. Râbi'an der ki zikirde nesne yoktur mukârin olan raks ve devrân
mekruhtur. Cevab-ı Şâfi budur ki ibadet niyyetleri ile zikrullah ise meşrû'dur. Ve
illâ mücerred devrân mekruhdur. ¹⁶² *ويكره نسي الاسم اعظم* dır. İmâm-ı
Âzam'dan bundan gayrı yoktur. Bu ıstırâp kah bir türlü, kâh bir türlü mütenâkıs
Fetvâların vechi zuhur eylemedi. Bundan sonra harâmdır amma hürmetine inkâr
eden tekfîr olunmaz dediği haram liğayrihî onun için helâldir diyen itikâd ile kâfir
olmaz. Mâ'lûm oldu ki *ويكره النسيان* - kerâhet-i tahrîmiyyeye hamleder. Zikrullah
ibâdettir, namaz gibi. Bunlarda olan kerâhet-i tahrîmiyyeye almak mahalli
teemmüldür. Demişler ki tenzîhiyye'dir. Ebu's-Suûd'dan nakl olunur ki devrân
harâmdır deyü fetvâ verdikte ulemâdan birisi suâl eder kerâhet-i tahrîmeye haml

161- A'raf 7/143 Manası için bkz. dipnot 110.

162- "İmâm-ı Azam'a göre mekruhtur" Manasında.

ettim der. Bunlar dahî sultânî ibâdette kerâhet-i tahrîmîm idir deyûcek sükût ile cevap verir. Kerâhet-i tahrîmî irtikâb eden muâkeb fi'l-âhire olmaz iken bu kadar cevaplar nereden lâzım gelûr ola. Ehl-i İslâmı bu vechile ikfâr ile emr-i za'b'dır. Eş'arî kıssâsın müzâkere eden bu makûle iknâdan yed eder. Keşf'de ve Fıkıhta ittifak ve kemâl ¹⁶³ معرقه النص من بعانيها وضبط الاصول der. Ve dahî eydür -

266 / 164- الشرايع هو العلم بالشروعات من سببه والعلله والشرط وفروعه
fukarânın ettiği la'b olduğu sâbit oldukta emr-i mekrûh irtikâb etmişler usûl-ü nazar ol la'b halinde ettikleri ibâdet ke'l-evvel ola namaz kılanlarda, hac edenlerde böyle kur'an okuyup lahn edenlerde böyle kerâhet bahanesi ile vech-i arzdan ibâdâtı ref' olmak gerekdir ki bu mekrûhât-ı merfû' bâzı kâide-i usûlden râci fukahâmız zikr-i cehrî mekruhtur fetvâsı üzere vaaz eyleyerek cevâz-ı cehrî ve aşikâre Allah demekten halk kaldığı tevâtürle malûm oldu. Söz benin olsun deyü musırr olmuş kalmıştır. Namazda olan mekrûhat ile onu ref' eylemek kâide-i zikre rast gelir. Namazı dahî mekrûhât işlenir deyü men' gerektir amma zikri ref' etmeye huccet ancak arz-ı nefsi emmâre var sûfilere ithâm eder. Hak teâlâ cümleye hidâyet eyleye imdî ıztırap delildir ki meselede rivâyet - يكره - dan gayri yoktur. Niçün - يكره - لقوله تعالى ويكره لقوله ملء اللام - yazılmadı - يكره بالانهاج - vecih nedir ki - يكره - lafzı geldikde maa'l-kerâhe olan yerde Hidâye sâhibi ki musannif - dediğine Dürer Gurer sâhibi kabûl etmeyüp - يكره - bedel getirmiş ma'a hâzâ - يكره - lafzına muvâfık - وذروا البيع - [Ey imân edenler! Cuma günü namaza çağrıldığı vakit hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın]¹⁶⁵ kat'ıyyü'l-lafz ve kat'ıyyü'l-mânâ iken usûle muhâlif bulmak ile - يكره النصوح بمعانيها - ¹⁶⁶ نهى لمن في عين المن عنه لمة قطعة ¹⁶⁷

27a / ifâde eylediği eylemediği ne güne feḥm olunuṛ. Nitekim Mansûr eydür: Hak Teâlâ bir nesneyi nehy edip etmek onu dese o nehy-i seyyide bir mâna için olmasa aynında bir kabâhât çirkinlik bulunmasa ol nehy olsa nesnenin fesat ve haramlığın

163- Manası: Nasları bilmek, nasların Manasını bilmekle olur. Usûle hâkim olmak ise, usûlün fer'î konularına hâkim olmakla olur.

164- Manası: Şer'î ilimlerin tarifi: Allah tarafından konulan hükümleri sebepleriyle beraber bilmektir. İlet ve şart ise bu ilmin fer'î bölümleridir.

165- *Cuma Sâresi* 62/9.

166- Bkz. dipnot 163.

167- Manası: Nehyedilen şeyin zâtındaki bir mânâdan dolayı husûle gelen nehiy, kat'iyyetle haramdır.

vermez. Meselâ bey' gibi bey' etmek demek bey'in kendinden nehy sanmak Hidâye sehv ettiği mahaldir ayn-ı bey' meşrû'dur, mekruhdur, câiz mea'l-kerâhedir. Molla Husrev manâsıyla bilip zapt eyledi habddan halâs oldu kezâlik hımârât hususunda kerâhet yazdı İmâm Mâlik hilâfın gözledi raks harâmdır demek hilaf-ı de'bi musannıfeyn dir onun için ta'bir ettim 'aşarât-ı zellât-ı emâsile ve efâzıla vâkıf oldum deyû Nimet-i Hakka şükür eyledi bundan ma'lum oldu ki **ولاشي**

istidlâl - **ما نحن فيه** - ayetiyle **ما نحن فيه** [Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma]¹⁶⁸ ayetiyle **ما نحن فيه** - **اركن برمك** - [ayağını yere vur...]¹⁶⁹ eyleyen sūfîlerin aleyhinde âmî -

ayetiyle hasma cevap veren câhil vâiz sūfî gibi meânî ve ilel-i nusûsdan haberdâr değildir - **من فربا رأى فقد ضل في هذه وبعل النار موقعا** - ¹⁷⁰ onun

içün Kemâl Paşazâde¹⁷¹ bu nassı yâd etmedi ammâ sâhib-i tarîkat kitâb-ı evvelinde kitap ve sünnete temessükte iken Keşşâf'a, Ebu'l-Vefâ*ya taallûk eyledi

-nevverallâhû merkadehû- Müftî'l-vakt müftî sâbıkın hareket-i devriyye helâldir diye verdiği fetvâyı imzâ etmese hilâfına fetvâ verse müftî sâbıkın ol fetvâsıyla amel

olunur - **في ائلب** - cehlen ve nâsiyen fetvâ verse nâ meşrû'dur amel olunmaz - **من ختاوى لبن كمال** - bu cevâb-ı şâfi kâti'uş-şübhe değil idiği zâhir, belki

27b / azhardır. Cevâb-ı kâti' budur ki ol müfti nass-ı kitap ve icmâ'a ve mezhebe muhâlif fetvâyı vermiş bu fetvâyı cehele reddinle yoksa devran hakkına nâsiyen ve cehlen fetvâ verilmeyeceği mukarrerdir zîrâ hasm çoktur fi'l-hâl hatâsın inhâ ederler nice bir gizlenir. Bundan sonra avâm katında delîl müfti kavlidir. Ol fetvâ ile amel eder düne gider gah müfti boynunda kalır ol âmî müftînin tecdîd olduğun bilmeye yahut fevt ola ol fetvâ ile amelden suâl olmayacağı zâhirdir. Teklîf vüs'a göre olur tekrâr dâru's-saltanâta gelip sâniyen evvelin fetvâsını tutar mı tekayyüd-i harac beyyindir, şüphe yoktur muhassal bu kapı açılırsa emr-i fetvâ teselsüle varır, amelden kalır. Bunda fesâd-ü teşevvüş ümûr-u müslimin mukarrerdir. Hüküm-ü

168- İsrâ Sûresi 17/37.

169- Sâd Sûresi 38/42.

170- Manası: Kim, rey ile tefsîr yaparsa bu konuda doğrudan sapmış ve cehennemi de kendine mesken edinmiştir.

171- Bkz. dipnot 139.

* - Vefâ b. Ahmed b. Yahya, Künyesi Ebu'l-Vefa(âli ?) tasavvuf konusunda eseri: el-Evrad.

kuzât bir karar olmadan kalır. Sûfîler şer'ile devrândan men olunduktan sonra memnû' olmayıp yine devran etseler şer'an şehâdetleri makbûl olur mu? günâh-ı sağîreye ısrâr ile kebîre olur. Mürtekib-i kebîrenin şehâdeti makbûle değildir irtikâb-ı istimrâr üzere olicak -min fetvâyı İbni Kemâl- bu fetvâyı Seyyid Ali Zâdenin Şir'a¹⁷² şerhinde bayram bahsinde **ثم بدل الحديث على انه اسماع في**

بعض الاشياء نهي حرام والادب ان مكروه فقط للعزلة¹⁷³ dediğine muvâfıktır ammâ İbn-i Kemâl buna sagîre ıtlâk etmemek var öyle onun ıstılâhınca raks ve devrân ikisi birdir raks olmuş olur bundan anlanır ki gâhce devan* etmekte

28a nesne yoktur. Nefs-i devân sağîre olur. Hasenâtla / mahv olur. Bu fetvâda bu diyar sûfîlerine kavî temessük olur. Zîrâ bunlar gâhce ederler şevk-u zevk olursa nitekim Kutbu'l-Ârifîn Çavdar Şeyhi Ahmed Efendi¹⁷⁴ (kuddise sirruhu'l-azîz)den nakil olunur ki zâkirbaşı nâmında olup vehim tüccarı kimesneye hânesinden gelip hangâhına girip yâ Sefer Usta niçün bunları soğuk soğuk devrân ettirürsüz Fârig olsa ki buyururlar imiş hâliyen ehibbâsı da bu mınvâl meşy ederler âdet ve sanat edip âhir sûfîler gibi idmân etmezler buna müteallik hikâyet ve kelâm bi 'avnihî Teâlâ gelir ola ve raks kebîredir diyen kimesne kavline itimat etmedi. Zîrâ me'haz-ü sened bulunmaz. Fıkıh ise **على طريق الاتقان مرقاة النصوص بمعانيها**

وضبط الاصول بفروعها¹⁷⁵ dır hâlen mûrûr eyledi. Nass-ı kitâb ve nass-ı hadîs-i mütevâtir yok idiği kerrâren sebkât etti. **ولا تشرى الارض رحا .** [Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma. Çünkü ne yeri yarabilir ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin]¹⁷⁶ ile hurmet-i raks sâbit olmaz icma' ise bulunmaz sahâbe tarafından sonra gelenlerden kezâlik eimme-i erbaadan ise hilâfı sebk etti mufasssal beyân kılındı. Mesele: Zeyd-i sûfî imâmet ederken 'Amr gelip uymak istese hâtırına gelse ki acebâ dönenlerden ve kalkışanlardan mı ki

172- Seyyid Ali zâde (ö.....?) esr: *Şerh-u Şir'ati'l-İslâm*.

173- Mânası: Bundan sonra hadis delâlet eder ki: Semâ' bazı zamanlarda haram değildir. Buna devâm etmek ise mekruhdur ve insandaki adâlet vasfını düşürür.

* - Devân: Hızlı yürüyen, koşan, seğirten; gâh; yer ve zaman bildiren kelime.

174- Kaynaklarda, mutasavvıflardan çavdar şeyhi namıyla mâruf Ahmed Efendi adında bir zatın ismi geçmemektedir.

175- Bkz. dipnot 163.

176- *İsrâ Sûresi* 17/37.

- deyip iktidâ eylese namâzı kıldıktan sonra mezbûr imam ol tâifeden idiği ma'lum olsa şer'an 'Amr namazını döndürsün mü? beyân oluna. El -cevâb: Döndürsün -min Fetvay-ı Ahmed İbn-i Kemâl- Bu fetvâda tenâkuz mukarrerdir geride geçenler
- 28b gibi zîrâ mukârin olan fiilde kerâhet / vardır dedi. İmâm fi'l-i mekrûh irtikâb etse evvelde hâric-i salâtta olsa onunla namaz döndürülürse âlemde namaz gökte ağmaktan kandı zîrâ kerâhetten ve hurmetten namaz halâ mecâl yoktur ki halâs ola. Tatarhâniyye'de ¹⁷⁷ والغيتا شر من الله والعبد denmiş husûsen ki farz-ı 'ayn olan ilim tecvîden zuhûr eyleyen amel ki sîfât-ı hurûf ve tefhîm ve terkîk vesâirler ki vâciptir târik-i âsîmdır demişler kangî imamdır ki onu edâ eyleye - وينبغي
- denmiş Keşf-i Pezdevî'de ¹⁷⁸ لن لا يقتدى بهن لا يعرف تمار الو قوف - yani ben korkarım ki ta'dîl-i erkân etmeyen namazı câiz olmaya. İmâm Ebu Yusuf ve Şafîî kavlinde ta'dîl-i erkân farzdır - ¹⁷⁹ اربع فصل فانك لم تصل - hadisiyle farza mülhaktır. İmâm-ı Azam ilhâk etmez bunların kavli üzre salavât içinde farzan ve nâfileten otuz terk vâcibdir ve terkü'l-amel bi'l-hadîsi'l-mezkûr olur sene tamâmına varınca bu mertebeden sonra kâideye riâyet edip merâtib-i delîli yerli yerine kor ki kat'ıyyü's-sübût ve kat'ıyyü'l-manâ olan nass ile kat'ıyyü'l-mana ve zanniyyü's-sübût fark ola da - اركعوا واجبروا - gerek tâ'dîl ola gerek olmaya terk-i vâcib eden nass-ı kat'î ile amel etti imtısâl bulundu lâkin nass-ı zanniyyü's-sübût ile amel kılmadığı
- 29a için ism ola buyurdular - ¹⁸⁰ صلوا على كل برى فقاير - hadisi ile ulemâmız / amel edip imam-ı ma'sum lâzım değildir. Fâsık İmam olmak câizdir dedikleri izhâr nakle muhtaç değildir. İmamda ¹⁸¹ كل لعنه حرام - hadisine amel etmemiş ola bunun ¹⁸² معرفه التصویر بها نیسا وضبط الاصول - Mucib-i iade-i salât olmak - نزعها

177- Bkz. dipnot 77.

178- Manası: Kişinin (tecvid kurallarına) tamamen vâkîf olup olmadığını bilmediği imama uymaması gerekir.

179- "Dun ve namazını tekrar kıl. Çünkü sen namaz kılmadın". Bu, uzunca bir hadis olup ta'dîl-i erkân'a uymayan kişiye Hz. Peygamberin namazını tekrar ettirilişini konu alır. Bkz. Buhârî, ezan 95. İztî'zan 18; Müslim, Salat 45; Tirmizî, Mevâkîf 110.

180- Hadisin tamamı şöyledir. "Her sâlih ve Fâcir kişinin arkasında namaz kılın. Her sâlih ve Fâcirin cenâze namazını kılın. Her sâlih ve facir kişiyle cihâda katılın" Hadisi Beyhâki rivayet etmiş. İbn Hibbân ise zayıf saymıştır. Bkz. Keşfu'l-hafa.

181- "Her oyun haramdır." Bu lafızlarla olmamakla beraber bu manayı veren hadisin tamamı şöyledir. "Allah bir ok sebebiyle üç kişiyi cennete sokar. Onu yaparken hayır murad ede zanaatkârı, onunla atış yapanı ve onu hazırlayanı. Sizin atış yapmanız, (at vs.ye)

olmaz tatvîl ve tekrârdan ibâ olunmadı zaman ve makâm iktizâ eyledi. Maahazâ bu
hürmet ehl-i furû' katında kerâhetle ta'bir olunup - ¹⁸³وَبَكَرَهُ اللَّيْلُ وَالْغَنَى
denildi zîrâ ehl-i usul katında zanniyyü's-sübût makâmında râvi sehv ve galat ve
hatâ etmek şüphesi vardır ehl-i insâf olana kifâyet eder bu fetvâ ne gûnedir

denildi zîrâ ehl-i usul katında zanniyyü's-sübût makâmında râvi sehiv ve galat ve hatâ etmek şüphesi vardır ehl-i insâf olana kifâyet eder bu fetvâ ne gûnedir

184- كل فاطم لا يشهد عليه ظاهرا الشرع فهو باطل من شرع عنايد

cem' olup bir yerinin ellerine yapışıp hareket-i mevzûne ile hareket edip devrân etseler ve cehl üzerine zıkr eyleseler haramdır diyenlere ehline helâldir biz ehliyiz diye men' olunmasa cevapları ile amel olunur mu? el-cevâb: men' lâzımdır cevapları telbîsdir abes söylerler -Min fetavâyı İbn-i Kemâl- bu fetvâya hacılar ve namaz kılanlar nâmahreme basar ramy ettiklerinde hacları ve namazları sahîh olup men' lâzım gelmediği kâideler ile ve asıl ve vâsf-ı i'tibâr ile ki imamdan nass sebk

etseler ve cehl üzerine zıkr eyleseler haramdır diyenlere ehline helâldir biz ehliyiz diye men' olunmasa cevapları ile amel olunur mu? el-cevâb: men' lâzımdır cevapları telbîsdir abes söylerler -Min fetavâyı İbn-i Kemâl- bu fetvâya hacılar ve namaz kılanlar nâmahreme basar ramy ettiklerinde hacları ve namazları sahîh olup men' lâzım gelmediği kâideler ile ve asıl ve vaf-ı i'tibâr ile ki imamdan nass sebk

185- **كُلْ لَعِبْ هَرَامٌ وَبِكُرْهُ اللَّعْبِ وَالْغَفَى** / Bu fiillerinin mûcibi **الغَفَى** etti teemmül vardır zîrâ / Bu fiillerinin mûcibi **الغَفَى** ile terk-i ameldir sağîre etmiş olurlar bununla zikrullah da vech-i hafî ve delîl-i mahfî Me'haz ve mesnet bulunmak müşkil-i temessük-i kavî zikr olundu. Sihat-i zikre onlar kâfîdir **وَالْتَمَنَ بِالذَّلِيلِ الْخَفَى عَمْدٌ وَبُودَ الذَّلِيلِ إِطَاعَةٌ** **حَيْرَانٌ**

buyur¹⁸⁸- فیدم الجاہل علی الخفی - İmâmu'l-Haremeyn¹⁸⁷ و العمل بالواقعہ اولی و
mustur şart-1 müftû budur demiştir cevapları telbîstir demek و كانوا حق بما و اهلہ
[... zâten onlar buna lâyük ve ehil kimselerdi] nass-1 kat'ına muvâfık değildir. Ehl-i

mustur sart-ı müftî budur demistir cevapları telbîstir demek! | ۱۲۱ | ۱۲۱ | ۱۲۱

[zâten onlar buna lâıyk ve ehil kimselerdi] nass ı kat'ına muvâfık değildir. Ehil i

binmenizden -benim için- daha hayırlıdır. Müslüman kişinin yayıyla atması, atını terbiye etmesi ve hanımıyla oynaması dışındaki her oyun batıldır. Çünkü bunlar haktır. "Bu hadisın bizimle ilgili kısmı Ahmed b. Hanbel 4 148 de - **كُلُّ شَيْءٍ يَلْعَبُ بِهِ ابْنُ آدَمَ**

şeklinde. Dârimi *cihâd* 14; İbn Mâcê *Cihâd* 19; Tirmizî *Fezâilü'l-Cihad* 11, de ise **الرب** lafzı yerine **المسلم** ve **الجاهل** kelimeleri kullanılmıştır. Nesâî *Hayl* 8 de ise **والله** şeklinde yer almıştır.

19; Tirmizî *Fezâilü'l-Cihad* 11, de ise **ابن ابي** lafzı yerine **ابن ابي** ve **ابن ابي** kelimeleri kullanılmıştır. Necâî *Havâ* 8 de ise **ابن ابي** şeklinde ver almıştır.

182- Bkz. dipnot 163.

183- Bkz. dipnot 77.

184- Manası: Şeriatın zâhiren desteklemediği, akla her gelen şey bâtıldır. akâid şerhinden-
(.....) ile gösterilen yer çıkmamıştır.

185- Müellif, bu ibareyi iki parça halinde eserin pekçok yerinde tekrar tekrar getirdiğine şahit olmuştuk. Burada ise ikisini birleştirip beraberce zikretti. Fakat açık bir tenâkuz ortaya çıktı. Çünkü önce istisnasız bütün oyunların haram olduğunu söylüyor. Daha sonra da oyun ve şarkının mekrûh olduğunu söylüyor ki bu durumda ibarenin birbiriyle uzlaşması mümkün görülüyor.

186- Bkz. dipnot 160.

187- Bkz. dipnot 150.

188- Manası: Açık olan şey, gizlinin üzerini örter.

İslâm niçin kelime-i tevhîdden mücerred men' olunur ellerine yapışmaktan tazeler elin sıkılmak ihtimali var diyenlerse re'yi basardan bu ihtimal dûn olur maahâzâ onların ibâdetleri kazayı mûcip olmayacak bunları zikirden ne güne men' olur nihâyet raks muhtelefün fîh ve emr-i mekrûhdur ihtiyâr etmek hacı kardeşler ve zâkir kardeşler diye mev'iza-i hasene ile davet olunur ki Hak Teâlâ buyurur ki

ادع الى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة وبارك لهم بالتى صا من

[(Resûlüm!) sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücâdele et] ¹⁸⁹ علم الشريع هو العلم بالشروعات من السبب والعلة ^{دارالبرط} fehvâsınca bunların men' olunmasına rakslardır ve nâmahreme remy-i basarlardır bu sebep bunlara icrâ olunup âhırlara ne fetvâ ve ne risâle ile takyîd olunur bu

30a tahsîse ne araz-ı şer'î taalluk eder nolaydı şuurum olaydı bir alay zâkir / emr-i mekrûh ihtiyarıyla âkil ve bâliğ ahkamı icrasından sakıt olup mecnûn ve sağîr ahkamı icrâ olunmak kitab-ı hacr'de olan ahkâm ve kavâide muhâlifdir. İmam-ı âzam kendisinden büyük olan abd-ü memlûk oğlum dese bu kelâm sahihtir âkıl bâliğ kelâmıdır diye mecaza haml edip murâd 'ıtkdır diye te'vîl etmiştir ihtimal-i bâide i'tibar yok iken hadîs-i şerîf ¹⁹⁰ ولا تظن كلمة تفرم الخ amel etmiştir kan eden karındaşımızdır. Mekruh eden nemiz olur i'tibar asl-ı kelâmadır hâle değildir demişler fi'l-vâkı' bu diyardan sûfîler biri birisi eline yapışmak mu'tat değildir lakin etseler te'vîl edip bu makule vaz'ı emr-i mekruh ihtiyâr etmedir bu makule zikir câizdir maal kerâhe. Evla olan bu makule vaz'-ı terk etmektir. Âdâb-ı meşâyih gözleyenler gibi âdâb gözlemek gerektir, yahut bî-ihtiyarlardır. Demek gerektir ki . ¹⁹¹ يجب صيانة فعل المسلم عن الحرام dediği Molla Hüsrev'in o ola nitekim İbn-i Kemal kendisi kerâhet vardır diye i'tiraf eyledi bu fetva ile nazar oluna. Talib-i Hak'ka ne ifâde eder? mesalâ Zeyd Çalgılı düğünde yenen taam haramdır zira lehve mukârindir dese şer'an Zeyde ne lazım olur? el-cevâb istiğfâr lâzım olur -min fetvâyı İbn-i Kemal- bu fetvâ bir kâidedir zîrâ lehv ve la'b mekrûh-

* - Nahi Sûresi 16/125.

189- Manası: Şer'î ilimleri bilmek, konulan hükümleri sebep, illet ve şartlarıyla bilmektir.

190- Bu hadisi kaynaklarda bulamadım.

191- Manası: Müslümanın fiillerini haramdan korumak gerekir.

30b dur haram ligayrihi de denir haram ligayrihî olan fiile helâl / i'tikat etse kâfir olmaz bu kâil 'ayn-ı taam haramdır dese kâfir olurdu ama mukârenet hesâbıyla haram demiş olur hadis ki - **كَلَّ لَعِبَ فَرَام** ¹⁹² dir onunla amel terk etmiş olur günahkâr olur istiğfar eder ve ol hadis **لِاتِّبَاعِ الْمَلَأَمِ مَعْصِيَةٍ** ¹⁹³ dir şimdi taassubu terk edip insâf ile bahs olunursa zikirde taam gibi helâldir devr ve raks haram ligayrihîdir mekrûhdur. Zikrullâh devre mukârin olmak ile zikir haramdır diyenlere istiğfar lâzım olur. Geride hod haramdır diye iftâ olundu ki; ol hürmet, ma'an göründü hem zikrullâh ve hem devr ve sema', ma'an haram olmak fehm olundu. Berisinde haram değildir mukârin olan raks mekrûhtur nâ meşrû'dur diye ifâde ve ifhâm etmişti **تَوَرَّالْمَرْقَدَةِ** - imdî ey ehl-i insâf ve tarîk-i intikâm ve i'sâf Emr-i mekrûh ki devrândır, semâ'dır, sâir mekrûhât hükmündedir, ancak ya sebep nedir ki ba'zı fetvâlarda haram, ba'zı fetvâlarda küfr ba'zı fetvâlarda tecdîd-i iman ve ba'zı fetvâlarda iktidâları sahîh değildir, ba'zı fetvâlarda şehîrden sürmek gerektir, ba'zı fetvâlarda azap ile müstahak olurlar diyenle sûfilerden sâdır olan lehv ve la'bdır gayrı nesneleri yoktur. İmam-ı müctehid mekrûh demiş bu haram ve

31a bunun emsali imamdan tecâvüz düşer hâvî-i hasîrde / ihtiyat fil-iftâ eder bazı müftüler harâm ve helâl demişlerdi. Korkarım haram ola korkarım helal. İmam dahi hadis terk edip ta'dil-i erkân etmeyene korkarım namazı caiz olmaya dedi. Şehirden sürmek gerek demek ma'haz ve senedi Şâfiî katındadır erken zina etse had vurulur ve hem nefy olur bununla sahabe-i kirâm amel etmediler Hazreti Ömer Radiyallahü Anh - **كُنِيَ بِالنَّفْسِ فُتْنَةً** ¹⁹⁴ buyurdu bu ziyade ağrebdir ki zînâ din-i Ahmed'de şer'i Muhammed'de şarap içip târik-i salât ve gayrı kebâir işleyenlere şehirden sürmek şer'î olmaya icmâ'-ı ümmet bir kimesne hakkında zinâdan gayrı sürmek buyur-mayalar. Zakirler - **هَمَّ الْقَوْمُ لِإِشْتِاقِهِمْ** ¹⁹⁵ buyurulup Melâike, ziyaretlerine gelineen tâife içlerinde abd-ı hata bile mağfûr olduğu ma'lûm olduktan sonra bunların hatâları ve günahları mağfûr olduğuna i'tibâr olunmayıp şehirden

192- Bkz. dipnot 181.

193- Kaynaklarda bu lafızlarla geçen bir hadis bulamadım. Fakat bu mânayı veren hadisler mevcuttur.

194- Manası: Fitne olarak sürgün yeter.

195- Bkz. dipnot 55.

sürmesine hükm oluna katî müste'abdir onun için amel olunmadı zîrâ ehil ve nâ ehl-i merkûmda mevcut **أصل** dedir yine amel olmayacak. Ben ilm-i kelâm okurum diyenlere, desen; nâ ehilsin Abes söylersin, dinle. zîrâ ilm-i kelâm hakkında vâki' olan ta'n-ı selef devr-i semâ' hakkında asla yoktur ma'a hâzâ medâris ve zevâyâ ve beka'da okunur sûfilere inkâr edip Selefte uymazlar din bir ilm-i ta'allüm ve ta'lîm

- 31b** eder ki aslâ / Sahabe tâbi'în ve teb'-i tâbi'în mukayyed olmadılar. Hoş uçar kamu kuşlar / kanat açsa çağırırlar / velî bildircin uçsa / dedikleri gibi bunların tâlihi budur cefâyâ sabır kılmışlardır - **فِي زَمِّ عِلْمِ الْإِسْلَامِ** - Dürer Gurer'de İmam-ı Şafi'î (radı-yallahü anh)dan nakil eder ki; Allah Te'âlâ hazretlerine ulaşmak bir kul hayırlıdır kebâirin katı oluşu ile ilm-i kelâm ile oluşmaktan Molla Hüsrev Şafi'î zamânında olan ilm-i kelimâ okuyan böyle olıcak senin zannın hayalin nedir şol kelâma ki felâsifenin herze ve hezeyân ile karışmış felâsifenin ebâtîl-i müzharifelerine ki dinleyen hak sanır ve ilm-i kelâm bu hezeyân arasında örtülmüş ne zannedersin ile felsefî kâfirdir ilim dedikleri re'y-i bâtılları gâiben küfürdür bunların ilmi enbiyâ ilmine zıttır demişler İmam-ı Fahr-ı Râzî zuhûr etmese bunların ebâtîli dünyayı dolduracak idi bunların te'vîl ettikleri icmâ'ı ve tevâtür ile sâbit olana muhalif olmakla ikfâr olunur. Mücerred icmâ' muhâlefetle değildir demişler 'Allâme İbn-i Dakîk¹⁹⁶ tahkîk etmiştir. Kara Kemâl¹⁹⁷ de bu minval üzere yazmıştır **فَيَكُونُ**
- 32a** **الْإِسْلَامُ الْمَخَالِفُ لِمَا لَقِيَتهُ النَّوَائِرُ وَالْإِسْلَامُ لَا يَسِبُ إِلَّا هَاع** ¹⁹⁸ ibaret-i İbn-i Dakikdir. Salâhaddîn¹⁹⁹ eydür: İlm-i Kelâma Şafi'î'den ve Mâlik'den ve Ahmed'den ve cemi' ehl-i hadîsten menkuldur Ebû Yusuf'tan dîn-i hakkı ilm-i kelâm ile talep eden zındık olur demiştir. / Zındığın tövbesi makbul değildir. İmâm-ı

196- İbn Dakik el-İd Takıyyüddin Muhammed b. Ali (702/1302) Fıkıh, hadîs, kelâm, usûl konularında eserleri vardır esr: *el-İmam bi Ehadisi'l-Ahkam, Akîdetü İbn-i Dakik el-Münteka*.

197- Kara Kemâl; Kemâleddin İsmail b. Bali el-Karamânî (920/1514) Fık. konusundaki esr: *Hâşiye âlâ Şerhi'l-Vikâye*.

198- Manası: Buna muhalefet eden felsefeci, tevâtür ve icmâ'a muhâlefet ettiği için kâfir olur, icmâ'ın ibâdet olması sebebiyle değil.

199- Buradaki Salâhaddîn'in, herbiri de tasavvufî ilgili olan şu şahıslardan hangisi olduğunu ayırdetmek çok zordur: Salâhaddîn, Salâhaddîn Kasım el-Hânî, Salâhaddîn el-Mevlevî, Salâhaddîn b. Osman, Yazıcı Salâhaddîn.

Âzam Radiyallahuanh zikr olunmadı onlar ilm-i kelimada mâhir olup sonra ferâgat eylemiştir. Keşf oluna nazar eyleyeler şimdi eimme-i erba'a icma'ıyla bu halli ilme rağbet oluna ehline helâl diyenle bu lafza ki küfre şebîh ve bidat ve muhalefet-i sahâbedir şehirden sürülmeye ve bunların iktidâları sahih nolaydı bileydim bunların cevâbı budur ki haddizâtında ilm-i kelâmdan maksut Zâtullah ve sıfât **وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا** bilmektir ilm-i felâsife maksut değildir halt olmasında nesne yoktur diyenle imamların muratları felâsifeye duhûlden havfendir diye te'vil oluna- **وَالنَّهْيُ عَنِ الشَّيْءِ**

Ramazanın²⁰⁰ - **لِذَا كَانَ لِمَعْنَى الْمَخَالَفَةِ لَا يَفِيدُ الْحَرَامَ الْقَطْعِيَّةَ**

ibaretidir ilm-i kelim okunsun kimse felsefe mezhebine sâlik olmasın. Ben olmaz diyenin kavline amel olunsun "Ma nahnü fih"de böyledir ben zikrullâh ederim tâ meşâyih-ı selef üslûbu üzere la'b-ı mekrûh ve lehv-i mezmûmdan sakınırım âdâb ile meşy ederim semâ' ederim diyenin de sözü makbûl olmamak ne gariptir. Kâide budur ki, evvelâ müderris tâlib-i kelâm olanı meyl ile'l-felsefeden nehy eylediği gibi reîsü's-sûfiyye olan da meyl ile'l-lehvden etba' ve ehibbâyı men' eylese nitekim kutbu'l-ârifîn Kalburcu Şeyh Ahmed Efendi'den²⁰¹ rivayet olundu ki bu

32b soğuk soğuk sûfîleri ne döndürürsün / buyurmuşlar geride geçti. Bekrî'nin bu şiiirden murâdı **اتخذوا رأداً عاماً لا يعرف الإرام والحلال**

budur ve bunun emsalidir. Şimdi edeb terkine cemi' ibadâtta kimesne cevâz göstermezler herkes terk-i edep etme der. Ama siz terk-i âdâb edersiz diye kimesne ikfâr olunmaz. Harâm irtikâb etmiş de olmaz, şehirden de sürülmez. Müftü Ali Çelebi²⁰³ fetvasın istima' ile gör ki; nice usûl ve furû'a riâyet olunmuştur.

Sûfiyyûn tâifesinden bir tâife, zikr ederiz diye ayak üzerine kalkıp kâh **هو صو** ve **كاه** **والا لا** ve kâh kelime-i zikri tağyîr eden 'ala tariki'd-devr hareket etseler ve taratlu ve taratlu ve yek yek kalkışsalar Amr-ı Âlim tâife-i mezkûreye şu ettiğiniz fiili helâl diye mi işlersiz yoksa haram diye mi edersiz dese, bunlar da helâldir diye ederiz deseler, Amr, bu asıl fiil-i haramdır müstahilli kafirdir dese şer'an bu sûrette kah zikredip kelime-i zikri tağyîr etmekle fiil helâl midir yoksa harâm mıdır, helâl

200- Manası: Bir şeyden nehyolunduğunda, eğer bu nehiy muhâlefet manasında ise kesin haramlığı ifâde etmez.

201- Kaynaklarda Kalburcu namıyla mâruf Şeyh Ahmed Efendi nâmında biri yoktur.

202- Manası: Haram ve helali bilmeyen câhil önderler edindiler.

203- Bkz. dipnot 29.

olduğu takdirce haram diyenler kâfir olur mu, cehr ile zikir İmâm-ı Âzam katında mekrûhtur İmâmeyn câiz görmüşler **والقنوى على قولها نأثار فانية** Ama sûfîler ayak üzre döne döne ve kalkışı kalkışı zikrullah ettikleri lehv ve la'bdır diye

- 33a** ederlerse tahfîf-i zikrullahdır, küfürdür şek yok ama hâl-i zâhir budur ki / ettikleri bu değildir. Eğer zikrullâh ide idi bir şevk gelip, ihtiyârları mağlûb olup, safâyı kalple ederse ta'zîm zikrullâh olur, ibâdet olur. Bu vechile olana küfür demek cehl-i mutlakdır. - **يُخسر عليه اللغز** ²⁰⁴ diye ma'naya küfür diye i'tikat 'ayn-ı küfürdür. - **وتعوذ بالله من شرور النفس** ²⁰⁵ Amr-ı 'âlim bunlara bu amelin harâm mıdır helâl midir dediği bunların zâhirlerine nazar edip vakı' kazıyyelerine vukûfu ola ve illâ mü'min mü'mini tekfîr vech-i îman zâhir iken 'alamet-i îman olmaz, ihtiyat ede. **وقيل يكره وقيل يكره** diye Havî²⁰⁶ adlı kitapta nakil mu'temet değildir. . **وقيل يكره** sahîhdir. İmam-ı Âzam kavlidir lâkin hilâf müftâ bihedir beyân olunduğu gibi. Amma **قيل يكره** kat'an sahîh değildir, ol Havî ki bu nakli getirmiştir. ol havî değildir ki mu'teber fetvadır. **قيل يكره** tevcih olucak geri telehhî²⁰⁷ tarîkıyle olur ve illâ vech yoktur. -min fetevayı Ali Çelebi- o fakir kesîru't-taksîr eder musannıf ve müellifler bu sema' ve devrân mesâiline muta'allık kelâm-ı kitâb kerahet-i lehv de zikir ettikleri delîl zâhirdir ki sema' ve devrânda münker lehv ve sema ve devrân ola meşayih-ı tarîkat muhtârı tavâf-ı Melâike gibi devran ola yürüye yürüye **على طريقه المسمى ماثياً** ²⁰⁸ zikir helâldir Kebîr'de maşiyen zikir mensûstur, zikrullah lehv ittihâz edinmek menhîdir. Hak Te'âlâ **سبح اسم ربك** ²⁰⁹ / [Yüce Rabbinin adını tesbih (ve takdîs) et] buyurur yani **لا على وجه التعظيم** zikretme demektir ta'zim ile zikir sarîh emirdir tefsîr-i kebîrde **وللا الاسماء الحسن**

فادعوه بما ودروا الذين يمجدون في اسمائه [En güzel isimler Allahındır. O halde O'na o güzel isimlerle dua edin. Onun isimleri hakkında eğri yola gidenleri

204- Onun küfründen korkulur.

205- Nefislerimizin şerrinden Allaha sığınırız.

206- *el-Hâvî Li'l-Fetava*, Celâleddin Abdurrahman b. Ebu Bekir es-Süyûtî'nin eseri (ö. 911/1505).

207- "(Yapılan zikri) eğlenceye almak" mânâsında.

208- Yolda, yürüye yürüye zikir câizdir.

209- *el-A'lâ Sûresi* 87/1.

bırakın]²¹⁰ murâd Allah Te'âlâ zikrin istihzâ ola. Zirâ, Hak Te'âlâ'nın adların kâh olur. Kafirler istihza ederler, nitekim mü'minler ta'zim ve temcid ederler.

Pes Hak Te'âlâ mü'minlere emretti ki Allah Te'âlâ adını ta'zîm edingıl şol kâfirler yine onun adını ilhâd edip istihzâ ederler. Müstasfâ²¹¹ da getirmiş ki, Hak Te'âlânın ismin hürmet edâsında isti'mâl günahdır, mekruhtur. Belki kafir olmak haşyeti de olur. Zira bu isti'mal Hak Te'âlânın ism-i şerîfine ihânet olur. Ona derler ki, layık olmaya ism-ullah layık-ı ta'zimdir nitekim tefsîrde geçti îzhâr da eder. Fukaha dediler ki eğer Hak bir ismin müsahharaya olursa yahut kendini horlarsa kâfir olur beyân olunduğu gibi dediği iş'ar eder ki imameyn devran caizdir dediler. Cehren zikr olduğu gibi ikisinde kavli müftüye cevâz ola. Telehhî²¹² tarîki ki, geride geçti ki zikrullah değildir oyun temaşadır diye ederlerse tahfîf olur furu'a ve kitaba muvafık kafir olur Amma kenarda tegannî ve la'b ve lehv herze ve hezeyan ile zikri halt eden kafir olur demiş. Dünya yüzünde bunu eder var mı ola? Var ise de nadîrdır ve illa vech yoktur dediği vech arasında böyle sûfî olmaz diyenlerse bu

34a . يَكْزُ lafzının vechi yok / demek ola bu takdirce ilm-i kelâmıda olan zikir ki zat ve sıfâtullâhdan bahistir hezeyan. Karşı duranların hali müşkil olur. Hak budur ki, bunun bu tavsîfleri, İbn-i Kemâl kitaplarda bir yer var bununla mukallide amel caiz, vaciptir diye kavlınden oladır. Zirâ ondan bir ma'na-yı halis zuhûr etmedi ve zâhir halle amel ettiği geride geçen usûl ve furû'dan kava'id ve şevâhide muvâfık oldu. İhtiyarları mağlup olur dediği şüphe-i münkirini hall eyledi ki bunlar bu mertebe kendinden gitmek lazım sanırlardı. Ger ondan ibâdet tasavvur olunmaya. Bu hod mağlûp olmak ile ol zâkirine âkildir, nihayet kendisini yenemez. Safâsından bunun ettiği ibâdet olur, Safâyı kalp ile zikre münkir, nass-ı kitâba münkir olur, cehldir يَنْسَرُ عَلَيْهِ الْكُفْر dedi. Ta'zîm-i zikrullâh küfür i'tikâdı ve küfür demek ayn küfürdür, Zirâ ta'zîm ile emrolunduk. Efdalzâde²¹³ fetvâsına

210- A'râf Sûresi 7/180.

211- el-Müstasfa, en-Nesefî Hafızuddin Abdullah b. Ahmed el-Hanefinin eseri (710 H.).

212- Bkz. dipnot 207.

213- Efdalzâde Hamîdüddin Efendi (903/1497).

min vech muvâfık oldu. Sa'dettin Efendi hazar-ı kabûlü hak ile menzûrlardır dediği de bunları ikfâr kimileri ikfâr ettiğin ta'riz eyledi

bu fetvâda sebep kaide-i meşy ki - ²¹⁴idi، المرومات هو العلم باليب - rivâyet olundu - ²¹⁵de gözlendi. راصل هو فتل في الحكم بالفتل في اليب

- 34b Bu minval üzere bir cevâp ve fetvâ Ebu's-Su'ûd mülâzımlarından Mahmûd vermiştir, zamânında mu'îd / imiş. Bir alay ... Sûfîler döne döne zikrullâh edip niyetleri lehv ve la'b olmayıp ²¹⁶بالنيات hadisi üzere safâ-yı kalp ile zikrullah edip kimi kâim ve kimi kâid ve kimi divâre müstenid olsalar, şer'an bu vechile zikir câiz midir? Bu babta 'ulemâdan kelimât-ı yesîre ve 'asîre cereyân ve feyezân etmiştir velâkin cümlesinin kelimât dürer barlarından fehm olan ²¹⁷ olan semâ' ve devrân lehv ve la'bden ba'îd ve semt-i ibâdete sened ve mesned 'ibâdât-ı mahza ve tetavvu'ât-ı mümtehizadır. ²¹⁸كتبه الفقير محمد الناضى الزناهي kelimât-ı yesîre dediği meselâ müşfü Ali Çelebi²¹⁹ sözleri gibi yumuşak sözler ola 'asîr dediği mesela İbni Kemâl²²⁰ sözleri gibi ola kâh şehirden sür kâh tecdîd-i iman kâh bu emsâlıdır ba'z cehele efvâh-ı küllüsün taklîd ederler bu semâ' ve devrân onlara Mübah olur ki döndükleri zamanda çuvaldız ile tecrübe edesin eğer onu gövdesine sançdıktâ tahammûl ederse caizdir ve illa değildir. Bu hemen sadece bir sözdür ne kitapta ve ne sünnette ve ne usûl kavâidinde ve ne furû'da buna delîl yoktur Cehl ve kat'an mehzdır. Benim şevkım var, bende muhabbet-ullâh diyenin kavli makbûldür. Hak Te'âlâ'nın zikrin etmeğe çuvaldızı kimdir ki, şart eyleye Dürer Gurer de²²¹ bir kimesne hâşâ kelime-i küfr söylese de bir kimse gülse gülün
- 35a kimesne kâfir olur. / Zarûfî olup güle ol söz âdem güldürücü ola kimdir ki, elbette sen ihtiyârınla güldün kâfirsın diye buna hasm ola çuvaldıza tahammûl eyle diye, Zîra bâtına hükm ta'allük etmediği ehli katında rûşendir bu makûle sözü avâm ağzına ilkâ ederler fukarâyı, rencide ederler aşk-ı ilâhî kendilerinde yoktur, fukarâda da yoktur zannederler ... [حال اللاتعالى، ربنا ولا تخجلنا لاطافة لنا به

214- Bkz. dipnot 164, 189.

215- Manası: Aslolan, sebebin değişmesiyle hükmün de değişmesidir.

216- "Ameller niyetlere göredir" Buhârî, *Kitabu'l-İman*, 1.

217- (.....) ile gösterilen yerin yazısı çıkmamıştır.

218- Bunu Kütahyalı Kadı Mahmud yazmıştır.

219- Bkz. dipnot 29.

220- Bkz. dipnot 139.

221- Bkz. dipnot 104.

Ey Rabbimiz bize gücümüzün yetmeyeceği işler de yükleme]²²² tefsirinde hûbb-i ilâhî ve aşk-ı ilâhîdir diye tefsirdir, telhîs de getirmiştir. - ذَكَرْتُ لِلشَّاقِ فَيَرُابِ -
تفسيره طبعنى ديقنى²²³ diye Zâhidî وَكَلَّ رُابَ دُونِ رَابِ
getirmiştir kezâlik Keşf-i Pezdevîde²²⁴ yazıp kabul etmişlerdir. Ebu's-Su'ûd Efendi, Merhum İbn Şeyh Yavsî²²⁵ "oğlum devrana razıyım amma İstanbul içinde ehl-i cezbe sûfî yoktur, bir Çelebi işittim, vâdîleri zikr ile uyuturlarmış diye." Medresesinden bir kimse kendi ağzından rivayet eyledi. Yazıcı oğlu²²⁶ âşıktır, Yunus Emre âşıktır, Eşrefzâde âşıktır. Çavdar Şeyhi Ahmed Efendi, Sünbül Efendinin halîfesi âşıktır. Ahmed Efendi merhûmun menâkıbındandır ki; bir gece Sünbül Efendi taşra çıkar sûfîlerin cûş u hurûşların tevhîd ve vecdlerin dinler, zâkirbaşına aydûr: Kasapoğlunun ne yavuz 'aşkı var. zâkirbaşıda sultan ol kasap
35b değildir. Karamanda cem-i / siyahdan gelen Köse Ahmeddir, der. Hay böyle 'aşkı hiss etmenin vechi var diye 'ale's-sabah bir 'asâ verîr bir de hırka verîr yürü Anadolu'ya buyurur bunlarda yok sultanım ben dahi nâpühteyim beni reddetmen der. Yok senin bana şimdengeri kulluğun haramdır diye îcâzet ile irsâl eder. Diyar-ı Anadolu'da böyle ulular çoktur. 227 انّا طننا الله تعالى من بركاتهم gerçi mukallid ehli hevâda yoktur denilemez. Ba'zı kasabada ba'zı sûfî rengine de ol idde'âda avâm cem' olup üslûbu ehl-i Hak gibi halka-i zikr 'akd edip devrân ettiklerinden sonra ba'zıları ba'zılarına mülâkat ederler sen falan civanı kaç kere öptün? Ol dahî; falan kadar öptüm. - 228 نعوذ بالله من شرور أنفسنا velhâsıl bu mâkûle kavmdır ki musannıf olanlar bunu görür, işitir, dahi kitaplar da

222- Bakara Sûresi 2/286.

223- Manası: Arzuladığın kimseyi hatırlayıp zikretmen en iyi içecektir. Onun dışındaki içecekler ise bir seraptır.

224- Bkz. dipnot 3.

225- el-Yavsî, Muhammed Muhyiddin b. Mustafa el-İmâdî (922/1516) Mevlana Ebu's-Suud'un muhterem pederidir. Resmî ilimleri Ali Kuşçu'dan tahsil etmiştir. Tasavvuf konusundaki eserleri: *Risale fî Ahvali's-Sulûk. Behcettü'z-Ziya fî Ahvali't-Tilaveti Ve'z-Zikri Ve'd-Dua, Hakikatü'l-Hakayık fî Şerhi Keşfi Esrari'd-Dekaik.*

226- Bkz. dipnot 70.

227- Allahtan onların bereketlerini umarız.

228- Nefislerimizin şerlerinden Allah'a sığınırız.

derc ederler Tatarhâniyyede²²⁹ buna münasip sūfîleri zikr olunmuştur. Ba'zı kâide-i nahv miktarı istihrâç edenler onları görür, cümle ol tâifeye kıyas eder. Cümlesini birdir diye tevehhüm eder, sened ve me'hazdan ise haberdâr değildir. Onun hükmü başkadır, ehl-i salâh hükmü başkadır. Kaide budur: - **اِنَّ الْحَكْمَ يَثْبُتُ بِقَدَرِ**
لَا نَالِ الْعَمَلِ الْعِزْمِ -²³⁰ dır. Şeri'at küllisi celb-i mesâlih-i külliye ve cüz'iyeye ve def-ı mefâsîd-i külliye ve cüz'iyedir. Nitekim Kavâid-i Kübra'da²³¹ musarrahdır / ne garaz şer'î ta'alluk edip der'i fesâd eyleye ki bir alâyı lehv ve la'b ve garaz-i nefsanîyetleri yok fecârüb-ü kesîre ve karâin-i kat'îye ile sâbit iken sūlîzan ve tevehhüm olup bunlar ehli şevk değildir ehl-i hevâdır diye hareket ve devr ile zikirden men' olup ma'na illet ise mevcut değildir. 'Amme'i nâsda garâib harekâtlar mevcut iken başın kuyruğun sallarlar vâd iken onlara harekât-ı garîbe ettiniz diye men' olma. Kalaycı şakirdi ve Murcu ve Kazancı gibi garazları dünya iken vesâir ehl-i şevk-i meşy ve devrlerinde kesb-i kârda iken zecr²³² olmaya. Bunlar mahz zikr-i Hak'da iken bunlara envâ'ı cefâlar ve esnâf-ı belâlar ola. Siz kâfirlere müşâbih oldunuz, diyenle bu hareket-i sūfîye hod ona müşâbih değildir olanlar da mücerred müşâbehetle kâfir olmaz, olursa cümle ehl-i İslâm kâfir olmak lâzım gelir. Zirâ salât içinde kesl ile salâh-ı münanaka teşebbühtür. Bir kimse ki - **يَا أَيُّهَا الْمَدِينَةُ**
مَدِينَةُ رَسُولِ اللَّهِ -²³³ dese buna tasdîk ede, kâfir olmaz. Gerek ise başına şapka beline zünnar kuşana diye Salâhaddîn²³⁴ yazmıştır. Niyetleri ve kasıtları ihtimaldir ki kefareye teşebbüh ola. Dönerse - **اِنَّ الْحَكْمَ**
لَا يُضَافُ اِلَى السَّبِّ اِلَّا بِالْقَصْدِ -²³⁵ Dürer²³⁶ ve Zeylâ'²³⁷ yazmıştır

36b ve Keşşâf / demiştir ki, bu âyet delildir ki her kimesne kıyamında ve kuûdunda ve ef'âlinde hayır kasd eylese sa'yi makbûl olur, şer de kasd ederse yine öyledir,

229- Bkz. dipnot 76.

230- Manası: Hüküm belli bir ölçü ile sâbit olur. Çünkü amel kesin karar verilerek yapılır.

231- *el-Kavâidü'l-Kübrâ*, Abdülaziz b. es-Selâm b. Ebu'l-Kasım es-Sülemî, eş-Şafîî (660/1262)'nın eseri.

232- Men'etmek, azarlamak manasında.

233- Allahtan başka tanrı yoktur. Muhammed Allahın elçisidir.

234- Bkz. dipnot 199.

235- Manası: Bir maksadı olmadıkça, hüküm uygun bir sebebe izafe edilemez.

236- Bkz. dipnot 104.

237- Bkz. dipnot 121.

ولا يطوف موطأ يفيض الكفار [...] ve onların kâfirleri öfkeliendirecek bir yere ayak basmaları ancak bunların karşılığında kendilerine salih bir amel yazılması içindir]²³⁸ tefsirindedir. 'İbâdete huccet kitap ve sünnettir. Zikr'ullâh ise bunlara şu minval üzere edin şu minval üzere ki devrdir etmek buyurulmadı. Kirmânî'de eydûr: Hak Te'âlâ bir şey haram etmek caiz değildir ki ol hükmü anlamaya kullarına yol komaya ve dahî aydûr ki: te'abbüd vâkı' olmaz meğr bir emrile vâkı' olur ki, ol emîr 'ilm-i yakîn ve zabt ile olur. Keyfiyyet ve kemmiyyet ma'lûm ola. Görmez misin ashâb-ı ulûm-i ileyye ne güne vaz'-ı ebvâb ve fusûl ve ne güne mukaddime ve hatme ederler ki muhatap müstefîd olup zabt ve fehm eyleye. Bu zikr'l-lah ise, sâir 'ibâdât gibi keyfiyyet ile ve kemmiyet ile mevsûf olmadığı sebebdan Beyzâvî - بیض الله وبه على الامارات كلها -²³⁹ dedi bu mertebede olan zikrullâh için bir emr-i mazbût bulunmayıcak, 'ibâdullâh için huccet tamam olmaz. Kirmânî والا لا يتم الحجة²⁴⁰ demiş bu hususta hak budur ki asla zikrullâh tekayyüd olunup bir vaz'-ı isbât olunmaya. Meğr sûret tahfîf ola ki; geride geçti. Suret-i 37a terk, edebte zâkir bî-edep, musallî bî-edep / Evcâc bî-edeb ve müte'ailim bi-edeb gibi olur, terk-i edebden men' olunur. Amma nefis-i zikirden men' olup ve şehirden sürülmez, eğer sürerlerse tahsîs-i 'illet olur. المطلق يبرى على اطلاقه kâ'idesi münhedim olur, Keşşâfda buna zâhib olup لا تنقصا شوم²⁴¹ demiştir. Ol makâmda garîb hikâyet vardır, Sûre'i Bakaraya nazar eyle. Filhakikat bu mertebede -şömlük- verdi ki ziyâde ihtilaf ve sî'i zan olunduğundan mâ'âda, ehl-i İslam muta'assıblar belâsından nice darb-ı şedîd ve nice maldan çıktılar. - عصى²⁴² ki biz bu devr-i harekette zarûrîyiz derler. Zarûrete

238- Tevbe Sûresi 9/120.

239- Her halükârda Allah onun yüzünü ağartsın.

240- Aksi takdirde delil tamam olmaz.

241- (Mutlakı) bölmek, uğursuzluktur.

242- Allah, husûsen beni korusun.

ise vukûf asla mümkün değildir. İbni Melek²⁴³ nas etmiştir, geride kelime'î küfürde geçmiştir. ²⁴⁴الضرورات تتبع المحسنورات hod misâl olmuştur. Bu sûfîler, ol mertebede değildir, demek zikrolunan kavâid ve şevâhid, tefâşî ve ta'âmî dir. Tevâtür ile bu sûfîlerden ba'zı meclîs-i ilimde vecde gelip nâ'ra vurup hareket ve kıyam murâd ettikde şeyh buna sabr eyle demiş. Ol dahî birkaç defa böyle etmiş, şeyh yine, "sabreyle" demiş. Bu defadan sonra ol sûfî âzâları sust olur, birkaç gün hasta olur. âlem aşk-ı turfa âlemdir / tatmayan onu sanma âdemdir, ^{ان الدنيا}

37b devrân mekrûhtur diyenler, nâ'râ ve sa'kda mekrûhtur derler / Keşşâf Hak Teâlânın ^{ان لا لاح وطمعنا ذاك عصاة وحملا باليا} [Hiç şüphesiz bizim nezdimizde (anlar için hazırlanmış) boyunduruklar, yakıcı bir ateş, boğazdan geçmez bir yiyecek ve acı veren bir azap vardır]²⁴⁵ ayetinde sak ettiğin ve sûre'i Al-imrânda Süfyanın ^{تلفع ويوصم النار} ²⁴⁶ ^{مغش عليه} olduğunu beyân eyledi kezâlik ^{ان لا لاح وطمعنا ذاك عصاة وحملا باليا} [Ateş yüzlerini yakar]²⁴⁷ Tefsîr-i Utbetu'l-Gulâm'dan da nakl etti. Acebdir ki, ehl-i Hak olan ulemâ bunu risâlesinde getirmez. Al-i İmrânda ta'n-ı müzeyyifin temes-sük eder, ehl-i vecd olmayanlarda onlara teşebbüh edip tevâcid etseler cevâzın Sey-yid Şerîf (kaddese sırruh) Ta'rîfât'ında²⁴⁸ getirmiştir. Hadis ²⁴⁹ buyurduğu ile temessük olunmuştur şol tabağı ki ked-i bükâyâ sebep ola, riyâ olmaya. Kezâlik şol tevâcid vecd-i sahiha sebep ola maksûd ona celb ola caiz ola

243- İbn-i Melek, İzzeddin Abdullatif b. Abdülaziz (797 h.), Tire'li olup Osmanlı alimlerinin en değerlilerinden müdekkik bir zattır. Tasavvufa da intisâbı vardır. Kelam, hadis, fıkıh, lûgat, tefsir, arap dili hakkında pek çok eserleri vardır. Tasavvufa dâir eserleri: *Ahiretnâme*, *Sââdetnâme*, *Kitabün Mine't-Tasavvuf*.

244- Zarûretler memnû' olan şeyleri mubah kılar, bkz. Mecelle mad 21.

245- Müzzemmil Sûresi 73/12, 13 Ayeti kerimede ^{وَبِئْسَ} kelimesinden sonra ^{الكلالة} kelimesi atlanmıştır.

246- Müellif bu ayeti sakın câiz olduğunu beyân için sevketti. Bu kelime yüksek sesle bağırarak ve bayılmak ma'nalarını taşır. - ^{مغش عليه} - ise bayılan kimse manasın-dadır. Kur'anı kerimde bu kökten 27 kelime vardır. Al-i İmran Sûresinden ise bu kelimeyle Uhud'da müslümanları tatlı bir uykunun bürüdüğü anlatılır. Bkz. Al-i İmrân 3/154.

247- Müminûn Sûresi 23/104.

248- *Ta'rîfât*: Lugat, Istilah konularında bir kitap, yazarı: El-Cürcânî, Seyyid Şerif Ebu'l-Hasan Ali b. M. b. Ali (816/1413).

249- Hadisin tamamı şöyledir: "Bu Kur'an hüznle inmiştir. Onu okuduğunuzda ağlayın Eğer ağlayamazsanız ağlar gibi olun" bkz. İbn Mâce İkâme, 176; Zühhd 19. ^{خَان لَمْ تَبْكُوا خَتَابَا}

Keşşâfda geçen kasd-ı husus bunu mü'eyyid olur 250 ن ت ب ه ب ق و م و ه و س ه م

hadîsi mahallin bulur ki hüsn-i zan ve haml-i 'ala's-salâhtır Ebu's-Su'ûddan bu hadîs ile teşebbühen bissalahan semâ' etmek câizdir fetvâsı sahîh olmuştur bundan kıyâs eyle ki zikrullâh-i Te'âlâ ederek kalbine bir hal gelip Hazret-i Rasûl 'aleyhis-selâm gibi nâ'râ vurup ve harekete gelip ben bunu terke kadir değilim döne döne safâ ile zikrullâh ile dönse dahi evlâdır ki caiz ola. Hemen şüpheleri bunda bunların aklı niçin gitmez sınırlar ki mağlûp demek bî-'akl demektir. İsteme hâlini hatıra

38a getirmezler. İbni Battâl²⁵¹ aydûr: / İnilti insana gâlib olur insan mâ'lûb olur, onu terk etmeğe kâdir olmaz onunla istirahat ederken terk ve ferâgat eylemeğe vüs' ve tâkatı olmaz bu mertebede buna inilti diye neyh olmaz. Kezâlik; sûfîler de Hak Te'âlâ zikri te'sîr ile şevk gelüp ederler yahut ol azamet -ıssı- padişahın dergâh-ı a'lâsına bu kadar cürüm ile nîce varalım derler nitekim hadîsi -kadîs- kudsî var ki bana günahkârın iniltisi tesbîh edenlerin tesbîhinden sökölür gider. Şeyhzâde²⁵² getirmiştir. Bunlara cevâp vermek şu tarikle olur ki; nice sûfî rengine fıska şehir oğlanı gibi meclîs-i zikr zikr akd edüp bu minvâl üzre zikr ile cem'-i dünyâ ederler. Halk bunları Ehl-i Hak sanır bunlarda ise nice yaramaz i'tikâd vardır. Halk ol bed i'tikâda düşmeğe bu meclis zerî'a olur nitekim Bezzâziye²⁵³ bunun nazîrin yazmıştır ve halk bunların cehline ve 'ilm-i azîze ilm-i zâhir diye istihfâfların görür ve 'ulemâ-ı dîne adem-i mürâcaatların görür dâl olur din-i Hakka hâlel verir derlerse ve bilcümle 254 ن ا ي و ر ي ا ل ي الش ر fetvâsıyla amel olunup bunlar men' olunmak lazımdır denilirse hak cevaptır. Lâkin katî ehl-i Hak hâkim ki bu mertebeyi fark eyleye ve kanî bir müftû-i müctehid ki bu minval üzre iftâ eyleye nitekim

38b geride / olan fetvâları geçmişti Kemâl Paşazâde²⁵⁵ (rahmetullah) bu mertebeyi

250- Kim bir kavme benzerse o ondandır.

251- Bkz. dipnot 37.

252- Şeyhzâde, Muhyiddin Muhammed Efendi (İzmitî) (951/1544) Kadı Beyzâvinin meşhûr tefsirinin muhakkıkâne bir surette hâşiyesini yazan zâttır. Tasavvuf hakkındaki eseri: Şerh-u *Kasîde-i Bürde*.

253- Bkz. dipnot 96.

254- Manası: Şerre götüren her şey şerdir.

255- Bkz. dipnot 139.

murâd etmiştir hâşâ ki edep üzre olan zikre inkâr-ı kavâ'id ve şevâhid ki beyân oldu ona mahfî ola nitekim tefsîrinde aydûr: ²⁵⁶ **وَمَا كَانَ مَبَاهَا فَانْ يَنْهَى مَا يَنْهَى مِنْهُ بِمَحْدُثٍ**

ve Ahî Çelebi²⁵⁷ ²⁵⁸ **لَنْ سَبَبُ الْحَرَامِ حَرَامٌ** diye yazmıştır lâkîn bu makûle cehele ta'ife-i mütegalibeye tehassun etmişlerdir kimsenin zehresi yoktur tekayyüd eyleye. Tefâtûş için emr-i şerîfin gelmişti ama din ve insâfa layık budur ki sâlih kardeşlerden ki saded-i fetva veya icrâyı ahkâm-ı şer'iyye edip yahut va'z sadedinde olur bu husûsa icmâl ve ibhâm ile kelâm etmeyeler bu vech üzre zikrullah ettikde geride zikr olan ef'âlî terk edin diye hakk-ı uhuvvet edâ edeler. Hazret-i Risâlet "yola oturman" diye nehy etti ve buyurdu ki "ibâ ederseniz yola hakkın verin"²⁵⁹ İbn, Battal²⁶⁰ aydûr: ²⁶¹ **بَعْنِ النَّظَرَ إِلَى الْغَيْرِ** olan **عُطِمَ لَذِكْرُ سَبْعَةٍ**

nehiy küllüsü böyledir. Ya'ni cevâz fi'li men' eylemez. Akâyid Ramazân nakline muvâfık oldu geride mürûr eyledi ifrat ve tefrît bu takdirce kavmeyn arasından kalkar avâm 'ulemâ havâs 'ulemânın sözün anlarlar galatdan halâs olurlar. Tatarhâniye de aydûr; sema' mübahtır diyen meşâyih şûna tahsîs ederler ki lehvden

39a hâlî ve ehl-i takvâ ola ve bu, semâ' etmeğe, hasta / devâyâ muhtaç olduğu gibi muhtâç ola 'ibâdet budur **وَمَنْ لَبَّاهُ مِنَ الْمَشَايِخِ فَلَمْ يَتَحَلَّ عَنِ اللّٰهُ وَتَحَلَّ بِالتَّقْوَى** ²⁶² **وَأَهْتَاجَ إِلَى ذَلِكَ لِفَتْحِ الْمَرْيَضِ إِلَى الدَّوَاءِ** nitekim Zinnûn-ı ²⁶³ **السَّامِعُ لِمَنْ تَلَاهَى بِهِ لِحَقِيقَةٍ لِمَنْ تَحْقِيقُ كَذَلِكَ الْخَالِصَةِ** Misrî eydûr:

256- Manası: (Gerçeği gizlemek) Mubah değildir. Çünkü bunun sonucunda doğup meydana gelen şeyler yasaklanmıştır.

257- Ahî Çelebi (905/1498) eserleri: *Haşiye-i Sadru's-Şerîa, el-Mesâilü's-Seb'a* Bu isim Ahî Hasan Çelebi (923/1517) ve Ahî Ahmed Çelebi (930/1524) ile karıştırılmamalıdır. Çünkü birincisi şâir, ikincisi de tıbbîdir.

258- Haramın sebebi de haramdır.

259- Hadisin tamamı şöyledir: "Sizi yollarda oturmaktan sakındırırım" dedilerki yâ Resûlâllah biz (yolda oturma) meclislerinden ayrılamayız. Çünkü arada konuşuruz Resûlullah buyurdu ki "eğer bundan vazgeçmezseniz yola hakkını verin" dediler ki yâ Resûlallah yolun hakkı nedir? Buyurdular ki "gözü haramdan sakınmak, eziyet etmemek, selâmı geri vermek, emri bi'l-ma'ruf, nehy-i ani'l-münker yapmaktır" bkz. Buhârî, *isti'zân* 2; *hamb*, 3/36.

260- Bkz. dipnot 37.

261- Kötülüğe giden yolları kapamak, nehyedilmemiş şeyleri de nazar-ı itibara almak manasınadır.

262- Bu ibarenin türkçesi, ibarenin hemen öncesinde gelen üç satırdır.

263- Manası: Semâ', onu eğlenceye alan için eğlence, hakikate alan için ise hakikattir, diğer şeyler için de aynı şey sözkonusudur.

- lâkin şüphe bundaki sûfîler der ki biz lehv ve la'b kast etmezüz ehl-i takvâyız ve bu semâ'a da şevkimiz var, ihtiyacımız var. Onlar derler ki; siz kizb idersiz, yoktur. Pes bunların kangisi mû'teberdir kavâ'id ve şevâhid ne tarafa hükm eder üsûle ve senede mürâca'at lâzım geldi ^{باله} ²⁶⁴ والوقوف على الحقیق التقوی متعذر لانه ان هیئته الحماة امر لا بوقف علیها فقط اعتبارها دوجب افاته fetvasında mâ'nâsınca ve geride geçen zarûret kazıyyesi ile ²⁶⁵ وبل المؤمن على الصلاح ²⁶⁶ vâcib olduğu takdirce ²⁶⁷ واصله قنت قلبه ²⁶⁸ Camiu'l-Esrar'dadır, ²⁶⁹ [kendinizi temize bu haber ve tezkiyeden irtikâb ولا تزكوا انفسكم çıkarmayın] lâzım gelmez insan nefsin 'indel-ihtiyaç tezkiye caizdir. Kirmanî de /-انى - kendi nefsinden haber verdi 39b mestûrdur ve Hazret-i Yusuf Aleyhisselam ²⁷⁰ نرکت ملة قوم دانى ففیظ علیهم diye buyurduğu mütevâtir ve meşhûrdur ama sen kizb iddi'â edersin dîyen kavâ'id ve şevâhîde hilâf ve irtikâb harâm eder belki gıybet eder ki ²⁷¹ الغيبة لشر من اللعب والهوى diye karâ'in hasebiyle nesne lâzım gelmeye ol dahi ibâdet irâz etmezsedir. Yine ²⁷² من اياه من المايه فلن كان شركه شركة المرتعش Tatarhâniyede aydür
- 264- Takvâ'nın hakikatine vâkıf olmak mümkün değildir. Çünkü bu gizli bir şeydir.
- 265- İhtiyâcın hakikati (gerçek sebebi) anlaşılamayan bir şeydir. Böylece o i'tibara alınmaz ve onun yerine açık bir sebep koymak vâcib olur.
- 266- Manası: Müslümanın fiillerini haramdan korumak gerekir.
- 267- Hadisin 1. kısmını kaynaklarda bulamadım. - واصله - ile başlayan kısım ise uzunca bir hadis olup - ناله الا الله - diyen kimseyi korktuğu için dediğini farzedip savaşta öldüren Üsâme'ye Hz. Peygamber'in ("Kalbini yarıpta baktın mı?) sözünü anlatır, bkz. Müslim İman 158; Davud Cihâd 95; Hanbel 4, 439; 5, 207.
- 268- Aslolan hal ile değil, söz ile amel etmektir. Çünkü söz açık bir şey hâl ise kapalı bir şeydir.
- 269- Necm Sûresi 53/32 ayetin aslı (فلا) şeklindedir.
- 270- Bu ibare bir değil, iki ayeti kerimenin ibarelerinden alıntı yaparak oluşturulmuştur. - اننى - ²⁷¹ اننى ففیظ علیهم - ayetinin tamamının meali şöyledir. [Şüphesiz ki ben ahireti inkar eden ve Allah'a inanmayan bir milletin dinini terkettim] (Yusuf Sûresi 12/37) - اننى ففیظ علیهم - ayetinin tamamının meali şöyledir [(Yusuf) "Beni ülkenin hazinelerine tayin et çünkü ben (onları) çok iyi korurum ve bu işi bilirim" dedi] (Yusuf Sûresi 12/55).
- 271- Bkz. dipnot 105.
- 272- Mânâsı: Meşâyıhtan bunu câiz görenler, hareketleri titreyen kimsenin hareketleri gibi olan kimseler için câiz görürler.

sûfîlerin semâ' ve devrânları raksdır, harâmıdır bu semâ' ve devrânı mübah gören meşâyih-ı tarîkat, raks harâm, mübâh demezler nihâyet şol sûfîlerdir ki, raks ve harekâtları isteme tutup bî ihtiyar titrer gibi titrerse ona mübâh derler hâ şâ ki harâm ihtiyarıyla irtikap edenin fi'line mübâh diyeler kâ'ideye muhâlif olur mürta'îş²⁷³ gibi olursa bî-ihtiyâr olur raks ve semâ' ve devrândan ma'zûr olur imdî, onun titremesi kendi haberiyle tasdîk olunur bu iki mes'elede çuvaldız fetvasına delil yoktur 'ulemâyâ iftirâdır belki Allah Te'âlâ Hazreti'ne iftirâdır. Kezâlik sûfîlerin, zâkirlerin ayağı altın kazıp câmi' ve mescidden toprak çıkardıkları hilâf-ı delîldir şer'îdir derlerse nakl-i mu'temet gerektir. ve illâ müşrik olurlar. Zeccâc²⁷⁴ Tefsîr-i

40a Kebîr'de böyle diye nakil / olunmuştur. İfrât üzre fetvâ buna müeddî olur. Zâkirler kelbden kötü olmuş olur Havî-i Hasrîde aydur: fetvânın sonu görülmek gerektir demiş. Ehl-i hâle fetvâ verirse, her şahıs ehl-i hâl geçinir, zabıt bulmak müftü olana güçtür münkerlere fetva verirse ol bahâne ile ehl-i hâli bu tabakaya korlar evvel olan Sa'dettin Efendi²⁷⁵ gibi tarafeyn halin beyân eyleye her kişi hissesin getire yahut sükûn eyleye el'an 'amel bu minvâl üzredir. Ba'zı ekâbir-i fukaha ihtiyar ettiler, men' etmeyeler şol kesel sabah namazın kılmağa güneş doğduğun zamanda teveccüh ederler zira bu keselleri avk ve te'hîr edip güneş yukarı kalsın ondan sonra kılın denilse re'sen terk ederler. İmdi ol namazı re'sen terk etmekten bârî bir müctehid mezhebi üzre kılalar i'tibârın ettiler, şerh-i manzûmede salât mekruhdur Ebu Ca'fer²⁷⁶ zikr-i cehrî olunmaz dediği gibi oldu. Müftü Ali Çelebi²⁷⁷ nevverallâhu merkadehü Şâfi'î devranı caiz gördü teşeffü' ederiz dediği müveccîh oldu zira zikrullah-ı kesîr yeryüzünde merfû' olmalı oldu, ancak zâviyelerde kaldı nâs kıyâmen ri'âyet olunup gelen bu hey'etin hatırı kalmasın - **تفصيص بالعقود**

40b tevehhümü def' olsun ve hem sahâbe-i kirâma îttibâ' olunsun diye kıyam / üzre tevhi'd mensûh olmuş mesâbesinde kadı ve müftü ve vâiz kapısında gördüğü meşhûr değildir. Nihâyet sûfîlerin devrânla zikirleri vardı, onu da kâh cehr edersiz

273- Titreyen kimse.

274- Ez-Zeccâc, Abdülhâlik b. Ali (ö. ?), Tasavvuf konusundaki eseri: *Nefayihu'l-Cinan* ve *Revâiyihu'l-Cenân*.

275- Bkz. dipnot 87.

276- Ebû Câfer, Ahmed b. Muhammed el-Ezdî Fıkıh konusundaki eseri: *Muhtasaru't-Tahavî*.

277- Bkz. dipnot 29.

kâh raks edersiz diye ta'n-ı bârid ile nice memlekette ref' ettiler. Lâzım geldiği Şâfiî kavli üzere men'den sükût ola kerihle bâri zikirleri bir mezhebe dâhil ola Zeylaî²⁷⁸ ve Şârih-i Manzûme zamânı kanda bu zamân fitnedir ammâ zamâne 'ulemâsı ben dediğim olsun der Dîn-i İslâm nereye vardı bilmez, köşk yapar şehir yıkar kâ'ide ve zabıta ve zaman muktezâsı gözlemez Şer'-i Ahkâm def'-i muzârr ve celb-i menâfi' 'ibâd içindir zat-ı sıfât ahvâli değildir ki tağyîr kabul etmeye. Nitekim Beyzâvî Sûre-i Mâide de bu ma'nâyı tasrîh etmiştir. Kavâ'id-i Kübrâda ise yazılmıştı, geride geçti Şerh-i Manzûme وَيُبَغَىٰ أَنْ يَفْتَىٰ لِلنَّاسِ بِأ... ذِصُوصًا getirmiş geride geçtiği 279- فَيُكْفَى الصَّغَاءَ لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَرَوْنَ وَلَا تَعْرِوْنَ . اتَّقُوا الْحَرَامَ مِثْلَ هَذَا زَمَانٍ النَّبِيِّ 280- sūfîler ihtiyâr ettikleri bir berâhin mekrûh şüpheli harâma karîb-i harâm 'ıyânî değil olda Mezheb-i Şâfiî üzere câ'iz, cevâz ne bir kaç hadîste var, cümleden berî الْمُؤْمِنُ رَجَبٌ لَّعِبٍ 281- dır. Cevherîde²⁸² mestûrdur; i'timâd olunursa kezâlik dürkülede menâfi'-i 'ibâd bu yüzden olmak 41a bunun gibi nesneler haram ve nâ meşrû' iken cevâz gösterildi. / Ebü'l-Leys²⁸³ Hâfız üç nesneye haram diye fetvâ verdim rucû' ettim dediği budur fî-zamâninâ kırâ'eten Kur'ân ki hilâf-ı şer' okunur ve yazısı ki Resm-i Osmânî değildir Resm-i Rûmîdir hilâf-ı re'y-i ıcmâ'-ı ashâbtır. Ca'birî²⁸⁴ bu makûle Kur'an yazmak haramdır demiştir. Cevâp yoktur illâ fî-zamâninâ demektir. İmdî cümle husûsta fî-zamâninâ mekrûhât ve şübehât tefahhûs olunmaya zikrullâh kendi fî-zamâninâ denilmeye zamân-ı evvelde şöyle idi böyle idi denile Kan-ı zaman-ı evvelde hudû' ve huşû' ve âdâb ve ta'dîl-i erkân ile salevât ve kan-ı ashâb ve tâabi'în edâ ettiği üzere hac ve zekât ve Kan-ı mahâric-i hurûf sıfât-ı hurûf edâsıyla Kırâat-ı Kur'ân ve tecvîd ki

278- Bkz. dipnot 121.

279- Manası: Müftünün, insanlar ve özellikle zayıf kimseler için (kolay) fetva vermesi gerekir, Çünkü Nebî (a.s.); "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın" buyurmuştur. İbarede (....) burası yazılmamıştır. Cümlelerin sibâkından bunun parantez içinde verdiğimiz manaya yakın bir kelime olduğu anlaşılıyor. Buhârî İlim (1), Meğâzi 60; Müslim Cihad 4.

280- Manası: Haramdan açıkça sakın. Şimdi şüphelenme zamanı değildir.

281- Mü'min, oyunu terkeden kimsedir.

282- Cevherî Muhammed b. el-Hasan et-Temîmî (350/961). Fıkıh konusundaki eseri: Nevâdiru'l-Fukahâ.

283- Bkz. dipnot 36.

284- el-Ca'birî, Ahmed b. eş-Şeyh Ruhullâh (ö: 1008 h.) Tasavvuf konusundaki eseri: Risâle 'ala Şerhi'l-Câmi fî Mebhasi'l-Adab.

re'sen münkiri kâfirdir Tecvîdde diye Kütahya dârı kurrâsında imzasıyla Ebu's-Su'ûdun yapıştirılmıştır Kur'an okun ağlan ağlaya, mazsanız bari ağlar sanın²⁸⁵ buyurduğu kangı imam ve hatip, kangı şeyh, vâiz kangı, müftü kadı var ki; Kur'an okuyalar ağlayalar. İbni 'Atiyye²⁸⁶ Tefsîr-i Evvelînde aydûr; rivâyet olunur ki ehl-i yemen şol vakit ki Ebu Bekir Sıddîkın önüne geldiler Kur'an işittiler ağlamaya başladılar Ebu Bekir (Radıyallahuanh) ayıttı: biz de evvelde böyle idik ba'de'z-zamân kalbimiz kasvet buldu Bezm-i kasvet-i kalbimiz ne mertebe olmak gerek? Gerû İbn-i 'Atiyye bu ayet tefsirinde aydur: *لَا سَنَلْقَىٰ حَلِيلَ قَوْلًا ثَقِيلًا* ²⁸⁷ [Doğrusu biz sana (taşması) ağır bir söz vahyedeceğiz] yani mânâsın bilip ve

41b bunun / ile amel sakıldır, halka sakıl gelecektir bunun hukûkun yerine komak pes kolaylarına meyl edip eaz olanı terk ettiler bunlardan matlûb bu idi ki eaz ile amel edin demiş şimdi bu zamân oldu ki bir ayb, imdî sözümüze gelelim. Sûfîler der ki biz edep vakâr üzre tavâf-ı melâ'ike gibi devrân ve cevelân ederiz, lehv ve la'b da maksadımız değildir, bu vechile zikre mekrûh ve harâm denirse nakil ve me'haz taleb olunur, buna ise redd kâbil değildir eger terk-i edep edip kâh elinizi salırsız kâh titrersiz denirse mağlûbul-ihitiyâra be'is yoktur ma'zûruz derler, aranız avâm karışır denirse *هَمَّ الْقَوْمَ لَا يَتَّقِي بَلِيْسَهُمْ* ²⁸⁸ buyuruldu. Mübtedî her tâ'ifede tarh olunmaz ma'zûr olur derler. Edebe riâiyetle zarûrete ilticâ ederler bu tabakada ise hall ve hürmet ve emr ve nehy olmaz der, edebsizler ile edebli ehl-i zikre ta'arruz *وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ* ²⁸⁹ nassına muhâlif olur *وَلَا يَزِيدُ الْوَافِرِينَ* ²⁹⁰ fetvâsına muğâyir olur. Edebe her kim hilâf ederse hâkimişşer' men' eylemesün derler Cûy-i Zâde Efendi fetvâsı da bu minvâl üzre Lâkin cevâba mutâbık görünmez 'ibâddan bir tâife 'uzlet edip bir karyede mesken ittihâz edip şer'-i şerîf üzre 'ibâdet edip riyâzât-ı şâkka ihtiyâr edip ba'zı evkâtta cem' olup kendilerinden

285- Bkz. dipnot 249.

286- İbn'Atiyye Muhammed b. Ali Şemseddin el-Hamevî (954/1547) Tasavvuf konusundaki eseri: *Tuhfetu'l-Habib fî mâ Yebhecuhü min Riyâdi's-Şuhûd*.

287- Müzzemmil Sûresi 73/5.

288- Daha önce geçti.

289- Manası: Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü üslenmez" En'am 6/164, İsrâ 17/15, Fâtır 35/18, Zümer 39/7.

290- Mânâsı: "Kişi başkasının suçundan dolayı hesâba çekilmez".

42a halka'i zikr edip / nice zamân edeble kâ'id zikrullâh edip ba'zına bir hâl gelip bî-ihitiyâr kıyâma gelip ba'zı kâ'im ba'zı kâ'id ve ba'zı bî-ihitiyar sâkıt olmak üzere zikretseler şer'an câ'iz midir, bilküllüye ihtiyârı mes'ûb harekât-ı mürte'iş gibi olanın fi'line harâm denilmez, ammâ ihtiyâr bâkî iken edebe muhâlif iş etmemek lâzımdır ve edna dahî men' lâzımdır. **كتبه الفقير محمد عتي عنه تكميرا** Bu fetvâ Tatarhane fetvâsıdır ki, geride geçti edebte kim nizâ' eder. Lâkin nizâ' bundaki bigayr-i edeb olan salât ne güne olur. Bu da ol minvâl üzre midir, yoksa bu zikir edebi ondan kavî midir, zikir bu terk-i edeb ile batıl olur. Âdâb-ı vudû' ve salât terk olunsa bunlar bâtıl olmaz mı? Bu âdâb zikr olunduğu ve tahsîs olunduğu bu fakîre garîb gelir. Sırrına vukûfum olmadı bu sırrın bilenler bu makâma tahrîr edeler terk-i edeb ne vechiledir, eger mücerred tavâf ve cevelân ise melâlikede bî-edeb olurlar husûsan ehl-i sanâyi'de garîb vardır selatîn huzuruna nisbet olunsa **وفيها من الرفوة** nisbet olunmaz onun için binâ'ı salât sukûnet üzredir mâşiyen salât câ'iz değildir maşiyen zikir câ'izdir vudû' dahi lâzımdır. Zîra salât mi'râctır. Huzûr-ı Rabbü'l

42b Âlemîn de ve evkât ile mukayyedtir zikrullâh binâsı tevsî' üzere / dir geride beyân oldu. Bu takrîrden edepsizliğe cevâz ve rızâ tevehhüm olunmasın murâd-ı bahis 'ilmîdir. Kâ'ideye tatbîk etmektir geride sebkat eyledi ki musallî fi'l-i harâmı ve terk-i edep ihtiyâr etmiş iken namâz fâsıd olmak kâ'ideye mutâbık gelmedi. Me'haza rast olmadı bir mübtedî zikrullâhda terk-i edep etse onun zikri ne güne bâtıl olur. Ol zâkir ne güne sevâptan mahrûm olur ma'a hâzâ **انها التي لا يبطل الا** diyenle kâ'ideye tatbîk bu vechile olur ki ol zikr câ'iz ola, bî-edep te'Allemü edep eyleye böyle olursa edebe muhâlif iş etmemek lâzımdır demek mübâlağa düşmez. Zîra edep kendisi emr-i müstahsen; ri'âyetidir. İnsan onda muhayyerdir Hilâf caiz olmayacak farz vâcib olur nihayet terk-i edep terk-i sünnette mü'eddî olur ondan terk vâcibe mü'eddî olur demişler. Lakin bu fetvâda cevâb-ı şâfî yoktur ki zikrullah bu hususta ne güne olur cevab-ı Şâfî Sa'deddîn Efendi fetvâsıyla, Mahmud Efendi fetvâsındadır. "şekerallâhu mesâyi him" Lakin müftü Ali Çelebî tegyîr-i kelime'i tevhîde sükût ettiği müvecceh görölmedi. Avâm-ı sûffiler **لا اله الا الله** der kimi de hemzenin kesresini işbâ'-ı şedîde eder **لا اله الا** olur

43a ama **الهدى** yerine **هى** **هى** câiz görölmüştür. / kurbu mahreç i'tibariyle **الهدى** yerine **الهدى** namâzı ifsâd etmez demişler Behâ'uddîn zâdeye mensûp 'arabî

291- Manası: Bir şey, ancak onu nefyeden bir şeyle bâtıl olur.

risâleden buraya bir miktar getirelim aydur ki; bezzâziyenin lahn bil'icma' harâmıdır dediği mu'teddün bih değildir. Nitekim müstehillü'r-raks olanı ikfârı mu'teddün bih olmadığı gibi. Zîra Şâfiî ve ekser ashâb-ı, Gazzâlî gibi raksı ca'iz görürler ne vechile câiz olur, erkân-ı İslâm'dan bir rûkn ikfâr etmek. Halbuki bunu erbâb-ı Hak ve ta'dîl-i icmâ' ettiler sika olmasına Allah Te'âlâya sığındık bu ikfârdan imâm huccetül-İslam başka kitâp eyledi İhyâda semâ' ve gınâ caizdir diye ve İmâm Kuşeyrî risalesinde ve Sâhib-i Avârif Risâlesinde ehl-i insâf kanâat edecek mertebe beyan eyledi sikât ve nice sahâbeden ve tâbi'inden mübâh olmanın rivâyet ettiler. Gınâ haram da'vâsı ne güne sahîh olur ba'zı müftüler Kemâl Paşazâde gibi ifrât ve tecâvüz eyledi *مستحل الغنى* kâfirdir dedi. Belki muğannî kâfirdir dedi ba'zı müftüler 'Ali Çelebi gibi, tefrît eyledi lahn ve tegannî zikirde mübahdır dedi, ikisinin de fetvâları yer yüzünde fitne ve fesâd-ı kebîr oldu. Hak bu ikisinin arasında tevessuttur. Pes lâyük insâf söylemektir iki huccet böylece zikredip birisin ketm etmemektir, benim katımda muhtâr olan zikr-i cehr ca'iz lâkin ahfâ efdaldır

43b İmam / Muhammedin Muradı budur ki Siyer-i Kebîrde *ورفع الصوة عند فرجة*

الزَّانِ وَالذَّكَرِ مَكْرُوه Dahîre ve Muhîtte²⁹² beyân olmuş lâkin az olur bir nesne 'âriz olur def'i kesel ve nevm ve havâtır gibi gayrıları kandırmak gibi ve mu'âvenet etsinler demek gibi. Velhâsıl zikir ve sadaka ve kırâ'et-i ahfâ ve cehr hükmünde berâberdir asıl ahfa eğer bir 'âriz vâkı' olmaz ise eğer, cevaz cehr delilin zikr eden yüzden ziyâde olurdu. Velhâsıl Kur'anda ve zikirde tegannî mutlak haramdır lahn da mutlak haramdır amma ebyâtla tegannî ki udda ve hikmeti müştemile ola ve bu tegannîyi dinlemek kendine vecd hasıl olmak niyyetine yâhut gariblik def'ine çare yahut bunlar gibi mâ'nâlar için dünyâ 'arzlarından hâlî olalar ve niyyat-ı fâsideden 'âdî layık değildir okuyan tegannî eyleyen ile dinleyen bunlar harâmıdır diye fetva verile çok sahâbe ve çok tâ bi'în fıska nisbet olunmaya mufzî ve mü'eddî ola lakin böyle söz okumak dinlemek ca'izdir diye fetvâda verilmeye zaman bozulmuş ya'nî fetvâ bahanesiyle lahn ve tegannî hadd den tecâvüz olur ammna tegannî helâl ve lahn helâl diyeni ikfâr nitekim İbn Kemâl etti. Asla bunun vechi yoktur. Meger riya ve semâ'a mukârin ola yâhut cem'-i mâl garaz-ı mukarin edindi yâhut bu tegannî ve

292- *El-Muhît*, es-Serahsî Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ahmed (485 H)'in eseri.

44a bu lahn Kur'anda yâhut zikirde ola da / ona bir kimse helâldir deye ol zaman kâfir-
 dir demenin vechi vardır tamam oldu. İhtisâriyle bu sözden anlandı ki, halk
 beğensin iyi söz çağırır desinler yâhut bana şunu bunu versinler diye uzun uzun
 çeke çeke yanlış yanlış sözler okuyan birisinden işittim lahn edip gider oldum
 der yerine imdi söz çağırın mücevved 'âlim gerektir ve bîgarâz gerektir havf
 var ki bir 'âmmî onun heram-ı lahnı ve harâm-ı tegannîsin işitip tahsîn edip poh poh
 diye imâm ve mü'ezzin dahî hastadâr olalar tegannî ve şiire müte'allik Tafsîl-i
 Kirmânîde ve Bakâ'ide ²⁹³ والشعراء يتبعهم الغاؤون tefsîri görüle bu tahkîk
 üzere Tatarhâniyle de ²⁹⁴ ولو قيل صد بجور صر للسمع فيقال

ان كان السماع القرآن او الموعظة فيجوز ويتقرب وان كان سماع الغنى فزاد لانه الثقل
 dediğinde icmâ' davâsı yerinde olmaz.
 Zâhidî²⁹⁵ ومن ابي ليلى انه يحل الغنى صلتا ²⁹⁶ demiş esbâb-ı semâ' zikr
 olundu. Şol semâ'ına te'sîri Kur'anda hazrete te'sîr edip haykırdığı gibi veyahut
 vâ'iz va'zından ola bu makûle sema' câ'iz ve müstehabdır sebebisî Haktır ol sema'
 erilmeden ola ol erilmeden hasıl olan hevâdır ona ittiba' ile hareket etsin

44b / olur. Velew bunu istimâ'a naml-i lağve haml olur ma'lûm-i i'lâm olur zîra Sa'dî
 Efendi²⁹⁷ fetvâsında semâ' nedir demişler zikri âvâzesin işitmektir ol sebep ile
 şevke gelip kalkıp devr etmeğe semâ' itlâk ederler onun hurmetinde ihtilâf vardır
 amma başını belini eğip büküp elin ayagın salıcak raks olur bilittifak haramdır min
 fetvâyı Sa'dî Çelebi²⁹⁸ raks nedir ol hareket-i şenâ dır ki halka'i zikirde sûfler
 ederler min fetvayı Sa'dî Çelebî. Semâ' nedir edep üzere devrândır zikirde, min
 fetvayı İbni Kemâl bu iki semâ' fetvâları sûflere kâfîdir tatarhâniye nakline

293- Manası: "Şâirlere gelince, onlara da sapıklar uyar." Şuarâ 26/224.

294- Manası: Eğer denilirse ki; onlar için semâ' câiz olur mu? Denilir ki: Eğer semâ' (dinleme),
 Kur'ân veya vaaz dinlemek ise câiz ve müstehabdır. Eğer şarkı dinlemek ise haramdır. Çünkü
 şarkı söylemek ve şarkı dinlemek hususunda âlimler ittifak etmiş ve bu konuda aşırı (titiz)
 davranmışlardır.

295- Zâhidî, Necmeddin Muhtar b. Mahmud (658/1259) fıkıh konusundaki eseri *el-Muctebâ*,
Şerhu Muhtasari'l-Kudûrî.

296- Mânâsı: Zahidi, Ebu Leylâ'dan rivayetle tegannî'nin mutlak olarak helâl olduğunu
 söylemiştir.

297- Sa'di Efendi, Abdullah b. İsa (945 H) eserleri *Ta'lika Ale'l-Hidâye*, *Fetavayı Sa'di Efendi*.

298- Sa'di Efendi ile aynı zattır.

mutâbıktır ma'mulün bihde budur, âdâb-ı meşâyihı koyup kendiler vaz' ihtiyâr etmek câ'iz değildir رسولہ کتاب اللہ

²⁹⁹ demişler zamanla tarîk-i meşâyihde ehil kalmaya unutulur hemen

تکلاه داراب در طریق نیا زک... کفیه انه طریق

تمام اوبست سرمایہ ادب بکف اراکه ابن بناع اسراکه هسته سودا ایدش بدست

³⁰⁰ 'abes yere elin ayagın vesâir a'zâsın salmakta kâ'ide

45a nedir elinde ihtiyârî variken Tefsîr-i Kebîrde bir mürşid / gerektir sûfîye ki ol şeyh ol mürîdî tavrı yola hedy ve irşâd eyleye muvâkı' ve dalâletten halâs eyleye merhûm Çavdar Şeyhi ve Sünbül Efendi halifesi Ahmed Efendi ki Pîr Efendi denmekle meşhûrdur bunun bir sûfîsi ehl-i cezbe olur lâkin vakâr miktarın bilmez bir mermer direk üzerine çıkar ve bunun üzerinde semâ'-ı üzre- نورالمرقد - bunu işidir etmesin diye haber gönderir memnû' olmaz tekrar eder hatta riyâ ve semâ' için nahiye ve cem'iyet halkı da'vet eder hazin nefesin tutmaz kerâmet sâhibi oldum tevehhümüyle tenezzül-i istiklâl ve serkeşlik eder el-kıssa halk cem' olduktan sonra yine çıkar semâ' eder nâgâh direktan aşâğa uçar ayağı ufânur hatta tâyıkları budur ki halka-i zikirde birisi terk-i edep etse onu halkadan 'ihrâç ederler te'dîb ederler amma her kişi mürşid olmaz 'âlem-i 'âmil gerektir Câmi'ul-Esrârda - فلا يجوز

³⁰¹ demiş. منابعة الشيخ ايضا بدون العلم بانه يصلح أيضا معتذر

Hazreti Rasûle Kur'ân gelmeyince ne idiği bilinmedi uymakta ca'iz olmadı. Pes imdi Kur'ân okumak bilmeye ben ümmîyim diye halkı aldatıp 'ülemâya ve fetvâye

45b de boyun vermeye, benim / aklım ve benim düşünüm bana yeter diye yoldan azmıştır ona uyanlarda azgınlardır. Yine Câmi'ul-Esrâr'da şeyh olmağa ehliyetle 'iktifâ olunsun müslüman ola kâfir olmaya, bâliğ uşak olmaya, uslu ola, deli olmaya demiş ve bir mahalde şol şeyhden hadîs dinlenir ki ol şeyh sâlih olup 'avretten ve

299- Manası: Kim, meşâyihın emirlerine ve verdikleri terbiyeye râzı olmazsa, o Allah'ın kitâbı ve resûlünün ahlâkıyla ahlâklanmamış olur.

300- Manası: Niyâz yoluyla bunu (edebi) muhâfaza et.

(Çünkü) On'un bütün yolu kapandı dediler.

Edep sermâyesini ele geçir ki

Sonsuz faydayı ele geçiresin

301- Manası: Kendisi şeyhliğe uygun ve muktedir olmakla birlikte ilmi olmayan bir şeyhe uymak caiz değildir.

nâ mahremden 'aff ola yîni olmayup ağır ola eysem ola meğer fâ'ideli söz söyleye cum'a ve cemâ'âtı muhâfaza eyleye sevâbı hatâdan bile sevâbı çok hatâsı az ola hatâ ettik denilip hatâsından agâh oldukta savâba döne ben bunu böyle işittim diye hatâyı nefsinden savmaya. Bekrî sözü ile bunlar mutâbık oldu bunlar emsâlî sûfîler. Tatarhaniyede yazılmıştır ya vakf vasiyyet bahsindedir. Zamanımızda olan eşek ondandır ulemâ-i din hâşâ ki fukarâyı zikirten men' edeler. Kütahyada dâr-ı kurrâda şeyh olan İmam Muhammed Efendi rahmetullahi aleyh ki pîr-i fânî idi bu fakîre haber verdi mirâren anların Müftü Kemal Paşazâde Şeyh Sümbül Efendi merhûmun za'fın işitip iyadesine varmış ve demiş ki efendi bizim fetvamız sizlere değildir aslın bilmez mezhebi kaçık süfehâyadır demiş. Şer tarîkin hücrelerinde

46a istirâhat ve şerbet içerken şeyh efendi meğer muhtazar / olmuş yanında bulunan sûfîlerine tevhide başlan der ol esnâda bekâyâ göçer müftüye şeyhin göçdüğü haber verirler hay Molla Şeyh aykırı geldün aykırı gittin dise fâtîha okurlar ve namazın teberrûken onlar kırlar ve Müftü Alâeddin Efendi Sarı Alâiddîn Efendiden nakleder ki Kemal Paşazâde merhum Müftü Ebu's-su'ûd Efendi kadîsker idi bir ehl-i semâ' şeyh zuhur etti Sultan Süleyman görsünler diye buyurmuş şeyhi Sultan Mehmede götürüp Kemâl Paşazâde merhum su'âl etti ki sen vechile semâ' ve devrân edersin bu dahi beni istemek tutar gibi bir hal gelir ondan sonra sema' ederim diye filhâleti semâ'a kalkıp döne döne başını demir pencereye vurdu başı girdi lakin geri çıkmağa ne kadar halleştiler mahal olmadı. Çilingirler getirdiler kestiler diye hikâyât ederler bu şeyhe ta'arruz etmeyüp hâlî üzre kadular tınmadılar varın görün diye bize söylerdi dedi. Behâuddîn zâdenin ba'zı sözleri dâhi varanları da irâd edelim aydur ki ey risâle veren karındaş risâle ki mutâla'a ettim din emrinde ve ihyâ'i sünnette ihtimamın ziyâde olsun ve bid'atler inkârında gözün varmış sîn tegannî ve ayrılmak ve ezkârda lahne inkâr etmişsiz bu

46b ayrılmak ve bu zikirlerde / hata ve lahn etmek bid'atlerin esve'î ve münkerânın enkeridir lâkin benim bir nasîhatım var sâdık karındaşdan onu kabul ile ol nasîhat budur ki talib-i hak olup kendisin ihtûsab nasp eden kişiye lââyık budur ki rütbe-i fetvâyı bırakmayıp me'haz-ı ahkâm ve 'ilel ahkâma muttali ola sahîh ile dir ki ve kavî ile zâifî temyiz etmek gerek İmâdüddin Müftü müctehid olmaya icmâ' ettiler dediğimden murâd budur Ebü'l-Leys bu mertebeye varmaya ne iftâ harâmdır demiş

ammâ müftü mücerred kitapda yazılana i'timâd etmek hata-i azîmdir niçin dersin senin için ki bu zamanda halk içinde kitaplar şâyi' ve meşhûd oldu ki ol kitapları ba'zı âdemler tasnîf ve cem' ettiler haşiyelerden ve kenarlardan içtihad tabakasına ve ilel ve mehaz bilmek mertebesine yetişmedilerde tarik-i müstakîmden azdılar Fetavâyı Hâvî³⁰² ve Câmî'ul-Fetâvî ve Fetâvâ-i Sûfiye³⁰³ ve Müstemilü'l-Ahkâm ve bunlar gibi ve kütüb-i mu'teberede sehv ve hatâdan bir miktar vardır Hüdâya sahibi gibi ve yine kütüb-i mu'teberede biri birine mütezâd ve muhâlif fetvâlar var belki bir kitapda var ba'zılar der ki sahîh budur ba'zılar der ki sahîh hilâfidir bu makâma nazar eden müftü şaşırır, birbirinden tercîhe ve temayize kadir olmaz

47a meğer şol müftü ki fetva mertebesine yetiştir 'ilel-i / ahkâmı bile imdî bu risâlede beş nesne var, riya ve istihfâf-ı din ve cehr-i bi'z-zikr ve ırlamak ve lahn etmek amma riya haram-ı kat'îdir helâl diyen kâfir fâ'ili fâsıktır istihlâl etmezse demişler. Savâb budur ki mürâ'î küfrüne hüküm olunmaya gerçi ba'zı fakîh geçinenler etti ise de riya-i mahzda amma istihfâf-ı din dedik eger kastında istihkâf varsa küfründe şüphe yoktur eger kastında istihfâf yok ise eğer istihfâf zâhir ise Mushâf-ı Şerîfi esâ'et etmek gibi yine kâfir olur eğer istihfâf zâhir değil ise küfrüne hüküm olunmaz belki te'dîb ve ta'zîr olunur amâ üç bâkî ki zikr-i cehrî ve ırlamak ve lahn da haram din ekvâli zikr etmeze mübah, din ekvâli dahî biz sana zikredelim. Bezzâzî zikr-i cehrî harâm dır dediğinden birkaç satırdan sonra ref'-i savt bi'z-zikr ca'izdir demiş. Bezzâzînin lahn bi'licma' haram dediği makbûl ve mû'teber değildir nitekim raks helâldir diyeni ikfâr eylediği makbûl olmadığı tafsîl geride beyan oldu. Müftü 'Ali Efendi³⁰⁴ Ebu's-Su'ûd Efendi'den Bezzâzîye ile amel olunmaz diye nakl eyledi ve sulehadan ehl-i'uzlet bir kimse var idi gözleri âmâ idi sûflerin hilâfında idi sonra bir miktar rucu' eyledi aydur ki vâkı'ada Bezzâziye sahibini

47b görürler sakalının bir yanını kesilmiş sorar ki buna sebep nedir. / Cevap verir ki kitabında sûflere dahl-i derç ettim idi ki ona binâ kesdiler ba'zı musannıflar adını yazmamış tefsiri evveline yazmışlar ki ben evvela sûflere ziyâde münkir idim

302- el-Hâvî li'l-Fetâvâ, Celaleddin es-Süyûtî (911/1505)'nin eseri aynı isimde başka eserlerde bulunmakla beraber en meşhûru budur.

303- el-Fetâvâ es-Sûfiyye fî Tarihi'l-Bahaiyye, Fazullah es-Sûfi (666 H)'nin eseri.

304- Çelebi kelimesi Osmanlıca'da efendi mânâsına geldiği için burada adı geçen, adı sık sık tekrar edilen Ali Çelebidir.

bunların reddi için kitaplar yazdım ve la'net de ettim sonra bana hâl yetiştii divâne oldum diye etibbâye de vardır benim vecdim sulehâ vecdine kıyâs ettim. Hadîse 'arz edip Kitabullâha 'arz ettim bu kitabı yazdım diye mufasssal beyân eylemişti ca'izdir ki hâlâ ba'zı kelimât 'asîr ki bulunur bunun ola. Kemal Paşazâde Hazretleri yazdığı fetvâlar hâvî ve onun emsâli kitaptan olmağa mahmuldur hâvî hod yekfûr lafzından ma'lûm oldu ve ba'zı kitaplarda bir yerde yekfûr yazar diye kitabın adın beyân etmediği mu'teber kitap değildir demesinler diye ahfâ etmesi görünür Kütüb-i Mu'tebirâtta lu'b mekrûh ile ta'bîr olunur. Kerrâren geçti; bu rivayat-i meşhûra ma'mûlün bihâ olsa kütübü mû'tebereye yazılır 'amel olunduğu takdirce tevcîh olundu Behâeddînzâde dediği gibi tarafeyninden olan akvâli zikredip ketm etmeyip insaf ile söylenmek gerektir ki kabul ola bundan sonra tercih oluna tercihte mûteber esbâb ile huccet-i uhra te'vîlât-ı sahîha ile min gayri tehâmül velâ te'assûf te'vîl oluna pes halet-i harekât ve semâ'da ve devrânda nefy-i zikr edenlerin ayetlerden delilleri

48a den delilleri **ولا تشرى في الارض سرها، وعباد الرحمن الذين يمشون على الارض هونا** ve hadîs-i şerîfde ³⁰⁵ **قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني يحبكم الله** ve Fetâvâ kitabından ³⁰⁶ **كل لعبه هرام وما ان من الدر ولا الدرعي**. Hâvî ve Bezzâziye ve Câmi'ul-Fetâvî ve İstidlâl-i Bikavî-i Keşşâf hâlet-i harekât ve semâ'da isbât-i zikr edenlerin delilleri geride geçen âyât-ı 'izâmın 'umum-ı kat'îsi ve hâssı kat'îsi ve müfessirler sözleri ve hadîs-i Tirmizî ve kavâ'id-i Hanefiye ve nassı İmam-ı Azam ve nakl-i Tatarhaniyye ve Fetvâyı Ulema-yı Al-i Osman 'ala fevkâl-usûl ehl-i insâf olup i'tisâp etmeyüp te'emmül-i tâm ile nazar ederse ispat edenlerin delâili ile nefy edenlerin delâili te'âruz etmez. Zira katiyül lafz ve kat'iyülma'nâ delîl-i müsbet tarafındadır nâfi tarafında olan âyât-ı kat'iyül-lafz zannîyyül-ma'nadır ve asluş-şer' hüvel-kitap ves-sünne - **فلا يحل لادرا**

³⁰⁷ **يقصر في هذا الاصل بل يلزمه مخافضة نظمه وافصاه دعاية** Pezdevî 'ibâretidir aksâm-ı nazımdan bunda nazm-ı 'âmm ve nazm-ı hâs düştü, aksâm-ı mâ'nâdan 'ibâret nâss düştü bu umûmâtta 'akl ve re'y-i kâsır-ı fer üzre

305- "Ve yeryüzünde böbürlenerek yürümeye" İsrâ 17/37, Lokman 31/18 "Rahmân'ın hâs kulları onlardır ki, yeryüzünde tevâzu ile yürürler" Furkân 25/63 "(Ey Resûlüm!) de ki: Eğer, Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz." Âl-i İmrân 3/31.

306- "Her oyun haramdır" "Şiddetli düşmanlık benden değildir ben de ondan değilim".

307- Manası: Hiç kimseye, bu asılda bir eksiklik yapması câiz olmaz bilakis kişiye bunun ibaresini, kısımlarını ve ma'nalarını muhafaza etmek gerektir.

48b illa harekâtün- nâs ves-süfiye istisnâsına mecâl yok nesh-i Kur'ân ve tahrîf ve tasarruf olur **فاستقر كما امرت** ³⁰⁸ nassına muhâl olur asıl kâ'ide böyle olmak anlanır / onun için bunlara dâr-ı İslâm ve dâr-ı saltanâtta ref' ve ihlâl olmadı gerçi 'avârız i'tibârı ile fetvâlar verildi. Müderrisîn sulehâsından Muhammed Efendi'den işittim ki Kemal Paşazâde merhûm doksan beş fetva vermişdir lâkin meşâyih cümlesine cevâp vermişlerdir dedi. Zîra merhûmun cevâpları cevâb-ı şâfi yüzünden değil ref' yüzünden ki vechi beyân olmuştur te'emmül eyleyen ihvân-ı safâ fark ederler tefsirinde fukâraya meyl-i tevehhüm olunur **اقتروا بالملكة المتردد** ³⁰⁹ demiş amma fetvasında görünen tenâkuzdur cema'at-ı müslümîn halka olup zikre meşgul olup zikrin lezzetinden ve teşevvukünden ayak üzre durup zikre şevk ziyade olup rûhâniyet tarafı galip olup beşeriyet tarafı maglûb olup hızlanıp döne döne zikrullâh etseler melekler 'arş altında ve halka'î zikr çevresinde ve 'ilmi tefsîr dersleri etrâfında döne döne zikrullâh ettikleri gibi bivechile etmek helâl midür? Bî ihtiyarıyla elin ayağın salıp baş ve gövdesin oynatarsa harâmdır bilittifak min fetvayı İbn Kemâl. Bu fetvâya dikkat ile nazar-ı dakîk ile teveccûh eden tenâkuza vâkîf olur. Ve müşkil olduğu mahâl durup ve suâl olunan yer kalıp müsâmaha olunduğu

308- "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol" Hûd 11/112.

309- Mânâsı: "Mukarrebûn meleklerine uyun".

49a rûşen olur zîra cevâb-ı Şâfi meleklerle / teşebbüh ettikleri meşrû' değildir gerçi zikir-leri yerindedir demektir bu ise **عن تشبه يقوم** hadîsine ve hem tefsîrine muhâlif olur zâhir meleklerin tavâfları gibi tavâftan su'âl olundu ol ise kendi ihtiyaridir başın ve kolların salıp terk-i edep etmeden su'âl asla yoktur onlar gibi meşy ile tavâf devrândır Behâ'eddinzâde Efendi dediği üzere ketmden gayre haml-i mecâl yoktur bu makâmda bahs-ı usûl görünür sâbıkan beyân oldu ki; Zeyd-i musallî salât esnâsında nâmahreme nazar etmek ile salât fâside olmaz ol salâtta men' olunmaz ve ta'dîl-i erkân ki hadîs **عن فصل** ile sâbit olup bu hadîs amel etmeyip namazında bu kadar muharremât irtikâp eden şânında imam kat' etmeyip korumağa namazı câ'iz olmaya diye buyurdular bunun muktezâsı bu kâ'ide üzere zeyd-i zâkir esnâ'i zikirde başın elin ve ayağın ve gövdesin oynatıp **للعبد مرام** hadîsiyle 'amel etmediği takdirce bunun zikrinden fâsid olur ve ondan men' lâzım olur irtikâp harâmiyyette

49b müsâvî olduktan sonra salâtta olan terk iclâ ve sâ'ir ahkâm ki / fetevâlarda zikr olundu salâtta icrâ olmayup zikirde icra olmağa fark ne ola irtikâb-ı hurmet ettiği salâtta men' ve iclâ icâp etmedi ve terk-i 'amel bilhadîs eylediği de ma'zûr görüldü denirse tahsîs-i 'illet olur bu ise câ'iz değildir Hak Te'âlâ kûffânı tahsîs-i 'illet ile ilzâm edip Rasûlüne ta'lîm bahs etti dediki - **قل لا ذكر بين هم ام لا نسين** bu sûfîler terk-i edep de za'm ettiler denilirse cevâp verilir ki Musallîde terk-i edep ma'a terk-ül-vâcip etse iclâ ve sâ'ir ahkâmına fetvâsında götürmüştür zeyd-i musallîye de icrâ olur mu? Deriz; te'emmül birin budur ki sualde mağlûp yazıldıktan sonra ve şevk dinledikten sonra ihtiyarî olmayacağı ma'lûm ve mukarrer bu fetvâ dahi tenâkuzdur. Devrân-ı sağıredir fetvâsına ve kâ'ideye ve me'hazda cema'at-ı müslümân oturlarken başların ve gövdelerin sala sala cehr ile zikrullah etse gala-be'i şevk gelip ayak üzerine kalkıp dönmeyip durdukları yerden sağ yanına başların sala sala zikrullah etseler şer'an câ'iz midir? Câ'iz değildir min fetvâ-yı Ahmed İbn Kemal. Bu câ'iz değildir dediği zikrullâh sarf olunur. Zîrâ su'âl ondandır câ'iz değildir demek haramdır demektir, haram demek zikrullâh ki kitâbullâh içinde

1- "De ki: O, (Allah) bunların erkeklerini mi dişilerini mi yoksa bu iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haram etti?" En'am 6/143.

- 50a** nice âyetle sâbit olmuştur ne güne / olur. Asla bunun vechi görünmez eğer harâm-ı tağyîre te'vîl olunursa fetvâda îzah gerek icmâl ve ibhâm ile fetvâ müşkil hâl olmak için mevzû'dur ol ğayrde baş saldıĝı olursa kendi ıstılâhınca devrân-ı saĝîre ve yahut muzır olursa kebîre ola, kebîre ile 'abd-i müminîn ibâdeti habt olmak kâ'ide'i ehl-i usûl ve ehl-i sünnet deĝildir Kadı Azudidîn nakline de rast gelmez ve kendi de müstehillî kâfir olmaz dedi. Ayak üzerine devrânla zikrullah helâldir diye i'tikâd edip 'ibâdet niyyetin eden kimseler şer'an ne lâzım olur? Tecdîd-i îman lâzım olur min fetevâyı Ahmed bin Kemal. Bu fetvânın vechi bu ola ki, bunun devrân dediĝi edepsiz harekettir başın ardın elin kolun salmakdır bu ise lâ'bdur haramdır buna helâl demiş tecdîd-i îman ondan lâzım geldi ve ibâdet demiş Hak Te'âlâ'ya bir alayı lehv ve la'bı ibâdet saymış amma hüsn-i zan üzre cevap âdâp vakâr üzre zikrullâh döne döne 'ânme'li nâs devri gibi câ'izdir ve ol zikirde 'ibâdetdir amma devrinde baş ve gayrı yerin tahrîk ederse harâmdır bu harâma ibâdet derse tecdîd-i imân
- 50b** etsin ol tecdîd-i imân tâ'bîr edip kâfir olur diyemediĝi / ihtiyât gibidir 'aklı olan bu makûle nesneye 'ibâdet mi der meĝer mübtedî yahut katı 'âmîdir bundan sonra mücerred kolun kaldırmak ve tahrîk harâm ne güne olur Hazret-i Risâlet 'aleyhisselâm hatt-ı müstakîm çizdiĝi ve kenarına hudût vaz' ve çizdiĝi kâbil-i inkâr deĝildir Meşâyih kurra ta'lîm-i Kur'an ettikde ellerin kâh cânip-i semâya, kâh cânib-i 'arza, kâh beynehüma edegelmışlerdir. Müftü başıyla cevap verirse makbûldur. Cihan ef'âli muteberdir müftü 'Ali Çelebi bunun farkın gösterdi. 'Alâ tariki'l-lehv olursa mekrûh ola Beyzâvî ² لتظر كيف تعملون tefsîrinde lafz-ı keyf duhûlunun vechi nedir cevâbında vechi cezâda mu'teber olan cihât-ı ef'âl ve keyfiyyât-ı â'mâlidir ef'âlin kendisine kendi zâtı hasebiyle i'tibâr yoktur onun için bir fi'l kâh çirkin kâh güzel görünür cevelân ve devrân ve tavâf ve semâ' meleklerden de harâm olur. denilmez zirâ kasıtları lehv ve la'b deĝildir zâkirlerin tavâfı ne güne çirkin olur. Bigayri lehv herşey hod aslında mübâhtır ve meşy ise bil ictimâ' mübahtır. Sulhuddin 'akâyid şerhinde kubhu fii'l zâtî olmaz belki sıfattır ki

2- Sonra da nasıl davranacağınızı görmek için (sizi yeryüzünde halîfeler kıldık) Yûnus 10/14 Beyzâvî bu ayetin tefsirinde "Cezâda müteber olan fiillerin yapılış yönü ve keyfiyyetidir yoksa bizzat fiiller deĝildir" demektedir. Bkz. *Beyzâvî*, c. I, s. 430.

51a fiile 'ânız olur 'ibâdet nisbet. / Kirmânî aydur, ef'âl zâtında ne güzel denir ve ne çirkin denir. Hüsn ve kubh şer'iyyendir ya'ni şer'i'at güzel derse güzel, güzel demese çirkin denir ve çirkin olur. Mansur'da *انهى اذا لم يكن لمعنى في عين الله* başınızı salman zikr ederken ve kolunuzu salman diye şer'î'den nehy yoktur ki çirkin ola olduğu takdirce - *لا تذكروا الله عند* olur nehy-i şer'î zikri men' etmez tahrîk-i re's men'den fâsid ve harâm olmaz. Nitekim kendisinde zikirde nesne yoktur mukârin olan fi'l-i nâmeşrû' mekrûhtur demiş idi kâ'ide-i hafiyye ve nassı imâma bu câ'iz değildir fetvâsı mutâbık olmaz. Muvâfıktır diyenler buraya vech-i beyân, edeler me'hazı 'ayân edeler tefsîr-i medârik ve Kevâşide *أذكر والله ذكرا كثيرا* tefsîrinde hareketen ve sukûnen ve 'âlâ külli dediği buna huccet-i 'aliyyedir. Zikir olunan bahs ve üslûb üzre 'ayn-ı hayât'da getirmişki hareket ile zikir günâh diyor. Eğer mu'teber midir denirse bu husûsta hilâf eden kitaplar mu'teber midir? Onun için müftü Ali Çelebi hulâsa'î kelâm İmam-ı A'zâmdan devrân harâmdır diye

51b nas yoktur ve nassı Kur'ân ve Hadîste yoktur Şâfi'î tecvîz etmiştir. / Ba'zı 'ibâdâtta teşeffû câ'izdir. Salât-ı cenâze gibi demiştir. Câmi'ul Fetâvî sâhibinin devrân harâmdır helâl îtikât eden kâfirdir. dediği cehl-i mahz ve hata-ı fâhiştir. Devrânı helâldir diyen İmam-ı Şâfi'îdir. Bunun tekfîrinden İmâm müctehidi tekfîr lâzım gelir, müctehidi tekfîr edene tevbe eylemezse bizim şeri'atimizde katl ve taşlamak gelir. Bahâ'eddînzâde dediği geride geçti. Tefsîr-i Cevâhirde *من* *أظلم من منع ما جد الله أن يذكر فيها الله* *دعى في هرا بها* tefsinde aydur bu âyet hükmünde dahildir. Şol ânki zikrullâh edenleri men' eyleye âyet ma'nâsı bu ola ki *والله أعلم* şol Allah mescidlerin men' eyleye içinde Allah adı anıldın bundan artık zâlim kim ola olmaz başın ve kolun saldık diye bahâne ile zikir câ'iz değildir diye fetvâ ola, nakl ve mahal olmaya, olan da kütüb-i za'îfeden Ebu'l-Vefâ Rasûlullâh Aleyhisselâm hadîs dinlemenin şân-ı 'azmi vardır. Enfâs-ı tayyibesinin hürmet-i kaviyyesi vardır der. İmdî hadîs istimâ'ına mübâşeret olunmaya illa tevkîr ve ihtirâm ile mübâşeret oluna ben şeyhimden

3- Manası: Nehiy, nehyolunan şeyin kendisindeki bir manâ için olmadığında fesâdı gerektirmez.

4- İbârede *تذريكم* kelimesinde *له* zamiri fazladır. İbrâde verilen mânâdan da bu anlaşılmaktadır.

5- "Ey inananlar! Allahı çokça zikredin" Ahzâb Sûresi 33/41.

6- "Allahı mescidlerinde O'nun adının anılmasına engel olan ve onların harap olmasına çalışandan daha zâlim kim vardır?" Bakara 2/114.

- gördüm ki kendi nefsinden ve gayrı hâzır olanlara gülmeği ve latîfe etmeyi ve inbisât ve açılmağı ve söylemeyi hadis kitâbı hâzır olduğu mahalde ve meclîs-i hadîste câ'iz görmezler idi. Tarîkâ'ti maraziyye budur. Hâlâ şeyh ve vâ'iz kitabın
- 52a** kahve / hâneye iletip orada tefsîr ve hadîs mutâla'a eder. Bunda ne makvele vakâr ve ne mertebe ihtirâm olur ve meşîhata ne gûne ehl olur Ebu Ömer Dımaşkî bu makâmda aydur; hadîs şeyhlerine ve râvîlerine ehl-i hadîs ettiği şurût ve kuyûdda vefâ bu zamanda müte'azzıdır. Hemen iktifâ olunsun şeyh müslüman ve 'âkıl ve bâlîğ olup fıska ve noksan 'aklı zâhir olmaya demiş, bunlar zaman-ı evvelde tenezzül edip ba'zı şurût-i mütekaddimeyi bıraktılar ol minvâl üzre râvî ve şeyh bulunmaz 'ilm-i hadîs şeyh yok, ehl yok demekle munkatı' olur havfen lil inkitâ câ'iz olmayanı câ'iz gördüler, fesat tarafı gâlip geldi fî zamânina ki nâs bir emr-i mekrûhu ihtiyâr etmişler birkaç yıldan beri ona mu'tâd olmuşlar tabi'atlarında râsih olmuş ma'a hâzâ Allah Te'âlâ hazretlerin zikr ederler. Ne gûne kâbildir ki onlara bu câ'iz değildir denile. Bu raksa mukârin olan zikrullâh için câ'iz değildir fetvâsı asl-ı Şâfiî'ye muvâfık olurdu eğer şâri'den ^{والرفص} ⁷ نسي النبي عليه السلام عن الزكروالدوران lafzı sâbit oldu râvî rivâyet eyleye idi zâkirler sevâb-ı zikirden mahrûm olurdu aslâ meşru'iyet-i zikir kalmaz idi ne gariptir asıl Şâfiî'yi gösterir ol asıl yok-
- 52b** tur zîrâ lafz-ı râvî bulunmadı ve nassı ⁸ لا نذكره إلا في ذلك الرفص والدوران dahi yoktur, olmayacak Şâfiî asl edinmez savm-ı yevm-i nahr da ihtilâf ettiler Şâfiî dedi ki menhîdir savmdan sevâp olmaz. Hanefî dedi ki aslında meşrû'dur vafında nâ-meşrû'dur nehy vafına râcî'dir sâ'im müsâp olur. Sâ'ir günde menâfi'-i savm ne ise kahr-ı nefis ve gayrılar bu günde de ol menâfil vâr dediler câ'iz değildir iki mezhebe kâ'idesine muhîll değildir. Tağyir-i Tenkih'de aydur; şer'iyattan nehy-i savm ve bey' gibi, Şâfiî katında kabîh liaynihi olur bizim katımızda kabîh ligayrihi iktizâ eder. Savm ve bey' sahîh ve meşrû'dur aslına göre meğr delîl delâlet ede ki, li'aynihi ola savm ve bey' ile temsilde tenbih var ki, Şâfiî ile Hanefî arasında ihtilâf 'ibâdât ve mu'âmelâtta bilebilir, bundan rûşen olduğu bu fetva Hanefî mezhebine ve kendi kitabına muhâlifdir ve dahî aydur; bizim katımızda ve Şâfiî katında zulm edip girdiği yerde namaz sahîhtir amma Ebul-Hüseyn-i Basrî sahîh değildir demiş Sa'dî

7- Manası: "Nebî (Aleyhisselam) devr ve raks ile zikirden nehyetti." böyle bir hadis olmadığı ibârede söyleniyor.

8- Manası: "Raks ve devrân hâlinde Allahı zikretmeyin".

- buna namaz buyuruldu zulum ve gasp buyurulmadı, imdi bu kimseye buyurulan namaz idi ol kıldığı namazdır zulum kendisidir ona ise buyuruk yok belki nehy var, emir başka nehy başkadır namaz zimmetinde kaldı. Biz cevâp veririz **كل صيغ بات**
- 53a **فانه لم يؤمر** 9 ya'ni her / namaz ki kılar ol namazı Hak Te'âlâ ol mu'ayyen üzre buyurmadi. Belki hemen mutlaka namaz kıl dedi mutlak ise mukayyede muhâlif ve mugâyirdir belki Hak Te'âlâ ona mutlak kıl buyurmuştur pes ol mükellef namaz uhdesinden çıkar bir mu'ayyen kılış kılmak ile zîrâ ol muayyen kılış mutlâk kıl diye buyurduğu namaza göre, zâtında ve aslında buna zarar vermez, zulm etmeği nehy, zîrâ ol zulm dendiği bil'azıdır. Namaz başka zulm başkadır ki namaza zulm düşmüştür hem me'mûr ve hem münhî tezât oldu ise de birisi bizzattır birisi bil'arzıdır. Pes imdi **نهي النبي عليه السلام عن الرضا** ile **ادكر والله** cem' olmuş niçin zâkire sevap olmaya şehirden sürüle imâmetleri câ'iz olmaya ehl-i dalâlet ve kefereye teşbîh olunalar gayetü'bahs bu vechile zikir bid'at ola bid'at olduğu müselleme değildir **البدعة بالم يكن له أصل في الكتاب والنه** 10 Kirmânî kavli üzre hareket 'âmme'i nâsta mukarrer onların bu halde zikirleri câ'iz bilittifâk 'ibâdet-i fukarânın 'ibâdet yahut delâlet niçin câ'iz olmaya muktezî mevcûd-ı ma'ni' ise yok. Hadîste hod ihtizâz 'ibâreti sebkat eyledi kabul etmeyen buraya beyân ve burhân
- 53b getire kâ'ide'i usûl / ile beyân eyleye murâtub-i delâ'il merâtub-i ahkâm ile tatbîk oluna hiç şüphe kalmaz Hak Sübhânehü ve Te'âlâ hikmet-i hafîyye üzre kulların bir fi'lden nehy eder, meşrû' etmişken zâhir ol nehy vaz' ettiği nesnede bir mâ'nâ ve bir kubh ola yahut olmaya imdi ol men' ol menhi 'anhaya vazf lâzım olup hiç ol şey ol menhiy-i 'anhdan ayrılmak mümkün olsa, muhal o ise delil ile sâbit olsa ona haram derler eğer ayrılmak mümkün olsa delîl ile sâbit olsa ona -mekrûh derler zîrâ komşu gibidir kâh gelir ol şey kâh gider bu makule menhi sahihdir, mekruhtur, menhiyyün 'anhda kabahât zâtında. Delîl buna delâlet ederse ol şey menhiyyü 'anh bâtıl olur. Eger delîl delâlet etmezse kubh li'aynihi ya, kubh ligayrihidir. Şâfiî katında ol fi'l şer'î menhiyyü 'anh batıl olur. Ebu Hanife aslına binâ'en ki evvelden meşrû' idi sahih olur muhassal kelâm Ebû Hanîfeden nakl olup nakl olunmadığı devrânda kubh ligayrihi olduğu içindir ki ol devr zikrullâha 'ârız

9- İbârenin devâmı mânâyı vermektedir.

10- Mânâsı: Bid'at kitap ve sünnette aslı olmayan şeydir.

- olmuştur ol zikrullâh haddizâtında 'ibâdetdir devr bir fi'l-i mekrûhtur lehv ya lehve müşabihtir lâkin bu devr zikre nisbet lâzım değildir. Komşudur kâh
- 54a** zikir kâ'imen kâh sâkinen olur. / Eğer bu makûle câ'iz değildir dersin kendi kitâbına muhâlif olur ki kabih-i ligayrihi vasıfda olursa min vech-i kabih olursa da gayr i'tibâriyle, 'aynı i'tibâriyle hûb ve hüsun olur vasf-ı ârız-ı asl asl üzre tercih olunur ne vasf ve ne asılda hüsn kalmadı denilmez. Devrân câ'iz ma'al-kerâhe olur. Zâkir müsâb olur mu'âteb olur. Eğer tahrîmiyye de ise de Câmiu'l-Fetâvî yazdığın görüp 'amel eylemek ayrandan sarhoşluk satmak gibi olur. Tağyîr'de aydur, eğer evkât-ı menhiyyede namaza şurû' etse itmâm vâcib olur, ifsâd ederse kazâsı lâzım olur. Zîrâ bâb-ı nâfilede saat vardır bu takdirce vakt-i mekrûh ki devr-i hâlîdir zikrullâha şurû' eylese câ'iz değildir denmeye bu da nâfiledir. Vel-hâsıl Hak Te'âlâ ibâdetinden men' var ise va'îd-i muzayyıkîdir bu ayet-i kerîmede ki **أُرَابِت** ¹¹ الذی ينهى عبدا إذا صلى dır. Ebu Cehl hakkında nâzil oldu, lâkin her kim tâ'atullâhtan nehy ede ol dahî Ebu Cehl şer'îki olur ve bu va'îde dâhil olur demişler. İmdî bunda kıyâs etmek gerektir vasfı mukârin nâ meşrû' olup ol vasf-ı mukârin nehye müstehâk olmadan ol asıl tâ'at meşrû' olmağa münâfi olmaz. İllâ bu kadar güçlük var ki asıl ile vasfın arasında şiddeti ittisâl var vasfdan nehy asıl
- 54b** tâ'attan / nehy-i ihâm eder vehim ise halkta gâlip **الوهم سلطان القوى** ¹² demişler **الوهم مناسى** ¹³ demişler bu sebepten ba'zı ekâbir bu nehy 'anil vasfdan ihtiyât ettiler. Hatta rivâyet olunur 'Ali'den Radıyellâhu 'anh musallâda bayram namazında kavimler ve cemâ'atlar götür ki namaz kılarlar aydur ben Rasûluallah Aleyhisselâmın bu vakıt namaz kıldığın görmedim dediler ki nehy ve men' etse aydur korkarım **أُرَابِت الذی ينهى عبدا إذا صلى** ¹⁴ va'îdi altına girem namaz kılman demedi tasrîh etmedi ihtiyat etti Ebu Hanife de Razıyallahuanh bu edeb-i

11- "Namaz kılarlarken bir kulu (Peygamberi namazdan) men edeni gördün mü? Alak Sûresi 96/9, 10.

12- Vehm (şüphe) güçlünün otoritesidir.

13- Vehm, vesvese verendir.

14- Bkz. dipnot 11.

cemilî ahz etti şol zamanda ki Ebu Yusuf namaz kılan başın kaldırdığı zamanda rukû'dan **اللهم اغفر لي** ¹⁵ desin mi cevâp verdi ki **ربنا لك الحمد** ¹⁶ desin ve secde etsin sarîhan nehy edip **اللهم اغفر** demesin diye buyurmadılar fî zamânınâ görülen zikir câiz değildir fetvâları ne güne edep üzre olur ey karındaş ve ey ehl-i insâf 'ibret al, nazar eden tarîk-i meşâyih kitabullâha muhâlif değildir. Kirmânî kıssa-i Mûsâ ma'al Hızır 'aleyhümesselâmda bunda fâ'ide budur ki, meşâyih hürmet kılalar ve bunlara i'tirâzı terk edeler ve bunların ahvâli ve ef'âlinde fehm olunmayanını te'vîl ede zâhir murâd meşâyih-ı tarîkat ola, meşâyih-ı şer'ata

55a i'tirâz olunmaz husûsen zikir bahsinde ehl-i tasavvufu hayır ile / yâd eyledi. Sende bunları zem ve kadh ve ta'n ve sihriye ye alma, bu umuma dahil olma Hak Te'âlâ buyurur **بِإِذْنِ الذِّبْنِ آمَنُوا لَا يَفْرُقُونَ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا فِرًا قَتَمَ** ¹⁷ tefsîr-ı aynı hayatta aydur bunda işâret eder ki, halkın zâhirine i'tibâr yoktur kimeseye azar ve ihânet ve istihfâf ve istihkâr olunmaya zîrâ kardaşını istihkârda nefsin acep emânet gibi konmuştur misâli iblis nazar-ı hakâretle Adem aleyhisselâm Hazretine nazar eyledi nâkâh kendisin görmek vakf oldu ben bundan hayırlıyım dedi ebeden matrûd ve mel'ûn oldu. Pes imdî müslüman kardaşın tahkîr ayleyip kendisin ondan hayırlı zan eyleyen iblis-i vakt olur. Kardaşı âdem-i vakt olur onun için Hak Te'âlâ **عَسَى أَنْ يَكُونُوا فِرًا قَتَمَ** buyurdu tamam oldu. İmdi zikirden men' eden Ebu Cehil-i Vakt olduğu gibi zâkiri maskaraya alanda iblîs vakt oldu.

وَكَلِمَةُ اللَّعِبِ Zuhûr eyledi sûfîler ayıttı ki, la'b mekrûhtu **تَشْبَهُ يَقُومُ** münkerler ayıttıki harâm-ı kat'îdir - **لَا يَغْتَبِ بَعْضُنَا مِنْ بَعْضٍ نَحْبِبُ أَحَدَكُمْ أَنْ يَكُلَ** - **لَحْمَ أَفِيهِ مَيْتًا** ¹⁸ dir. Ba'zınız ba'zınız ardınca söylemesin. Sebb ve şetm yüzünden sürmeye-siz biriniz ölmüş kardaşınızın etin yemek sunsalar mekrûh gördüğünüz bunun mekrûhluğun inkâra mecâliniz yoktur buyurur, Tatarhâniyede **وَالْخِيَاةَ**

55b **أَشْرَمَ مِنَ الْيَهُودِ وَالْعَبِ** dediği buna nazarandır Kadı Beyzâvî /

15- Ey Allâhım! Affet.

16- Ey Rabbimiz! Övgü sanadır.

17- "Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler" Hucûrât 49/11.

18- "Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Hucûrât 49/12.

ماليس من الاعمال المتقين فهو لهو* der her kişi lehvden hâlî değildir kendisine nazar eyleye 19 min Tefsîr-i Ebî Mansûr ى اتخوينه يهوى نفه قهرمانت و عاب ya'ni bir kimse dînin nefsi-i hevâsına göre tuttu, ol kimse 'abes eder oynar, imdi 'abes eder ve la'b eder, köyde ve şehirde çoktur terk-i ta'dîl-i erkân ve terk-i tecvîd-i Kur'an edenler 'abes ederler ve oynarlar. Zîrâ bu hevâlarına tâbi' olmaktan nâşidir. Nice âdem varki imâm ve hatiptir ve vâ'iz ve mûfessirdir belki evliyâda geçinir ne tecvîd ve ne 'ilm-i mehâric ve sıfât bilür, ma'a hâzâ bunların 'ilmi farz-ı kifâye ve 'ilmi farz-ı 'ayn iken lâkin halk katında bir riyâset ve bir siyâdet bulmuştur. Halk ona falan efendi diye rağbet ederler, üstâd önüne diz çökücek hay bu kâmil değil nâkis imiş diye korkar ki riyâset ve siyâdet elinden gide, onun için utanır ehl-i Kur'an önüne oturmaz. İmam-ı A'zâm razıyâllahü anh Şeyh 'Âsım Kûfî'den sagîr iken Kur'an ve tecvîd ahz etmişler tabaka-i içtihâda vardıklarında Şeyh 'Âsım onlardan fıkıh te'allümüne varmış ya İmam sen bize küçükle geldin biz sana büyükle demiş Hazret-i 'Ali razıyallahüanhdan su'âl ederler - در تمل

الفرآن ترتیل 20 mâ'nâsı nedir? Cevâp verir ki tecvî-dü'l-hurûf ve ma'rifetü'l-vukûf ya'ni Hak Te'âlâ Kur'an'ın hurufun ve mahariç ve sıfâta ri'âyet üzre okun ve durak yerlerinde bilin demektir. Şimdi İmam mekrûh

- 56a dediyken / hıfz eder. İmâm Kur'an şeyhine sığâren vardı bu buydu dahi murâdî değil ve sûfîlerin ardında namaz kılmaz bir mekrûh için vâcib terk eden haram lahn-ı hafî ve belki celî ihtiyâr edip namazı bâtıl olanın ve fâsid olanın ardında kılar güyâ yağmurdan kaçır oluğa durur Ebu Hâtim²¹ mürşid nâmında bir kitap te'lîf etti mücerred-i vakf ve envâ-ı vakf-ı beyân için secâvendî²² ne kadar mahalde vakf yazdı, nehy etti ki bunda vakf olmaya fetâvâda vakf bilmeyen imamın ardında namaz mekrûhtur diye musarrahtır sahâbeye uymak mücerred, bâşı iskân ile olmaz tecvîd ile de uymak gerek ol bâş hususi dünyaya mute'allık emirdir. Tecvid 'imâd-ı din için lâzım emirdir. Hususen terk-i tecvîd eden evlâdı âlîden geçinir, dedesine isyân olur memleketten bu makvele İmâm ve hatîp ve gayrıları sürülmeye ve her hata ve lahnın islâh ile denilmeye bir alâyı fukarâyı tahsîs-i bizzikr edip

* - Manası: Müttakilerin (Allahtan sakınanların) amellerinden olmayan şey boştur.

19- İbarenin devâmı manayı vermektedir.

20- "... ve Kur'an'ı tane tane oku" Müzzemmil 73/4.

21- Kitâbın kenarında şu notlar yer almaktadır: - Ebû Hâtim, Abdullah, *Tâbiu'l-Kebir* (Seksen tarihinde rihlet eyledi. Allah ona rahmet etsin).

22- es-Secâvendî, Muhammed b. Muhammed b. Abdürreşid (700 (1300) zikredilen eseri: *Kitabu'l-Vakf Ve'l-İbtidâ*.

bunlar memlekette sürülsün denile. Bu lahn günâhuda bunların günâhına 'adl değil mi' denilir. Cevâbın bilmez bunu bilir ki Hazret-i Ömer zinâ edeni sürdü sonra onda ettiki gayrı sürmeye mensûh oldu Hazret-i 'Ali Razıyallâhüanh buyurdu ki sürmek fitne kifâyet ederse devrânla zikir haram idiin bilirken sonra

56b memnû' olmayıp yine musırr olup eden kimselere ne lâzım olur? / Ta'zîr belî' edip şehirden kovmak gerektir fetvâsı ne makule menzûrun fih olur usûl-idîne sığarmı bu sürmek? Kütüb-i fetâvâda yoktur illa azîrde birisi Bahr-ı Râik'te²³ meveddeti hakkındadır ve biride gammadı hakkındadır bir dahi Kirmânî yazmış gözü değen kimse nefy ve men' oluna nâsa zarârı var demiş bu sebepten kimse bu fetva ile 'amel etmemişlerdir. Sûfîler zâvîyelerinde yine uslûb-i sâbık üzre dârüs-saltana da devrân ile zikrullâh ederler zikr haram idiğine buraya delîl yazıla ki bileler 'ilm ne gûne gelir kitâp sünnet yok icma' ve tevâtür yok imamdandır hurmet yok kerâhet var olda cevâzı men' eylemez lahhân imamlara lahv Bezzâziye kavli üzre bil' icmâ' haram iken ona dâhil ve ta'arruz yok ve ta'dîl-i erkân da yoktur muharremât irttikâbı var iken onlara bu mertebe takayyûd yok bunun vechi ne ola nolaydı, bileydin? Hâtîme'i Bahr-ı Râyıkta haddi zinada aydur - من استحل

هرم الله على وجه الظن لا يكره

²⁴ ya'ni şol kimse ki Hak Te'âlâ haram ettiği nesneyi haldîr diye i'tikâd eylese zan yüzüyle tahkîk yüzünden ve 'inâd yüzünden değil ol kimse kâfir olmaz, pes bu sûfîler devrân ile zikrullâh câ'iz dedikleri de delâ'il nahv ve usûl-ı fıkıh ve ekvâl müfessirînden ektâb-ı zan ettiklerindendir ve şer'de hurmet-i devrâna kat'î delîl bulunmadığındandır.

57a Hâşâ / 'inâden diyeler, bu kadar fetvâlar ve risâlelerinde şüphe gelir, bundan Allah Te'âlâ bunu haram ettiği ma'lûm değildir, mekrûh dediği müsellemdir öyle olucak, mekrûhu istihlâl etmiş olur, küfr icâbı eylemez, bu fukarâyı ikfâr etmek sâ'bdur, hatarhâktır. İmam Ebu Ali Zâhîdden rivâyet olunur ki; vaktâki benim evimde Bağdatta Ebü'l-Hasen Eş'ârî vefâta garîb oldu, bana çağırdı dedi ki; sen bana şâhid ol ben ehl-i kıbleden bir kimse tekfîr etmezem zîrâ bunlar bir ma'bûda taparlar. İmamü'l-Harameynden su'âl ettiler ki, tafsîl ile tekfîr iktizâ eden ne nesnedir ve, tazlîl iktizâ eden ne nesnedir? Cevap verdi ki, bunu benden tamâ'

23- Bahr-ı Râik Şerhi Kenzü'd-Dekâik, İbn Nüceym'in (970/1562) fıkıh konusundaki eseridir.

24- Manası: İbârenin devâmında verilmiştir.

etmen bu tamâınız yerinde tamâ değildir, bab-1 tekfîr ba'îdül-müdreğ 'asîrül meslektir. Şol kimse ki nihâyât hakâyıkı ihâtâ etmeye tekfîr etmesine vesîka tahsîl eyleyemez tamam oldu. Sirâc-1'ukûl'-de²⁵ aydur, bunlar allâmıdındır ne mertebe ihtirâz ederler tekfîr ıtlâkından kimseye kâfir adın takmadan sende bunların hüddâsına iktidâ eyle, bunlar yoluna sülûn eyle imdi, bir alây-1 kavm ki melekler onlara ziyârete gelmek ve görüşmek mümkün oldu âsâr berekâtı ile yanlarına gelenler onların bahânesiyle mağfûr olalar şer'a muhâlif fi'illeride olmaya, bunlar nefis-i zikrullâh helâldir diyeler murâdları leh ve lu'bda olmayıp ehl-i tâ'ata

57b teşebbüh / ola, bunlara sâ'ir keferenin hükmü ne ise bunlarda öyle olur diye iftâ selefte geçen a'lâm-1 dîne ne gûne iktidâ olur husûsen bu ikfâr ola - نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ رُورِ الْفِتْنَةِ -
Behâ'eddînzâde Efendi Kemal²⁶

Paşazâdenin ifrâtla fetvâsı فَتْنَةٌ فِي الرِّضَى وَفَادْلِيٌّ²⁷ oldu dediğinin vechi göründü ki ihtiyât edip selefe uymadı suğrâyı eşbâh nakl eder ki küfür seyyie-i 'azimdir ben mü'mini kâfir kılmaz mademki rivâyet bulan ki kâfir olmaz bundanda ma'lûm oldu ki Hâvî'nin يَكْرَمُ kavliyle 'amel yekrektir. يَكْفُرُ kavliyle 'amel olmaz. Sirâc-1 'Ukûl aydur, zinhar mecâzib sözüne inanma ve sözü delilsiz söyleyip kileden geçirmeyip süpürüp salan kavline aldanma ki sana vehm ve kalbine hayâl bırakır ki benim garazım ve nisbetim din içindir ammâ maksûd-1 'avâm kendine tâbii olmamıştır yakıştırmaktır. Cezb-i dünya ve garaz-1 dünyeviye-dir benim işim da'vâm Allah içindir diye temvîh eyler telbislik eder dînin dünyaya satmıştır ahîreti hüsrân ve ziyândır bunda fî zamanına fukarâyâ erişip böyle iddi'â edenlere 'ibret ve nasîhat vardır yine Sirâc-1 Ukûlde aydur 'ulemâdan bir kavm mu'tezile üzre ahkâm-1 keferayı icrâ ettiler bu 'ulemâ Hak Te'âlânın gülşen-i rahmetin dâr ettilerse de sâ'ir 'ulemâ ve hulefâ ve selâtîn bunlara abi' olmadı,

58a bunların kanın / döküp malların ve 'avratların mübâh saymadılar bu fetvâlara 'amel

25- Sirâc-1'Ukûl fî Minhaci'l-Usul; el-Kazvînî, Bahâuddin Tâhir b. Ahmed (580 H.)'in kelâm konusundaki eseridir.

26- Manası: Nefislerimizin şerrinden Allah'a sığınırız.

27- Bu kelimeler Enfal Sûresi 8/73'te geçmektedir. Müellif Kemal Paşazâdenin fetvasının fitne ve fesada yol açtığını bu ayete telmihte bulunarak izah etti. Ayetin manası ise şöyledir. "Eğer siz onu (Allah'ın emirlerini) yerine getirmeszeniz yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesat olur.

etmediler bu mu'tezile müslümanlar arasında karar tuttular tamam oldu. Bu da ehl-i insâfa kifâyet eder ki mu'tezile ba'z mahal oldu ki felâsife istilâhına zâhip oldular ve nice türlü ehl-i sünnete i'tilkâd babında hilâf ettiler, ehl-i hevâ olup bid'at-i fill-i i'tikât ettiler. Cumhûr-i 'ulemâ bunları ikfâr etmeyip memlekette sürmediler ne vechile ehl-i zikr memlekette ihrâç olunur onlar sünnî idigi sabıkan sâbit olmuştu ve ne vechile bu fukarayı ikfâr fetvâsı yazılır. Ba'zılar ikfâr-ı sûfiyede temessük ettiler ki bunlar raks ederler, bu raks ise harâm üzerinde zikr ederler, kâfir olur sandı. Bu ki haram üzre bismillâh dese kâfir olur du. Bu vârid olur ki lisanlarıyla zikrullah ederler ayaklarıyla melekler gibi tavâf ederler طوافون عليكم

²⁸ buyurduğu tavâf ve devrân birdir, meleklerde kâfir olmak lazım gelir raks-ı İsrâ derler. Keşşâf re'yi üzre ki şeyh ve ehl-i şer'dir. Cevherî re'yi üzre yukarı sıçramaktır tebeyini esbâbda İbn 'Abbas vâlidesi küçükle irkâs ederdi der sûfilerde raks yoktur ve raksda haram-ı mecmaun 'aleyh değildir دیکره

العب والغنى geçti ve hadîsül-mü'min da'b-ı la'b ta var haram üzre zikirden

58b küfür lâzım gelmez asıl ne fiydir ve berâ'etü asliye / mevcûddur. Zikrullâhdır nefy aslı bulmaz meğer bir nass ola yâhut ma'nâyı nasda olana kıyas ola. İcma' ve ef'âl-i rasûlden zuhûr etmiş ola senediba' ile mukayyed bereketi mutezammındır harâma bereket istihlâldir. Onun için kâfir olur, bu havâli mufassal Kadı Hâşiyesi Suyûtî'de görüle müctehide lâzımdır ki nusûs bile, hilâfınca fetvâ vermeye, kuttâl-ı tarîk ve ehl-i kebâ'ir bigayri besmele istiğfâr ve tevbe etseler veyâhut bize ya Rab ya Mevlâ hidâyet eyle deseler bunlar kâfir mi olurlar ve lâzım gele ki 'azîmen odayı tavâf eylese kâfir ol zira ondada zikr eder ve tavâf-ı hacc yerinde olmaz ve bu tavâfta raks ola haram ola. Eger bu âdâbla eder denilirse cevâp verilir ki maksûd-u aslî de âdâbla zikir ve âdâpla devrân ve tavâftır. Bu tarîkle zikir ma'ad-devrân cevâz gösterdi nefis-i tavâf ve devrân harâm olmadı Keşfde aydur, fî zamânına munsap ictihâd mümârese'i fûru' ile olur gerçi sahâbe zamanında olmazdı onun için Saylabî الحلال پیل ²⁹ hadîsinde aydur, cümle şüpheler iki bölüktür birisi budur ki ol

28- Bu kelimeler Nur Sûresi 24/58'de geçmektedir. Ayeti kerime insanların birbirinin yanına girerken izin istemeleri gereken üç vakti açıkladıktan sonra bunun dışında "Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz" demektedir ki yukarıdaki kelimeler bununla ilgilidir. Fakat bu ayeti kerîmenin siyâk ve sibâkından meleklerle ilgili bir hüküm çıkarmak mümkün değildir.

29- Buhârî, *İman*, 39; Müslim müsâkat 107-108; Davud, *Buyu'* 3; Tirmizî, *Buyu'* 1; A. b. Hanbel 4/267, 269, 271, 275.

- şüphe zam edip ona katacak ne harâm ve ne helâlden bulunmaya ki buna bakacak haram buna bakacak helâldir denile evlâ budur ki vera' oldur ki ol şüpheyi bırak
- 59a zîrâ ihtimal var haram ola ikinci şüphe budur ki helâl diyecek. / Asıl var ol şüpheyi helâle kat ol aslından aşağı etme, meger yakîn ola veyâhut harâmda asıl var, onuda böyle gör. İmdi taleb-i 'azîmde olan asl olup sûfîler tavâfı ona fer' ola kâ'ide'i müctehidîn üzre ve meleklerde asıl ola fukarâ onlara furû' ola ve kâfir hurûs demesi asıl ola, sûfîlerin devrânı fer' ola fukarâ tarafında olanlar kıyâs ola hilâfında olanlar sâni'de tercih-i evvele zâhip olanlara kesret-i usul ile tercih görünür. Zîrâ sûfîlerin devrânına tâlib-i 'azîm olan renç eden ve 'arşda tavâf eden melekler ve meclîs-i zikirde tavâf eden melekler ve cümle insân ki onların tâ'ife yâ'ni dönücü ve tavvâfûne aleyküm ve lafz-ı deyyâra bundan mâada **من الظن بالمؤمنين وهل المؤمن على الصلاح وصيانة المسلم عن الفعل الحرام** ve sâni tarafında olanlara asıl-ı vahid ve **وقياس مع الجامع هو الظن بالمؤمنين وهل المؤمن على الصلاح** ³⁰ zîrâ onların fiilleri zamânemizde olanlara benzemez geride beyân oldu tettebbû'-i furû' eyleyen bilir.
- Ehl-i İslâm nice mahalde kefareye teşebbüh ettikleri vâkı' olmuştur onunla hurmet
- 59b lazım gelmez belki kerâhet lâzım gelir kanda kaldı ki / kâfir ola. Şapka giyip zünnar kuşânan kâfir olmayacak ehl-i İslâm libasında ehl-i zikir ne güne kâfir olur. Rûz-i haşrî ve onda fetvâdan su'âl olacağın fikr edenler sözlerinde ihtiyât ederler. İmam-ı A'zam Hazretlerinden bir kişi istiftâ eder. İmam cevâp verir bu da tevakkuf eder imam aydur ki ne güne tevakkuf edersin bu fetvâ cevâbın ahirette ben verirsem gerektir. Keşşafı aydur sâhib-i şer' ne zaman ki tarîkın vaz' eyledi kıyâs etmeğe dustûr oldu her kimseye ki ol tarîki fehm eyledi telvîh eder bahane bulunsa bir hükme bir ma'nây-ı sâlih üzre yayıldığı için bu hükme bu bahânedir dense ol bahâne mü'essir yâhut mülâyım olsa her nesne ki ol ma'nâ onda bulunsa ol hükme

30- Müellif, devrânı câiz görenler ve girmeyenleri anlatırken caiz görenleri haklı bulmuş ve "tercih-i evvele zâhip olanlara kesret-i usûl ile tercih" görünür sözüyle bunu belirtmiştir. Tercih-i evvele zâhip olanlar -müminlere hüsn-ü zan beslemek, mümini doğruya ulaştırmak (taşımak) müslümanın fiillerini haramdan engellemek görüşünde olup benzer olaylar arasında uygun kıyas yapmaktadırlar.

İkinci tarafta olanları ise "mü'minlere sîi zanda bulunmak, müminleri fesada taşımak, müslümanları haram fiile düşürmek ve benzer olmayan olaylar arasında kıyâs yapmak (kıyas maal-fânk)'a ithâm etmektedir.

bahâne olur bil'icmâ' Şeyh Mansur aydur. Ahkâm-ı şer'iyye adlara ve sözlere ta'alluk eylemez belki ma'ânîye ta'alluk eder ki olma'ânî elfâz ve esâmi içinde mevcûd olur ol, ma'ânî elfâzda bulunsa ol hüküm ol elfâza geçer' **خاضعوا**

31- **بِيعْتُمُ الَّذِي** ayetindedir. İmdî zikr ola melâ'ikîn vesâ'ir nâsın devrân ve

harekâtları câ'iz olduğu ya'ni meselâ ihlâs ve âdâp ise bahâne-i cevâz bu ise bunların tavâfları hemen sûfîler tavâfidır ıtlâkda ikisi birdir - **الحكم بقرار العلة**

60a **لَانِ الْغَنَمُ بِالْغَرَمِ** 32- Yavuz hayvâna esed derler. Ol insanda / ki yavuzluk baha-
dırlık buluna ona esed derler imdi devrân ve semâ' ve tavâf melâlike ve gayrı sûrda
helâl olacak sûfîlerin onların mertebesinde tavaf ve devrânı ve semâ'larında helâl olur
kâ'ide-i İmam muktezâsı üzre yok sûfîler devrânı lehv ve la'b tarikıyledir
meleklerde vesâ'irde bu yoktur diye fark olunursa sûfîler iki kısımdan birisi
'âmmîdir mutasavvıfadır mesâyih-i cühhâlî şeyh ittihâz etmişlerdir müeddeb
değillerdir. Başların ve bellerin eğip büküp 'alâ tarîkil-lehv ederler ve birisi 'âmmî
değillerdir, ehl-i Kur'ân ve tâlib-i 'ilm ve mü'eddeplerdir bunların devri sekîne'i
vakâr üzredir denir. Onların devrânı câ'iz bîedep ve bigayrı lehv olmak ile bunların
da câ'iz ol bahane ile eger bunların câ'iz değildir denirse tahsîs-i 'illet olur muttarida
olmaz 'illet-i şer'iyyet tarafından ibâ' ederse nakz-ı 'illet icâb eder 'illet-i nahviyye
bunun hilâfıncadır fâ'il merfu'dur, fâ'iliyyet 'illiyetle **عام ذير** denir ammâ
muttarîde olmaz **عام صولوا** ref-i zâhiri yoktur ammâ bunlar kefereye kıyâs ile
kâfir dense mücerred teşebbüh bahânesiyle sâ'ir süverde de teşebbüh edenler
kâfir olman lâzım gelir bu hod hilâf-ı şeri'dir zîrâ kütüb-ü fukahâda teşebbühe
etmeyip kerâhet icâp ettiği mukarrer ve musattardır. Pes 'illet lâzım gelir ilel-i

60b ser'iyye tenâkuzu şâri tenâkuzu gibidir muhâl ve mümtenî'dir ve ol / asıl makîsûn
aleyh ki Sâmirî ihdâsıdır mensûs idiği ma'lûm değildir beyâna muhtâttır. İmdi ey
'azîz kardâş ey ehl-i insâf kâ'ide-i kıyâsda fukarâ tarafına mâildir. Bu fetvâların
meâli ki, sûfîler 'aleyyesine verilmiştir fitne ve fesâda sebep olup bununla
muteabbıslar tefrîk-i beynell müslimîn ettiler. Nice müslümân zikrullâhdan i'râz

31- "... O halde O'nunla (Allahla) yapmış olduğunuz bu alış-verişinizden dolayı sevinin" Tevbe Sûresi 9/111.

32- "Hüküm illete göredir. Çünkü külfet ni'mete göredir" bkz. *Mecelle*, Madde 88.

edip harâm tevehhüm edip ve zikrullâh edenlere kız verme-alma ardında namâz kılma bunlar kâfirlerdir diye hükmedip zaleme üzerlerine taslît oldu bunların kâtilleri helâldir diye fetvâlar var der Hak Te'âlâ buyurur ki - **وَلَا تَفْرَقُوا وَادْكُرُوا** - ictimâ'-ı fiddîn emrini Hak Te'âlâ ni'met eyledi münâfıklar ise mescid binâ' ettiler suver te'hîr ettiler Rasûlullah Aleyhisselâm Hazretlerine ya Rasulellâh hastalara ve ba'zı hâcetliye ve yağmurlu geceler için ettik dine kayırınız ve cemâ'atle namaz kılmağa kulay ola dediler gel namaz kıl dediler buyurdular. Ben hâlâ sefer üzreyim, meğer bunların bu sûretten bu mescidden murâdları müslümanları iki bölük edeler yâhut kasıtları böyle ki i'tikâdları za'îf mü'minleri ayırdalar ideler. Rasûlullah Aleyhisselâm meclisinden cidd- edeler de ondan sonra

- 61a Dîn-i İslâmî onda karıştıralar şüpheler bırakalar zîrâ, bu münâfıklar delîli / dem-ler, cenkçi idiler za'îf mü'minler bunlara dil yetüremez idi. Şeyh Mansûr böyle takrîr eder ve aydur ki tefrîka "zarâran" lafzına tefsirdir fî zamanına mute'assıblar kâ'ide'i usûl üzre bahs-i cedelde - **جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ** - 34 nassı ile 'amel kılmazlar Adilli olmak ile ve galîz ve kabîh olmak ile, ehl-i 'araz olanı ve zuafâyı söyletmezler mescid binalar gibi din için çalışırım diye hîle eder mescid yapıp Ebu 'Âmi'a isnâd eden gibi bir zâlîme isnâd eder - **شُرُورَانِنَا** - 35 pes müslümanlara 'azîm fitne oldu bir 'âdil kadı ve bir mu'tedil zâbit yoktur bunların cevâbın vere diye Hak Te'âlâ - **وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ** - 36 ya'ni mü'minler siz Allâh'ı unutanlara benzemen dedi, kanda kaldıki kendisin onda ve Hak Te'âlâ - **وَلَا تَكُنْ مِنَ الْخَافِلِينَ** - 37 buyurduğunu gâfillerden olma dersin devr bahânesiyle halkı gâfil kıldın diye. Lakin 'inâddır dîne devâ yoktur Şeyh Mansûr aydur Hak Te'âlâ münâfıkları kâh **يُفْقَهُونَ** 39 diye zem eder kâh **يَعْلَمُونَ** 38 diye zem eder. Fıkıh bir

33- "Hep birlikte Allah'ın ipine sarılın (parçalanmayın Allah'ın size olan ni'metini hatırlayın)" Âl-i İmran Sûresi 3/103.

34- "(Resûlüm!) Sen Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğüt ile çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!" Nahl Sûresi 16/125.

35- Nafislerimizin serrinden ve amelerimizin kötülüğünden Allah'a sığınırız.

36- HaşrSûresi 59/19.

37- A'raf Sûresi 7/205.

38- Münafıkûn 63/8.

39- Münafıkûn 63/7.

insâf ile garaz ve i'tisâf ile değil evvelâ salâtın huzurunda oturmak terk-i edeptir, hilâf-ı 'âdettir. Mu'tâd kıyâmdır - ⁴² - يوم يقوم الناس لرب العالمين

62b buna münâsiptir tasarrufât / şer'iyye tasarrufat-ı 'urfiye ye göredir, derler. Bundan sonra diz çökmek şart olup terabbû' mâni' olduğu zîrâ terabbû' tekebbürdür. Sultan huzurunda münâsip değildir. Bundan sonra yâni üzre yatıp zikrullâh etmeğe yön mâni' oldu. Zîrâ terk-i edep olur bundan sonra kıyâm olduğu bu iki lafız muatal ve mensûh olduğu bundan sonra Keşşâf sahîbi sahâbeden naklettiği bundan sonra kıyâm-ı mutlakı hafz edip sultân önü kıyasıyla kıyâm-ı nesh ettiği sevâp görülmeğe mecâl koymadı hurmetine inkâr eden tekfir olunmaz diye fetvâ verilmişken burada sukût etti pes cümle vâridâtın rûşenî kıyâmen muztacian zikre ism isnâd ettiği belki kûfr isnât ettiği zîrâ kelâm-ı hasra haml olunmağa evlâ görünür bu cümle ifâde eder ki bu makvel fetvâlardandır. Sonu kat' oldu. Ebus-Su'ûd Efendi bu mertebe etmedi sonuda katı olmadı. İmdi terk-i edep terki vâcip arasında fark yokmuş, belki terki edep terk-i farz imiş namaz içinde de terk-i edep edenlerin namazları bâtil olurmuş. Zîrâ âmm olur her maddeyede bilînir, hükümde ona göre zuhûr eder bu hod muhaldır terk-i vâcip ile 'amel câ'izdir kitap ile 'amel bulunduğuna binâlen nâkıs

63a olur ve 'amel bihilâfûl hadîs içinbir 'ibâdetki Hak Te'âlâ onu اعلى الطريق التيسر / meşrû' eyleye bigayri özünku'ûvne ızticâ'î nâssen zikr ile namazda bigayri 'özrin ku'ûd câ'iz olmaya, hatta divâre istinâde kadir iken kıyâm terk etmeye denile, kıyam hod nekredir nekre mutlaktır, mutlak hâstır. Kat'ül-lafzdır mütevâtırdır nehv-i zıdda ve intisâpda kat'ıyyül-ma'nâdır meşy ve devr ve semâ' kıyâmdan sonra olur, her kânda meşy bulunur kıyâm bulunur ve semâ' bulunursa yine kıyâm bulunur - ⁴³ - انما لا ينفك عن الشيء وهو منه fetvâsınca kıyâma 'âriz olan 'avâriz kıyâm kaydlarındandır. İtlakta tevsî 'alel-'ibâd var takyîde tazyîk 'alel-'ibâd var murâd-ı Hak teysîr idiği hey'ât-ı sülâsî nâs ettiğinden ve İbn 'abbâs ve sâ'ir delâ'ilden ma'lûm iken bu kadar fetava-yı على طريق التضييق والشديد yaz-masının vechi ma'lûm olmadı. Ba'z-ı mahalde İbn Vehbân yazmıştır halk ba'z nesneye ziyâde mukayyed olsalar ona harâm dense olur mekrûh ise de, Lakin bu kadar mübâlağanın vechi ziyâde hafîdir ihvân-ı safâ-i zevil-aktâr bu mahalle vechin beyân edeler te'vîlin edip bigayri te'assûf velâ tehâmmül 'iyân edeler İmam-ı A'zam

42- "Öyle bir gün ki insanlar o günde âlemlerin Rabbinin huzurunda divan duracaklar" Mutaaffifin Sûresi 83/6.

43- "Bir şey'den ayrılmayan parça ondandır."

şâkirdine vasiyette elbette sözde sana zâhirinde inkâr oluncak şöyle demiştir.

Hak Te'âlâ Kitâb-ı Kerîminde ba'zı kinâyeler getirip kullarına ta'lîm-i âdâb etmiştir

63b - 44- لم يسن بشرًا ، فان دُفِئتم وادبارهم ، استاصهم
götleri demedi gerileri diye buyurdu ulemâ ve fuzelâ terk-i edep edilecek 'avâm ve
mübtedî sûfîler ne oldu ki edep gözlüyeler من وصل وصلًا بالادب ومن انقطع
طالب الادب هرب من 45 cümleye şâmidir

46 dir. İmam Şâfiî ve İmâm-ı Gazâlî onlar raks helâldir diyeler

Ahmed bin Hanbelden sarîh nakl ola ezhâr ve tevfiğ halline zâhip oldular buna

haram ta'bîr ola sâhib-i Dürer 47 diye diye kerâhet

ta'bîrîne özür Mâlik hilâfın getirdi onun için kitab-ı âhırında emâsilden zellât ve

efâzılden 'usrâte muttali' oldum dedi Hidâyenin ve harâmül-bey' mahallin tebdîl

edip ve kerhü'l- bey' dedi sû'âl-i fetvâda müstehallî kâfir derler diye yazmışlar.

Layık olan bu idi ki, müstehillî kâfir diyen Câmî'ul- Fetâvîdir ona i'tibâr yoktur

ve Bezzâziye ona i'timâd yoktur demek gerek senedlerinin za'fın beyân gerek idi.

Muktezâyı imân mü'min karındaşdan levâm ve ta'nı def' etmek idiğın lisân-ı

Kadî Beyzâvîden nakl olunmuştur. Benim semâ'a ihtiyacım diyenin kavli mesmûl

olduğu Tatarhâniyeden sebkât eyledi buna mübâh olduğı ma'lûm oldu şol mübâhat

ki halka ve 'avâma aslâ nefî ve zararı olmaya muktezâyı fetvâ budur ki 'isâb

64a oluna ona hata ettiniz denilmeye والذى يقتض الفتوى // يصاب العوام في

48- 'ibâret izhârdır ba'z-ı ekâbirden yukarıda naklı olup Ebû

Ca'ferden men' olunmaya dediklerine mutâbıktır - وليس للعبد دلايه ددع

49- kavline de muvâfıktır. Bu fetvâ benzer ki Ebu Hüseyin

usûlu üzre ola Şâfiî ve Hanefî usûlu buna mütehammil değildir nitekim, İbn Kemâl

44- Âl-i İmran 3/47 Nisa 4/23, Enfâl 8/50 Müellif bu ayetleri, Kur'ân-ı Kerîm kelimeleri nasıl edebe uygun olarak kullandığını göstermek için, sevketmiştir. Ayette cima'dan kinaye olarak dokunmak, zıfafa girmek kelimeleri kullanılmış yine bir başka ayette "kıçları üzerine..." yerine "arkaları üzerine..." tabiri kullanılmıştır.

45- Hedefe ulaşan edeple ulaşmıştır. Hedefe varamayan ise edebi terkettiğinden dolayı varamamıştır.

46- Edebi arayanlar, Altın arayanlardan daha hayırlıdır.

47- "Eşegin eti ve derisi mekruhtur."

48- Fetvanın gerektirdiği şey, kendisinde hiçbir fayda ve zarar olmayan mubah şeylerde halkı serbest bırakmaktır.

49- "Kul için şart ve sebep koyma yetkisi yoktur."

rahmetullâh Tağyîrde beyân etti arz-ı mağsûbada namaz sahih değil, bunun katında, Şâfiî katında sahîh lâkin kerâhet sıfâtıyla delil buki Hak Te‘âlâ zulumden nehy etti nehy-i müktezî ki ol menhiyyün anıh bâtılda aslâ vucûdu münâdim ola gerçi ibâdetde nehy-i mücâverde kubûh sebebiyle ise bu takdirce ol haram yerde kıldığı harekât ve sekenâtı mahz harâma münkalip oldu buyurulan namazı getirmedi اقىوا

الصلاة⁵⁰ emirdir zimmet kaldı ol menhiyyün anıh ise namaz süretinde göründü Hak Te‘âlâ onu buyurmadı zîrâ emriyle nehy bir yerde cem' olmaz, bunda ise bir fi'lden gayrı nesne yok dedi - فلا تظموا⁵¹ kalır buna cevâp verdilerki her fi'li mu'ayyen ki onu mükellef götürür, ol fi'l buyurulmamıştır mutlak ve mukayyed biz' zarûre biri yerine mugâyirdir. Belki Hak Te‘âlâ buyurduğu tağ'yin-ü vakiyye ve ârıızdan halî bir fi'ldir lakin borçdan halâs

64b olur bir fi'l-i mu'ayyen ve mukayye / ve‘arızlu getirmekle zîrâ ol fi'l-mukayyed ve mu'ayyen ve me'mûrûn bih olan fi'l zâtında ‘iştîmâl vardır. Zîrâ mukayyed mutlakta dâhildir, sü‘âl gelir ki ol fi’ilde menhiyyün anıh var ona mahlût. Meselâ arz-ı mağsûbada namaz kılmak, namaz buyurulan ayet ile ‘ameldir lakin ol ‘ameli etmek onun bir adı zulumdur فلا تظموا nâssına muhâlif olur ol ‘amel vâhid-i harâm olur cevâp verilir ki me'mûriye olan ‘amel ki namâzdır bu ‘amele لا تظموا neyhi vârid olup ol namâz zâtına râcil olup لا تقىوا الصلاة kuvvetinde olmaz belki menhiyyünanıh ‘amel-i namazdır ‘ârızan menhiyyün olur, zıddân cem’i lazım gelmez اقىوا الصلاة namaz üzre emirdir ولا تظموا gayrın yerinde namaz kılmak ile zulm etmek demek olur haddi zâtında namazdan nehy bu namaz ol ‘amel-i salât iki yüzlü olur zât-ı i’tibârî ve sıfat-ı i’tibârî ki gayrın yeridir, ol ‘amel me'mûr olduğu zâtına göredir, menhiyyün olduğu sıfâta ve emr-i ‘ârıza göredir imdî ol namaz sahîhtir kılanlar bu borçtan halâs bulur zikrullâhda buna vezn olup bu sîgaya çekilmekde yüz gösterir. Hak Te‘âlâ zikri mutlak buyurdu ولا تذكروا الله في دوائكم diye nassı mefrûz üzre veyâhut ولا يرقصوا nassı mefrûz üzre bir kimse zikr-i

65a helâli raks-ı harama mukarin / kılup zikrullâh ederken raks eyledi ol zikir eden zâkir - اذكر الله - ‘uhdesinden çıktı, zikr etmiş olmadı, tekrâr zikri bigayri raks etsin denir mi? denmez mi? Eger zikri döndürsün derse mezhebden huruc eder, eğer zikri câ’izdir sahîhdir döndürmek lâzım değildir lâkin kerâhet vardır dese mezhebe

50- Kur'an'da pekçok yerde geçer mesela Nûr Sûresi 24/56.

51- Tevbe s. 9/36.

ri'âyet ve kâ'ide-i usûl yerinde olur bundan sonra, kıyâmen zikri ve izdihâ'an zikri nefy etmekle iktifâ etmeyip kâh zikir câ'iz değildir kâh haramdır kâh kâfirdir kâh şehirden sürmek gerektir kâh raksdır kâh usûl üzre cevâp verip zikirde nesne yoktur mukârın olan fi'l nâ meşrû'dur kerâhet vardır diye ıztırab ve tahayyür nedir cevab-ı şâfi raksı olan zikir câ'izdir ma'alkerâhe diye i'timâd ve karar etmek gerektir ve kâ'ide-i usûle hilâf etmemek gerektir - لا يحمل لادان يفتي يتولنا فتى

حل لعب بنى آدم حرام يعلم من ابن قلنا⁵² nassı ri'âyet olunmak gerektir eger buyurdu sûfîler ise oynar Hak Te'âlâ ise oynan buyurmadı cevap verirler oyun bilgaraz teslîm olunduğu sûrette oyun ile olan zikir câ'iz olmayacak, oyun zikre mâni' olacak bizzât üzre bil'araz tercîh olunmuş olur aslı, vasf-ı 'ârız ibtâl

65b etmiş olur Ebü'l-Hüseyn Basrî mezhebine sulûk / olur kendisi Kitâb-ı Tağyîrde - بلا ترفيع العارض على الأصل⁵³ diye tasrîh eyledi bu fetvâsı ve bunun emsâli bu takvîre tenâkus olur ve bir mahalde - والاعتراف بان الأصل في

yâ'ni asıl ve النهي عنه ان كان تصرفا شرعيا الويرد والصحة شرعا⁵⁴ kâ'ide Hanefî katında menhîyyü 'anh da tasarruf-i şer'î olursa vucûddur şer'an 'adem değildir ve sıhhatır şer'an ve bundan sonra aydur eğer delîl delâlet ederse kubh vasf lazımdan geldiği için nehy vârid oldu derse ol nehyden butlân lâzım gelir demeğe zarûret yoktur zîrâ âcizler ve şurûtlar sahîh olması bir amel sıhhatine kifayet eder sıhhat tarafın tercih eczâları sıhhatı sebebiyle evlâdır vasf-ı hâricî sebebiyle menhiyyü 'anh bâtıldır demekten. İmdî raks vasf lâzım değildir vasf mucâvirdir müfârıktır zikr bulunur raks bulunmaz sukûn hâli gibi raks bulunur zikir bulunmaz. Rakkâs, oğlan raksı gibi bu tabaka'i tahrîrden sonra hareket-i devriyye-i muharreme zikre mâni' diye ise add etmek cidden müşkildir. Vasf-ı bâtil asıl bâtil demek hilâf-ı mezheptir bu bahisler şurût ve kuyûd ile buyurulan a'mâldedir binası tevstî' üzre vaz' olan kayd-ı tazyîkten halî olan zikir hususuna nazar eyle ki ne

66a güne câ'iz ola ni'met-i dâ'imesine şükr-û dâ'im ve zikir dâ'im / لا يقرر buna

52- "Bizim nereden söylediğimizi bilmeden, bir kimsenin kalkıp ta bizim sözümüzle fetvâ vermesi câiz olmaz." Bu söz İmam-ı Âzam'a ait olup, nass değildir.

53- "geçici olan şey asl'a tercîh edilmez."

54- İbârenin devamında mana verilmektedir.

buna kaydü yakîn vaz' ne güne münâsîp olur. Bu fetvâya nazar eyle. Sual sûfiler döne döne zikrullah etmek câ'iz midir cevâb câ'izdir zikrullâha ta'yini-vaz' yoktur ketebehü fakîr, kâtebehü fahûr. Zekerîyya amma kankı Zekerîyyadır bilmezem Lâkin bu âyeti kerimeyi yazdığından kenar müftüsü ola - **الذین بذكرن الله عبادا** -

وقوعا⁵⁵ Sünbül Efendi bu i'tikâdadır. Ta'yîn vaz'la fetvâda olan

enzâr **اولوالبصار** hafî değildir her kim kâdir ise buraya bir zâbit beyân ile evvelâ kemmiyetin beyân eyleye ki kaç kerre dönmek gerektir ve kankı mekânda zikretmek ve ne mertebe de ve ne keyfiyyet ile 'âmmeyi şüpheden halâs eyleye bundan sonra sâlikler ettiği zikirde ne keyfiyet var beyân gerektir. Hazret-i Risâlet Aleyhisselâm ne keyfiyyet ile etti ve cem'i enbiyâ Aleyhimüssellâm ve keyfiyet ile ettiler isbât ve izhâr oluna meleklerden Hak Te'âlâ haber verir - **وانا لنخبر الصافون** -

keyfiyete taarrüz etmedi ve Hazret-i Yunusdan da haber verdi ki **و نحن المبالون**⁵⁶ Beyzâvî iktâ zikre hes **فلان كان من المسبين ليس في بطنه الى يوم يبعثون**⁵⁷ dır ve ta'zîm-i zikr var sırda zikreden ona ikbâl eden zarrâda halâs olur dedi.

Kemmiyyetin ve keyfiyyetin 'alettafsîl ve 'alel icmâl beyân etmedi hazreti Mûsâ

66b **نسبكم كثيرا** dedi keyfiyetin **دلائلها في ذكرى** - Aleyhisselâm - **نذكرن كثيرا**⁵⁸ dır ve bilcümle nass-ı kitapta keyif yok idiği mukarrer ve hadîs-i mütevâtırda yok idiği muhakkak zikir olan re'y ile kıyâs iledir kıyâsta yedi şüphe var demişler takdir-i nass-ı kitâb ki - **أذكروا الله ذكرا كثيرا**⁵⁹ dır ve bilcümle nass-ı kitâb ki - **يُسَبِّحُكُمْ لِلَّهِ طِين**⁶⁰ demek olur zikre ve mutlakdır haberi **يُسَبِّحُكُمْ لِلَّهِ طِين**⁶¹ demektir ki bu kayd ziyâde ola ve hükm mutlak mensûh mütevâtir ve haber-i meşhûr gerektir ki bu kayd ziyâde ola ve hükm mutlak mensûh

55- Âl-i İmrân 3/191 "Onlar ayakta dururken, otururken Allahı zikrederler".

56- Sâffât Sûresi 37/165, 166 "(Melekler şöyle derler)... Biz orada sıra sıra dururuz ve şüphesiz Allah'ı tesbîh ederiz. İkinci ayette - **وانا لنخبر** - kelimesiyle başladığı halde, kısaltma cihetine gidilerek ibarede zikredilmemiştir.

57- Sâffât Sûresi 37/143, 144 "Eğer (Yunus) Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı."

58- Tâ Hâ Sûresi 20/42.

59- "Böylece seni bol bol tesbih edelim ve çok çok analım seni." Tâ Hâ Sûresi 20/33, 34.

60- "Ey İman edenler Allah'ı çok zikredin" Ahzâb 33/41.

61- Manası: "Devlet başkanını anmaya benzer bir şekilde Allah'ı çokça anın".

ola bunlar ise yoktur ve sibâk ve siyâkdan havâle olmak ile bir kayd bulunmakda yoktur kâ'ide'i usûlun asla tahammülü olmayıp - ⁶² فاستقم كما أمرت dir. Nassına muhâlif olur. Bu âyet, delildir ki; nusûsaittibâ' farzdır. Tasarrufsuz ve inhirafsız kıyâs ve istihsanile yâni kıyâs ile nass bozmak da terk-i farz olur. Kıyâs vusûhât-ı katiyyü's-subût nâss ile tağyîr olmaya demek fehîm olunur. Takrîr-i Beyzâvî der. İmdî kitapta zikri isbât eden nusûs cemîan bu kayıttan hâlîdir. Kâidetimam fukarâ tarafında oturmak lâzım değil. Riâyet-i edeb-i hubb. Lâkin mübtedâiden terk-i edeb ile olan zikre bir emr-i mekrûh zamm olmuş olur. Cevâzı zikre zikre mânî' olmaz der. İmtisâli emr bulunur der. Zîra terk-i edeb edeyim kastları yoktur. ⁶³ إلا سور بقا صرها dir (işler kasdedenin kasdına göre değerdendirilirler). Nefs hevâsına uyan zâlimin namazı câ'iz, kasıdla da ederse bunun

67a bitârîk-i ûlâ ve dahi vârid olur ki çün ku'ûden dedi. Akrebdir melâ'ike tavâf / ne devrânı ve içindir diz çöküp tesbih etmezler ve niçin tavâfta kat-ı zikr etmezler ol zikirler cümlesi vâcibât değil ola nâfile zikir ola melekler 'arşa nazar edip bunlar ka'beye nazar etseler ne olaydı bunu beyândan hareketin cins-i garîbin bulmaktır. İstidlâl-ı maksûd-u asıl değildir. Kavâ'id-i usûl ve 'umûm ve ıtlakât kitâp ve gayrılar istidlâlde kifayet kadar oldu. Melekler mü'min kardeşlerimizdir. Hak uhuvveti edâ için hilâf-ı cins iken bize istiğfâr ederler, mü'mini mü'mine kıyâs mı o cihettir yoksa kâfire mi teşbih evladır ma'lûm olsun diye sevk olunmuştur. Tefsîr-i Kebîrde İmam Fahr eydür ki tegayyir-i dela'il ve izâlede şübhât-ı hırfet-i enbiyâdır. Taklîd ve cehl hırfet-i küffârdır imâm onun için - ⁶³ من ابن قلنا dedi fetvâyı kitâp ve sünnetten ve kıyâs ve icmâ'dan verildiğın bileler ve bulalar - ⁶⁴ يلزم الجهد

⁶⁴ يعرف النصوص فن يفتي بفلاها İbâret-i Keşfdır imdi padişah huzuruna kıyâs ile zikretmek nassın hilâfıncadır zîrâ ki kıyâsda şart-ı kitâp ve sünnetten 'aczededir 'umûm kitâpta her halde zikir câ'izdir gerekse evinde otursun dükkânında otursun, - ⁶⁵ رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله

62- "(Ey Muhammed!) Emrolunduğın gibi dosdoğru ol" Hûd, 11/112.

63- Bkz. dipnot 52.

64- "Müctehidin nassları bilmesi gerekir ki onların hilâfına fetvâ vermesin".

65- "Onlar ne ticaret ne de alış-verişin kendilerini Allah'ı anmaktan namaz kılmaktan ve zekat vermekten alıkoyamadığı insanlardır." Nûr, 24/37.

66- قُواْ نَفْسَكُمْ وَاهْلِيْكُمْ نَارًا - diye nass buyurur ve Talâk-ı Kitapta böyledir -

buyurulmak 67- الذين بذكرون (و) بالقيام والقعود - da buna delâlet eder, -

67b gerektir. / Şer'de ve zihinde bir mu'ayyen ku'ûd ve bir mübeyyen kıyâm ola lafz-ı ku'ûd nekredir ümmetine şâyi'dir cümle hasîs-i ku'ûdda şumûl vardır şol ku'ûd ki; hıssâsı pâdişâh önüne ta'yîn oldu delîl bulunmazsa tercîh bilâ müreccah olur takyîd bilâ mukâyed olur insân ise bir halde karâr eder değildir kâh bir hâl ve kâh bir hal üzere ku'ûd eder. Meselâ terabbû' kayd eder dizin çekmek, nehy-i ihâm tahsîsde bir fâ'ide-i talep etmek ister. Muhassal-ı kelâm kıyâm ve ku'ûda bir zabt yoktur, mukayyed ise olmaz, meger şol 'amel ile olur ki; ol 'amel ma'lûm ol mechûl olmaya ve perişân olmaya munzabıt ola böyle olmazsa Hak Te'âlâdan kullarına huccet tamâm olmaz bunlara demek olur, bilemedin, zabt eyleyemedin; meselâ nâs-ı ku'ûd anladı murâd-ı Hâk padişah önünde oturur gibi etmek gerekmiş ol murâdından ma'lûm ve müstefâd olduğu mechûl kaldı 'ibâd ne ne güne huccet ederki siz beni evinizde ve dükkanınızda terabbû'an zikir ettiniz bunlar derler ki bize irsâl olunan ku'ûdumuzda ta'yîn etmedik, envâ-ı ku'ûda işti'mâl üzere gönderdik ku'ûdlar ise her biri bir dürlü olmakla biri birine işbâh olmamakla şol ku'ûd-u mu'ayyen ile kâ'id olun ve onun eşbâh ile onlardan mâ'adâ ku'ûdlarda beni yâd etmen diye bir

68a zâbıta kabil değil her bir ku'ûd ve her bir kıyâm birbirlerine / hilâf. İmdi kıyâm-ı mu'ayyen ref' olup ne makvele ku'ûd olursa, kıyâm olursa zikrin cevâz zuhûr eyledi - 68- والتعبد لا يقع إلا بالامر بالمعروف والمنع من المنكر - ma'nası takrîr olundu. Ebherî aydur: ekser sahâbe ve ekser 'arap müctehidler idi, ahkâm'ı istinbât olacak, kavâ'ide 'ârifler idi. Bu takdirce bu âdâb-ı sahabe-i kirâm-ı müctehidinden mensûsa ve 'araptan sâdır olmayıp 927 senesinden beri zâhir ola, vechi ziyâde hafâdadır. Kirmânî aydur; câ'iz olmaz ki, Hak Te'âlâ bir nesneyi haram ede dahi onun ma'rifeti için 'ibâdine bir yol kılmaya 'ibâret budur - لا يجوز

69- ان يحرّم الله - أن لا يجعل لهم سبيلا الى معرفته
70- التي بحاله زيادة على المطلق الحركة من خواص الربل - dedi. Ya'ni meşy,

66- "Ey İman edenler! Kendinizi ve ailenizi ateşten koruyun" Tahrir 66/6.

67- Manası, onlar Allah'ı ayakta ve oturarak zikrederler.

68- Te'abbüd emri, ancak mazbût ve ma'lûm emir siygasıyla olur. Aksi takdirde delil tamamlanmış olmaz.

69- İbârenin mânâsı, hemen öncesinde verilmiştir.

70- İbârenin devâmında mânâ verilmiştir.

kat-i mesâfedir ve hem hareket-i racüldür dedi. Mâşiyen zikri inkâra mecâl yoktur. Müteharriken zikre de mecal olmaz. Mâşiyen iken zikir murâd eden mesâkin olsun dizin çeksin demek gayet müste'âbtır. Sevk-i sultanîde olan ehl-i sanâyi' cümle zikirten kalurlar. Husûsen harekât-ı garîbe ricâli, husûsan devr-i büyüüt ve esvâk ve dekâkîn eden ashab-ı hâcât Ebü Hayyân - ⁷¹ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْخَافِلِينَ takrîrinde ba'de kavlihât - ⁷² أَذْكُرْ رَبَّكَ ذِكْرًا kendine lâzım bir tarafete 'aynin gâfil olma, ⁷³ رَبِّكَ لَا تَلِيْمُهُمْ نَجَارَةٌ وَلَا يَبِيعُ عَنْ ذَرَاهِ / der iken bu makvele tazyîk nereye rast gelir. ⁷⁴ وَلَيْسَ لِلْعَبْدِ إِلَّا سَبَابُ وَالشُّرُوطُ ne güne ma'mûlün için ve ma'na verilir ⁷⁵ اللَّهُمَّ إِنَّا نُسَعِّدُكَ وَنُسَعِّدُكَ مِنْ شَرِّ دَرَارِنَا Beyzâvî ⁷⁶ تَفْسِيرِيهِمْ كُلِّ أَمْرٍ أَرَأَيْتُمْ أَن يَدْفُلَ بِنَةِ نَعِيمٍ كَلَّا إِنَّا فُلْتَنَاهُمْ مَا يَعْلَمُونَ tefsirinde bunlar murdâr sudan halk olmuşlardır, 'âlem-i kudduse yaraşmazlar. Şol kimse ki imanda ve tâ'atta kâmil olmaya ve melekler halkın ve huyun huyulanmaya. Ol kimse cennete girmeye layık olmaz demektir dâ'ima zikrullah eden onlara tesebbüh eyler bunlar tekfîr ve kınama tekrar edilmiş zikirlerine bî edeplik isnâdı ne güne sahîh olur - ⁷⁷ اللَّهُمَّ إِنَّا نَحْقُوقُ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ izhâr eder halkın katı ahmakı kendisine i'timâdı ziyâde kuvvetli ola. Halkın 'akl-ı muhkemi nefesine töhmet edip 'ulemâdan su'âle ziyâde harîs olandır. Bununla 'amel edip Keşf-i Pezdevî ve gayrıdan getirip kitapları ile müşâvere ettik. Zikrullahdan men'a ve zecre mecâl yoktur. Mutâla'âdan sonra sen hâkim ol. ⁷⁸ أَيْ الْفَرِيقَيْنِ hayırlıdır, bilirsen müftü kapısına varmağa muhtaç olmazsın. İçinde ta'assup ve taamût olmayıp ehl-i insâf tâlib-i hak isen, yularlı hayvan gibi ağza bakarsın. Sana bu

71- "... Ve gafillerden olma" A'raf Sûresi 7/205.

72- "Allah'ı anarak zikret."

73- Bkz. dipnot 65.

74- Bkz. dipnot 49.

75- Ey Allahım! Nefislerimize karşı senden yardım ister ve nefislerimizin şerrinden sana sığınırız.

76- "Onlardan herbiri nimet cennetine sokulacağını mı umuyor? Hayır (hiç ummasınlar!) şüphesiz biz onları kendilerinin de bildikleri şeyden yarattık (fakat ibret almadılar)" Meâric Sûresi 70/38, 39.

77- Ey Allahım! bize hakkı hak olarak göster ve bizi hakka uymakla rızıklandır; bâtılı bâtıl olarak göster ve bizi batıldan sakınmakla rızıklandır.

- 69a kitaptan hisse yoktur. Katı ‘âmmî isen taklîd / kaldın ise dârü's-Saltanatta semâ’ eden sûfîlere ve şeyhlere ne güne ta‘zîm ederler. Münkîr sözün kulağa korlar mı? evvel semâ’ ve devrân eden Sünbül Efendi mezarı ziyâretgâhdır, علامة حب الله dır, münkîr olanlarında ‘ibâdullah adını anarlar mı? Sünbül Efendi halîfe Çavdar Şeyhi Pîr Efendiye şeyhülislâm Sun‘ullah Efendi hazretleri muhabbet eyleyüp türbesin ihya etmiştir ve Es‘ad Efendi bir şeyhe tarîkiniz nedir, dedi ol dahi Halvetîdir dedi. Etdi ne güzel tarîkdir ol şeyhe fetva teklif etti emir irsâl etdi. Bu makuleye bâri taklîd ile hâliyen şeyhülislam ve müşkilüşây havâs ve ‘avâm dahî fukaraya meyl ve mu‘âvenet üze asla inkârı yoktur ve kibar-ı ‘ulemâdan münkîr yoktur. Halvetî şeyhin biri, Sa‘deddîn Efendi’ye vardım. Huzûrunda semâ’ ve hakkına sultanım ne buyurursun dedim. Cevap verdiler; ben buna münkîr değilim ve kâdi de değilim buyurmuşdur, fetvâları da ne güzeldir. Meşâyih-i tarîki ne güzel medh ve sena etmiştir نور الله Ebu's-Su‘ûd Efendi'den istifta olunur ki bu sûfîler yürüyüşü rakkaslar yürüyüşü gibi yürüyüşdür. Buna delîl nedir demişler ya buna karîb
- 69b ma‘na vechile su‘âl etmişler / sûfîler yürüyüşü şer‘a muhâlif yürüyüş değildir. Burhan tâlep eyleyen berâhin-i şer‘iyyeden talep eylesin. Kudreti var ise ketebehü'l-fakîr Ebussu‘ûd cevâb-ı bi-ibâdetihidir. Kemâl Paşazâde merhûm da ne demiş sual tarîk tasavvuf sahîh değildir, zikir ve devrân etmek câ‘iz olmaz mı. Bunların tarîkinde ede gelmişlerdir. Bu cevap tarîk-i tasavvuf sahîh tarîkdir nâ meşrû‘ irtikâp etmeyecek amma edecek fetvâları ve kelimât-ı ulemâyı dinleyip şeyhim böyle dedi diyecek olursa tasavvuf olmaz Min fetva-yı İbn Kemâl bu cevâpdan fehîm olunur ki galîz fetvâlar verdiği bu makvele ‘ulema kadarı bilmez sûfîlere dir ما اتخذوا شايخا جهال لم يعرفوا الكرام والجمال dır. Ba‘zı fetvâlarda kadı ve müftî bizden ister demeleri yazılmışdır bunlar şer‘a muhâlifdir. Müftü, kavî ile Hak Te‘âlâ arasına girer, derler bu mertebe ifrât ile ‘ulemâ-i din münkîrülbâl olup katlarında sûfîlere sû‘îzan karîne ile sâbit olur. Zikrullahdan murâdları, îlâ-i kelime-tullah olsa, HakTe‘âlâ ve Rasûlü ta‘zîm ettiği kavmi tahkîr etmeğe ikdâm etmezlerdi, demek gelir. Velhâsıl bunlar zâkirlerden ‘addolunmaz. ‘Azîzlerden birisi ki fetvâ tabakasında imişler. Müşkil istiftâ etseyenlerin varın müftülere mürâca‘at

- 70a edin dermiş. Siz cevâba kâdir iken bu gayra havâlenin / ma'nâsı nedir? dendikde cevâp vermiş ki ben bunlara cevâp vericek benden sonra şeyh gibi âdem kande bulunur diye 'ulemâyâ mürâca'attan kalırlar demiş imdi din muhâfaza eden şeyh böyle olur fî zamânınâ cehelenin i'tikâdı cahil şeyhlere ve sözlerine ziyâdedir. 'Ulemâ sözünden Halvetî şeyhlerinden birisi üç halvet eder on beş vakit namazı bir mahallede bir anda eda ederler. Karanlıkta kırlarlar sûfîlik ettik i'tikâdında, 'Ali Kerremellahü Veche dînini harâp eden sûfî câhil buyurmuşlar. Rasûlullah sallallahü 'aleyhi vesellem bir vakit namazı cemâ'at-siz kılmadı. Bu makûle şeyh dâll ve mudill oldu Rasûlullah 'aleyhisselâm - متى اذا لم يبق عالما اتخذوا الناس - رادوا جبار -⁷⁸ buyurduğu vâkı' oldu. Buyururlar. Hak Te'âlâ 'ulemâyı kaldıracak, halk-ı 'alem kendi kendilerin baş tutunalar câhillere 'ulemâ kalkma dîn-i 'ilmi tefsîr ve 'ilm-i hadîse ve 'ilm-i fetvâyâ sa'y edin, buyurmuşlar. Bir Halvetî sûfî gördüm halvet diyemez havlet der bu dahi meşâhid ve mütevâtirdir ki dilsiz bir şeyhzâde müddet-i 'ömründe şeyh oldu babası ehîbbâsı ona taklîd ettiler semâ' ve devrânların ettiler. 'Ulemâyâ ve ehl-i kur'âna itâ'at etmediler. Otuz kırk yıl miktar zamandır halleri budur bunun emsâli evzâ' ki sûfîlerden zâhir
- 70b olur canları acır gayret-i din galebe eder teşdîd ve tağlîz ile fetvâlar / verirler bu değildir ki bu risâlede yazılanlardan gâfil olalar nihâyet müte'assıp ve müte'annit bu fetvâları temessük eder bir âlâyı şeri'at üzre kavm dahi bunlara derc ve halt edip zemm ile hakkı bâtıla zammedip 'avâmı izlâl eder belki idlâl eder. Onlara ve gayrılara nef' için bir kaç gün izâ'at evkât olundu. Belki bu sûfîlere münkir bu risâlede olan kavâ'id ve şerâhide göre inkârın ve ta'nı terk eyleye, yahud inkârın setr eyleye, yahud sukût edermiş yine halinde karâr eyleye. Hak Te'âlâ; - اذا مروا -

78- Hadisin tamamının tercümesi şöyledir: "Allah, ilmi insanların arasından çekip almaz fakat alimleri azaltarak ilmi kaldırır. Tâ ki bir âlim kalmayınca insanlar cahil kimseleri önder edinirler. Onlara soru sorulur. Bilmeden cevap verirler. Hem kendileri sapıtır, hem de başkalarını sapıttır". Buharî, İlim 34; Müslim, İlim 13, 14; Tirmizî İlim 5 vb.

buyurur. Ve bir kimse de sūfîlere şüphesi var, şüpheden halâs olur, ta'n edenlerden olmaya. Hak Te'âlâ; - ⁸⁰ وَلَا تَتَّبِعُوا هَظْوَاتِ الشَّيْطَانِ - buyurur ve sūfîlere mukardir amma tevâcüd edip dönmez evvelde ikrârı üzre karar eyleye. Gerçi kim kendisi dönmezse zîrâ tevâcüd lazım değildir. Hak Te'âlâ; - ⁸¹ اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ - buyurur ve bir kimse mukardir, mütevâciddir, 'ilmini ihlâs eyleye. Hak Te'âlâ buyurur; ⁸² فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ لِقَاءَ رَبٍّ فَلْيَاجِدْ - ve bir kişide münkirler hafâsından incinmiştir, evvelde sabır, eyleye, Hak Te'âlâ ana çünkü hulûs-i kalp vermiştir. ⁸³ إِنْ أَلَّحَ الصَّابِرِينَ - buyur. Eğer kalbine rıyâdan bir nesne 'arız oldu ise ol rıyayı kalbinden ihrâç

- 71a eyleye. Bu ihrâç 'azîm mücâhededir Hak Te'âlâ / - ⁸⁴ وَالَّذِينَ فَاهَرُوا فَيُنَادُوا رَبَّهُمْ - buyurur. Eğer def'ine kâdir olamazsa ol vecdi terk eyleye. Kizben vecd satmaya. Hak Te'âlâ; - ⁸⁵ وَإِنْ كَانَ مِنْكُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الْهَوَىَّ فَاذْكُرُوا - buyurur. Hak Te'âlâyâ niyâz eyleye. Nefsine mâlik olup hevâdan men' edemezse nefis buna galebe ederse, Hak Te'âlâ buyurur. - ⁸⁶ أُنْ - amma şol kimsede ki insaf yoktur ol dönme ile yumuşamaz eğer meşrik ve mağrip pehlivanları elleri ile de olursa Hak Te'âlâ buyurur. - ⁸⁷ اِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى وَلَا تَسْمَعُ الصَّغِيرَ الدَّاعِيَ اِذَا دَعَا وَلَوْ مَدَّ يَدَيْهِ لَرَأَى نُورًا - Pes söz buna vardı ki nefis-i zikirden men'e mecal yoktur.

79- "(Okullar) yalan yere şahitlik etmezler, boş sözlerle karşılaşuklarında vakar ile (oradan) geçip giderler" Furkân 25/72.

80- "... Şeytanın peşine düşmeyin..." Bakara 2/168.

81- "Rabbınızdan size indirilene (kur'an'a) uyun..." A'raf 7/3.

82- "... Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın" Kehf 18/110.

83- "... Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir" Bakara 2/153.

84- "Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz..." Ankebût 29/69.

85- "Rabbinin makamından korkan ve nefisini kötü arzulardan uzaklaştıran için ise şüphesiz cennet yegâne barınaktır." Nâzi'ât 79/40, 41.

86- "(onlar mı hayırlı) yoksa darda kalana kendine yalvardığı zaman karşılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren (Allah) mı?... Neml 27/62.

87- "Bil ki sen ölümlere işittiremezsin, arkalarını dönüp giderlerken sağırlara da daveti duyuramazsın" Neml 27/80.

"... Ancak ayetlerimize inanıp da teslim olanlara duyurabilirsin" Neml 27/81

"... Bir kimseye Allah nûr vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur" Nûr 24/40.

men‘emri hâriçtendir. Meselâ bir âdem leylan ve nehâren Kur'an okurken cemâ‘ate varmaz, dîne müte'allik farz ve vâcip öğrenmez, bunu okumağa terk ile sana farz-ı ayn olanları te‘allüm eyle, denir mi? yoksa Kur'an okur diye buna sükût mu olur? buna sükût olmaz Kur'anı terk eyle dînin öğren derler bunda da bu semâ‘ ve devrânı terk eyle var ‘ulemâdan din öğren derler. Suâl **ارتدوا ما يحيا بهان**

اسم يعرفوا الحرام والحلال geride geçdi kâ‘ide budur ben Hak Te‘âlânın

71b Kur‘ânına meşgulum dediği cevap olmaz. / Hak Te‘âlânın sâ‘ir tekâlifi var.

Hazreti Muhammed ‘aleyhisselâm getirmiştir, ona kalben i‘tikâd ve kâlben ‘amel gerekdir. Eğer inkâr ederse kâfir olur kat‘an sâbit olmuş teklîf-i salât-ı mefrûza gibi İmam-ı Fahr-i Râzî Erba‘inde eydur: bir âlây sûfîler vardır eydürler ki, Hakdan gayrıya iştigâl, Hak ma‘rîfetine hicâb olur. Enbiya halkı tâ‘ate ve teklîfe da‘vet ederler bu sebeple bunlar halkı gayr u Allâha meşgûl ederler, Allâha iştigâlden men‘ ederler. İmdi ba‘s-ı enbiya savâb ve hak değildir, der. El‘iyâz Billah bu makvele î‘tikâd redd-i nusûs-ı kât‘adır **أَقْبِرُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ** ⁸⁸ gibi bunların küfründe şâ‘ibe-i şüphe yoktur. Bu sözler Rasûlüllah ‘aleyhisselâm hazretlerin âşikâre, Ebu Cehl gibi tekzîbdir. Bu değildir ki ‘alâmet-i tekzîb ola. İnsân-ı müselleme ne vechile dînden çıkar onu bildirelim. Metn-i ‘akâyidde aydûr; nusûs-ı kitâb ve sünnet zâhirine haml vâcibdir. Fahr-i Râzî böyle demiş bu zâhirden sayıp ehl-i bâtın da‘vâ ettikleri ma‘nâlara gitmek İslâmıdan saymak ve küfre ulaşmaktır, zîrâ bu ‘aduvvullahü Te‘âlânın rasûlün yalanlamaktır. Ma‘lûm olan mahalde zarûret zarurete ile hilâf-ı insan i‘tikâd mümkün değildir cümle bildiler ki cebrâ‘il ‘aleyhis-

72a selâm gökden Kur'an getirdi / içinde cennet ve cehennem ve hurî gilman yazılmış cümle Ümmet-i Muhammed Cennet var, Cehhenem var, Hurî gilman var diyebilirken bunlar Murad-ı Cennetden falan derler, mütevâtiri te'vîl ederler. Muradları bu tarîkle Enbiyâyı ve şeri‘atı kaldıralar ve redd-i nusûsda küfürdür redd-i inkâr ahkâmıdır ki ol ahkâma ol ma‘nâya kitap ve sünnetden nusûs-ı kâtı‘a delâlet ederdi. Haşr-ı ecsâdda inkâr gibi bundan tekrâr yaratılmaz diye kitabda yaratılır diye bunca yerde gelmiştir imdî bu inkâr âşikâre Allah Te‘âlâyı ve Rasûlün

88- Bu ibârenin geçtiği pekçok âyet-i kerime vardır, meselâ Bakara 2/110.

yalanlamaktır ‘Ayşe anamıza rosbu dese kâfir olur zîra Hak Te‘âlâ onu pak etmiştir. Bu ise Hak Te‘âlâya karşı söyledi, sözün red etdi, kâfir olur ve günâhı helâl saymak helâl i‘tikâd eylemek helâl saymak gerek küçük günah gerek büyük küfürdür, Rasûlüllahı yalanlamaktır. Ol günah denilen günah te‘vîlsiz kat‘î delîl ile sâbit ve zâhir ola ve nusûsu müstehânet küfürdür. Ya‘ni Kur‘anı emr-i hakîr saymak ve istihzâ da küfürdür. Ya‘ni şer‘atı sehl saymak da küfürdür. Bir kimseye şer‘a gidelim deseler, gitmem dese kâfir olur, demişler. Kadıya gitmem dese kâfir olmaz. Zîrâ bu istihânet. Rasûlüllah ‘aleyhisselâm belki Allah Te‘âlâ

72b hazretin yalanlamak ‘alâmetleridir. İmdi bu usûl / üzere ki Kur‘ânın zâhirin bırakmak ve saymaktır ve redd ve şer‘atı horlamaktır. Kütüb-i fetâvâda olan furû‘ ve mesâ‘il bunun üzeredir. Bunu gözler sırâc-ı ‘ukûlde aydur: Kâfir olmak icmâ‘ ve tevâtür ile bir hükm-i âşikâre ola şek ve şüphe kalmaya onu inkâr eden tekzîb-i Rasûl eder. Eger bir kimse harâmı helâl diye i‘tikâd ve cezm eyleye ol hürmet-i ‘aynî ve zâtında ise ya‘ni neş‘et-i hurmet zâtı ise hınzîr eti gibi delîl-i kat‘î ile sâbit olmuş olâ. İlm-i yakîn bilinmiş ol kişi kâfir olur. Ebu cehil-i vakt eğer böyle olmaz kâfir olmaz hürmeti ligayrihi olmak ile mâl-i mağzûb gibi mâl-i mesrûk demişler ki, bu güçle ve hırsız ile alınan hod şüphesiz haramdır helâl demek yalanlamaktır niçin kâfir olmaya geri cevap verilmiş te‘vîl ederse zât-ı helâldır, hınzır gibi haram değildir. Hürmet sıfatdan geldi ki zulüm ve hırsızlık ile aldığıdır derse helâl dediğim bi i‘tibârül asl velhalkadır, derse zîra Hak Te‘âlâ meselâ, koyunu helâl halk etdi sahibine mülk etdi ve âhire harâm etdi ki kimse eğer ta‘arruz etmeye kendinin rızâsı olmadıkça. Yâhud ol haram delîl-i zannî ile sâbit ola da ona helâl diye ol da kâfir olmaz, zîrâ şüphe vardır. Bana haramlığı rûşen olmadı der ‘özer eder

73a ba‘zılar haramlığına ve harâm-ı / ligayrihi arasında farketmediler ki harâma helâl i‘tikâd eden ki ol harâm dîn-i Muhammed ‘aleyhisselâmda hurmeti bilinmiş ola. Mahremin nikâh ve hamr içmek murdar yemek ve hınzır yemek bûn yok iken kâfir olur. Ama bir metâ‘ haram iken bu helâldir dese geçirmek satmak için kâfir olmaz. Yahud bilmezlikden helâl dese kâfir olmaz, zîrâ tekzîb-i Rasûl bulunmaz. Garaz-ı tervîc ve ‘adem-i ihtimâm taallüm-ü dîn için olur demişler ki bu da zât-ı helâl diye te‘vîl olunur. Sulhuddîn aydur; bu helâldir dediği haram-ı ligayrihî de olur. Ma‘zûb

ve mesrûk gibi amma harâm-ı ligayrihî de bu metâ' helâldir dese bil ittifak kâfir olur. Hısımla ben senin ile Allah Te'âlânın bu yargı ile iş işlerim dese ol da ben Allah bu yargın bilmem dese kâfir olur. Yâhud ben kânun ile 'amel ederim şer'ile değil dese kâfir olur deseler ki namaz kıl; kılmam dese, kâfir olur. Bunlar Kur'ânı reddetmiş olurlar Ebu Cehil vakt olur Sulhüddîn harâma helâl dediğinde te'vîl sahibine helâl demek ola yâhud sahibinden halleşiriz demek ola bu te'vîller ba'îd olmayız. Ba'zıları fark etmediler amma Dürerde fark etmiştir. Harâm-ı ligayrihî olan şeyde helâl i'tikâdiyle kâfir olmaz harâm-ı li'aynihi de kâfir olur

- 73b eğer delîl-i kat'î ile sâbit oldu ise. / amma ahabâr-ı âhad ile harâm-ı li'aynihi sâbit olsa, ona münker kâfir ve meşhurdur ki hurmeti ictihad ile sâbit olana münker kâfir olmaz. Sulhüddîn tasrîh etmiştir. İmdi devrân ve semâ' helâldir, diyeni **كل لعب** hadisiyle tekfîr ederse bu haber-i vâhid meşhûr değildir ve mütevâtîr münkeri kâfir olmaz bunda şüphe vardır râvî sehv etmek hatâ etmek galat etmek gibi icmâ' ise yine yok, reddi nusûs-ı kâtı'a da yok. Zâhir-i nasdan 'adûl de yok âdâb üzre semâ' ve cevelân ve tavâf taht-ı 'umûmda duhûl ihtimâli de vardır. Kâ'ide'i usûlde şâhid olur. Te'villerde **عن رأي من** değildir. Mâşiyen okumak ve san'at işlerken Kur'an okumak, civâr-ı zâhidîde musarrahtır ki o işi vermezse şûaî kur'an muzâyaka ve şart üzre iken mâşiyen câ'iz olacak. Zikrullah bi't-tarîk evveli Meşy dev-rânı mütezammındır. Câmî'a varıp gelmek devrdir var **لنا جاء** ⁸⁹ **ما بدات لابرول** dir. Eğer zât-ı devr harâm ise her devr haram olur meşhûrdur. Eğer fukara lâ'b ederlerse etmesinler. Şeyh onlara lu'b edin diye telkîn etmez. Âdâb üzre meşy eylesinler te'ennî ve vakâr üzre devr etsinler âmme'i mü'minîn ne güne meşy ederlerse bunlarda öylece eylesinler bu takdîrce zât-ı devrde sâfî meşy ve gidib geri gelmek kalır. İnsanda devr-i tabi'î / mukarrer onun için deyyâr ve tâ'if tesmiyye olundu mecmû'âda İbn-i Kemâl merhûm ihtiyâriyle "Hu Hu" diye kalmak dönmek haramdır. Amma hürmetine inkâr eden tekfîr olunmaz, dediği devr harâm olduğundandır ve bunda kalkmak kayd olunmuştur. Kalkmak raksdır amma âdabla devr etmek semâ'dır. Semâ' harâm değildir. Muhtelifün fîh dir dedi, müctehidün fîhdir dedi. Mesâ'il-i ictihâdiye münkir-i kâfir olmadığı bir kaç kerre beyân olundu. Eger bu devrân bid'atdır onun için mürtekibi

89- Bir şeyin zâtıyla beraber olan şey zâil olmaz.

kâfir olunur denilirse 'amelde bid'at husûsen Kur'âna muvâfık ola, cümle bid'at edenler kâfir olmak lazım gelir. Bu hod fâsiddir. Zâhidî aydur; ba'zılar otuz cüz'ü cehre ile okumağı mekrûh gördüler zîrâ bu okumak zımnında istimâ-i mefrûzayı terk var ki Hak Te'âlâ: - **وَإِذَا قُرَأَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا** emreyledi lâkin

'âmme-i 'ulemâ bunu bid'at-ı hasene diye tecvîz etdiler. Zîrâ bir sâ'atde kur'an hatim olmak sevâbına zarûret var dediler. İmdi fukarâda kâh kıyâmen ve kâh mâşiyen, kâh sakinen kah da dâiren bir bid'at-ı ihdâsıyla devâm-ı zikrullah ve iksâr-ı zikrullah bulunur i'tikâdıyla ne güne kâfir olalar. Bunu hod terk-i farz ve vâcib etmezler ki **فَاسْتَمِعُوا** dır. İbn-i Kemâl mecmû'âda şatranç mübâhdır diye cevâp verdi. Zâhidî şatrançla lu'b mekrûhdur ve her lehv ile dedi. Zîrâ ki eğer

74b kumar ederse / müyesser-i nass-ı kitab ile haramdır. Kumar etmezse lu'b ve lehv 'abesdir. **فَالْعِبْلَةُ كُلُّهَا مَكْرُوهٌ بَاطِلٌ إِلَّا ثَلَاثَةٌ تَأْدِبُهُ لَفْزُهُ وَنَاصِلَتُهُ** İmâm-ı Ebû Yûsufdan rivâyet buna mübah ola İmâm-ı Şâfi'inde böyle mahakkîdir mekrûh diyen delîli - **فَالْعِبْلَةُ كُلُّهَا مَكْرُوهٌ**

ya'ni satranç **بِالْطَّرْنَجِ وَالْزُرْدِ شِيفْلَانِهَا نَحْمَسُ بِهِ دَمَ فَتِيرٍ** Delfî-i ma'kûl oynayan elin domuz kanına daldırmış gibidir diye buyurmuşlar. Delfî-i ma'kûl buna, Bu satranç bir oyundur ki Hak Te'âlâ zikrinden sadd ve men' eder ve cami' **لَا أَهْلَكَ عَنْ** - aleyhisselâm - zîrâ Rasûl 'aleyhisselâm ve cemâ'aten men' böyle olacak haram oldu zîrâ Rasûl 'aleyhisselâm **ذَكَرَ اللَّهُ فَهُوَ يَسِيرُ** buyurdu ya'ni şol 'amel ki seni zikirden kodu ol 'amel harâm oldu. Zâhidî kelâmı tamam ne 'acebdır ki mertebeden sonra mübâh denildi mazharda imamdan harâm rivâyet olundu, bu rivâyete 'amel olunmadı. Hâvî

90- "Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin..." A'râf 7/204 Ayet-i kerîmede **عَلَيْكُمْ** kelimesi fazla yazılmıştır. İnşikâk Sûresindeki (84/21) buna benzer âyet-i kerîme **عَلَيْكُمْ لَا يَجِدُونَ** şeklinde bitmektedir. Bundan dolayı **عَلَيْكُمْ** kelimesi fazladan yazılmanın yanında her iki âyeti hatırlatmak için yazılmış ta olabilir.

91- "Resulullâl (a.s.) şöyle buyurdu: Kim Satranç ve Tavla oynarsa sanki elini domuz kanına sokmuş gibidir."

Bu hadisin kaynaklardaki asıl şeklinde - **لَمْ يَفْتَرِ** - kelimesi olmayıp sonu da - **طَرْنَجٍ** - şeklindedir, Müslim, Şiir 10; Davud, Edep 56; A. b. Hanbel, 5/352, 357, 361.

Sü'yûtî Cami'u's-Sağîr'de, Aliyyü'l-Kari Mevzuatta, Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*'da "kim satranç oynarsa melundur şeklindeki hadise Nevevînin" sahih değildir sözünü yazdıktan sonra "Satranç oynayan melundur. Onu seyreden ise domuz eti yiyen gibidir" hadisinin merfû' olarak rivayet edildiğini söylemişlerdir. Fakat bu sahih hadis kaynaklarında yer almamaktadır.

92- "Seni zikirden alıkoyan her şey kumardır "Hadis kaynaklarında böyle bir hadis bulamadım.

mu'teber değil iken kitaplarda bir yerde بَلَنر yazar diye bir kavlı-i za'ifî tasrîh eyledi, 'Âkil ve dâîl olan buna nazar edecek. Sûfîlerden tarafa ne ma'nâ var idiyken bilir ve 'acaba kalır ki bigayr-i şübhe oyunlar kitaplarda kerâhetleri musarrah ve hadîs ile mezmûmlukları Müberhen iken onların lu'bları ve cem'i ve cemâ'atı terkleri ma'zûr ola ancak mübâhda kalalar şehirden sürülmeye ve sûfîlere 75a olan ahkâm-ı icrâsı beyân / olmaya fukarânın zikri harâma münkalib ola nereye haml edersiz ey 'âkil ve dâîl, haml eyle sen hâkim ve 'âdil ol mûnsâf ol fukarânın dilleri kısadır ol fetvâya ve ol ihtiyâta ve vezne. Öyle ki zikirde oturan sultan önünde oturur gibi ola demişdi ma'a hâzâ zikrullâhda kibleye teveccüh efdâl idi onu beyân etmedi - 93- *الاولى ان يتقبل القبلة عند ذكر الله* kezâ fi'z-Zâhidî ve yine Zâhidî de - 94- *فراثة قرآن في الاسواق مكرمه* ya'ni çarşı içinde cehren Kur'ân okumak mekrûhdur. Zîrâ emr-i *فاستعوا* inkıyâd ve imtisâlî bulunmaz yoksa oturmadığı için değildir geride icrâda geçti. Zâhir otuz cüz'ü oturup okurlar hatimde oturup okurkendir ki; du'â ol zaman makbûl derler. İmdi ayak üzre devr-i esvâk ederken zikrullâh etmek bigayri kerâhete zuhûr eyledi her kangî tarafa teveccüh ederse câ'iz oldu evvelâ kible tarafına teveccüh eyleye te'ayyün-i ceht buyurulmadı zîrâ bu zikrullâh vaz' olunması *على طريق الوسيط لا على طريق التقييد* 95- idiği beyân olundu imdî bu makûle oyun (şatranç) mübah olacak, sûfîler oyununda mübah olmak gerekdir tâ ki hak ve 'adl üzre hüküm ola Hak Te'âlâ - *واذا حكمتم* 96- buyurur ve illâ meyl olur mübâh 75b denmezse bâri câ'iz ma'al-kerâhe ile cevâp ver ki tekfîr ve tazlîl / olunmaya

لعبة والغنى ile 'amel oluna kibâr-ı şatranç mekrûh ile oynamış olurlar fukarâ devr-i mekrûh ile oynamış olurlar teannete mecâl olmaz, eger sûfîler zikrullâhda riya eder halka gösteriş ederler ve hem oynarlar denirse cevâp budur ki;

93- "Efdâl olan zikir esnâsında kibleye doğru dönmektir".

94- "Çarşılarda kur'ân okumak mekrûhtur."

95- "... vüs'at yoluyla... Tazyîk yoluyla değil..."

96- *بالحن* kelimesiyle ikinci bir ayet-i kerîme başlamaktadır. "Allah size ... ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder" Nisa 4/58.

"Ey Dâvud!... O halde insanlar arasında adaletle hükmet, Heva ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan sapıtır," Sâd 38/26.

eğer her şahsın ‘ameli tefât olunursa cümlesini kâzîler emr-i sultân ile tefât etmek gerek yok بينه وبين الله (Allah ile onun arasındadır) denirse riyâ edeler de cezâsın bulâlar. İmam Zâhidî bir kişi namaz kıla ve riyâ eyleye ol namâz ile ‘ikâb gelmez ve müsâb da olmaz demiştir. Geride geçdi ki ‘ikâb emri terk etmekle olur. Bunlar riyâ ederler istihfâ-i dîn ederler diye ikfârında vechi olmadı bu tefâsilden geri ma‘lûm oldu ki mes'elede nazar-ı zâhir var على وجه الدور والرقص zikir helâldir diyen tâ'ife-i ehl-i sünnet ve cemâ'atdan mıdır? El cevâp ihtiyâriyle raks helâldir, diyeni tekfîr etmişlerdir. Kâfir olan ehl-i sünnet ve cemâ'atden olmaz min fetevâyı Ahmed bin Kemâl bunun istilâhında devr ve raks birdir, onun için cevâbda devri anmadı, edeb üzre olacak sema' istilahlarıdır raks ise oyundur. Nitekim bunların ettiği de oyundur, dahî eşeddîr dedi. Bu fetvâda elli altıncı fetvâyı muhâlefet vardır ki harâmıdır amma hürmetine inkâr eden tekfîr olunmaz dedi. İmdi harâm irtikâbiyle

76a müslim ehl-i sünnetten hurûç etmez husûsen Şâfi'î / helâldir dedi diye geride geçdi ve lâzım gelir ki şatranç lu'b edenler ve helâl diyenler kâfir olalar bu hod câ'iz değildir câiz ma'al kerâhedir, hatta, İmam-ı A'zam şatranç oynayanlara selâm verirler buyurmuşlar - عن أبي حنيفة يلم على اللاعب بالشرع - ibâret-i Zâhidîdir. Harâm-ı li'aynihidir. Kâfir olmak lâzım gelir. Lu'b ve 'abesdir denilürse el cevâp harâm şüphesiz delîl ile sâbit olanın ismidir ki; münkir kâfir ola yukarıda beyân oldu bu lu'b ve 'abes harâm-ı li'aynihi de olursa delîli قطعي القطر değildir tevâtür ile sâbit ola. Hazret-i Rasûlün ağzından işidilmiş gibi ola buna inkâr eden tekzib-i Rasûl etmiş ola haber-i vâhiddir râvî sehv ve galat ve nisyan etmek var. Câ'izdir ki hazret-i Rasûl bunu buyurmadı. Öyle i'tikâd budur amma 'amel olunur ihtiyât var mertebe'i 'amel budur ki mekrûh denile. Zîrâ - اذ الحكم يثبت بقدر

الربيل -⁹⁸ dir. Delîl-i za'îfe, kavî hüküm verilirse sudan ve ayrandan sarhoşluk satmak gibi olur. Bu şatrançta fâ'ide yok ve zarar da yok onun için fetvâ verildi ki mübâh ola İzhârda aydûr; şol nesne ki nef'i ve zararî olmaya halkı onda taht'e etmeyeler sevâb göreler ile diye fetvâ vereler bunun emsâli ki güşmen ve bostan zamanında ufakları ile atışmak lehv olmaya harâm dememişlerdir. Cevâhiru'l-

97- "Ebû hanîfeden nakledildiğine göre satranç oynayan kimseye selâm verilir."

98- "Hüküm delîle göre sabit olur."

76b Fetâvâda ve gayrda / gençlerde lehv için olan men' olunmak gerekdir demişler

Tatarhânîde aydûr: Ebu Bekîr Feyyâzdan su'âl ettiler ki âdem kendisini ehl-i sünnet ve cemâ'attan idiyken bilir mi? Cevâb verdi ki ol kişinin ki 'ameli kitâb ve sünnet-i Rasûle döndü ve selef dediği ma'nâyâ döndü ol kişi ehl-i sünnet ve cemâ'atdır imdi beşyüz âyet mikdârına helâl harâm beyân eden onun arasında Hak Te'âlâ لا تذکرونی

irşâl etmedi ve üç bin helâl ve harâm içinde 99 کاه'iden diye sünnet gelmedi في حالات مشيكم ومركا تكم بل اذكره في حال كونكم ve sahâbe ve selefden ve e'imme'i erba'adan bu lafzı sarîh zuhûr etmedi. Bunlardan ehl-i sünnet olmaz, mücerred la'b ve 'abes irtikâbıyla 'ibâdullah fırak-ı dâlleden olmaz. Beyzâvî 100 - باليسون الا بحال المتقين فقوله - der, amma Zâhidî hadîs getirdi ki - 101 لا الهالك عن ذكر الله فهدير - bu takdirce yeryüzünde hâlâ la'b

ve 'abes etmez kimse ola duhan 'abes ve kahve 'abes değildir? Ve onun iştigâlıyla medâris ve mesâcide hâlel gelmedi bunun cevâbı nedir? Abes hareket haramdır diye İbni Kemâl Mecmû'ada tasrîh etdi leylen ve nehâren sayfen ve şitâen duhan ve kahve ve şatranç harâm olmaz mı? Kangi âdem duhandan nef' bulub

77a benzi sarısı gidip kırmızı surat bağladı? el. Cevab Tebeyyün-i İnsâbda aydûr: / Rasûlullah 'aleyhisselâm bir sahâbe ile oğlu ibrahîmin dâyesi oyuna teveccüh eyledi bende bile gittim. Rasûlullah Aleyhi-s-selâmdan mukaddemce dâye oyuna vardım. Evsâhibi Ebu Yûsuf ocak yakmağa meşgûl ev içi duhyân olmuş ya Ebâ Seyf ocak üfürmeden ferâgât eyle. Rasûlullah geliyor dedim, bundan ma'lûm oldu ve insâflıya kifâyet eyleye ki Rasûlu'l-İlah Aleyhisselâm duhyân sevmezdi ve duhyânlı eve girmezdi, sahâbeler bunu bilirler idi. O gelen sahâbe duhân çıkarma diye nehy eyledi ol da duhân ne zarar eder diye tefîş eylemedi duhânı def' ettiler bu duhân hod 'abes değil idi, bir maslahât için âteş yakıp onun tecâvüzünden eve sârî olmuşdu 'an kâsd onda duhân içenin yâhud kahvehâneye varanın Sünnet-i Rasûle

99- "Ey ümmetim! yürürken ve hareket halindeyken Allah-ı zikretmeyin Bilâkis hareketsiz bir halde Allah-ı zikredin" Müellif böyle bir hadis bulunmadığını söyleyip o halde hareketle zikrin caiz olacağını söylüyor.

100- "Müttakîlerin amellerinden olmayan şey lehv'dir" Buradaki lehv ile kastedilen كل لهو باطل hadisindeki lehv ile kastedilen manadır.

101- Bkz. dipnot 92.

ittibâ'ı ne güne olur, bu kadar malda sarf eder ol duhâna kaç dürlü mekrûhât ârız olur. Tâli'leri kuvvetde ne asıl fi'le söyler var ne ivâze söyler var hemân fukarâ ta'n okuna nişanlardır ne asıl fi'illeri kalur ne vasıf fi'illeri kalır ne mücâvirleri cümlesin biri birine hald edip adını harâm dakdılar bu makâmda bir mikdâr tekrâr nehy ahvâlinden ve menhiyyün'anh envâ'ından ve şiddet-i ittisâl ve imtizâcından ve tavassut ve noksânından **على وجه التفضيل والتصويل** bahis oluna keşifde

- 77b** 'âriz / asıl ile cem' olunmasa ikisininde î'tibârı mümkün olsa î'tibâr vâcibdir. Asıl metbû' kılınır ve 'âriz tâbi' kılınır 'ârizi asıl kılmak muhaldir berâber görmekte müte'azzırdır der bu kâ'ideyi hıfz ve habt ile ve bu kâ'ideyi ki fi'l-i vâhid helâl olur ve hem harâm olur 'ulemâ'i usûl bu nehy husûsunda üç misâl kodular birisi bayram günü sâ'im olmak, birisi birimizin yerinde bigayri izin namaz kılmak, ve birisi cum'a günü ezân vaktinde bey' etmek amma bayram günü sâ'im (olmak aslında meşrudur zîrâ havâs-ı savm ki sair) günde bulunur kahır-ı nefis-i emmâre bis-sû'i ve fukaranın açlığın bilmek ve bunun emsâli bayram günde de mevcûd. Lâkin Hak Te'âlânın kurban eti ve sâ'ir ni'metiyle konukluğundan yüz çevirmek mezh ve muttasıl ve muhtalit olması tarafı var. Bayram günü oruç tutub ziyakate Hakka ri'âyet mümkün değildir her bâr ki oruç 'ibâdetine şurû' etse i'râz 'an ziyâfetullah gelir 'âriz olur muttasıl olur zîrâ savm içinde vakit ve gün böylece dâhildir. Ben sâ'im olurum i'râz dahî etmezem demek muhâldir meğer gayri günlerde olan savme kıyâs ola ki onda savm-ı i'râz yokdur öyle bayram gün sâ'im olmak haram oldu amma harâm-ı ligayrihidir ol gayri i'râzdır. Pes imdi bu fi'l-i vâhidde
- 78a** helâl ve harâm / cem' oldu. Asıl ve zât yüzünden bayrâm gün savm helâl oldu, i'râz 'âriz olduğu yüzden harâm oldu eğer asla î'tibâr etmeyip 'ârıza î'tibâr edersen kâ'ideye muhâlif 'âriz nesne aslı ibtâl ve ihdâr eylemez asıl ile 'ârızı berâber görmek de müte'azzir muhassal buraya varır ki zât ve asıl î'tibârıyla meşrû' i'râz vaz'ı î'tibârıyla harâm ve nâ meşrû' denir. Lâyık kâ'ide olmaz ki buna cümleten nâ-meşrû' ve harâm denile l'râz-ı şeni' ancak kendini nâ-meşrû' eder sûfîyi nâ-meşrû' etmez, eder denilirse nehy nâsîh olmuş olur. İmdi fukarânın zikri devrân ile bu vâdîde hesâb olmaz, olursa zikre harâm denmek olmaz, yine meşrû'dur harâm-ı

ligayrihidir zât-ı zikir helâl, te'vîli üzre küfür lâzım gelmez, harâm-ı ligayrihi münkir kâfir olmadığı Dürer'den beyân oldu aydûr; İbn Kemâl fetvâsında harâmdır ahrametini inkâr eden tekfîr olunmaz dediğinin vechi budur eğer devr ânın hurmetine delîl bulunursa, amma yokdur. Ancak mekrûhdur, nitekim murûr etdi. Amma fetvâlarda zikir hel haldır diye tafsîl etmedi bir yerde zikirde nesne yokdur amma mukârın olan fi'il-i nâ-meşrû'dur kerâhet vardır dedi ya'ni devrân mekrûh-u zikre mukârın oldu, bu da devrân ve raks mekrûh idiğine ikrârdır,

78b kâ'ide ve nakil ve rivâyetde / böyledir hak da budur hatta Tatarhâniye de harâm diyemez لا يلىف der. Bu meşâyihce ve onlara tâbi' olanlara lââyık değildir. Zîrâ la'b ve lehve müşâbihdir demiş lehvede diyemezler lehv mekrûh olucak, leh ve müşâbih harâm olursa kâ'ide-i teşbih lağv olur. İmdi savm meşrû' iken Radî kavliyle ضمن عنه oldu. Li'aynihi değil ligayrihî oldu savm gibi zikrullâh meşrû' Râdî kavliyle ol zamandaki devr ede nehy vârid olsa bu da öyle olur. Mutlakâ devrânla zikrullâh haram diyenler bu kâ'ide'i nehyi aradan ref' etmişlerdir, fâsid ile bâtılı fark etmişlerdendir. Bundan sonra mekrûh vakitte namaz kılmaktır. Bu mekrûh vakitte kılınan namaz fâsid olmaz, harâm olmaz, fark vakt-i namazın komşusu ve mücâveri kabilindendir. Zarf gibidir amma vakit orucun vasfı lazımdır asla ayrılmaz. Zira kilesi gibidir onunla ölçülüp vakitsiz oruç olmağa mecâl yokdur. Telvîh tarîkinden getirmişki mürekkeb olan nesne az olur ki onun cüz'i gibi olur. Meselâ su gibi ve az alır ki, cüz kül gibi olmaz hayavân gibi savm su gibidir zîrâ - لساكات منفعة / كهيئة¹⁰² dir amma salât buna kıyas olmaz zîrâ salâtın eb'âdı kıyâm ve

79a ku'ûd ve rukû' ve sucûd gibi namaz denilmez hatta secdeye varmayınca mekrûh vakitte bu meşrû' edicek kılmak / gerekdir bozarsa kazâsı lâzım gelir. Zîrâ mekrûh olan namazdır, kıyam ve kırâ'et ve rukû' namazdan evvel vâkı' olur, secdeye varıp mescide, bunlara zamm olmadıkça ona şer'an namaz denmez. Pes namaz mecmû'unun adıdır her birisinin değildir. Sirkencebin gibi ki sirkeve asel ve su cem' olursa sirkencebin yalnız her biri olmaz sirke ve bal ve sudur. Telvîhde aydûr fi'l şerinden nehy 'alel-itlâk kabîh-i ligayrihiye haml olunur. Vâsıta karînesiyle kabîh-i li'aynihîye haml olunur. Hasan Çelebi der ki şeriaâtda kubh-u vasf lâzım olsa a'râz gibi. Meselâ kabîh-i li'aynihîye ilhâk olunmaz, belki ahkâm terettüb eyler

102- Oruç; Fecr-i sâdıktan güneş batana kadar yemek, içmek ve cinsî münâsebetten el çekmek (imsâk) olarak tanımlanmıştır. Müellifin imsakat ile kastettiği işte bu üç fiilden el çekmektir.

amma kabîh mücavire ânında ahkâm terettüp eyler. Lâkin evvelide kabih harâmıdır. Mücâvirde mekrûhdur, yine telvîhde aydur; vakt-i savma nisbet miyardır, kiledir bir günde bir savm olur, amma salâtta nisbet zarfdır, bir tarafda bir kaç nesne dursa kâbildir bunda savmda i' râz-ı vasf lâzımdır, hâriç değildir, savm harâm-ı ligayrihî olur, salâtta kubh-u vasf lâzım değildir mücâvir de mekrûh olur, hüküm delîline göre sâbit olur. İmdî Zikrullah ve savm ve salâta vezn olur. Bunlarda hudûd, şurût vardır. Meselâ salâtta kible var zikirde yokdur. Savm hangisinden câ'iz değildir. Zikir câ'izdir ma'a hâzâ bunlarda meşrû'iyet savm ve salât var bu kadar.

79b Bundan sonra zikrullahda / hod - لا تذكروا الله في وقت الدوران 103

yokdur - كما قال عليه السلام: لا تصوموا يوم النحر 104 eğer bulunur. Devrân vaktinde cevâz ve meşrû'iyet ifâde eder nesh-i zikir eylemez. Devrân harâm olur, ligayrihi üzre لا تذكروا الله Hadîs-i Rasûl olursa öyle bunun hürmeti sübût bulmağa delil yok كل لعب hadîsinden gayrı onun muktezâsı şatranç hadîsi muktezâsı gibi kerâhetdir, hürmet değildir ki; münkiri kâfir ola müstehil kâfirdir dediği Câmi'ul-Fetâvî sâhibinin yerinde olmadı. من شبه بقوم Hadîsi ile 'amel

olunursa müstehalle hâcet olmaz. Devrân edenler kâfir olurlar şabka ve zühâr gibi olur zîrâ kâfire teşebbüh küfürdür demiş ma'nâsı olur ve bu hadîs nass olmadığından gayrı kat'iyü-d-delâle de (değildir, kat'iyü'l-ma'na olan kerahet çıkacak zanni'd-delâleden) harâm çıkmâk bîvech görünür insâf ile dikkatle nazar ile ehl-i kible tekfîrinden ihtirâz bir mikdâr yazılmışdı, tekrâr yazılmak iktizâ etti. Bahr-ı Râyıkda aydur; ehl-i mezheb kelâmında çok tekfîr vâkı' olur. Lâkin ol tekfîr fukaha-i müctehidîn kelâmı değildir. Belki müctehidden gayrıdandır, fukahâdan gayrıya i'tibâr yokdur ve yine Bahrda aydür; şol kimse ki ihtirâz eder fetvâ vermeye müslüman küfrüne sözün mühmelül hüsne hamli mümkün iken

80a yahut küfründe ihtilâf var iken eger rivâyet / za'îfede olursa bu kâ'ide üzre elfâz-ı küfrün ekserı ki yazılmışdır. Onun ile tekfîr fetvâsı verilmeye والله لتحقيق

Ben kendim ilzâm ettim ki elfâz-ı küfürden biriyle fetvâ vermem ve yine Bahr-ı Râyıkda aydur ki, Sahâvî, ashâbımızdan rivâyet etti ki kişi îmandan çıkmaz illa meğr inkâr eyleye kalbe girene. Tamam oldu. Pes bu tafsîlden ma'lûm oldu ki

103- "Devrân halinde zikir yapmayın" yoktur.

104- "Resûlullah (a.s.) şöyle buyurdu: Kurban bayramı günü oruç tutmayın" Hadis kaynaklarında kurban bayramında oruç tutmayı yasaklayan pek çok hadis bulunmakla beraber bu lafızlarla bir hadis bulamadım bkz. Hanbel, 2/2; Dârimî, Savm 43; Hanbel, 3/71; Müslim, Sıyam 141.

Câmi‘ul-Fetâvî istahallüd-devrân kâfir dediği mu‘teber değildir zîrâ müctehidden nakil değildir, eger müctehidden nakil olsa bi-kavlül-imâm derdi likavlihî demezdi, kendinin istidlâlidir. Şol mes'elede ayak üzre devrân ile zikir helâldir diye ‘ibâdet niyyetin eden kimseye şer‘an ne lâzım olur. Tecdîd-i îmân lâzım olur. Min fetâvî İbn-i Kemâl ve muhâlefet var idiyken iz‘ân eden şu yüzden ki ol müslümânın ‘ibâdet dediği zikrullahdır muhmel hasen budur yahtemilü ki raks ve devrân helâl demiş ola. Tatarhâniye de - لا يَكْفِرُ بِالْمَحْتَمَلِ¹⁰⁵ demiş hülâsada müftü kâfir olmayacak veche meyl eyleye müslümâna hüsn-ü zann için demiş devrâne ‘ibâdet niyyet eylese amma على وجه الظن olsa kâfir olmaz. Bahr-ı Râyıkda hadd-i zînâda aydur bunda mes'eleler var ki bir kimse Hak Te‘âlâ haram etdiğin istihlâl etse

- 80b **على وجه الظن** kâfir olmaz şol vakit kâfir olurki; / harâma helâl i‘tikâd ile zan ile helâl dese olmaz. Görmez misin fukaha dediler ki mahremin nikâhlısına helâl zan eyleye bil-icmâ‘ had olmaya ta‘zîr oluna bir kimse demedi ki küfürdür. Bunun emsâli harâmları helâl dese de kâfir olmaz. Yine Kurtubî‘den nakleder Müslim şerhinden gayb zan etmek câ‘izdir. Müneccim zannı gibi remmâl zannı gibi filân nesne olacaktı dese tecrübe ile imdî sûfîlerin devrânı altı yedi yüz yıldan beri yürür bu kadar sûfîler arasında ehlim şeyhler var münkirlere müsâvî belki a‘lem, belki kerâmet ehli ve bu kadar risâle ve bu kadar fetvâlar da var cevâzına bu kadardan sonra ol âdeme helâl zannı gelip helâl demesinden küfür lazım gelmeye mukarrer. Ey ‘âkil ey basar-ı insâf ile ‘adl eyle ki bu fetvâ ne minvâl üzredir, imam bizim kavlimiz ile fetvâ vermek helâl değildir, hatta ol fetvâ nereden ahz olunmuşdur, yakîn bilmeyince buyurmuşdur. Bir âdem ben halamı ve deyzemi nikâhlıdım helâl sandım dese dört mezhebde buna zînâ etdin diye yüz kamçı ve taşla ölü ise depelemeyeler, garîb sûfîler zikrullâh helâldir, dediğine binâ‘en sâ‘ir kâfirler gibi göreler ve memleketden sürmeğe himmet oluna, devrân haram olucak devrân ile
- 81a zikirde haram olur / geride geçtiği gibi nâ-mahreme nazar edenin hac ve namâzıda harâm olur ve nâsın zulmen ve gazaben yerinde onda kılınan namazlar harâm olur bunlar hod hilâfdır. Her vaz‘-ı şer‘inden taşradır zikre mukârin olursa dahi eşnâ-ı

105- "Kişi ihtimâl ile kâfir olmaz.

kavli yerinde değildir. Şeyhzâde ¹⁰⁶أَتَا رَوْن النَّاسِ بِالْبِرِّ وَتَسْوَنَ انْفَكَلَ- tefsîrinde bunu reddetmiştir. Nâ-mahreme nazar, hâricde harâmıdır salâtda olmak ile yine harâm dır had urulacak değildir. Muhassal fukarâ zikri devrâna mukârin oldu, bu devrân zikre ne tarîkle muttasıldır, vâsf-ı lâzımdır münfek olmaz demeğe mecâl yok. Zîrâ zikir bulunur devr yok devr bulunur zikir yok, nitekim namaz bulunur nâsın battâl etmek yok nâsın biri battâl olur namâz yok ve bey' bulunur terk-i sa'y bulunmaz yürürken pazar ederler ve terk-i sa'y eder, onda karâr eder çünkü böyle oldu nehyde emr-i mücâvir için olmuş oldu. Pes arz-ı mağsûba da harâm yerde kıldığı namaz ve ezân vaktinde kıldığı bey' fâsid olmayıp mekrûh oldu bir müslümân bu makule namaz ve bey' helâldir dese kâfir mi olur? Ma'a hâzâ bu kerâhet tenzîhîdir. Hüdâya harâm dediği Dürer Gurer ref' edib mekrûh lafzı yazdı.

Keşif'de aydûr: Şurû'a muttasıl kubh üç veche üzredir; birisi ittisâl-i kâmilidir, birisi vasatdır, birisi nâkısdır, kâmil savm yevm-i 'îddir, şurû'u ile zıman lâzım gelmez. Terke kâdir olur, kazâya / kalmış oruç edâ olmaz, birisi mekrûh vakitlerde namaz kılmaktır bunun kubhu savm-ı yevm-ı 'îde göre azdır, zulmen kılınan yere nisbet çokdur, onun içindir ki kazâya kalan ödenmez amma şurû' ile borç ittisâl-i nâkıs zulmen yerde namaz kılmadır onun için kerâhet sâbit olur fesâd olmaz ve noksan da olmaz. Zîrâ bunun kabahati mücâver tarfkiyledir fil-hakîkâh ittisâl tarfki üzere değildir tamam oldu **لَمْ يَفِيهِ** de ibâretidir. Devrân 'âriz olmuş, ol devrân lisân-ı fi'lî değildir. Lisân-ı fi'lî Allâh ve mevlâ ve hû hû demektir Terk-i edeb edib bir 'âsî elin kolun ardın başın oynatmak ile zikir mekrûh olur bundan gayri dahi ve bahis ve söz sığar zikir bâbı hod gayrıdan sehl olduğu mükarrer beyân oldu. Salat-ı sahîha olduğu yerde bunun sıhhati için oldu. Zîrâ bunun hakkında delîl-i kat'î bulunmadı **كل لعبه حرام** den gayri cumhûr 'ulemâ icmâ'-ı selef ile temessük ettiler ki; zulm ile dâhil olduğu yerde namaz câ'izdir. Zîrâ selef zâlimlere namazınızı döndürün demediler bu kadar çok vâkı' iken ve zâlimlere dahî arz-ı mağsûba da namaz kılman demediler. Eğer emr-i ma'rûf ve nehy-i münker edelerdi 'âlemde şâyi' olurdu keşifde mestûrdur. İmdi 'âkil ve dânâya bu kâ'ide'i selef kıfâyet eder ki devrân hâlinde zikrullâh sahîhdir. Men'-i hilâf vaz'-ı selefdir. Gözün

82a çağın sileyim derken / gözü çıkarmaktır. Kasr-ı ma ‘mûr ve Mısır harâb etmedir.

106- "... Siz insanlara iyiliği emrediyor da kendinizi unutupormusunuz?" Bakara 2/44.

Ma'a hâzâ bu salât fi'l-i vâhiddir. Min vechi 'ibâdet min vechi zulümdür ammâ zikrullâh mücerred lisân-ı fi'ildir her vecihle 'ibâdetdir devrân lisân-ı fi'lî değildir ayak fi'ildir ayak hâssasıdır nitekim İbni Kemâlden ve Semerkandîden nakl olundu; devrân harâm olursa da buna ittisâl-i kat-ı müsteb'addır. Başka kendisi harâm olur, sanısı ile irtibât olmaz. Zikr-i lisân da başka 'ibâdetdir. Meselâ bir âdem bâğî ve kuttâ'-ı tarîk olub kat'-ı tarîk ve bâğî üzre zikrullâh etse ol zikirde harâm olmak lâzım gelir ve namaz da zikirdir onu kılmamak lâzım gelir bu hod icmâ'a muhâlifdir. 'Ali Kerremallâhü Veche ¹⁰⁷ / فَرَبَّاعُوا عَلَيَا buyurdu Bahr-ı Râyıkda aydûr; müctehidler havâric hakkında sahîh olan bunları tekfir etmemekdir. Ehl-i mezheb kelâmında vâkı' olur çok kimse tekfiri fukahâ'i müctehidîn kelâmı değildir. Gayrılar kelâmıyla fukahâ kelâmından gayra i'tibâr yokdur. Bundan i'tibâr-ı 'acîb zuhûr eder. Şol kimse ki ehl-i lisân ola ve demek gelir ki, selef bunların bu bâğî ve kat'leri hâlinde zikrullâh etdiniz mi ya niçin etdiniz siz böyle bâğî iken zikrullâha ne güne ehil oldunuz demeyip sükût etdikleri emr-i bilma'rûf ve nehy-i 'anil münker şânları iken iktizâ eder ki ne kadar fesâd içinde olursa zikrullâha men' yokdur ve

82b özür yokdur meğer istihzâ / bil- ezkâr eyleye ol vakit kâfir olur Bahr-ı Râyıkda ¹⁰⁸ وبالاستهزاء بالاذن الواسية عند كل الحرام ya'ni zikrullâhı almak ile ve harâm yerken ve zinâ ederken bismillâh dese kâfir olur bunun vechi bâ ki harf-i cerdir isti'âret içindir ve bereketi, mütezammındır. Harâma bereket demek küfürdür geride geçdi. Amma zinâdan sonra el-hamdü lillah dese ihtilâf kâfir olmaz diyen harâmdan halâs olduğuna, zikrullâh edib hamd eder ola kâfir olmaz kâfir olur diyen istihlâl ma'nâsın mutazammındır demek ola. Fetvâ kâfir olmaz diye verile denmiş idi. Bu mes'elede iktizâ eder ki, devrân hâlinde olan zikir ile insan kâfir olmaya, bu zikir harâma mukârin oldu denmiye. Eğer estağfiruallah dese şüphe yok kâfir olmaya Hak Te'âlâ buyurur -

وإذا فعلوا فادعة أو ظلموا أنفسهم ذكروا الله

107- "Kardeşlerimiz bize isyan ettiler" Hz. Ali haricîlerin isyânı üzerine onları tekfir etmemiş ve bu sözleri sarfetmiştir.

108- Zikirle alay etmek, haram bir şey yerken veya zinâ gibi haram bir fiil işlerken besmele çekmekle kişi kâfir olur. Zinâyı yaptıktan sonra elhamdülillâh diyen kimsenin kâfir olup olmamasında ise ihtilaf edilmiştir. ¹⁰⁸ أو فعلوا فادعة أو ظلموا أنفسهم ذكروا الله

- 83a ¹⁰⁹ - **خَالِ تَتَغَفَرُوا لَزُنُوبِهِمْ** bu istiğfar da zikrullahdır. Sözümüze gelelim; Keşf'de der ki zulmile alınan yerde kılınan namâzın misâli şol efendidir ki kuluna ayıttı; şu kaftanı dik şu eve girme eğer eve girersen sana 'ukûbet ederim eğer söz tutarsan seni âzâd ederim pes kul kaftanı ol evde dikdi efendisinden sahîhdir ol kula 'ikâb eyleye ve âzâd / eyleye diye ki kaftân dikdi, bana muti oldu ol eve girdi, bana 'âsî oldu. Namaz da bunun gibidir farklı yokdur fi'il gerçi birdir amma iki nesne hâsıl kıldı biri birisine uymaz birisi matlûb ve birisi mekrûh mükellef bu ikisin cem' etmekle ol iki emri hakîkatlarından çıkarmadı yine matlûb matlûb mekrûh-mekrûh Hak Sübhânehü ve Te'âlâ nice âyetle zikre delâlet ve emreyledi bir vakit ve bir zaman ile ve bir zâbıta ile kaydeylemedi, demedi ki **لَا تَذْكُرُونِي فِي الْآيَاتِ الْفَلَاكِيَّةِ** ¹¹⁰ ki namaz gibi, bunda kerâhet olaydı kim kâdir olabildi ki bu kadar yıldan beri bir hadîs bu bâbda rivâyet eyleye. Antakyalı Molla Arab bu kadar meydana at sürmüş iken bir hadîs rivâyetine mecâli olmadı henüz muhaddis Hâvîden kavil **غَيْرُصَحِّهِ وَكَيْلِهِ** kıylin getirdi ona dahî ol zaman meşâyihî Sünbül Efendi ve gayrılar cevâbın verdi hadîs-i şerîfde olsa mütevâtir olmasa bu bâbda nâfi' olmaz **أَذْكُرُوا اللَّهَ** nassına **لَا تَذْكُرُوا اللَّهَ فِي هَلَاكِ الدُّوَرَانِ** muâdil olur nitekim misâlde geçdi. Yoksa sût'izan edib bu lu'bdur demek ile olmaz. Kâ'ide'i usûl bozulmak lâzım gelir buna emr-i hâriç-den nehy olur denmeden gayrı mecâl yokdur. Ekser bu kenâr yerlerde devrânla zikrullah edenler, abdest ve namaz ilmin bilmezdir ve 'ulemâya mürâca'atları yok-
- 83b dur ve ahibbasına, 'ulemâya / müraca'atdan men'leri mukarrerdir bu takdîrce bu zikrullah bunlara sebep-i necât-i külli olmaz. Taleb-i 'ilm etmedikleri için fâsık olur sâlih nâmı bunlara kizb olur. Şehâdetden düşerler, Müctebâda mestûrdur, îmdi bunları bu yüzden men' edib zecr etseler vecih olur merhûm ve mağfûr Çavdâr Şeyhi Ahmed 'abdiye bir kimse gelir, müşâvere eder ki; ben te'allüm-i 'ilmî mi edeyim yohsa sûtî mi olayım? cevâb buyururlar; var 'ilm öğren beş yüz sûtînin bir namazı olmaz. Ba'zı câhil şeyhlerden birisi hacc-ı şerîfe varıb gelen talebemize aydur ki, bunda beş vakit namazı Ka'bede kılar ve bunu ihâm eder ki bize mürîd

109- "Yine onlar ki bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp, günahlarından dolayı hemen tevbe ederler..." Âl-i İmrân 3/135.

110- "Beni falan haldeyken zikretmeyin" diye Allah bir şey buyurmamıştır.

olsun. Sana Ka'be i gösterdik bu da sultana Ka'be kapısı ne tarafadır der cevâb nâ Cevâb-ı verir ki garb tarafınadır, bu da sükût eder yalan söyledin demez kalkar gider bu gitdikten sonra aydur; bu cîm demiştir? Bu cîm diyenden hayr olmaz ola. Ol şeyh olan ol yüzüzü gör, mürîd olan ona ol gözüzü gör demişler. İlm olmayan şeyh kapısında dîn olmaz, hayfâ onlara ki hayâlete aldanıla âhirete yüzü kara varalar. **نُعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا** Bir şâhzâde gece ile başından kıymetli taş düşürür babasına haber verir ki tedârikine babası aydur hemân ol taşın yerler-

84a den ne asıl taş olursa onun getirin sabâh lu'le taşı alınsın çay taşı terk / olunsun. Bu meseldir sen de şeyhnâm olan kimseleri araşdır. Tamam mertebe i'tikâdı sünnî ehli ilmi ve sâlihi bul ehil odur, gayrılar çay taşıdır lü'l kıyas eyleme ağızlığına bakma, sarraf yanında pahası yokdur bırak sûfilik tâcla 'aba oldu hayf kim ma'rifet hebâ oldu sûret hema görünen bunları, sanma evliyâ oldu dedikleri bu makûle kavimdir, şeyhe hürmet edip onun eliyle hırka giye vech olurdu. Nitekim Zeynül 'Arab bu hadîsi elbâs-ı hırkada meşâyihe mestenid olmak câ'izdir dervişlerine hırka giydirdelim 'ilm ve Kur'an ve edebleri kemâlin bulsa, yoksa kendisinden kişi şeyh olmaz olursa dâl ve mudill olur, ona tâbi' olanların namazları hesâ'ir 'ibâdetleri ve zikirleri hak ve şurû' üzre olmaz. Hak Te'âlâ **عَمَلُهُ نَاصِبَةٌ** ya'ni 'amel ederler zahmet çekerler buyurur vay onlara ki meşihatleri 'ilm üzre olmaya da erba'în ve halvet ile kendilerine zahmet vereler **عَمَلُ الْيَحْيَى** 'ilmimiz yaer tahmîn edeler. Hak Te'âlâ **فَلَهُلْ نَبَأُكُمْ بِالْأَفْرَبِينَ أَعْمَالُ الَّذِينَ نَجَّيْتُمْ فِي الْحَبَابَةِ الدُّنْيَا** - 111- **وَهُمْ يَحْمَدُونَ أَنَّهُمْ يَسْتَوْنُ صَبَاتًا** buyurur. İyi 'amel ve oldur ki yer yüzünde ulemâ beğene gök yüzünde melekler beğene. İmdi halkdan ırak ve çorak olmak

84b bahânesinden kendi libâsın ve 'imâmesin meşâyih'imâmesine ve libâsında onlar / libâsına koyub kalkıb semâ' ve tevhi'd eyleye bu makûle sûret uğrularına ruhsat yokdur. Varsınlar evvelâ 'ulemâ kapısına, âdâb-ı dîn öğrensinler. Ondandır tarfâte girsınler bunlardan ise 'ulemâ kapısı ırakdır, 'ilimleri var eğer yok chele ve 'avâm bunlara gönül bağlamışdır, bunda yergi vardır diye i'tikâd etmişdir. Her ne ki bundan görürse ma'zûr görün bilmez ki, Allah Te'âlâ vergisi 'ilimdir enbiyâsına vemiş ondan sonra dostlarına vermişdir cahile cehâletten eşedd olmaya câhil olan

111- Âyeti kerimedeki **أَنْتُمْ** kelimesi - **نَبَاتُكُمْ** - şeklindedir. "Derki: Size (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları haber verelim mi? (Bunlar) iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir." Kehf 18/103, 104.

yaşı ebed gülmeye halk ‘âlim bula, vardılar ki efendi tükürse veilellâh derler. Hak Te‘âlâ delileri hayvan yerine koyub onlarla söz söyleşmez ve onların bir bildiği yoktur, sözü merkeb anırması yerine geçer ‘avratın boşasa boş değildir, sözü söz değildir. İmam sakının delilerle söz söyleşmen buyurmuşdur. Cehele ve ‘avâm-ı ‘ulemâyâ mürâca‘at etmeyib bunlara meylederler. Ekâbir ağalar hod kulları ve bendeleri olur, aslı budur ki, ‘ulemâ kapısı nalband kapısı gibidir, yavaşa ururlar küfür söyledin ve hata etdin ‘avratın boş, namazın ve haccın hatadır, bâtıldır, aldığın zulümdür, harâmdır, yediğin dahî gasbdır, helâl değildir derler. Namaz niçin kılmazsın ve Kur‘ânı niçin lahn-ı harâm ile okursun, tecvid üzre gökden

85a geldiği gibi okumazsın derler, bunlar ise sarımsakdan / acıdır hoşlarına gelmez, bir dahi ‘ulemâ kapısından geçmezler mahrûm kalırlar. İmâm-ı A‘zam buyurmuş ki; bir kimsenin gönlüne zan gelse ki bana ulemâdan ta‘allüme hâcet kalmadı varsın kendi başına cânına ağlasın yas eyleyib musîbet eylesin ol kişi belâyâ uğramış. Çün bunlar bildiyse insan kendini hıfz ve zabt eyleye bu makûle şeyhler ve terbiyetleri yok adamların tev’hîd ve zikirlerine hâzır olmaya, varıp kendi başına ede, yâhud ‘ulemâdan şeyhler dâr-ı islâmda eksik değil onlar meclisine vara şevk ve hâl gelirse edeble semâ‘ ve deverân eyleye vech ve tevâcüd de eyleye. Murâdî zuhûr-i vecd ve hâl ola, halka vecd satmak olmaya, bu mertebeyi Zeynel ‘Arab beyân edib tecviz etmiş - وفيه ان تواجد الصوفية الظهور الوحدانياتك - ‘ibâretidir eğer halka vecd satmak olursa şeyh-i âlim ona yâkîf, zecr ve men‘ eder, kimyâ-yı ‘ilimle onu vecd-i sahîhe döndürür. Haddizâtında vecd bir emr-i mergûbdur. Onun zıddı ki, aslâ bir nesneden kalbine infî‘âl ve inkisâr gelmemekdir. Kasvet-i kalbdır, emrin merhûbdur, bu da bu vecdde buna muvâfakat edib benim kalbimde bir hal gelsin diye ehl-i vecde teşebbüh ederim demek - من تشبه يقوم فهو منهم - hadîsine muvâfıktır وهم القوم لا يشق عليهم 112- kelâmına ومن كثرة اوار القوم فهو منهم

85b nassına mutâbıktır, sözüne ‘amel olur zîrâ ol tevâcid mücmeldir / ki hevâdan nâşî ola vecd-i hakîkası var ola ki zuhûr-ı vecd için ola çün bu (اصل ان) illet beyân etdi tevâcüd ona ‘izâfet olunur kâ‘ide‘i usûl budur. ‘İbâret-i Keşfdır. Fi‘ilde cihât vardır ona göre hükmolunur diye geride Beyzâvîden نظر كيف يعملون vechi beyân olmuşdu. Rasûlullah ‘Aleyhisselâm "Kur'an okun ve ağlan eğer ağlıyamazsanız ağladılın" buyurduğu

112- Kim bir kavmin kadrini, şerefini artırır o da onlardandır.

tevâcüd cevâzına delîl-i zâhirdir. Bu makûleye riyâ itlâk olunmaz meşrû' olur. Zîrâ bana makbûl ve merğûbdur fazâ'ili çokdur şedîdü'l-kalb olanlara bu da bir kapıdır ki bükâ'i hakîkî olur, sirâyete inkâr olunmaz ve bereket-i sulehâ mukarrerdir. 'Umründe bana görünmeyenler meşâyih kapısında bana sirâyet eder, ağlar firraks ve hakikate keşifde hakikat ma'rûf olmaz illâ nakl ile bilinir ve mecâz bilmez illâ lugat ma'nâsına te'emmül ile bilinir. Meselâ arslan derler yavuzluk kıyaklık ma'nâsına nazar ba'zı kitâbda, aydûr; isbât-ı hakikat lafza ve onun ma'nâsına ve müsemmâsına üç tarîk vardır meşhûdedir, birisi lugat imamlarından nakildir ki, bu lafzın hakîkati budur diye. İkinci isti'mâldir bir lafz kitâb ve sünnet içinde yâhud kelâm-ı 'arabdan bir şeyde bir ma'nâ için isti'mâl oluna ol isti'mâl bize delîl olur ki,

86a ol lafz ol ma'nâda hakikatdır / zîrâ kelâmında asıl hakikatdır. Üçüncü ma'nânın mevâridi isti'mâle 'umûmîdir. Bu 'umûm icâb eder ki lafız bunda hakikat ola. Meselâ katl, cân çıkaracak fi'ilden 'ibâretdir ki cân çıkârmağa sâlih ve kâbil ola o fi'lin âkabca cân çıka. Pes Kur'an içinde **فَقَتَلْتُمْ نَفْسًا فَبِئْسَ الْفَضْلُ** âyetlerinde bu üç sûretde zikir olunan

مَظْلُومًا وَإِذَا قَتَلْتُمْ نَفْسًا âyetlerinde bu üç sûretde zikir olunan

ma'nâ üzere geldi ma'lûm oldu ki bu ma'nâda hakikatdır. Lafz-ı raks kıraat-şâzze geldi **وَلَا وَضَعُوا** okunduğu İmâm-ı Zemahşerî re'yi üzere isrâ' oldu götün başın oynadırsa raks olur demek buna muhâlif düşer. Keşşâf sâhibi de hanefiyül mezhebdir ve Hazret-i Fâtıma Radıyallahü 'anhâ oğlun okşardı ve erkâs ederdi zâhir budur ki, o sultanları yukarı kaldırdı kalkdır iken okuduğu beyit budur. **أَبْنَى شَيْبَةَ النَّبِيِّ لَيْسَ شَيْبَةَ بَعْلَى** Cevherîde 'amel lugatında bir 'avrat oğlun uhşardı erkâs ederdi, böyle diye **أَشْبَاهُ آبَائِكَ أَشْبَهُ عَلَ** bunlarda götü başı oynamakda isti'mâl olunmadı. Keşşâf sâhibi ehl-i şuru'dur sûfîler etdiği raks-ı fi'ildir demedi. Bu lugat böyle ma'nâya delâlet eyledi halbuki ol zaman sûfîler yoğudu. Raks ol hareket-i şen'adır ki halka-i zikirde sûfîler ederdi diye cevâb ver-

86b mek ve tefsîr etmek müşkildir. Sûfîler yukarı / sıçrar oğlancıklar gibi denirse her kişide sıçramak yokdur, olduğu takdirce mecâz olur lugatde kıyâs olur bu ise câ'iz değildir. Pes götün başın salmak üzere 'arabdan nakil yokdur. Velhâsıl sûfîlerin semâ' ve devrân bil-âdablarına raks itlâk etmeğe hakikat delîl yokdur. Menârda aydûr **الْحَيْثُ لَا لُفْظَ الْمَسْ** Câmi'ul-Esrârda aydûr; murâd budur ki; lafzın itlâkı sahîh olur, mevzûuna hiçbir halde ıtlak lafzı manayı mevzûun leh senden nefy-i sahîh olmaz îmdi zikr üs-sûfiyye zikru'l-mü'minin bir ma'nâ üzredir

mü'minler hareket ve sükûnen sanayi' ve âmâllerinde zâkirlikden çıkmazlarsa sûfîlerde zikir hakîkatdır, mecaz değildir. Zikrus-sûfîyye eyyûraks bu mâ'nâ ve bu da 'vâya delîl gerekdir. Pezdevî aydur: طريق معرفة الحقيقة التوقف والسام

يا'ni bir lafzın hakîkatin bilmeğe ehl-i lisândan tevfiğ ve işidilmek gerekdir. Nass-ı Kitâb ve Hadîs gibi. Bunlar da oğlancık-lar gibi kalkar denilirse, lugatde kıyâs olur. Şâfi'îye temessük olur وبن فعل حقيقة

دأراد ان يكون فاعلا فعلا آفر لا يكون كذلك dir bir fi'l işleyen kendini fi'l-i âharın fâ'ilidir diye irâdâtiyle ol fi'l fi'l-i âhar olmaz 'aynıyla ol fi'l vâkı' olur

87a kezâ fil-Câmi'ul-Esrâr imdi ben zikrullah ederim diyen zâkirin zikri / âhardan bir kimse raksdır demekle raks olmayacağı mukarrerdir. Devrân lugatte gidib yine gelmeğe derler. Şeyhzâde öyle der. Kütüb-i Lugatde öyle dir tavâf ile müterâdifdir şart-ı devr ve tavâfdan değildir ki başın ve götün oynada, Âdâbla tavâf ve devrân edenlere de nefes-i devr ve tavâf harâm olur mu? Olur denilirse 'umûm-ı 'illet i'tibârıyla tavâf-ı melâike de tavâf-ı nâsda haram olur nefis-i devr ve tavâf harâm değildir, lehv ve la'ba mukârin olan devr harâm olur denilirse, lehv ve lu'b murâdları değil idiği karine-i kâtû'a ile ma'lûm olanların devri harâm olmaz. Zîrâ hükm-ü şer'î 'illet-i şer'iyeyi gözler ve devrde dolab gibi müdevver dönmek lâzım değil câmi' ve mescide varıb geri gelmek de devr dir. Bir dahî bu devr ve tavâfa ve meşy ve harekâta geri ihtiyâl 'âriz olur. Ol takdirce devr ve meşy menhî olur ولا تمشى في الارض سرفا sırrı zuhûr eder, 'âm olur kimseye mâhsûs olmaz lehv ve la'b kasdı lâzım gelmez bunu sûfîlerin semâ' ve devrânına tahsîs-i bigayr-ı muhassâsdır ne makule yürürsen yürü hemen kibir ile yürüme. Zeynel Arab aydur: Sahâbe'i Kirâmdan nakleder ki Hazreti 'Aleyhis-selâmdan; yürüse mu'tâdı üzre biz

87b ona yetişmeğe kâdir olamazdık, gerçi yürümümüzde ictihâd edib var / kuvvetimizi harç da etsek ve bir mahalde aydur: Rasûl Aleyhisselâm kuvvetli adımlar yürüyüşün yürürdü, ayağını yerden bittemâm kaldırırdı. Kibir ile yürüyenler gibi yürümezdi ki; onlar adımların ufak ederlerdi. Bu makule yab yab yürüyüş 'avratlar yürüyüşüdür ve onların vaz'ıdır. Bundan ma'lûm oldu ki, kuvvetle yürümek sekînet ve vakârı münâffî değildir, yab yab yürümek de 'avratlara mahsusdur Hazret-i Rasûl'den (Sallallâhü 'aleyhi vesellem) sâdır olan yürüyüş ile yürümek ahsendir, hilâfıda haram değildir. Onun için رفا buyuruldu. Hak Te'âlâ Rasûl hazretlerinin yürüyüşün 'ibâdına farz etmedi zîrâ meşy hareketdir, bunun zabtı

- ‘asîrdır, mazbût olmayan nesne ile Hak Te‘âlâ emretmez diye geride beyân olmuşdu. Kelâm-ı mülâhhas bu kaldı ki, yürüdükde lehv, la‘b etme ve kibir ve adab eyleme lehv mekrûh ve kibir harâmıdır, dönmezse de kibir ile meşy ve hareket menhîdir. Kibir ‘âriz olmak ile. Kibir şeytân huyudur, haramdır, cennete girmeğe mâni‘ olur Rasûl ‘aleyhisselâm, bir papuş bir yalın ayak yürümek dedi vechi bu ola ki, bir ayağınızı da meşakkat edin demek ola. Meşy bil-ittifâk mübâhdır, kibir ile yürürse harâm olur. **وَعِبَادِ الرَّسُولِ الَّذِينَ يَمْلِكُونَ عَلَى الدَّرَجِ** tefsîr, ‘ilim ve hilimle yürürler demektir demişler. Zîrâ bunlar / sahâbe’i kirâmıdır, cehl ve gazab onlara lâayk değildir. Pes yeryüzünde cehlile yürüyenler mezmûmlardır. Eğer devir de etmezlerse, İmam-ı Zâhidî ‘ilmi olmayan fâsıkdır, şehâdeti makbûl değildir, demiş. Bunlar ki, cümle devr ve tavâfı esvâk ederler, bunların tazyî‘-i evkât ile meşyeleri lehv ve lu‘b ‘addolunmayıp, sûfîlerin zikir ve tevhîdleri lu‘b ‘addolunur, vechi ne idüğün bilir kardaş, bu makama ketb ve imlâ eyleye. İmdî bil ki bu zikrullâh meşrû‘ iken nâ meşrû‘ olmak helâl ve mübâh iken harâm olmak, şâfi‘î kâ‘idesin ihtiyâr edene rast gelir. Zîrâ bunun katında umûr-ı şer‘iyeden nehy ol emrin meşrû‘iyetin râfi‘dir, fi‘li vâhid hem meşrû‘ ve hem nâ meşrû‘ olmaz. Çünkü Hak Te‘âlâ **أُذَكِّرُ** itlâkıyla ve kıyâmen ve ku‘üd ile cümle evkâta ve hey‘âta cevâz gösterdi devr ve tavâf-ı ser‘ideki edeble ola, bu cümlede dâhil olmuş idi. **وَلَا تَذْكُرُوا اللَّهَ فِي مَلَاتٍ** nassı ile devr ve tavâfdan meşrû‘iyyet ref‘ olub ol hükmü cevâz mensûh oldu denile. Lâkin bu da rast gelmez, zîrâ bu makûle nassa mecâl olmadı. Eğer denirse ol hey‘etde dâhil olan ‘âmmenin tavâf ve devrânıdır, nass-ı ‘ibâdeti onlaradır. Nüzûl-i âyetde sûfîler yok idi, cevâb verirler, nüzûl / hîninde vücûd şart olduğu müselleme değildir. Velez sellim delâlet-i nassıyla bunların da ‘âmmîye mutâbık tavâf ve harekâtı câ‘iz olmak fehmi olunur belki, bunlar iştigâl-i dünyadan hâlî olub zikretmek olur, bu takdirce uluvviyet ile sâbit olur. Eğer denirse; üç hâle nass eyledi, devr ve tavâf zikrolunmadı? Cevâb veririz ki, bu üç hâl şart olduğu galebe i‘tibâriyledir. Lafz-ı Keşşafda musarrahdır, mâadayı nefy eylemez. Bunun nazîri Hak Te‘âlânın **وَأَنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ مِنْهَا فَاصْبِرُوا** dir. İbn-i Battâl aydur: Rehin sefere mahsûs değildir, hazarda da câ‘izdir. Zâhiriyye câ‘iz değildir diye bu âyet ile istidlâl etdiler. Bunlara cevâb: Hak Te‘âlâ sefer andı, hazar anmadı. Zîrâ seferde gâlib-i kâtib bulunmâmadır; âzâ olur, kâtib seferde

- bulunur. Yine rehin de câ'iz olur bunculeyin, haza da câ'iz olur. Muhassal-i ma'nâ eğer seferde, eğer haza kâtib bulunur bulunmaz rehn olub kabız edin demek olur. Kâtib bulunmadığı sûretde rehin alın diye hassetdiği kâtib bulunduğu sûretde rehn olman demek ma'nâsın vermez. Zâhiriye Mezhebi olur imdi; insan gâliben kâ'im olur, kâ'id olur mustacî' olur. Tâ'if ve dâ'ir ve mâşî olan kıyâm ve
- 89a** ku'ûd ile ve isticâ' ile hatmeder. Pes bu üç hal, nas edib / sâ'ir hâlâtdan sükût olunduğu sâ'ir hâlâtda mefhumu muhâlif yargısı hükmü vardır demek, Zâhiriyye mezhebi olur. Keşifde aydur: Hak Te'âlânın bu yargıları hikmet ve kullara menfa'at üzere binâ olmuşdur. Nassla sâbit olan ahkâmda, ne menfa'at ve ne hikmet ki vardır bildikden sonra nass olan olmayan bir olur, kıyâmen zikrullah etmekde olan ma'nâ ve menfa'at meşyde zikirde ne mâni' oldu ki hâsıl olıya. İştigâl-i dünyâ ile safâ ve şevk ma'nâsı zuhûr etmezse 'aceb değildir, la be'sdir, safâyı dâ'im müte'assırdır. Lâkin mümkündür **رَبِّهِمْ تَجَارَةً وَلَا يَبِيعُ** buyurduğu tahsîs-i ricâl gösterir. Meşâyihten birisi gezerken bir kasab oğluna iltifât eder. Sûfîler, şeyh bu oğlana ne hoş bakdı derler. Şeyh cevâb verir ki, ol oğlan bu kadar et satar, gönlün Hak'ka bağlamış, onun için ona iltifat etdim, der. Tilâvet-i nazm-ı mecîd eden âyet-i zikir kayd-ı tahsîsden hâlî idiğın görür, her ne halde kul Mevlâsın andığı sebab-i saadet idiğın bilir tefsîr-i Kebîrde aydur: Hak Te'âlâ, siz beni anın ben sizi anayım buyurdu. Bu ma'nâ salât ve zekât ve hacdan zuhûr etmedi. Bir raks eden oğlan raks ederken Hak Te'âlâyı zikretse; meselâ, yâ Allah beni bu fi'l-i kâbihden halâs eyle, dese, Hak Te'âlâ onu anmaz deme, vadine hulf lâzım gelir ve 'abd-ı âbık ve şahs-ı bâğî ve kâtı-i tarîk, âbâk ve bâğî ve kâtı' hâlinde
- 89b** seyr ve meşy etdiği yerde "hû hû" diye ve **وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** diye zikir etse, ma'nâ ve menfa'at ve safâ-yı kalb ona gelmez ve yâ Rab beni bu fi'ilden halâs eyle du'âsı ve zikir makbûl olmaz, harâma mukârindir, ona mücâverdir, onun gibi harâm olur. Ve bunu **أَذْكُرْكُمْ** va'dine idhâl etmeziz denilir mi ve bunun emeği zâyı' olur mahrûm denir mi? Bu hod onu **لَا أَصِيعُ عَلَى عَامِلٍ مِنْكُمْ** nassı şerîfine muhâlif olur ki bu nassı tutmuşlardır. **إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذَّنْبَ** nassı gibidir. Kim kâdir olur ki, cümle günâhdan mücerred ola, ondan zikrullah eyleye. Ulular demişler ki biz **أَشَارَ رُؤُوسِهِمْ إِلَى رُؤُوسِ كُلِّ الْوَهْبِ** rız, emr-i ma'rûf da zikrullahdır. Bir vâ'iz lisânıyla hamr içmen dese eliyle hamr içse ol zikir zikir olur, lağv ve harâm olmaz.

Va'zdanda men' olunmaz sûffiler zikrine mukârin raks, hod Şâfi'î katında mübâh, Hanefî katında lehv ve la'b ve mekrûh buna mücâvir. Zikir harâm olmak ve zâkir kâfir olmak ve sâ'ir ihânetler ne delîl ile sâbit olmuştur, ol delîl Kitâbullahda yok ve Kütüb-i Fetâvâda yok. Tatarhâniyede imâta-i edâdır dediği bunlara sâdık değildir, olduğu takdirce **الى المعبول به قول** değildir, **هفتى به** değildir, müctehidden sâdır olma değildir. **المشربنا يفتى لصل** denmiştir. Bir âlâyı tagyîr libâs eylemiş sûffiler nâmında olan esâklara (en şaki) yazılan kelâm ile salihâ'i ümmete dahil olunmak müşkildir. Eşaklar ve ona müşâbih câhil şeyhler devrânlarına dahl

90a ve men' ile hürmetine ve hürmetine fetvâ / bu fakîrin muhtârıdır bu sahîfe yazılırken kara haber yetişdi ki bir müteşeyyih, şehirli 'avratlarına eli ayasından su içirir şehirli de bu şeyhi hımâra bindirmeğe kasd etmişler kendiye 'ulemâya hizmet ve tahsîl farz 'ilm-i dîn borç iken ferâgat nedendir ve kendini baş yerine vaz' edib bir alây-ı Ümmet-i Muhammedi yolundan çıkarmak, onları kendiye hizmetkâr ve şâkird eylemek neden gelir bunların vucûd bulduğu 'akılsız beyinler i'tikâdındandır. Bunlardan ba'zı hayâlâte rast gelirler, hay bu ehl-i velâyet ancak derler. 'Ulemâda ise lillah sa'y eder, killet ve nedret üze şer'i mîzân ile tartıp şöyle eksiği vardır diye sukût eder. Avâm ise a'mâdır körlüğü belâsıyla buna tâbi' olur; dünyâyâ dönüp, şeytâna uyar. Kur'andan ve hadîsden ayrılır, Yûnus sözlerine kanâ'at eder, hâ'ib ve hâsir olur. Kıyâmet gününde **بالي** **لما اتخذ فلانا فلياً** nolaydı felanı dost tutmayaydım der **لقد** **اضل عن الذكر تعقيف** beni ol dost Kur'andan ayırdı der lü'l ve yâkût

hesâb ettiği çaytaşı çıkar. İmdi çâre ve 'ilâç budur ki, kur'an berâtı her kankı kul elinde bulunursa; seyyahı dîn odur, başbug odur, din beyi odur. Eğer karagûnda olursa her kankı kul elinde ki kur'an berâtı bulunmaya; ol fuzûlî beydir celâlî'i dîndir, bâğîdir. Lâyık olmadığı mertebeyi talep eder. Ona tâbi' olma, eğer **90b** peygamber oğlu ise de ve şeyh ve ocak oğlu / ise de; ekser ya 'âlim halkının hak yoldan çıkmaları bundandır. Şol susuz gezen humka benzer ki; bir pınardan bir kaç kerre su içmiş, kanmış, yemiş. Emr-i hakla ol çeşme durmuş, çeşme yabusu kalmış. Bu herîf suret-i çeşmeye nazar edib içerim, kanarım diye bir kuru çeşmeyi ziyâret eder, gelir, gider. Ol bir âb-ı revân çağlayıp akar ona varmaz gele geldiğim yerdir der, mağrûr olur, 'âkıl ve idrâkli kişi kuru kuru bir sûrete gelmekde bana ne

menfa‘at var. Hak Te‘âlâ sular vâfir halkeylemiş diye ol çeşmeyi bir ağır akardan kanar. İmdi yeryüzü susuz fenâ olur, dîn yüzü ‘ilimsiz fenâ olur. Gönül kalsın, yol kalmasın demişler. Bu şeyhim ocağıdır, bu şeyhim oğludur, diye hatıra bakar. ‘İlimden mahrûm olursan âhirette vâveylâ çağırırsın. Hak Te‘âlâ bu yerleri, gökleri okumaktan ötürü yaratmıştır. İnân ve i‘tikâd ile boğazın ve nefs-i emmâren kaydına düşüb ‘ulemâ kapısında nân-u nemeğe kan cehele kapusunda yehna kuyusuna düşme sana âhirette zakkûm ve darı olur öğütdür. Aşıkın sözü tutuna, tutmayanlar yârın onda utana ‘Âlimler, Peygamber ‘aleyhisselâm ve cihâyâr yerine oturmuştur. Câhiller kimin seccâdesine oturur anlarsın demişler ki cehele ile küfür gözüñ ak ve kanası gibi komşudur sana lâyıkdır câhillerden Allah Te‘âlâya sığına-

91a / sîn şeytandan sığınır gibi nitekim Mûsâ Nebîden haber: **فَاِنْ اَفْوَزَ بِاللَّهِ اِنْ اَلَوْنِ**

ve dahî Hak Te‘âlâ buyurur: **وَأَرْضِ** ya‘ni câhillerden yüz çevir ve bunun emsâli Kur‘anda çokdur. Kur‘an hakdır diyenlerden isen, câhil şeyhlerden yüz döndür. Biz ümmî dediklerine, telbîslerine bakma Peygamber de sallallâhü ‘aleyhi vesellem ümmîdir amma Kur‘an ezberinde idi. Çünkü ona buddur. Niçin Kur‘an bilmez! biz bâtın biliriz dediklerine dayanma, sevinme. Zahir bilinmeden bâtın bilinmez. Yazıcıoğlu şer‘ine göre hakîkate yol bulur demişdir. Şeri‘at, tarîkat. hakîkat, cümle Kur‘an içindedir. Bir Halvetî şeyhi gelib bu fakîre müşâvere etdi ki bana vâkı‘amda Bağdâda git ve İrânda irşâd eyle dediler ne dersin? dedi. Fakîr dedim ki; ol diyâr sevahildir senin onda mizâcın muhtel olmak olur. Rasûl Aleyhisselâm **دَعُوا لِي دَعْوَاكُمْ** buyurmuştur. Bundan sonra hâtunun cebren olur gidersin, zulm olur talak verirsin. Ebğaz-ı mübâhâtı ihtiyâr edersin, her şahsın yeri Bağdâddır. Yine kâdir isen, var yerinde eyle, dedim. Meğer eceli yakîn imiş sene âhırına vardımı vefât eyledi, ittifâkı ol zamanlarda kızılbaşda Bağdâdî aldı, henüz dahî elinde. Allah Te‘âlâ halâs eyleye, demişler ki sûfînin şeyhi şeyhidir şeyhin

91b şeyhi Kur‘andır. Sûfî düşü şeyhle danışır, şeyhde Kitâba danışır. İmdi / sana mühim olan bir üstaddır, geride geçen gibi. Ona tâbi‘ ol, Kur‘an öğren, hadîs dinle, edeb öğren, zikir ve tevhîde meşgûl ol. Sana devrân ve tavâfa destûr verirse; dön, vermezse dönme. Bu kadar söz abesdir anlayaca, sıdkile ihlâsla dinleyene de ki noldu sözden itâ‘at olmayacak kavle, Hakdan ‘inâyet olmayacak. Hak Te‘âlâ bize zâhirde geniş verdi, onunla dünya göründü. Her şahıs yaz ve kış tedârikin

onun nûriyle gördüler. Amma bir âdem var ki, ol ki doğsun, onunla tedârikim göreyim, der. Ol âdem bir câhil şeyhlerdir ki; Allah Te'âlâ Kur'ânı nûriyle dînin görmez, âhiret çerâğın başarmaz eğri düşüyle ki evvelki denlûde rûşenlik vermez, ona temessük eder, bâtınımda şöyle gördüm, diye zu'm eder. Bu makule insan şeytandır, cin şeytanından yavuzdur, yeğdir. Zîrâ cin şeytanı, e'ûz okusan kaçır, durmaz; bunlar durur. Allah Te'âlâ cümledenizi dünya ve âhiretde sulehâ ile haşreyleye, âmîn. Eğer süphe gelirse ki namâzda cânib-i Ka'be mu'ayyendir, gayrı tarafa kılmak, kımıldamak yokdur, zikrullahda da hemân Ka'be tarafına ta'yîn olsa, olmaz mıydı? cevâb verilir; zikrullahda da Ka'be tarafına teveccüh müte'ayyendir amma ulviyetiledir farz değildir zîrâ nass-ı Kitâb ve nass-ı sünnet gelip beyân

92a olmadı. / صا / لعم / کâ'idesinde cânib kible teklîf olunmadı. Nihâyet Şeref-i Ka'be, evhâmde ziyâde rûşen olmakla her merde taraf-ı Ka'beyi ri'âyet evlâ oldu. Tefsîr-i Kebîrde maksûd-u namazdan, huzûr-ı kalbdır. Bu huzûr-ı kalb hâsıl olmaz, meğer sukûn ve terk-i iltifât ve terk-i hareket ile olur. Bu ise müyesser değildir, meğer cemî' namazında bir tarafa yönele. Pes imdi ba'zı cânib ziyâde şerefli olacak ol tarafa yönelmek evlâdır, demiş. Pes zikirden murâd Hak Te'âlâya senâdır ve tenzîhdir ve onun ism-i şerîfi ile telezzüzdür ve ta'zîmdir, mücerred lisân-ı fi'lîdir. Cihet-i Ka'be ile kaydolunmadı. Âyât-ı ezkâr mutlakâ vârid olduğu cihetden mükellefe ıtlâk ile 'amel teveccüh etmiştir. Yönü kibleye bulunmasa yönüm kibleye değildir, diye özretmeye, senâ ve hamdı terk etmeye. Bundan zuhûr etdi ki sukûn ile kaydeden sâbit etmedi. Zîrâ sukûn ettiği takdirce yönün kanki tarafa dönsün? şeref tarafına dönsün, denirse cihât mütesaviye iken şark tarafın tahsîsine delîlden fehm olunur, garb tarafına dönsün denirse yine burhan taleb olunur. Ka'be tarafına teveccüh farzdır, denirse huccet taleb olunur. Kâ'ide-i usûl ve zâbıta-i kıyâs budur ki, sâir ezkâr namaza göredir, denilirse zikrullah salâta kıyâs olmayacağı bu kadar

92b furûk var iken / beyâna hâcet yokdur. İmdi zikrullahda bir fasıl bir tarafa teveccüh edib, bir mikdâr bir tarafa teveccüh edib terk-i sukûn etmekde delil ve kâ'ide hasebince nesne görünmez, zîrâ sukût kaydı vaz' edenlere / ذكر والله ذكرًا كثيرًا / ve bunun emsâlî âyât zikri, icmâlde komuş olur. Zikrullahda sâkin olan mükellef, yüzün 'alâ vechi-t-ta'yîn döndürmeğe delîl bulamaz, zikirden ferâgat eder. İhtimâlât-ı zuhûr eder. Cihât cemî' sîfâtda berâber iken bir müreccah ne güne olur

ve cihet-i mu'ayyende ne maslahat görünür ki onu beyân eyleye. İmdi bu âyetler mutlaka kabilinden ve hâs kısmından olup mükellef onunla 'ale'l-itlâk 'amel mümkindür icmâl kabîlinden olup mu'attal kılmakdan bu zikr olunan ebhâs oturub zikir eyleye. Padişâh huzûrundaki gibi dîne de vârid olur, bu ma'nâ salâtta olur. Nitekim Fahrî Râzî

فَاتَّجِلَ الْقِبْلَةُ فِي الصَّلَاةِ بِجَرَى مَضَى كَوْنِهِ مُتَقَبِلًا

ya'ni kibleye teveccüh etmek namâzda, pâtişâha teveccüh gibidir ki yüzün ondan çevirmeyesin. Bundan da ma'lûm oldu ki zikrullah her ne tarafa olursa pâtişâhdan yüz çevirmek değildir zîrâ zikrullâhda kible teklîf olunmadı ki namâzda oldu. Her kim cihâta hareket ederse, mevlâsından yüz çevirmiş oldu,

93a namâz da makbûl olmadı sükûn üzre kılmak lâzım geldi. / Zikrullah müsâmaha üzredir, muzâyika üzre değil idiği beyân olmuşdu, hâtıra getir. Hiçbir 'ibâdet buna denk olmadı. Bu zikir dile kolay ve 'amele kolaydır; abdest lâzım değildir, kible lâzım değildir, kıyâm lâzım değildir. Yine Hak Te'âlâ

وَلِذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرُ

Imam Fahr-ı Râzî aydûr: وَالْحَقُّ قِبْلَةُ الْمُتَشِيرِينَ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: فَاتَّجِلَ الْقِبْلَةُ فِي الصَّلَاةِ بِجَرَى مَضَى كَوْنِهِ مُتَقَبِلًا ya'ni Hak Te'âlâ, hayrân ve sergerdân olanların kiblesidir ki ol 'âşık-ı sâdıklar hemen ona teveccüh etdiler. Nitekim Yazıcıoğlu aydur. Kovdular masivaullahı hevâdir diye. Vallâhi Rasûlullâhı, Allâhı sevib yek cümle eşyâdan bu âyeti anmadan işâret eder ki her kanki tarafa teveccüh olunsa, rızâ-yı Hak bulunur, hemen Ka'be'i mükerreme tarafına mahsûs değildir. Kâle şâ'iruhum. Her kanaru dutar ise yönü hakkadır 'âşıkın, Hak ile işi ber devâm ve vasli likadır 'âşıkın. Tefsîr-i Kebîrde

وَاللَّهُ بِحُكْمِهِ

tefsîrin gör ki ne yazmışdır. Fahr-ı Râzî aydur: Bunda şeref-i fukarâya işâret vardır, benzer ki Hak Te'âlâ dedi: Ka'be senin yüzün kiblesidir, fukarâ benim rahmetim kiblesidir. Senin yüzün kiblesinden dönmek sana lâzım getirir ki zâlimlerden olasin. Rahmetin kiblesi olan fukarâdan yüz çevirirsen ne olursun, 'ibret gerekdir. Zâkirîn fukârâdan ehl-i hevâ bahânesiyle yüz

93b çevirenler, kendileri kanki tâ'ifeye katmışlardır. Fahr-ı Râzî, Sûre'i âl / 'İmrânda sûfiyyeden tefsîr kabul etmişdir. Sûre-i Bakara da kezalik. Ve kimesne bunlardan yakîn zamâna dek i'râz etmemişlerdir. Erba'inde red etdiği sûfî değil zındîkdir, tesettür edenlerdendir ki yukarıda beyan olmuşdur. Selef-i sâlihîn arz-ı mağsûbada namaz kılmak diye men' ve nehy etmediler, kılanlardan yüz çevirmediler, ma'a hâzâ namâz fi'il-i vâhiddir, zikir başka ve semâ' ve devrân başkadır. Fi'l-i vâhidde iki cihet takdir olunup namaz namazlıktan hurûc etmiyecek, fi'l-i lisân ki, zikirdir,

- zikirlikden çıkmaz, harâm olmaz, evleviyet ile sâbit olur. Zîrâ bunda iki cihet tahkîkan mevcûddur. Devr ve semâ' mekrûh zikre muttasıldır demek müsteb'ad olur ve ilm-ü Usûle muhâlif olur. İmâm-ı Fahrî Râzî aydûr. Her kim ki Kur'anda tekellüm eder, usûle mütebahhır değil ol kişi, Allahdan gayet ırak olur. Keşf-i Pezdevîde aydur. Biz 'ummân-ı zımân çeksin diye fetvâ vermeziz, zîrâ ashâbımızın usûlüne hilâfdır. İmdi zikir harâmdır diye yazılan fetvâların birisi imamlarımızın usûlüne rast değildir. Kâ'ide-i usûl gösterişi, semâ' ile zikrullah cem' olsa zikir câ'izdir. Şûphesiz men' câ'iz değildir, selefe hilâfdır ki namazdan men' etmediler, ihtiyât etdiler. **الخیر** dan ihtirâz etdiler nitekim geride geçdi. Eğer denirse 'âşıkâ
- 94a ne semâ'a ki ehl-i vecd ede gelmişler, ona / söz yokdur. Söz bundadır ki bir âlây çoban birikir iderler nâ ehildir onlaradır. Cevâb verilir ki çünkü vecd ehline cevâz var, tevâcüd edenler de geride Zeynel Arabda nakil geçdi. Bundan sonra **من شبه يقوم** hadîsi ile 'amel olunur. Hak Te'âlâ sever ki a'mâl-i hayırda 'ibâd, biri birisine müvâfet edeler. Çünkü ehl-i vecd ve ehl-i cezbe vardır **الرابع من اصب** fehvâsıyla onlara muhabbet ve müvâfakatdan ne zarar var, husûsen **صم الغوم لا يثني** beyân olundu. Amma fî zamanına ehl-i 'aşk yokdur demek **استر كا المطر** **بليهم** ve bunlar emsâli ehâdise inkârdır, recm-i bilgaybdır. Neden 'ilim gelir ki kalmaya benim 'aşkım var muhabbetim var diyeni şeri'at tasdîk eder **وهلا ضقة قلبه** **ان الحكم لا يتعلق بالباطل** gibi kelâm çokdur. Meş-hûrdur; bir memleket adamında görmemekle şark ve garb bilinmiş olmaz ehl-i îman üzere hüsn-ü zan ehl-i îman şânıdır. Müsbet, nâfiden evlâdır, terki meseldir, arpanın buğdayın tohumu kesilmez. Beyzâvî aydûr, îman hayru tannan iktizâ eder ve dahî ta'ndan yuğlanmak iktizâ eder ve mü'minlere ta'n edenleri savmak iktizâ eder kendiden savıp râzı olmadığı gibi bu takdirce sûfîler ehl-i cezbedir bî ihtiyârdır, ma'zûrlardır, diye Sa'deddîn Efendi fetvâsı gibi cevâp verenlere mü'minlerin
- 94b ta'nları bîveche ola. Cevâhirü'l-Fetâvâda / bu mertebe câ'iz olmamak müsteba'ddır demiş şol 'âlim ki 'aşk ve muhabbete kâ'ildir, ehl-i tahkîk ve ehl-i 'irfân yolun tutmuşdur. Ve şol 'âlim ki Keşşâf mezhebin tudmuşdur; 'aşka münkirdir, sûfîler hâline münkerdir. Yazıcıoğlu Rahmetullah te'âlâ 'aleyh buyurur; muhabbetden şu kim buldu, bulubdur her kemâlâtı temâm erdi, makâmâta biküllî etdi istiksa şu kim onun dimâğına muhabbet tadı konmadı. Eğer cümle makâmâtı tadarsa tadmadı. Hal ve ikrahca şehirde Baba Yahya demekle meşhûr bir fâzıl varmış. Ebu's-Su'ûd Baba

Yahyâ anda yok mudur, ona müsâvere ve istifta etseniz olmaz mı dermiş. Onlar buyururlarmış ki pederim beni bir şeyh gelse elime yapışır şeyhin elin öpdürür 'ilm du'âsın etdirirdi. 'Aşk du'âsın etdirmemiş diye yazmış semâ' eden esbâbı düşen fukârânın esbâbın düşürür bunlar 'aşklı ferîştelerdir diye 'arşı tavâf edenlere teşbîh edermiş. İmdi muhabbetullâhı inkâr eyleyen ona muhabbet yeli dokunmamışdır. Hareket ve temâyul 'azîz ve 'acîb gelir bu mukarrerdir bir halde olan diğer halde olana inkâr eder. 'Abdullah İbn-i Mübârek'e Muhammed bin Hasana hadîs rivâyet etsene demişler. Onun bana huyu hoş gelmez demiş. Ehl-i ma'ânî ehl-i nahve münkirlerdir onların dediği ma'nâyı asvât-ı hayvân makulesi 'add ederler. Meselâ

95a sahâbe'i kirâm ba'zısı / tâcirler ba'zısı ekinciler ba'zısı ashâb-ı suffe idiği ne tâcir ve ne zürrâ' 'idiler. Ebu Hûreyre çokca hadîs nakleder dediler, cevâb verdi ki Ebu Hûreyre kanâ'at eder. Tefsîr-i Kebîrde seddîden nakleder sûre'i âl-'imrân veyâ sûre'i bakarada muhabbet bahsîninde kıyâmet gününde ümmetler peygamberleri ile çağırılırlar yâ ümmet yâ ümmet-i 'Îsâ yâ ümmet-i Muhammed gelin derler. Amma Ümmet-i Muhammedîn 'âşıklarına ve muhibblerine ey Allah dostları gelin. İmâmın bu nakli yukarıda Keşşâfa cevâb verîb sûfîleri Hak dostları yerine koyub Keşşâf sâhibi Allah dostlarına ta'n eddi dediğine uydu. Zîrâ bunların cürmü tavâf ve devrân etdikleri bu nefis tavâf ve devrân ise benî âdemdeki olan şândır ve hareket de böyledir *يا ايها الناس* demek *يا ايها المتحرك* demektir. Keşâf kavlidir, bu da lugatda ve kırâ'atda imâmdır *يا ايها الساكن* manası hata *ودآبه* dediği hareket manasının mutazammındır. *وطائفه* diye muvazı' cemme andığı isbâtdır ve irtizâddır demişler ki köleye binmeği Hak Te'âlâ zikreyledi, zem eylemedi. Pes ona binmek câ'izdir bu hod dahî evlâdır ve Buharî Rasûlullah hazretleri bir evinden bir evine meşy edib

95b vardığın tavâf ile ta'bîr edib *في طواف على نائه* demiş Kadı Zekerîyyâ *اي برده* / demiş. Bu takdirce nefis-i devrân sünnet oldu ve sâbit oldu, bundan sonra bu tavâf ve devrân hâlinde zikrullah edermiydi, etmez miydi sükûn haline tevakkuf mu ederdi. Zâhir budur ki sükûn hâline tevakkuf etmezdi, İki delîli birisi kitabullah ki *ولا تكن من الغافلين* *واذكر ربك* varınca zîrâ nehy devâm içindir. Dâ'imâ zikirden gâfil olma demek olur. Sukûn hâlinde Allahı zâkir olmazsa menhı irtikâb etmiş 'âsî olur. Devâm ve visâl bulunmaz, inkıtâ' bulunur, ma'a hâzâ Ebu Hayyân göz açib yumunca gâfil olma demektir, diye emre devâm ma'nâsı verir. Kâ'ide-i Usûlde

buna kâ'ildir birisi de sünnetdir ki geride geçti cimâ' hâlinde tesmiye buyuruldu. Kirmânîden tafsîl olundu eğer denirse bu devrân ve bu zikir ile sûffiler zikrinin arasında bu'd var. Cevâb verilir ki bu'd ne günedir eğer denilirse ki sûffiler bigayrı edeb zikrederler, onun için harâm olur, nefs-i devrân için değildir. Cevâb verilir ki bu takdirce edeble edenler zikri ve devri mübâh olur. Böyle olucak geride gibi fetvâlarda bu makule tafsîl ve kayd lâzım gelîr halka fehm olan husûsda cevâb ziyâde olmak Rasûl-i Ekrem'den vâkı' oldu. Bu hod ehemmi mühimmât ki fâ'ili ve

96a mûstehilli kâfir da'vâsı var beyân-ı ziyâde- / ki gerek idi. Bundan sonra 'âmme-i 'ibâdâtta terk-i edeb eden 'avâmın 'ibâdetleri lağv olur zîrâ terk-i edeb eylemeleri mukarrer belki harâm olur. Zikir ve devrân harâm olduğu gibi zîrâ 'illetde iştirâk, hükümde iştirâk etmesini müberhen ve müstelzimdir, lağv olmaz. 'Ulemâyâ ta'lîm lâzım gelir, 'avâma rıfkla irşâd vâcib olur denirse لا نمن فيه de öyle olur. Eğer denirse bu hey'et-i mecmû'a bid'atdır, Rasûl böyle zikretmedi? cevâb verilir ki; hey'et-i mecmû'a te'âvün ve tevâfuk tarikiyledir bu değildir elbet cem'iyet zikir hükmünde ola da infirâd ile zikir câ'iz olmaya, bu i'tikâdı eden hata eder. Hak Te'âlâ muvâfakatı sever, tefrikadan nehy eder: ولا تفرقوا buyurur. Hak Sübhânehü ve Te'âlâ kulları lisânından hikâyet etdi ki ربنا لا تؤذنا ان سنا او cem' أظننا، ربنا ولا نعمل عليهما اصر كما ملته على الذن من قبلنا sîgası ile getirdi. Bu cem'iyetde ne fâ'ide vardır du'â ve katında cevâb-ı maksûd bundan cem'iyetde du'â kabul olmak anlamlıdır. Katı yerindedir, zîrâ himmetlerin te'sîrleri vardır. Devâ'ı ve talebe birisine cem'iyet etse ol nesne husûlu merkdır, Tefsîr-i Kebîrde mestûrdur. İmdi bid'at oldur ki kitâbullah da ve sünnetde aslı

96b bulunmaya. Görmezmissin musallî tarîkînde cehren tekbîr bid'atdır, zâhidi / tasrîh etmişdir. Bu bid'at olduğu ol tekbîr eden bu tekbîri bayram hükmünden ve onun levâzımından kıyâs edib böyle olmazsa bayram namâzı nâkıs olur derse, der; lâkin zikrullahdır ederim derse câ'izdir, müstehabdır, Kütüb-i Furû'da mestûrdur. Nass-ı âyât zikre infirâd ve ictimâ' kaydı yokdur, infirâd kaydı delîl ister. Taksîm ile ma'lûm oldu ki zikrullâha mâni', edebe muhal vaz' etmiş etmesinler. Kimse edebsizlik edin demez. Lâkin terk-i edeble insan kâfir olur mu? Hüsn-i edeb ki İbrâhim 'alayhisselâm hazretlerinden sâdır oldu ki كيف يحيى الموتى dedi. Hazreti 'Uzeyrden 'alayhisselâm olmadı ki كيف يحيى هذه الامم بعد موتها dedi.

zamanla onlar da edebe gelirler. Bir suhte medreseye gelse terk-i edeb etmekle ve bir dânişmend ibtidâsında terk-i edeb etmekle merdûd olmaz. Merdûd olursa talebe munkâ' olur. Hulk-i 'azîm sâhibi olan zât-ı şerîfin yoluna gidilmiş, bu kıssa ma'lumedir ki bir a'râbî gelir meselde biyâban yerine kor bevl eder. Rasûl 'aleyhisselâm buna taarrûz ederler ve kimin tamam ifşân etsin derler ba'dehu ol a'râba rıfkla ta'zîm eder. Namaz içinde gülüşenler agah olun abdestleriniz tâzelen buyurur mütedeyyin olanlara layık olan mübtedî sûfilere de rıfk etmek gerekdir.

- 97a Tecrübe ve 'ilm-i yakîn oluşdur ki bunların / içinde suleha mukarredir ve yine bir âlâyı mübtedî de mevcûddur, dur yine hâricden adamlar da karışır. Amma bunlarda *هم القوم لا يشقى مجلسهم* ile red olunmazlar. Zîrâ sâlihler, tâlih olmak nice ihtimâl ise tâlih-i sâlih olmak da öyledir. Ümmet-i Ma'sûm olmak vâcib değildir. Husûsen ki: *كبارنا أفيار من دبه لأن كل الوبه* derler. Tefsîr-i Kebîrde aydûr. Mezhebimizdir ki; az olur Hak Te'âlâ mü'min fâsıka ki cem'-i a'mâldan hâlî ola, sevâb verir. Hak Te'âlâ kulları lisânından *ربنا اننا غافغفنا ذنوبنا وقتنا عذاب النار*¹¹³ diye haber verdi. Mücerred îmanları ile bigayrı a'mâl bizi yarlığa diye du'â ederler ve nâr-ı cehennemden bizi halâs eyle der. Bunda delâlet var ki mücerred İmânla kul mağfirete lâayık olur, mü'min-i fâsık kâmil-i îmândır diye Şerh-i Pezdevide mestûrdur. Mü'min zâkir-i sâlih ve müştakda muhabbet-i Hak yokdur, da'vâsı dinlenmez, korku var ki bunun kâ'ili kâfir ola. Zîrâ yukarıda redd-i nass küfürdür ve zâhirinden ihrâc da ilhâd ve küfürdür denilmişdi. *والذين آمنوا شربوا*¹¹⁴ hod muhabbetleri katı yeydir buyurur. Mü'minlere kemâl mertebede muhabbet isbât eder bu makule seffih ve matuha; sen Allah Te'âlâ hazretin sever misin diye su'âl olunsa; eğer "severim" derse iştiyâkım vardır. İmdi senin sorduğun müminler de senin gibidir denile. Eğer "Allahı sevmezim" derse
- 97b tecdîd-i imân ve nikâh edeler. / zîrâ bu ihânet-i hakdır İmam Zâhidî ki Hanefîdir tefsîrinde *وَالَّذِينَ يَطْعَمُونَ* âyetinde ta'âm-ı rûhânî ve serâb-ı rûhânî ihtimâlin verif bu beyti getirir *وذكر الله للمتقين غير شرب وكل شرب دونه شراب* Hanefîden kezâlik Keşf-i Pezdevîde ol ma'nâ üzre bu beyti getirir. Fukarâda zikrederken esnâsında ba'z hikem ve iberi müştamil ebyât ve eş'âr okuyub şarâb-ı

113- Âli İmran 3/16 (Onlar ki Rabbimiz şüphesiz bir inandık günahımızı bağışla bizi ateş azabından koru).

114- Bakara 2/165 "Allahı severcesine sevenler vardır".

aşk ile ve harâret ile harekât etseler, ayran içenler bunlara te'acciüb ederler. Bunun misâli bu beyt ile rûşen olur. Şeyh Sa'dî کفین اُز ربنور بیجا صل بود باکیی Yazıcıoğlu ki, müsellimü'l-küldür, elinde evrâk tuduşmuşdur. Şeyh Cemâl Efendi âteş-i 'aşk-ı Hüdâ ile Cemâliyyine göre pervâne kim cânını odlara atar bunun emsâli Vilâyet-i Anadolu Evliyâsı ve meşâyihî ki âşk ve harâreti isbât etdiler. Kimdir ki kendisine kıyas eder bende yok gayr da yokdur diye husûsen gerîde de تفسیر ربنا ولا تمنا 'aşk da sâbit olmuş idi. 'Aşk vardır amma zamâne de yok yokdur, diyenlere bu kifâyet eder. Zaman ile tahsîs delîl ister, 98a buyurmuşlardır. Bunda tahsîs bizzamân gerekdir, وان الفضل بيد الله يؤتيه من يشاء diyene pes Zeyd dünyâda müştâklar ve 'âşıklar bulmadığından olmamak lazım gelmez. Çü görmez Yûsufun yüzün ne hâsıl / çeşmi a'mâdan'adem-i vicdânı âdem-i vucuda delil olmadığı Kütüb-ü Usûlde mu'ayyen ve sikât katında müberhendir Hızır A. S. hazretlerini gören azdır, zâhir-i şer' bir nesneye delalet etse ona bâtil denmez. Bir hâtıra gönüle gelse, zâhir şer' ona delâlet etmese ol hâtır batıldır. Zâhir kitap zikrolundu, zamânede kalmadı diye zan ile 'amel meşrû' değildir. İmdî bu kavme munkirler siz la'b ve lehv ve raks edersiz diye itâle lisan ettiklerinde bu kavimde 'aşk ve şevk ve zevke iltica ederler. Zikrullâhdan müte'essir oluruz, kalbimizde şevk peydâ olur, hareket etmemeğe kâdir olmanız, ol hareket ve temâyül ile harâret-i 'aşk bir mikdar intifâ bulur, derler. Bunlara sizin derûnunuzda muhabbet ve cezbe yokdur ben senin kalbine 'âlimim denilirse iddi'â-i 'ilm gâbi olur. قل لا يعلم من في السموات والارض الغيب الا الله 116 nassına muhâlif olur, küfr-ü amma geline. Fukahâ-i zevi'l-ihtrâm ve 'ulemâ-i usûl zevil-ikrâm 98b buyurdıklarına muhalif olur, onun için bunlara men-i gaybe itlâ' mümkün değil, mukaddimesine bağlıdır. Her kim gaybı bilir, ehl-i şevk kimdir bilir; her kim gayb bilmez, ehl-i şevk kimdir bilmez, ehl-i la'b kimdir bilir. Beydâvî aydur: اتى امر الله 117 nazil olduğu gibi Hazret-i Rasûl 'aleyhi's-selâm ve sevbe eyledi. Ya'ni sıçradı sahâbeler dahî başların kaldırdılar. / Bu sıçramak da ne

115- Bakara 2/286 (Rabbimiz bize de yük yükleme).

116- Nahl 27/65 "Deki göklerde ve yerde gaybı Allahtan başka bilen yoktur".

117- Nahl 16/1 (Allahınemri geldiği zaman).

içindir ve sahâbeler ne için hareket edip baş kaldıralar, bilsinler demek görünür. Ne'am sukûn ve vakar asıldır ama muktezî olmazsadır. Rûzgâr esmedikçe aklâm sukûn eder ve sefîneler mevzinde karar eder, sular ceryân etmedikçe dolap ve asiyâb merkezinde sâbit ve rasih olurlar 'âlem-i şehâdet böyledir; âlem-i gayb de böyledir. Tefsîr-i Hanefî de *أَفْلا يَضْرُونِ إِلَى الْإِبِلِ*¹¹⁸ tefsîrinde Hak Te'âlâ hayvan cinsinden ibil'i tahsîs ettiğinin vechin gör. Ona göre 'amel eyle ve musâbihde Kur'an-ı 'azîm avâzında at durduğu yerde şevke gelip iki tarafına temâyül edip sûfîler gibi çalkayıdığın bil ve geride *مِنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَيَرَانِي فِي الْيَقِظَةِ* de 'âlem-i şevkde görür demeğe hamleden şârih-i kelâmın zabt ve hıfz ile bu hadîs zamanıyladır diye hılaf-ı kâ 'ide-i usûl re'yi ve 'aklın ile tahsîs eyleme ve Hz. Ebu Bekir'den sâdir olan ciğer kebabın dahi gözün önünden ayırma. Yazıcıoğlu baratın ona göre iddiasın edesin, 'âkil midir ol kimse ehl-i şevk tevâtür ve iştihâdıyla katında sâbit iken *هَذَا مِنْ مَعْدِهِ* onu lehv ve lağve haml eyleye. Sûfîlerin zevk ve idrâklerine henüz biz vâsıl olmadık diye Ebu Hibbân gibi fâzıl i'tirâf eyleye. Sû-i

- 99a zann edip bunları cin tutar ve şeytân dübüre / değer denile. Ehl-i îmân kâ 'idesi üzre yol budur ki zandan men' oluna, Meğer zarûret ola. Bir âlâyı ehlulâhı sevmezler harekâtı tasarruf-ı şeytândır denile. Bunda ne zarûret var ki böyle diyesin. 'Aşklarından demeyesin, böyle sana ne lâzım gör. İmâm-ı Ahmed *دعهم* *يَنْفِرُوا مَعَ السَّاعَةِ* buyurdu. Bunların dediklerin demedi. Hadîs-i Rasûlullah A. S.'dir ki: "her yüz başında bir dinî tahsîs eder gelir" buyurmuştur. İmâm Fahri Râzî sâhib-i sittedir. Altıncı yüzde gelmiştir, eger bu gelmese dînen felâsife süphesinden dolardı elbette denmiş. İmâm, tefsîrinde kelimât-ı İmâm Gazzâlî'yi çok getirmiştir. Ona taklîd-i tam etmiştir. Eger musahhîh-i dîn olsa ve semâ' ve tarîk-i sûfiyye lağv ve raks ve la'b olsa evvelâ İhyâ'yı tashîh lâzım gelip, müstehallürraks imiş diye tezyhif gerek idi. Bu hod ma'lûm değildir, olaydı şâyi' olurdu. Tefsîr-i Kebîr'de, Keşşâf reddettiği delildir ki İmâm'ın İhyâ'sında raksı ibâhat eylediği isâbetdir. Zîrâ bu zikirde Hak Te'âlâyâ nisbet-i müfside yokdur. Hak Te'âlâyı tenzih ve tevhîddir ve 'ibâdına nisbet yine müfside yokdur, meger gayrın onda ola namaz gibi olda zikri harâm etmez, mekrûh eder. Yâhud câmi' hasırın eskideler, ol takdîrce men'

118- Gâşiye 88/17 "Onlar duaya bakmazlar mı".

- 99b olur. لا ضرر ولا ضرار فی الاسلام dır. Hz. Ali (r.a.) / hayır söyleyen şüphe yoktur ki hayır ehlidir, şer söyleyen şerriyle anılır buyurmuşdur. Muganîde usûl-i dîne ve furû'-i dîne bir sebep gerekdir. Sulehâdan olan sebep semâ' ve tavâf devrânlarda nâr-ı 'aşk iştigâl eder, 'illet ve bahânesi manası من لم يتضيئ demişler. Fi'l-ihîyâr ehl-i Hak 'ibâddan ihîyâr bilkülliye selb olmaz demişler. İhtiyâr-ı cüz'ü isbât etmişler. Enbiya ve kütüb-i muattal olmaya, zîrâ herkes ben bî-ihîyarım diye bahâne eder, her fi'line eder, ihîyârım eldedir der. İmdi bir âlây-ı zâkirler, ihîyâr-i cüz'îleri ile zikrederken olda elinden gider, bî ihîyâr olur. Zîrâ ol ihîyâr-ı cüz'î, zatında ihîyâr-ı küllî gibi değildir, bir mikdâr za'af üzredir. Keşşaf'da aydür: İhtiyâr-ı mutlak-ı kâmil Allah Teâlâyâ mahsustur ki kulun ihîyârı ihîyâr-ı Hakka tabîdir ki; والتائبون والصالحون والله ¹¹⁹ buyurmuşdur. Necmüddînden nakleder ki; Hak Te'âlâ bir muhtârdır ki; cümle ehl-i ihîyâr, kendi ihîyârlarıyla Allah Te'âlâ dilediğinden gayrı nesne edemez, kulun ihîyârı zarûrîdir, zîrâ kul kâdir değildir ki Hak Te'âlânın kulundan
- 100a murâd etdiğinin hilâfın onda bile. Öyle olıcak ol ihîyârda muskit / olur. Meselâ bir adamı katle yürütseler ol kimesne filhakîkat ayakların ihîyârıyla kaldırır, amma adımın atmağa komaz. Bundan ma'lûm oldu ki, cüz' inesne ile ihîyâr elden gider, hastanın iniltisi gibi ma'zûr olur. Kirmânîde mestûrdur, Keşf-i Pezdevî وكل دعاء ذكر dediği mahalde eder. Zîrâ her kim Allah Te'âlâ'yı zikretti ona du'â etdi. Tahkîk budur ki, kulun iştigâli ki fakir ve muhtâc ola. Efendisi ganî ve kerîm mevlâsına zikir ve senâ eyleye. Ondandır bir murâd taleb edene ta'arruzdur böyle olıcak her zikir du'â olur. Zîrâ du'â medda'ı zikirdir. Ondandır bir taleb için Tefsir-i Bahrda; zikir hemân Allah Te'âlâyı anmak değildir, belki ondan bir nesne taleb etmektir bundan anlardı ki, zikirde sukûn lâzım değildir. Zîrâ el kaldırmak da meşrûdur; hatta Rasûlullah (a.s.), şol mertebe kaldırdı ki koltuğu görüldü demişler ve şol kadar du'âyâ ikdâm etdi ki arkasından ridası düşdü. Hz. Ebu Bekr geldi. "yeter ya Rasûlellah!" buyurdu, Kirmânîde mufasssaldır. Hareket etmesi, gövdesinden düşdüğünden fehîm oldu. Eger denirse, fukahâ icmâ' etdiler eger cum'âyâ ve eger ahir yere giderken terk-i sekînet ederler? cevâp verilir ki; Sûfîler de evvel emirde meşy ve nakl-i akdâmda sekînet ederler. Lâkin kâh olur ki şevk galebe eder
- 100b sekînet / ve vâkarı terk edeler, bî ihîyâr olur. Sekînet bi i'tibârü'l-gâlibdir.

119- Tekvîr, 81/29 (Siz değil ancak Allah diler).

بناءً الحكم على الأمور الغالبة bu değildir. Nâdir vâkı' olan meşy gayr-ı meşrû' ola bu bahs bir mikdâr mürûr etmiştir. Keşf-i Pezdevî'de fitra ve gınâ bahsinde yazılmışdır, nazar oluna. Kirmânî'de الثوم في ثلاثة de gâlib-i i'tibârdır. Ucden gayrıda şevm vardır demiş. İmdi bu mak ule musarrah. Kitâbullahda ve sünnet-i Rasûlde musarrah zikrolunmaya cevâb budur. Ya'ni tâ'îfe-i ehl-i tevhîd ve ehl-i cezbe azdır, gayrılar çokdur. Onun için bunların ahvâli zâhirde zikrolunmaz.

Meselâ; böyle cehl-i cezbe sûfîler ol zamanda niçin bulunmadı denmez. Neden ma'lûm oldu ki bulunmaya? Sevbân kıssası sûre-i Bakarada ¹²⁰وَيُطِيعُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ tefsîrinde kifâyet eder. Kıssa-i kebab hod sebekat eyledi, dahî vardır tettebbu' eden bilir. Tefsîr-i Kebîr'de aydûr; Rasûl (a.s.) hazretine hâlet-i 'acîbe vâkı' olub vahyi Rabbânî nüzûlünde mübârek yüzü mütegayyir olub rengi sarı olurdu ve bir hâlet-i garîbe 'âriz olurdu ki gaşye müşâbih olurdu. Câhillere derlerdi ki bu delidir. Hâlâ ehl-i cezbe derler. Rasûl (a.s.) sözü sâdık olduğı ki "Hak Te'âlâyı şöyle zikredin ki size deli diyeler." Zîrâ bir nesne ki vaz'-i 'âmmeye muhâlif ola, ona 'âmmeye

101a / deli derler. Hz. Ömer, Şam'a gönderdi ki kimesneden havf ederlerdi ki bunda nev'an cunûn ola. Hz. Ömer onun kadrin bilirdi. Keşşaf'da ¹²¹وَلِذِكْرِ اللَّهِ أَكْبَرِ tefsirinde aydûr; Hak Te'âlâ kalunu anmak uludur kulu onu anmakdan. İmdi bir kul Mevlâsın ana, Mevlâ dahî kulunu anmasından ziyâde ol kula bir halet gelir. Cezbe ve şevk ile Meczûb-ı Hak olmak ba'îd olur mu âsar-ı zikir ve berekât-ı zikr anın gönlün yüzün fenâ dünyâdan i'râz etdire. Bî ihtiyâr "Yâ Hay Ya Mevlâ, Ya Hu" diye. 'Aceb ve muhâl değildir bir şübhe-i 'azîme bu. Kaldıki bu sûfîler semâ' ve hareket ederler, bî ihtiyâr kendimizi ya vey kılarız der. Ma'ahâzâ abdestlerin tazelemezler, abdestsiz namaz kılarılar. Bunun mufassal cevâbı Şeyh Ebu Muhammed Kazvinî kitabındadır. İcmâlen cevab budur ki; Rasulullah A.S.'a vahy geldiğı vakit ne mertebeye varırdı? zikir olundu. Hatta altında vahy sikletinden deve çökerdi tecdid-i vuzû' etdiğı rivâyet olunmadı. Elbette bî ihtiyâr olmağa kendisin yâdı kılmak ve 'aklı gitmek şart değildir. Meselâ, ağlayan ve inleyen bî ihtiyardır, 'âkıldır, mübtelây-ı humma olan bî ihtiyâr hareket eder, 'âkıldır. Tatarhânîde

120- Ahrap 33/71.

121- Ankebût 29/45 "Allah'ı anmak ne büyük şeydir".

- harekâtı, harekât-ı mürte‘iş gibi olana mübahdır demiş. Bir mahalde hasta devaya muhtaç olunduğu gibi, harekete muhtâç olana mübahdır demiş. Fi'l-vâkı‘ bir adam burnunda bir elem ve hüzn olsa, veyahud hazm-ı ta‘âm edemese hareket ile hazme-
- 101b** der. Ânun için savm / nehâren farz olurdu. Muktezâ-yı tab'-ı leylâ sâ'im oldu. Ta'âma ihtiyaç yokidi amma‘ibâdet hilâf-ı tab‘ olmak ile acıkacak vakitte savm meşrû‘. Kezâlik bir adam yüreğinde gam-ı ‘aşk u sevâd-ı ‘aşk ola. Karar ederse rahat olamaz, hareket ederse rahat olur, çıkarırsa da rahat olur. Şeyh Ebu'l-Vefâ Hazretlerinin bir sûffisi meclisde cûş u hurûş eyledi bir kimesne bunu çıkarmağa ve harekete komadı. Âhırü'l-emr savtı bir kere çıkıp can teslimi eyledi. Şeyh ol kişiye, meyyitin diyetin tahammül eyle dedi. Bir kimseye sevâdı ka‘be‘i mükerrerme düşer. Ehl u ‘iyâli ve eş ve dostu muhâlatasın terk eder, onda sâkîn olup oturamaz. Divâne midir ki mu‘tâd kâddiriniz terk edip harekete gelir ve nâgâh câhı geldi diye haber gelse babası veyahud oğlu hacda olsa, o kimesneye ne mertebe iştiyâk gelir. Sabr u sukûn habbesin yer, kimesne anı men‘ edemez, hareketye gelir ne kadar koca adam olsa taze yiğit olur. İtmediği hiffeti ol gün eder ki gâlib-i ahvalinde böyle iffet etmezdi, Sâkin ve vakûr idi. İmdi ehl-i tevhîd ve ehl-i ‘aşk olup, Hak Te‘âlâya ayât-ı enfûsiyyesin ve afâkıyesin görüp ve gönlüyle ‘azametin ve kemâlin ve onun kendine evvelinden âhirine gelince ihsânın fehm edip ve yine kulağıyla sıfât-ı celîlesin işiden harekete gelmek müsteb‘id değildir. Nâdir olursa da onun için
- 102a** Eşrefzâde Rûmî / ezel savtın henüz dinler, kulağım ayılmadım, humârından gidârım. Yazıcıoğlu unuttun âlem-i aslı/hicâb oldu sana faslı/diriğa kanı dost vasfı demedi mi haber Allah Gözünde var mı kanı/niçin dökmeyesin kanı/niçin vermeyesin canı/niçin değmez ciğer Allah. Yoksa ba azîzler sözü nâhak mıdır? hemân Câmi‘ul-Fetâvî ve onun emsâli sözler mi makbûldur? Fi'l Hindistan'dan ayrılıp Rûm'a gelse Hindistanı anar ağlar. Ona ol diyar âlem-i asıl düşer. Hacerü Esved mübâreği ziyaret ol âlemi tezekkür içindir ki içinde belî ikrârımız vedî‘a konmuşdur derler Hamdi Çelebi (küddise sırruhu) âbide-i din ve âsiye-i dünyâ Hamdî'ye zerre denlü aşk-ı Hüdâ Rûm azîzlerinde bu makule kelimât çokdur. Lehv ve la‘be haml olunman bu kadar tadvîl-i zamâne cehelesinin aşka inkâr neden yazılmışdır ve mükerrer îrâd olunmuşdur? ehl-i zikrin ba‘zı halleri var ki garîb ve acîbdır. Kendi nefsine kıyas etsen bulamazsın Cümleden birisi sûfî-i zâkir-i sâlik

zikre müdâvemet ile zikr-i kalbî mertebesine irtikâ eder. Pes kendi gönlünden zikri işidir, lisânî isem durur. Meselâ; **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** gelür mürettibetü'l-eczâ yâni kelime-i lâ evvelâ, ilâhe dahî ardınca lisandan gelir, gibi lisandan gayrıdan nutk ve telaffuz gelmez denmez. Hak Te'âlâ kudreti mümkünâta 'âmdır buna münâsîp

102b Mişkâtü'l-Envâr'da / vardır tiybi mişkâtî değildir. Bu sûffiler, bir kal'a ve bir hisne girmişlerdir ki ne top kâr eder ne tüfenk. Ol kal'a budur ki, zikrullâh ede ede bize bir hal ve bir eser gelür derler, kimesne zikirde eser yokdur diyemez. Ve içimize 'aşk ve şevk tulû' eder gönlümüzü çoşurur derler kimesne bunlara sizin gönlünüze aşk ve zevk gelmez diyemez, diyene niçin gelmez sen kalbimizi yardım mı derler, bâtınımızı bildinmi derler. Bu münkir ise bildim diyemez. Gâ'ibe hükm olur kâfir olmak korhusu var **إِنَّ الْحَكَمَ لَا يَتَعَلَقُ بِالْبَاطِنِ امْثَالِي** kâ'ideler sûffilerden yanadır. Bir nesne ki şâhid ile isbâta kudret bulunmaya. iki şâhid biz şehâdet ederiz sende muhabbetullah yokdur deseler kâzib olurlar. Sehâdet güneş gibi görmek ile olur. Münkir senin aşk u şevkin yok demesiyle hasm sözüdür pes kendisinden cevap alınır. Eger ben bunu lehv ve la'b için iderim diye haber verirse emr-i mekrûh ihtiyâr etmişsin denir. Eger ben bî-ihtiyâr olurum derse tasdîk olunur, hâli üzre ibkâ olunur. Onun içindir ki 'âlemde bu semâ' merfû' olmaz. Seni bizleyeyim görelim diyenler, bî-ihtiyâr mikyâsın bilmiyen câhillerdir diye değildir ki kendini bilmeye, onlara tazir lazım gelir. Bizler ise hasta 'inil 'inil eder, etme desek ihtiyarım ile

103a değildir der, / **لَا كَانَ لَهُمُ الْخِزْيَةُ** tefsîrinde Beyzâvî aydûr. "Zâhir-i âyet bilkülliye 'ibâdedden ihtiyârî kaldırır İndet-tahkîk emir de böyledir" der. Cüzî ihtiyâr isbât ederler, tâki enbiya kelimesi 'abes olmaya. Ol ihtiyar-i cüz'î za'îf aşk-ı Hakla kalkar bigayrı aşk ihtiyar kalkıcak, İmdi 'aşkla bitarîki'l-ûlâ 'aşk belâdır ansızın cüşa gelir. Ben hu derim halka temâşa gelir rûzgâr dokunan derya liman olan derya gibi midir. Çerhine su dokunan âsiyâb, taşı olupta suyu olmayan gibi midir? 'Aşkî kendine karîn etme demek ne yüce sevdâdır. Hak Te'âlâ verdi rûzî guyent be Kâsım ki ezin aşk hazerkûn bî çare hazer kerd velâkin¹²² Hak Te'âlâ **وَبَنَاتٍ تَحْمِلْنَ أَلْوَاقَ لَنَا** ki kulları lisanından buyurmuşdur; aşkdır demişler. **ذَكَرَكَ لِلشَّيْءِ قَيْسُ شَرَابٍ وَكَلَّلَ شَرِبَ**

122- Bir gün Kasma dedilerki; bu aşktan kork, çaresiz çekindi lakin.

دونه سراب

de geçmiştir. Mesnevîde.¹²³

ve İmam Ahmed كرسام عاشقان را متكران فشرکردی در قیامت با كرات de اتمامه dediği isbât-ı aşkıdır. Alem aşk turfa 'âlemdir / tatmayan anı sanma âdemdir. Onun için Ebussu'ûd ehl-i cezbe olan sûfîlerin semâ' ve devrânları hâl ve hurmetle vasf olunmaz demiştir. Rahmetullah İbn Nüceym Bahr-ı Râyık'da aydûr. Davâyâ layık olan cürm ve tahkîka delâlet eder lafız gerek-

103b dir ki eğer ben şekkime var şekederim / veyâhud zannederim dese da'vâsı sahiha olmaz, İmam-ı Suyûtî, Buhârî şerhinde: (zandan kaçının) **يَا لَمْ وَالظَّنَّ** buyurduğu mahaldedir ki bu i'tirâb lazım olan mahal şol zan ve töhmettir. Onun için müstenid olmaya. İmdi şol münkir-i müdde'î şundan hâlî değildir ki ben sûfîler kaleleri şâketdim gördüm ve bildim. Tahkîk bunlarda muhabbet ve câzibe-i ilâhi yokdur, dese nâmeşrû' olur. Rasûlullah (aleyhi selam) "Ben nâsın batnın şâk ile me'mur olmadım." buyurmuşdur. Ve fukahâ da¹²⁴ **امور المسلمين معموله**

demişlerdir. Buna kavâid ve şevâhid çokdur. Eger derse ki bunların aşk ve şevkinde şüphem var. Zan ederim ki şevkleri olmaya, bu da caiz değildir. Zîrâ cezm ve tahkîksiz da'vâ sahiha değildir, mücerred töhmet olur, sû'i-zan olur. Ehl-i İslâma hüsn-i zan vâcibdir. Bunlar bizim iştîyakımız var zarûrî olur hareket etmeyince olamazız diye haber verdikleri mesmu' ve mu'teberdir, kizbe hamlolunmaz. Mevzu'u şurû'ât cümle ahkâmıdan müstesnadır. Zarurât ve mahzûrât mübah olur, meşhurdur. Kirmânîde mestûrdur: İbn Melik zarûrette hakikat-i hâle vukûf mümkün değildir asla demiştir. Benim ihtiyacım ve ıztırârım var diye terabbu' ve ittikâ etse mekrûh olmaz. Hakikate hâcet bir emirdir ki; ona vukûf olmaz, bunun içindir. Hakikat-i hâcet sâkıt olmuştur nitekim yukarıda geçmişti.

104a / Zeyd Amrın dizin çökmekde özü ve terabbu'a ihtiyacı ve ıztırârı vardığın bilirin demek sefahatdır cehâlettir. **ان الحكم لا يتعلق بالباطل** seçti hemen terabbu' etti, ma'lûm oldu ki, ma'zûr ancak ihtiyâc var ancak zarûrî ancak diyenle tekebbüren eder diye sû'i zan olunmaya. İmdi müctehidden haber muhabbet makâmına kâimdir meselâ bir âdem 'avratına dese ki, beni seversen benden baş ol dese 'avrat dahi severim dese boş olur kadı diyemez ki sen kizbedersin batnında muhabbet yokdur

123- Mesnevîde; eğer aşkların semâsını inkareden münkirler kıyamette haşrolunduklarında, onlarla beraberlerdir.

124- Müslümanların işleri doğruluk üzere hamlolunmuştur.

hâkimuşşer' buna müdâhale edemez eğer dersin haberde kizb ihtimâli mukarrerdir. Cevap verilir ki, *ا قام مقام غيره بعمل عمل اصله* ka'ide-i usûldur. İmdi burada muhabbeti asıl kâ'ide-i usûldur. İmdiburada muhabbet makâmında, kendi makâmında değildir toprak su makamında olsa telvîs eder denilmez güzel fehmiyle usûle mürâcât eyle Şeyh Semerkandî *قال ان كنتم تحبون الله* ¹²⁵ (Eğer siz Allah'ı severseniz) tefsîrinde aydur muhabbet vicdâniyyâtıdır ondan söz ile haber verilmez, hemen hayal olur ve dahî denir ki kul Allah Te'âlâyı sevmek bir keyfiyyet-i ruhâniyyedir. Hak Te'âlâ da olan kemâl-ı mutlakı tasavvurdan sonra olur imdi bir kişi Hak zikrin iksâr edip dâim tevhîd-i ilâhî ile mukayyed olsa onun Hak Te'âlâya muhabbeti mukarrer örf âdetde "kişi sevdiğin çok zikreder demişler"

- 104b** hadîside delildir. Zâkir / muhibbi Hakdır muhabbet ise vicdânîdir bî ihtiyâr olur bu da örf ü âdetde sâbitdir ki bir ehl-i kemâli ve bir âlim ve âmilî ve bir sultan-ı âdili cümle 'âlem sevmemeğe mecâl yoktur ben buna buğz edeyim dese edemez ve ol alimi âmil yaramaz diye hatırına i'tikâd getiremez. Molla Acam Mevâkıf şerhinde *الانسان لا يمكن ان يعتقد ما يناهض الضرور* dediği bu ma'nâyâ münâsibdir. Nihâyet maaş emriyle mübtelâ olduğundan her bâr gönül âyinesi musaffâ olmaz zikrullâh sakâlet vermek ve zikrullah kalbini ihyâ etmekle muhabbet ve vecd ve safâyı kalb zuhûr eder *كل شيء ثقالة وثقاله القلوب* ¹²⁶ *اعلموا ان الله يحب الارض بعد موتها* hadîsi *لا اله الا الله* müşâhede olunur. Münkir kendi nefesine kıyâs eder bana niçin gelmez der, bu hemen mekke kâfirlerinin Din-i İslâm ve tevhîd ve Kur'ân hak olsa bize nasib olurdu bir âlây aç ve çıplak fukarâyâ nasîb olur muydu dediklerine benzer Hak Sübhânehü ve Te'âlâ fazl u ihsânını bağzı kularına tahsîs eder ve ba'zı mahrûm eder ona su'âl olmaz *لو كان فيرا ما منعونا اليه وقالوا ما نرى رجا لان كنا نعدهم* bunlara mutâla'a elinden gelürse *من الاشرا رهم اراذلنا بادي الرئي* muhassal merâm ehl-i aşk olup tecvîd-i Kur'an ve hizmet-i 'ilm edip ve bunlara tâbi' olup *المرا مع من اصب* fetvasıyla âmil olan talebei 'ilme ta'na mecâl yoktur.
- 105a** / Zîrâ bunların devrân ve tavâf ve meşy ve sohbetleri âdâb ve 'aşk ve bî ihtiyâr

125- Âli İmran 3/30.

* - İnsanın zarûrete münâfi şeylere inanması mümkün değildir.

126- Hadid 57/17 (Allahın yeryüzünü ölümünden sonra dirilttiğini bilin).

olmak üzere. Bu mertebeye hallü hümet müdâhale etmez amma şunlar ki bir lehv ve la'b için ederiz derlerse devrân ve semâ'a lehv ve la'b mukârin olmuş olur semâ' ul lehv olur lehv hurmet-i semâ mû'cib olur lehv ve la'b harâm'dır, diyenlerin kavli üzere lehv ve la'bsiz semâ' ve tavâf ve devrân haram olmaz

ان التحريم

kezâ fî Câmiu'l- بوصف دليل على ان ذلك الوصف هو الموجب الحرمة

Esrar buna delîldir. Haddizâtında mutlakâ devrân eger amme-i nâsdan ve eger bî ihtiyarlardan ve eger lehv kasdıyla edenlerden harâm'dır derse câhildir, insan hacer ve şecer mevzîne vaz' etmişdir. Belki bunları müstehallî kâfirdir der ola. Redd-i nusûs-i kitap ve icmâ-ı ümmeti inkâr etmiş olur "tavvâfune 'aleykum" geride geçdi nazâ'iriyle bu makvele ayâta ne ma'na verdi ola "tavvâfun devvârûn" ile müfesserdir. Meşşâûn zımındadır buki ma'nâyı kavvâfûn لا يتفكرون ma'nasın verirse kâfir olmak korkusu vardır, belki kâfir olur. Reddi nusûs küfür kavli üzere eğer mutlaka dönenler kâfir olur derse, kendisi kâfir olur. Zîrâ kendisi de döner küfrüne rızâ verdiği için insanın bir adı da "deyyârdır" nitekim. Hak Te'âlâ haber

105b verir / رب لا تذر على الارض من الكافرين ديارا / bunun tefsîrinde ilhât hemen ferâ'iz şeri atte ehl-i beyti sevmekdir muharremât Ebu Bekir ve Ömer ve etbâ'larıdır diyenler gibidir. Bunların küllisi kâfirlerdir küfür ve ilhâdlerinde sübhe yoktur, ızharda mestûrdur zâkir temessük ettiği ayât ki geride geçdi tefsirinde

denildi bilâ lehv 'âmme-i nâsın zikr-i cevazı mukarrerdir

münkerine küfür redd-i nusûs görünür. Sûfîlerin zikri de taht-ı hâlete duhûl zannolunur hadis-i ihtizâz da bunu müeyyiddir. Usûl-i fıkıhda mutâbıktır sahâbe'i kirâm ve 'arab müctehidler ve ahkâm istinbat olacak kavâ'ide 'ârifler idiler birisinden zikir hususunda bir kayd ve bir tahsîs vucud bulmadı belki reis-i müfessirinde yoktur diye buyurdu, meşy mübahdır bil ittifak sûfîlerde meşy üzere zikreder âmme'i nâsda mâşiyen ve dâiren zikrederler sûfîlerden bunların farkı bizim katımızda ancak içtimâ' ile zikirdir ol mâni-i zikir değildir ham'iyet yukarıda bahsolundu belki sahâbe ayak üzere cem' olup zikrettiği

أَجَلْ كَثِيرًا

de fehm olan cevâzdır nitâyet mahzûr olan lehv ve la'bdır. Levh ve la'ble olan zikirde haram demen müşkildir zîrâ lehv ve la'b haram olmak za'îfdir kütübü usûle ve furû'a muhalifdir Tatarhâniyede و يكره العبد dedi "mirâran" yazıldı

106a **فَرَاةُ الْمَشَى وَالْمُتَرَفِّقِ إِذَا لَمْ يَحْطَلْ ذَلِكَ عِبَارَةً** ibâret / zâhiyedir demek tavâfı mutazammındır tavâf ve devrân ederken Kur'an okumak câ'iz olıcak zikir bitarîkiûlâ zîrâ zikrin binası tevsî' dâire üzredir Hak Te'âlânın ismi şerîfin terk etmek halâya duhuldan sonradır. Kirmânîde mestûrdur. Hâlid b. Sa'd her gün kırk bir sübhânellah dermiş 'âdeti bu imiş. Kirmânîde mestûrdur. Kırk bin tesbîhe mu'tâd ola her gün ol kimesne meşy ve tavâf ve devrân hâlinde terk-i tesbih niçin etmedi niçin râvîler bunu rivâyet etmedi. Zîrâ Hak Te'âlâ **وَسَبِّحْهُ بَكْرَةً وَأَصِيلًا** demişdir. Devâma mahmûl-dür, devâmı terke mecâl yokdur. Selef-i sâlihinden filcümle devrân ile zikir sâbit oldu. İnkâr eden ibâdet-i devr taleb eyleyen iktizâ-i nass ve kâ'ide'i usûl bilmeyen 'âmî bu inkâr vartasına usûl bilmediği sebebeden vâkı' olmuşdur. Ehl-i usûle hizmet etmeğe istihyâ eder. Nitekim Kirmânî aydûr;
يَسْتَفِيْ اِنْ قَعَرْتُمْ عَدْرَ التَّعْلَمِ ¹²⁷ imdi söze geelim. Hak Te'âlâ bir özür ve bir bahâne kılmadı ki ol bahâne ile zikir terk ola. Kurtubîde mesturdur bu mânen
لَا تَلْمِزْهُمْ اَسْوَا لَكُمْ وَلَا اَوْلَادَكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ¹²⁸ buyurduğu münâsibdir. Zîrâ emvâl ve evlâd tedârîki ve onların maîşeti için namaz beş vakitle mukayyed oldu.

106b Zikrullah mâni' değildir hem maîşetini gör hem zikr eyle. Zikrullâhı terkeyleme / sevâbdan mahrûm olma devrân ve semâ' dedikleri fiil zâtında mübahdır asıl her şeyde ibâhatdır buna kabâhat ve hürmet lehv ve la'b mufâzahatından gelir. Harâm-ı liganrihî olur. Harâm ligayrihi olan fiil ile işleyen sevâbdan mahrûm olmaz. Nitekim arz-ı mağsûbe da kılınan namaz ile cennete müstehak olur. Ahî Çelebi İsti'lâ-i Küffârda yazmışdır. İmdi zikirde lehv ve la'be mukârin olan zikirde sevâba ve hasta îsâle sebebedir. Bundan men' eden hayırdan men' eder esah budur ki lehv ve la'b harâmdır, değildir mekruhdur. Zîrâ harâm farz mukâbilidir. Kat'ıyyüsubût kat'ıyyû'l-ma'nâ delîl ikizâ eder **كُلُّ لَعِبٍ حَرَامٌ** ile ancak kerâhet sâbit olur. Haramdır derler, tağlîz ederler ve illâ kâ'ide bilmeyenler sözüdür **لَا يَجِلُّ لَادِرٌ** dan gâfildir. Meratib-i delâili bilmez merâtib-i müskirâtı bilmeyip ayrândan sarhoşluk satar, lehv ve la'b vıfk-ı hevâ ve hevesdir onunla insan Zikr-i Hakdan gâfil olur, nefsi emmâre safâ eder şeytan haz eder. Zikr-i Hak hilâf-ı nefis ve hevadır ve zû'müşeytândır ki

127- Tâlim mekânında oturmaktan çekinir.

128- Mücadele 58/19 (Şeytan onların başlarına dikilip Allahı anmayı unutturmuştur). Âyete ibaresi eklenmiştir.

استوفى عليهم الشيطان في نوا الذکر¹²⁹ buyurdu nefis ise emmâre bissû'î dir, emmâre

bizzikr değildir. İmdi bir kişi nefis-i emmâresine kahre ve hevâsına muhalefet
107a ve şeytana / rağmen Zikrullâh ede bir halde zikirden hâlî olmaya ona 'ibâdet demez-

معنى
العبادة العمل بفالفة صواى النفس "تَعْظِيمُ اللَّهِ"¹³⁰ münkerden birisi ağızdan öğrenmiş
ancak fakîre su'âl eder izlâl için ki raks helâl midir, cevap verdim ki raks helâl
diyen kâfir olur mu cevâb verdi ki 'ibâdet diyen olur. Fakîr dedim ki var imdi raks
ibâdet diyeni yokla raks hevâ'î nefis üzredir, ona ne gûne 'ibâdet denir imdî
fukarânın ahvâli bâtına müte'allık umûr olub şer ve fesâda hamli mümkün iken
hayra cümle ve hal Hamli vâcib iken bunların mesâvesin edip الفتنة

أشْر من الله واللعب¹³¹ fetvâsınca bunların haram-ı mahzların
def' ve men' edip من إذا تحيره بفعل أو قول ولو بغض العين¹³² fetvasınca ta'zîr etmek
hâkimüş şer'a lâzımdır. Hususen ki bu fukarânın Tarîk-i Halvetiyye âdâb-ı üzere
sekiz yüz yıldan beri semâ' ve devrânlarına bir pâdişah'tan ref' vâkı' olmamıştır.
Diyâr-ı Arab ve Diyâr-ı Acem ve Diyâr-ı Rûmda mukarrerdir. Kibâr-ı 'ulemâdan
bunlara ta'arrûz olmamıştır. Sığârdan olan ta'arrûza ısgâ ve i'tibâr olunmamıştır.

107b Bu husûs taâmüli nâs ile icmâ'-ı ameliye mülhakdır. Sâhibi Keşşâf ettiği / ta'nı
sonra gelenlerden Fahr-i Râzî def' eyledi ondan sonra gelenler ol def'i müvecceh
görmüşler elân şimden sonra gelip sûfîlerin tevâhidleri rakstur ve lu'bdur imâma
lazımdır ki, bunları men' eyleye diyenler şuna benzer ki, sekiz yüz yıldan beri olan
mihrabları tahrîf edip Ka'be bu tarafadır diye selef 'ulemâsın ve meşâyihin tazlîl ve
techîl ile bu cehle zikir haramdır diye hususen Sahâbe-i Kirâm hayra ahres idiler
niçin bu zikri mutlak ve mübhem ve mücmel kodular ta'yîni lâzım olsa beyan
ederlerdi. Devrân ve semâ' bid'atdır demek, söz değildir bid'at kitap ve sünnette
aslı olmayana derler Kur'an kadîmdir. Nitekim Kirmânîde murûr etmiştir bu tavâf
ki devrâna mütrâfdır umûm âyetle sâbittir ki Beyzâvî "alel hâleti küllihâ" dedi
'âmm-i nâs asıldır. Bu semâ' ve devrân ve tavâf ona nisbet olunur. Umûma dâhil
olur diğer cehrîde bid'attir ama cemâ' emsârda olur İmâmeyn kavli budur, fetvâda

129- "İbâdetin anlamı Allah'a tâ'zîm için nefsin isteğine muhâlefetle amel etmektir.

130- Fitne, oyun eğlenceden daha kötüdür.

131- Kim bir sözle fiille isterse bir bakışla olsun başkasına sıkıntı verirse hata etmiştir.

132- Bakara 2/29 (O yeryüzünde sizin için birçok şey yarattı).

böyle verilir. Zâhidî de mufasssaldır, eger bu sûfîler Halvetîler ki, şurût ve kuyûd ile zikrettik derler bunların zikrîleri harâm olaydı bu âyât zikri bir tahsîs eder ve bu âyât-ı mutlaka-i kayd eder. Bir müfessir niçin bulunmayaydı, cümlesi itlâk ve ümûm üzre terk edip sükût etmeyeler idi. Zîrâ sukûtülhak selefe sâlih değildir

108a **الكوت عن الحق شيطان الكرى** / buyurulmuşdur. Câmi'ul Esrârda **ان بنى ادلة الشرع على الظهور متى يقف عليه كل ادر** yani şer'î delilleri binası zuhûr ve âşikâre olmak üzredir, tâ ki herkes ol delhile vâkîf ola. Nitekim geriye **ولا يجوز ان يحرم الله شيئاً لا يجعل السيل الى معرفته والتعبير لا يقع الا** **بالامر المعلوم ان ضودوا الا يثمر الحج** ¹³³ Kirmânîden yazılmış idi. İmdi bunun haram olmasından edilleden bir şey yoktur ki herkes anı bile **الحلال بين والام بين** de buna münâsibdir koyûn helâl herkes bilir, hıncır harâm herkes bilir semâ' ve devrân ihtilâf üzre mübâh diyenler **هو الذي خلقكم ما في الارض جميعا** ¹³⁴ nassına temessük ettiler. Haram diyenler raksdır haramdır, dediler bunların kavline edille-i şer'iyeden delil yoktur **كل لعب هرام** dan gayrı onunla sûfîlerin zikrin haram diye hükmetmek müsteb'addır. Onun için kavilleri kalıp kimesne 'amel eylemez, onun için mehcûr kalıp kimesne 'amel eylemez. Zîrâ mazbût değildir raksı kendisi mazbût değildir ne ma'nâdır ehl-i lugat ızrap etmişlerdir ve devrân semâ' haram diyenlere kâ'ide ve zâbıta lâzım gelir ki takririnde 'aciz mukarrerdir devrân-ı sûfîye

108b **harâm olduğu soldan sağa yâhud sağdan sola ola yâhud emir muhâlatasıyla /** âdetlerinden ola yâhud cahil şeyhe efendilerinden ola yâhud lehv ve la'b kasıdlarından ola yâhud lahn ettikleri için ola yahud mukâbeledede taam de yâ gayrı irâzı ola ve her kim zikrullâha bir kâ'ide vaz' edeyim dese 'âkıbet mütehayyir olur 'umûma tavr-ı itlaka razı olur. Eğer denirse zikir haram iş olur, ihtilâfda şüphe mukarrerdir ve cevap verilir ki; zikri harâm demiş yokdur velev müsellemler bu zaman ahır zamandır hemen zikr etsinler. Bu, şüphe zamanı değildir Tatarhâniyede Eyyûbden suâl olundu ki şübehât ne güne olur? Cevap verdi ki, bu şüphe zamanı değildir **لا تمنع الحرام امرض عين الرام** ya'ni âşikâre haramdan sakın sana kifâyet eder ama sûfîlerin etin yemek âşikâre haram lehv ve la'bden eşeddi nass-ı kitab ile hürmeti sâbit sûfîlerden ıstihlâl olmayınca helâl olmaz derler. Raks haram olduğu

133- Bilinmesine bir yol olmadan Allahın birşeyi harâm kılması caiz değildir. Taadk'üd bir emir ile olur.

134- Bakara 2/151 (Beni zikredin bende sizi anayım).

sûrette Hak Te'âlâ neylirse eyleye mekrûh olursa 'ukûbet olmaz edeb bahsi şartı mücâdeleden yazaz izhâr-ı Hak ola, inad olmaya. Bahs olunan kimesneler hakâyık-ı 'arabiyeyi 'âlim ola kavâ'id-i fıkhiyede de basîretli ola te'vîlâta ziyâde vakıf ola

109a nusûs-ı kitab ezber bile ve mücâdele ettiği kimesne musannıf ve Tâlib-i Hak / olub edebsiz ve galîz olmaya fî zamânınâ bahs ve mücâdele eden münkirlerde bir şart yoktur. Sebeb ve dâ'îye su'âlî gerekdir, müstersidi'dîl yâhud bir hâdiseye ibtilâ gerekdir tâ ki hükmü müzâkere ile vâzîh ola fî zamânına münkirlerde bu da yoktur. Sekizyüz yıl mikdarı zamân geçen hâdiseye ne su'âl ve bahs bu makule bahisden ihtîrâz gerekdir. Bu risâleye nazar eden kardeş! Sen zan eyleme ve bu hususta hemen söz bu kadar ola hâşâ İhyâ'ya ve 'Avârife nazar eyle dahî ne cevâplar vardır. Lâkin bu fakîr kâ'ide-i usûl üzre ziyâde takrîr ettim, ehl-i usûl olursun bu risâleyi fehmedersin kuvvetini ve za'fını ma'lum edinirsin ol usûle muhâlif şundan bundan gece ile cem' olmuş yaş kuru bilinmemiş odun cem' eden gibi değil idigin iz'ân edersin bu ana gelince ehl-i tarîkat 'ulemâsından böyle risâle cem' olduğun görmedim. Hamd Hak Te'âlâya ki bu fakîre kıllat-ı bizâ'âm ile bu cam'iyet müyesser oldu Cenâb-ı Hakdan murâdım oldur ki zikr hususunda sâ'îm ve zâkir kullarına mu'âvenetim kabul eyleyüp sebeb-i mağfiretim eyleye temmetûrrisâle-i şerîfe fî âhir rebî'ul evvel fî târîh-i erba'îne ba'del-elf ma'lûm ola ki bu risâle

109b Diyar-ı Anadolu Kütahyeye / Sultanönü Sancağı'nda Karye-i Çavdar ve Kalburcu da sâkin 'âlim ve 'âmil, fâzıl ve kâmil, vâ'iz ve nâsîh ve mezekkir ve fakîh ve muhaddis ve müfessir, tarâfeyni ma'mûr Kalburcu şeyhi Beşîr Efendi demekle ma'rûf ve meşhûr, 'azîz, sâhib-i temyîzîndir. Dâr-ı dünyâdan intikâl ve dâr-ı âhirete irtihallerine karf bulunmakla kendi hatt-ı mübârekleri ile müsvedde kalıp intifâ' olunmadığı cihetten bu fakîr kesîrüttaksîr ki Sun'ullah İbn Şeyh Ahmed İbn Şeyh Beşîrdir bu risâle-i mübârekeye nazarımız ta'alluk ettiğin filhakikah bu uslûb üzere te'lif ve kâ'ide-i usûl minvâlince münkirine cevâb tesaddî eylemiş, Tasnîf görölmediğinden böyle metrûk kalması ma'kûl ve sezâvar görölmeyp beynel-meşâyih müsta'mel ve iştihâr bulması ihtiyâr olunup beyaza çıkarılmasına ihtimâm ve dikkat ve cür'et olunmuşdur. Vâlid-i mâcidimiz müftü, Şeyh Ahmed Efendi Hz.

bu risâle-i mestûr olan mufasssal meânîyi bir mukayyed muhtazar vârid ma'naları ile beyan buyurmuşlardır.

devr yokdur diyen 'âlim sen deyyârı bilmez misin
ta'yin vaz' olunmaz zikre bu guftârı bilmez misin

110a اذكر دنى اذكر كرم 135 dedi Kur'anda ol Hüdâ /
kayd-ı mutlak nesh olun maz mı bu ahbârı bilmez misin

yetmiş aded sahâbeden devr isbât olunmuşdur
döneğim yâ erfedeysi bu âsârı bilmez misin

Hadîsin من لىر يهتر niçin işitmez kulağın
Ali ca'fer devrettiler sen bunları bilmez misin

Tanrı ile ortak mısın ol mutlakdır sen mukayyed
aç gözünü gâfil olma ol kakhârı bilmez misin

âşıklar aşk fetvâsından kanar delil istemezler
bu deliller münkiredir sen şunları bilmez misin

kûtul kulûbu ik yâdan cümle müşkiller hallolur
Ehlullâh ince yürürler ol reftârı bilmez misin
müftü derviş aydür sana insâf et dön Hakdan yana

dönersen lütefeder sana

ol gaffarı bilmez misin

hakîkâne musannıf ve mehakkık olup tâlib-i Hak oluna bu risâle den asveb ve edak
ve ehak risâle bulunmak muhâl belki mümteniül ihtimâldir

135- Taha 20/42.

يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا غَمًّا عَلَيْكَ
الهِمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ

136

قَدْ وَقَعَ الْغَرَاغُ مِنْ تَبْيِيضِهِ فِي تَارِيخِ هَمْسٍ وَسَبْعِينَ بَعْدَ الْآلِفِ فِي فَرْجِ

137

110b Ketebehû el-Fakîr Selim Molla min telâmîzi Şeyhzâde gaferallâllahu zünûbe
hûma. Amîn bihurmeti seyyidîl mürselîn.

136- Mâide 5/67 (Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et eğer bunu yapmazsan onun elçiliğini yapmamış olursun).

137- Bu risâlenin temize geçirilmesi 1075 tarihinde Karaca Şehirde bitmiştir.

RİSÂLEDE ADI GEÇEN KİTAP İSMİ İNDEKSİ

Avârif 17a	Kutûb-i Furû‘ 96b
Bahr-ı Râik Şerhi Kenzü'd-Dekâik 25a, 56b	Mazhar 10b, 11a
Câmi‘ul-Esrâr 16b, 39a, 45a, 86b	Menâr 25a
Câmi‘ul-Fetâvî 5b, 46b, 48a, 63b, 79b, 80a	Müslim 80b
Cevâhiru'l-Fetâvâ 76a	Müştemilü'l-Ahkâm 46b
Dürer-i Gurer 17a, 21b, 23b, 26b, 31b, 34b, 36a	Sirâcü'l-‘Ukûl fî Minhaci'l-Usul 57b
Dürr-ü Mensûr 5a	Tefâşi 10a
Fetâvâ-i Sûfiye 46b	Tefsîr-i Ebî Mansûr 55b
Fetâvâyı Hâvî 46b	Tefsîr-i Kebîr 6a, 33a
Hanefiyyü'l-mezheb 22a	Tefsîr-i Kurtubî 23a
Hâvî 17a, 33a, 40a	Tefsîr-i Utbetu'l-Gulam 37b
Hidâye 20a, 63b	Telvîh 2a
Hüdâya 46b	Tirmizî 5a, 9a
İbn-i Merdeviyye 5a	Zeynü'l-Arab 16b, 85a
Kavâ'id-i Hanefiye 48a	
Kesâî 95a	
Keşful-Esrâr ‘alâ Usûl'il-Pezdevî 2a, 6b, 9b, 20b, 24b, 25a, 26a, 28b, 35a, 86b, 93b	
Keşşâf 4a, 6a, 15a, 19a, 20a, 27a, 36b, 37a, 37b	
Kevâşî 8b	
Kirmânî 4b, 9a, 36b, 39a, 51a, 95b	
Kitâb-ı Tağyîr 65b	

RİSÂLEDE ADI GEÇEN ŞAHİS VE YER İSİMLERİ İNDEKSİ

Abdullah İbn-i Zübeyr 4a	Câbirî 41a
Ahî Çelebi 38b, 106b	Cevherî Muhammed b. el-Hasan
Ahmed b. Hanbel 2a, 16b, 63b	et-Temîmî 22b, 23b
Ahmed Efendi 35a	Cûyî Zâde Efendi 41b
Ahmed İbn Kemal 28a, 49b	Çavdar Şeyhi Ahmed Efendi 28a,
Ahsekî 9b	35a, 45a
Âl-i Osman 48a	Dahîre 43b
Ali Çelebi 6a, 9a, 9b, 16b, 17a,	Dâvud 2a
20a, 21b, 22a, 22b, 23a, 32b,	Diyâr-ı Anadolu 35b, 109a
33a, 34b	Diyâr-ı Rûm 107a
Anadolu 35b	Ebâ Seyf 77a
Antakyalı Molla Arab 83a	Ebherî 68a
Arabî 6a, 9b	Ebû Bekîr Feyyâz 76b, 98b
Azîz Merhûm 7b	Ebû Bekir 7b, 11a
Azududdîn 2b, 4b	Ebû Ca'fer 19b, 40a, 64a
Baba Yahyâ 94b	Ebu Cehl 23a, 54a
Bağdâd 57a, 91b	Ebû Hanîfe 28b
Bağdâdî 122a	Ebû Hâtîm 56a
Bakâî 44a	Ebû Hayyân 68a
Bâkılânî 2a	Ebû Hûreyre 5a, 95a
Behâ'üddînzâde Efendi Kemal 5b,	Ebû Hüseyin 64a
6a, 6b, 9a, 16b, 17a, 20a, 21b,	Ebû Mensûr-Mâtürüdî 6b
23a	Ebû Muhammed Kazvînî 6a
Bekrî 16b, 32b	Ebû Ömer Dimeşkî 52a
Beyzâvî 4b, 15a, 24a, 36b, 40b,	Ebû Süleymân-ı Dimaşkî 12a
50b, 66a	Ebû Yusuf 31b
Bezzâziye 6a, 9a, 17b, 23a, 25b,	Ebu'd-Derdâ 5a
38a	

Ebu'l-Leys, Nâsır b. Muhammed
b. İbrâhim es-Semerkindî 41a,
46b
Ebu'l-Vefâ 27a, 51b, 101b
Ebu's-Su'ûd Efendi 26a, 34a,
35a, 37b, 47a, 62b
Ebü'l-Hüseyn Basrî 52b
Efdalzâde Hamîdü'd-din 9b, 34a
El'iyâz Billah 71b
el-Kazvînî 12a, 101a
Es'ad Efendi 12a
Eş'arî 26a, 57a
Eşrefzâde Rûmî 35a, 101b
Eyyûb 24b
Fahr-ı Râzî 6a, 15a, 31b, 71b
Fetâvâyı Hâvî 46b
Gazzâlî 2b, 17a, 99a
Hacerü'l-Esved 102a
Hâlid b. Sa'd 106a
Halvetiyye 3a, 107b
Hamdi Çelebi 102a
Hanefiyye 2b, 17a
Hanzala-i Esedî 11a
Hasan Çelebi 79a
Hazret-i Fâtıma Radiyallâhü Anha
86a
Hazreti Ömer Radiyallâhü Anh 7b,
15b, 31a
Hızır 54b
Hindistan 102a

Hüseyn b. Mansûr 12a
İbn 'Abbâs 8b, 23a
İbn Battal, Muhammed b. Ahmed
7a, 37b, 38b, 88b
İbn-i Kemâl 8b, 22a, 22b, 25b,
27b, 29a, 30a, 34b
İbn-i Melik 103b
İbn-i Merdeviyye 5a
İbn-i Abbâs 4a, 4b
İbn-i Dakîk 4b, 31b
İbn-i Melek 37a
İbn-i Nüceym 25a, 103a
İbn-i 'Atiyye 41a
İmâm Ahmed 14a, 31b
İmam Ebu Yusuf 28b, 74a
İmam Mâlik 11b, 27a, 31b
İmam Muhammed 25b
İmâm-ı Suyûtî 5a, 62a
İmâm-ı A'zâm 5b, 26a, 32a, 32b
İmâm-ı Şafîî 15a, 15a, 22a, 28b,
31b
İmâm-ı Zemahşerî 86a
İmâmu'l-Haremeyn 6b, 23b, 29b
İslâmbol 9a
Ka'be 92a
Kadı Zekeriyâ 95a
Kâdihân 24b
Kalburcu Şeyh Ahmed Efendi 7b,
32a
Kalburcu Şeyhi Beşîr Efendi 109b

Kara Kemâl 31b
Karaman 35a
Kasaba-i İnönü 7b
Kasapoğlu 35a
Kemâl Paşazâde 23a, 27a, 38b
Köse Ahmed 35b
Kubbetü's-Sahrâ 25a
Kurtubî 3a, 3b, 4b, 80b
Kuşeyrî 17a
Kütahya 41a, 109a
Mansûr 27a
Medine-i Münevvereye 19a
Merhum İbn Şeyh Yavsî 35a
Molla Hüsrev 19b, 27a, 31b
Mu'âz b. Cebel 61b
Mûsâ 54b, 91a
Mücâhid 4b
Müctebâ 83b
Müftü Alâeddin Efendi Sarı 46a
Necmeddin Muhtar b. Mahmud
99b
Pîr Efendi 45a
Rûm 102a
Sâ'deddîn Muhammed b. Hasan
15a, 21b, 22b, 40a
Sa'dî Çelebi 5a, 44b, 52b
Salâhaddin Kasım el-Hânî 31b
Saylabî 58b
Semerkandî 5a, 6b, 15a, 104a
Sevbân 100b

Seyyid Ali zâde 27b
Seyyid Şerîf 37b
Seyyit Gâzî 13a
Siyer-i Kebîr 43b
Sulhuddîn 8a, 73a
Sultan Süleyman 46a
Sultanönü Sancağı 109b
Sun'ullâh İbn Şeyh Ahmed İbn
Şeyh Beşîr 69a, 109b
Sünbül Efendi 35a, 45a, 45b
Şâfî Sâ'deddîn Efendi 9a
Şam 19a, 101a
Şeyh 'Âsım Kûfî 55b
Şeyh Cemâl Efendi 97b
Şeyh Mansûr 59b
Şeyh Sâ'dî 97b
Tarsûsi 18a
Tatarhânî 14a, 17a, 23b, 28b,
35b, 38b, 39b
Telbîsü'l-İblis 12b
Vilâyet-i Anadolu 97b
Yazıcıoğlu 35a
Yunus Emre 14a, 35a
Zâhidî 44a, 75a, 107b
Zâhiriyye Mezhebi 88b, 89a
Zamahşerî 18a
Zeccâc 39b
Zekerîyyâ 66a
Zeylâî 19b, 21a, 36b, 40b
Zinnûn-ı Misrî 39a

OSMANLICA METNİN FOTOKOPİSİ

Arsiv = 4221
- Mehmet Keviksiz.

1605

Süleymaniy - U	no	arşivi
Kısım		

4221

د کمال و سنی و حسن و احسان اوجی عجیب و کلید
نی در شمع علم آذران و لادن اخوان صفاد که انضاف و ایم
موصوف و تریه نقیص و تعصبیه الله و وفا و اهل
د جانم بود که بوسه ساله نظرش بغیری و افسوس
اوله قن کن از نظر ایمه او تمدن اخو سینه و از بجه مصفا
ایده و بند ز صاه و او زون ز آفت قادرا و لیکر کسیت
اصوله و سازه عفا لفرق بود و قن اصا و ایمه
وصفا و صفه سنده و معتزیه یمن کیم اصابت
ادعا این بر قایح اصطلح و سیلک بره لاند و
حرام بند و کز اکت تحویلی بند و تنزیه بند و اجماع
مرا بجه بند و ورا قیادله و سنجیده و سنی الایف و
در بند امیر حرام و قرض و قایم سیده و رضی و کونه
چنین و لدیسه بر حرام بود و عیان او لکن کز اکت و
اولسه حرام شبه و سنی قیادله ثابت او لکن تمیید و
و بونف حکمیه بود که حرام او شکایا این فاسق
او نو و عذاب مصطفی و نو که بند و قویسی و عتسه
کو جهل ایتد و اعلمیه کاهت و حرکی اولد که افی
او کایا این عذاب مصطفی و اولیه بود که بیو با نکا و
ایمن انکار او لیس و حرامه انکار اید و انکار او لیس
و تنزیه قویا کیم بر جان بر فعل تران امکان اجماع
مرتبه سنده بران و صفا کرام اجماع عید و قوی لاند

بسم الله الرحمن الرحیم

ای بار حق ای خالق ای موبت ای وارث
سکایان و مدیح و شاکر کائنات اندک کیم کاه و تنزی
ذکر و شکر قیادله سیدی و در سنی کیم صقل آفتد و سلیسه
و عزای اله عا صفا کیم کاه و حکمتی انظر ای شیو ایند
بوفیه کثیر آفتدیه و کاه و سنی میرین و ویرین
افزون و سوبنده و غر و معتز قن کاه و عتیه ایما
و ایدم او لکن مسئله و مدح عدلا و وند و سنی بیان
و تحقیق و تطبیق مدتش ایله کیم کاه و شوا رسکا
اسان و استعانتهم سکاه و در حوال و قی قن و کلار
تنزی و تحریر و سبیل خیر و تصویب و عتیه ایما
نقد و کیم شکر و کیم سنی قن و کیم و عتیه
و عتیه و قن و اول و طریقه سوبی ایله و واقع
اولان سوب و عتیه و کیم شکر و قن و عتیه
و عتیه و کیم سنی کیم کیم کیم کیم کیم کیم

اوتق خوف و نفور من فخر القربان به فقد اخذوا
 و كثره ر و استا و نفور بوضعه ماصدق اوتق
 بوقوا يان غضبه هره نا اولوب جنانن حاطر اوتق
 تاويل بنخي يا شير و غلوني و يا خود طور لي اشدقو
 كوره درديه انا بوقه اي كورب تاويل بيلينلو
 مشكلا اولود بوشا لي فوق الاله بونان امثال انيقيل
 و قاضي عسكر و اساه مسول قاضي عسكر ايتا مشلر
 صوفيل و كنجال غارن قيلمار و بلكه شمشلر زيار
 تكانهدر حصصيا افضل زاده افندي رحمت قلبي
 فخر المنه كي بجمع اولوب دونه دونه ذكر قلبي
 ايدن كاكشور و دنيو نه نازم اولون بوسق الايد نه
 كافرا اولور اكر اعتقاد ايله در رسنه مقبره على
 بيلير رحمت كورده جوان نه فتوي و ررب و عرش لي
 ياز مشدرد بونه فخر قريه كلور و بعض رساله يالور
 بوقو خاصول و تو احد و شواهد و اهل تفسير و
 اوق كويشور ذرا عا اها ايتد كيكه عجبوات
 و عجبوات كيكه عجبوات بغير قريه اكران كافر اولور
 كيكه عجبوات و دنيو نه بيلير انا القضي
 قاضي عسكر و رزق اكر عجبوات كيكه من شرح عجبوات
 و حالي كويشور حديسته مرافقه ركي كيكه
 فخر و رزق اكر دونه مسوده بوقا و ايجي عيبانته

سبح محمد ادين الله

بخت اولنيش محمل كويشور اكر اخلد رديسورده و س
 ناسي غلبي اخلد اولور كيره حديت بسم الله و كرملن
 ايتد كيكه تفصيل مويدي اولور و حديت زردعي صريح اولور
 مشايخ طريقت ايند كيكه كه دب و سكوت و ناله و زلات
 و معيق قلوب و اخلد اولور تحت قاضي بسمند ربح اولور
 و عجبوات كيكه تحت قاضي به مند ربح اولور قولي صكره
 اماندن عيني مسئله به حاجت بوقدر برخي رفس
 حاطر و لمسي شافعي قولي و مقبره زنگ از حمار قريص
 ليس بجرم ديمش و تو ريشي ترك خويش و فعله
 رخصه ريشي نازي سمي كافرا يد كيكه به انا قولي
 زاده افندي و مقبره زيسي على جليلي دايه شمس و بعض
 اساده عجمه و احتياط اولور رسنه كيكه عجبوات
 ايتاب اولور قولي و زرد مسئله عجبوات فخره اخلد
 اولور قولي اولور و سكر كيكه انا اجنه ايله كيكه مسرور
 بوقدر دعويا بغير نماز عجمه و اطلو قولي و زرد بر
 و ظاهره در بر كويشور بولر ايله و قطعدر اهل عجمه
 نصيحه قاضي عجمه قولي و بيلير ربح ايد و بيا كيكه ايتد
 تاويل مامع اولور مشايخ اهل قنده قولي و اعد و زرد
 تاويل مامع اولور انا كيكه انا كيكه عجمه انا و زرد
 دور ساطع اخلد كيكه و بوقدر انا كيكه انا و زرد
 سكون ايد و بيا و ايلد قولي قاضي مشكلا و كافر

فخره و فخره عجمه و زرد
 جان فخره و زرد و ميريه انا
 فخره و زرد و فخره انا
 بوقو سمي انا و زرد
 فخره و زرد و فخره انا
 ياز زرد
 به انا انا زرد
 عجمه و فخره انا
 تاويل مامع و فخره انا
 فخره

انا صلا و زرد انا
 على عجمه و فخره انا
 كيكه

اوتق

و چه صحیح هستند بوجه وضع صادر اول از برای
 مبتدع علم تقییر است و جعلی الا فی مضمون منه ما صدق و انش
 رخص حرمانی این وجه قیوب با غفوه از کبریا به
 اشعار او قیوب حاشا کفره نیک و خیر و بیک نه شده
 حرکات شریعه و وراثت بشیعه موقوف داده تا فکر
 او مدینه کو ستر و بصد اعدا ات چون احد اینست که
 قضا قتل و هشتاد غریبه ایه نفات مویقیه و زره
 دورا ن خون قضا قتل هواد ناشی خلف و بدین
 ناشی تصرف اینست که احادی و لای کفر فی بویان
 الله ان تره فیها اسله دفعه اوصو مستکن ایه
 اشاعه بدع اولدین کون منشع طاکلر اتقا
 سلف صالحین او زره کله توحید اشتغال ایه
 بر کینه کردن نار شوق شغالی ایدوب شهادت
 میتر عشق اهر نورینک اناره سی و جد به زحمانه
 کشاکش نکند او اده سی کشینک انام حرام ایدوب
 غلبا جلیات محبت حق ایه جلیاب صبر و سکون بیه
 سنی شوق ایدوب منشاة عرفان غلبه کبریه کل من
 علیها فان ناسی افکاکان زاکر بان اولوب لذت
 نهوه الله انانی وجود و کستر ان رکوت و رحمت
 رب العالم ایدوب اهل توحید صفتان غرض مجید
 کچه فوادی نار و جد به باختیار دوران ایتسار

سبحان

جمله می اهل سنت در قرآن و سنت و اجماع امت میل خود
 که اهل امام ابو نصر بغدادی اید و صوفیه بن مقدار
 وارد اهل هوان برکنند و بقدربا کتبه جمله سی اعلا
 سند داوچ فتنه دن غیری برسی ابو سلیم و مشتیدر
 خایله مدنه فتنه و در صوفیا از سنده کفر و رسو فی
 کجور ای کجی فشارد و بی نسو خیل است الله تحت
 الیوم قیدیش انیب لا یتبالی کنبیت دیدار او جی
 حنین من منصف در بونک شای مشکله در ابو محمد
 قزوینی سراج عفرین بوجه دیش کریم و فتنه
 سلیمان افندیه صوفیلر سماع و دوران جانی می دیو
 استغنا اولدو قتل جانی یاز دستک کرامات
 و شهوره و متعازن انان منافع کرام استغنا
 جانش کور شود و ماراه کسلیک حسن افندیه الله
 حسن و سرخی جانی در بوندیش من شاد استغنا
 ایتنا صحنه فاشند و الهم احشرنا هم طریق
 اجتماع واقعی از جم جبارت بود و کینه شریک
 می اهل خدی و برادر اسد انان فتنه منصف فتنه
 واد بود خدایان در کور و برادر اسد انان فتنه
 طایفه صوفیه در کور و برادر اسد انان فتنه
 و و ایتسار لید نلایک انان فتنه و برادر اسد
 برادر اسد انان فتنه و برادر اسد انان فتنه

23

کشیله لی اولنا اولور دلی اوله تشنه الا کوکن او نور
 قیومه سن دکن صافه کن دوکنه جیونه قانینیا یونه
 قاننا اولور حتی قنا وجعلنا ککینه عدد من جرمین
 بیومند و ککل موسی فرعون دن این دنار من رویت
 اولور که صاهج ادم علیه تسکه کوردم قیامت
 اولمش خلق جی قوب یو که سلام ایدوب مصاف ایدر
 بنیو تعین و ادم که سلام دروب کورتم بجا اید
 بلند ایراخ اول سن اول شخص کیس که بتم صو
 اوله درمه طعی ایدوب سیک و غیبتی ایدر سن
 اندیجی بیککه و الله بن ایکی کوزلرم صوفی اوله
 لوسکه روشن اولور ناکاه انکله بنم راهله صاف
 دو خوب جیوم قالدیم دردمش بله عکلا اولور
 دیرمن بو انیسی کی کورمه در اولام جتم بدی
 کورمه در بونلر نه شکله تشنه قننل ایدر بونلر بله
 قطعا علی اولنا زنه انور در بیلر نه دکلر حاجه
 دوش بله علی اولور تبع واستقر انا ایدر بیلور
 اهد بر آلا صلیانی کوروب بونلری سوز فتنه کیه
 رقص ایدر دیو لوم ایتان سکلا ز نهید که بون
 و غنای دیند ارقی کوسو ویدینه حرام ارتجال
 اید سن مؤمن ایسان محققا ایمان و در کمر
 مؤمنله خیر صان طاعت طهر نیندکی وف

قوله که ادم صبر کرد که حق قنا
 هر ی بله برید و جیه ایسان ایدر
 کیه هر عام و بیلر بیلون دخی برید
 جیه خانی ایلن که درجه انیسا ده
 اولوب انی کی صبر ده انی کی سن
 و انی کی جیه نذر اوله اوله

دوش خواله سوره یخون
 سندی جلیده یونله
 منید

واقعه دکنک تانار خانیته ده و کرمه اللع و افنا
 و الفیه اشته من آلهو کتو کشر و برده رقص منده
 شافیه حایل و یخون اکا امر بالمعروف و نهی عن المنکر
 اینش اولاز اکا تبصره کنک ایله جی و کشته
 سحر اگر ایدر ایدر دکر و کتو کتو کتو کتو کتو
 یه دونه تشنه اولور من تشنه یه و هر قوم من حیدر
 کندی کینه او کینه کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 تشنه انفس کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 تشنه اید و غیبت ایله حصص کتو کتو کتو کتو
 بیلله امر ایدر حنفی و نهی کتو کتو کتو کتو
 تشنه ایدر کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 قانلر دکنر ایدر کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 یه جوامع الله ساعه دیکه یه اناری افنا کتو کتو
 فتح باثله اولور بوساخت لفظان حبیبه تشنه
 ساعه غصانه بیور غنی و غایه کتو کتو کتو کتو
 هر دما و انما ز من کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 اکسور کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 اولنلر ایدر کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 دوح کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو
 اوله کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو کتو

و غیره یا امر ایسان بالحق
 و غیبت ایله کتو کتو کتو کتو کتو کتو

و فی الحدیث
 المؤمنین و عب
 هب

طعن دکلدار بود قد رجه سهواً آید ازین افروزی فوق اسفند
 مشاهیرته حمل اولی بود بونا و بل اسامه منه حکم اول نماز
 بیکده سفته رسوله مقیده اولینله کوه اوله ایت
 مضامنه تفریضه یک دورانه جوار طرهور اینکله اهل
 هو ازضه واجبه ای اقایه لی دیوا خفا اوله زبر
 بیضه فوق اسفند صوکنه سبب صلوح و سبب فساد فی
 اولی و نظایلیله دیتشل ذاتیه صباح ده اولور سه
 تکم تفسیریه و لا تسبیح الله تقریریه کنه رمت در
 و مکان مباهاتخانه مایقوله منده و یجدت عبارت
 حضرت عمر او غلظت ده نماز دن نمی ایتیه یکی و سائر
 جبهه و سیام صوحنی صوفی و بعضی اوقات نه صوفی
 منجی اولدیجی توصیفله ندر و دخی و لا تکرم من الظالمین
 تفسیریه نه غافلانه اولک اکبر بکرم اولیست
 دیش ائله آفرین خنده لایحه کرم رتبه اولیست
 ملکله اقتدا دن انرا یکی دوران و طواف توحی کبود
 دیو و حجی دفع اینیون بر غننه کتوب دیش کاشه و تم
 کلور سه نه اولیچقد در نماز تکریم کرم اولیست
 ذکر آله اولی در تکریم کرم اولیست
 ترجمه بر زین جبهه کرم اولیست
 مینس اولی و لکله و حده کرم اولیست
 سفلک صفاری و الله تا بهایله و جله اولیست

طعن

صحن حضرت ایلاد بینا وی تفریضه کرم اولیست
 تفسیریه کنه کتوب دیش حاکم کشفان سورة العن
 صوفیه غریب دظالتمشدر بعضی علما ده بونی تصویب
 ایدوب رساله اندر و الشیخ ائله حضرتی کلمه دیر
 فریقیت و طریقتی ترویج اینیون طعن مرد و لرین کیم
 ایدر ایدر غریزی و سائر کشفانه فتنه ایدر فتنه
 طعن لرین ده ایدوب و ثبات الله طعن ده یمنش
 افشا اینیون طعن ایدر جوابه طرییم اولور یونل
 دتصل ایدر کشفانه جنجادی و لوی برینه ده یمنش
 کرم دینور سه بو لاریش فغید رشاد حق قتنه و حق
 حرا ایدر کلمه تصویب ایدر یمنش جوار و یمنش
 شافعی قانتیه و قنیه حلال اولیجی با و قنیه و صوفی
 دینک غازی بنیون قنیه اسامه فتنه اینیون حکم
 اولیست و جواب ده بنیون بر مینش مقرر در مو هذا
 شین زاده قاضی طایفه منده بورزی و بوردی تفت
 ایوب یمنشدر و تالله مراقبه و فائضه من
 برکاتهم قاضی سکونت ایتدی در مین قاضی و قیام
 سکندر کلمه سورة مانه ده و غنی بعضی تفت
 دیشدر حقی بر خصوصه جوار الحق سکونت
 دیشدر یمنش قندی نقل ایدر بعضی جواب و بر
 مشکل که کشفانه مرادی سفت رسول طوفانده

و جی لان حرام در می دیند بونقل اجماع قولیه
 ذکر منکر اویوب بزاجاء قیلیلین طوعا زعنا
 اولای که از او یوب رسوایان جنبه منکر می گویند
 ابو جهمان از او نه نه بود و بعد بونقل غیرینند
 اجماع علیه مسلمین کافرا و منافقین مدینه حور
 ایله بزازه ناک اجماع دعوی است برین و کلام
 بهاء کونین زاده افندیند ایتمشد ریشی عا جلیه
 زیر اجماع ائمه اربعه ادعا اتمشد و نه نه
 ایله اولای احمد بن حنبل صحابه دین غیرین اجماع
 یوقدر عیش جامع لا سراده مسطور در و صحاب
 سکه اجماع ضعیف اولفده ده من ذی اجماع
 فهو کاذب و عیش بوندنضکره احمد حنبل کرده
 یکن اوزره نفس رقصی مستحوا لا اتمشد و نه نه یا خود
 بونقل استیله و وضع رقص در کلام رجب و نه نه
 دکن و نه نه عا کلام التقید برانی ادخال بوجه او بود
 مالکله دن عیسه و الرقص و التصویق و التصفیق
 عا کلام الله لا یلیق و عیش بوندن ده کلام الله
 اکثور ذری الا یلیق دین حرام دینیکه حصوا
 بوجه و ار در شفا فقهله دن مصابیح شادی دینک
 الدعیه یلیق باهل المرویه و ازها و اقصی
 حرام د عیش تو فیض فضله رخصه و ترک فریجه

در اجماع

هی احسن بیورینی مجاهدله ایده لم حمله بی مدین
 اوله بلطفه و اذنه صوفیلک سمع و حرکت و غیر
 و ابله و در احرام اولایه قطعی التفت و قطعی الحقی
 برنقد کرد که قاترا بله کلام بر حق کلامه میدید
 ثابت اوله منکر کافرا و اوله یونی ایسه ذوی الحقیق
 دعوی الیه من یا خود بر حدیث متواتر کرد که قنا
 بعد قرن نقل اوله قطعی التفت و قطعی الحقی اوله
 ایدست و عازکی خاصه و عامه قاتن معروف
 اوله کلامه فیلمنک اوله کافرا و نه نه بوده صحابه
 علما استیله علی حدیثین اجماع متواتر سیار
 و احکام حدیثین که معویا بله را در انداخته
 و تمایز اوله در حدیث صحیح کرد که لا تکرر الله
 فضاله و نه نه و حرکت و مستقیم و طویع و یوا
 تصحیح اوله بله در یوقدر زیر کلام حدیثی
 اجماع میگردد عیسی ایچنه بونقل یوقدر اگر
 اولیدی بر تدر خضیاده خنی او یوب الی الا و
 فهو را به تکرر کلام کلام و تابینه ذکری
 اولایه در اوله در اخبار و نه نه
 و نه نه الا و نه نه در اخبار و نه نه
 فیه منکر کلام قاترا بله کلام و نه نه
 اجماع ایدست ذکری خاصه و نه نه و نه نه

دیش بهاء الدین زاده افند بریایه کجی القصلک فر
دید یکی هفت به کرد و زویشا غنی و کنز اصحابی بود که در
احیاء سبک طالب غنی کنی کتبی دی امام قشیری یازدی
و در وفات قضا عتاهل انصار فربه سی اولدی دیش
و علی حلیه ده دور انحراد بود اما املند نفی بود و قد
دیش حاوید او کی که یک سی مانع اولماز کی اهت
حق نجا بیایه حلیه حلیه مانع اولدی نفی مشهور و بهای
مع الکراهه در وقیل کفر به اخذ کشید بودند که
اولان که حقیقه در صداد او مشند رخطا کمالیسه
و قضا حلیه حلیه احرام اولدی نفی کفر و به کجی و بهای
دیش و حب احرام بود کتب قضا و ده حق کر مند م
تا انرا فایده و کفر کتب و القضا و غیره نفی
بعضی تیر اند نفی هم و مشا بد و در و شریه کفر
الکلیه و کلیم بود لفظ حدیث و اراد و کتب البیان
احرام احرام بین و مشند و کتب فقه اند طایفه حدیث و اولان
حواله مشایخ بر کتب که جاکه لازماله یا بشرق لغت
مضاوی بود که مند او قضا نفی مشی او بود حدیث
به خلاصه مشی و کتب البیان حدیث و اولان
توکل در کتب البیان و در کتب البیان حدیث و اولان
ملک و اولان حدیث و حلیه حلیه اولان حدیث
ضوابط و اولان حدیث و کتب البیان حدیث و اولان

نقطه فیله تفصیل بدین اشیاء و دره او بی نام لا ز می رسد از آنکه
معنا سنان جز می رسد در هر د که دور بوده لبه از طرف و تلافی
بلکه ادا بله اولانده و در آن وسع و منور فیله بخود رعای
چشمی که در نور و نهیل در سه ایکی فعل جمع 'تحمل او نور
کنی نیک فرموده جمله سه سه مشاهد در میان اینک و یک و
و در آن که در صورت فیله وارد اولور غیر درین اوانا که در جز
خلفه فیله در مایوب دو بلا کعبه و در مرکز اهنه که ایجاد
اید مرغ و رفیع و حرمستانیا بلبل جمعه کون صورتی نماییه
ان ایکنه ایلی یعنی سخن فعلی 'ایه' بشیبه اهل اصول و سوزید
و بعضی کلاب به بوم که شاهد و بینی سخن انوشاه و منکر چور
و صورت و جمله ده که صورت فیله بدین و بشیبه و مکر و هد و راد
کفره به لبها ایدله بشیبه در در رگس و بعضی اهل و ده کلاب
حق تقاضا زان و او عدد ناموسی از بعضی نیلایه دیو کی سیل
از تقاضا که از آید ای بشیبه بز از ایله به لای با سیمو یوم
ایکجه دیش و نیک کفره به قیامک اصول قاعد کنده کوره
ایدی بشیبه وارد و مکر کوره کفره به مشا و و فتنه و
اوانه و الحاصل کفره به بشیبه نهو و لب کجی و مرکز کفره
اختیار از آید در اکلا کفره کور کور کور کور کور کور کور
فروری جز می رسد و فرغونه بشیبه را که صورت فیله کف سی و
جفتی که کور کور کفره به بشیبه و لبه و قد و منقر
کنایه از آن کسبیه لری صورت فیله معین و لبه از آن

حرکت ذکر اہل کلام
مبتداً و فوس و یدہ الاموہ افسردہ لکن کلاماً
نک: غائبہ و مورو و احوالی و مراد احوال
حرم او و احوالی و مراد احوالی و مراد احوالی
کوفہ نلف کوفہ معتاد کریمہ و مراد احوالی و مراد احوالی
وارد افسردہ و یدہ الاموہ افسردہ لکن کلاماً

من اصحابه اربعين ضياعا

ذكر الله بكن قواعده الى انك جواين اثبات صفة دنده كين
 بواي عوارض ايله اعراض اولنر عوارض اعتبار
 طورسون انقواع لا بتني على العوارض يمتثل
 نفس كالك بغير لب ولا قصده فهو على ككثير
 والدور بادب قاعده كتحنه وكتابه صفاتي بوخسه
 نه تحت قاعده و نه تحت كابه كير فرمي متبع فرقه
 قاعده تحت كير منه حكم ايد برلي مقتضيه وار
 مانده يوق كير كير سبب ر بو قاعده و خود جتهند
 قاعده كد رختي كابل يد ر ماخذ و سندن لين افتا حرام
 بورك ك كسفن ايد كتب خفيقه زندر انشفي بفعل
 لا منع صفة فعل اخير عباد و ليس عذري عذ كالتيا
 برهما بصو الى من لا يحل له نظر من الاجنبيات و طائفه
 ينظر الى بعض الاجنبيات كين حكيم ازل و ينسج عن الخفا
 و انك كخو كسغه بر فعل قبضه ن فالر من منع امتحان اول
 فطر قوتورينه امتحان اولسه اول قول عباد تا كين
 اول حرام فعل از كاليا يسه اول حرام افضل و عبادت
 صحت منع اتمن بونان خفا شول نماز قتل و تدركه
 نماز قيله دكي خشوع ترك ايد ككندن و ايد رعایت
 اتمه ككندن ماعد نفس انكاسنه تابع اولوب حرام
 عورت كوزا و شول حاجي كيبيد ككه هم كصه مكرمة
 و دور و طوا و نايه ربا و عود تلوق باقر نفق و طوا سن

الاعمال و مضمون ال و زرده ر بهاء الدين زاده كرهقن
 اخفا الصفا ر مكره و حرام و زنده كيش اتمه بركم
 مانضيا على بدن ايدوب و لا شوب كير و احراب
 كسسه و رالور اصول بونده لهاب احتيا بو قدر
 عوارض دن برشي منع مدد بو كده حرام و منهي ر سوب
 و منهي عن الحلفاء و انك كخو كسغه نعل بونده نه
 خفا يه نو كه منهي و له ان القول بل و ليل خطا
 قال الله تعالى قلها تو ابرها كين معني كسيله جوا و رب
 تحريك جاتن در و ذكر ايدن قرآن ايقان يا و ما عنيله
 عذ خريك ابراهيم جاتن در بو حركت كره مانع امله
 لا دم ككده كصه خفا حركت مجتهد و منهي و جريه ر ايد
 بلكه لم يرد له يا رل و بونوره الخفا ايدنه
 رة او نوز كده بو تقدير چه حركت كير قسم او نور
 بر جسم ايد و ربا و غير احبار اولور مراد غير لهاب
 اوله جند لهاب قصده ايشيا نل و كره منفي على علمه
 بطله تدني تنك كور و مني كخو ايد بونايه نيلد
 كركم خريخ عنيله كركه قيا و وقوع و اكر كرام
 نيلد انكاسنه منهي كرك و كركه خفا عنيله ايدنه
 و ليل انكاسنه كركه كركه كركه اتمه اتمه
 نيله بصر و لا كسسه و نه كركه خريخ عنيله يا نيلد
 بو عنيله بصر و لا كسسه و نه كركه خريخ عنيله يا نيلد

والادب

دليل

دك

بسم الله الرحمن الرحيم

بوفوقه اند و در نوبت انقضای قسط در بوفوقه نماند نزل
ایله شافعی قسطن در قسط حلول وایلیجی حقی لکنذهب
اولان کتبه قسطه و قسط حلوله در عیال شایله نیچون کار فرما و
چشم بر مذهب و قسط حلول و کلا در حوفا وایلیجی
کچو مقارن اولان فعل و قسط ایله یک کندی اصطلاحه چینه
مقرر در بالا جماع حرام اولان دیننه مکرره تعبیر
اولین کچو جماع طایفه فرما دینسه بونین قاعده اصوله
راست کچو دیننه کورینور اولان اجماع کیمده اوله کچو
صحابه دنا دینسه عوام و خواص بواجماعی سلیک کرد
بویله مسلم کلا در ائمه اربعه دنا دینسه ائمه اربعه
نلان اجماعی حقی کلا در حقی فیر کچو اوله واد دینش
ذیر اجماعی تفریق کلا در علمای سنیه دینسه راهن
چیت دینیه دینیه یعنی اولور اصحابه هر سیرک قوی
مجمعه در ترازیه حوصت دوران اجماع ایله ناسیه اولور
مستحق کار فرما دینیه مقبول کورده دینیه
الذین زاده علی جلله وایتدیلر و اصوله و مخالف
و کچو زیاده کلا در فرمایلیجی جماع اجماعیه
جماعیه و جماعه علمای امت صحابه و دینیه اجماع
دینیه کیمده اجماعه موجب تسلیک اولور کلا در عاخذ کیمده
مستطوره در محصل و قضاوت حوصتی اجماعیه جماعیه
ازها و

۷۷۷
۷۷۷
کود که بعد از جود هر چه در دگر داده واقع و بر او بیخ
بریده عدم حوسن اخفا را بدیده و بر او بیخ
اولی و بعد علی الحنفی و حسن که در قصه یونان و یونان
قوتن و بکن ضالح اوله حوتی اجتهاد اینها را اوله
مستحل نامرید و بجه و دایه ادکلاد بریده که باز
مقلد انکله عمل خان و ابجد و یونان نقلی و یونان
یونان و دنا خذ کور غر یونان نقلی و یونان
انکاده طاحت و یونان سعاد لیس افندی و علی
یونان اعتقاد ایتجد یلی زیر اعتقاد و یونان
دروازا بیده که در یونان عمل یونان اوله که
قوان صحنه ایسه و دانایند که کافر در از صحنه کل
ضعیف ایسه علی او یونان یک و ولایت یونان
صحیح بر یونان ناسد و در یونان که قانقیت و یونان
یونان حشمتی شهر و لا و یونان یونان یونان
و یونان صحنه که قوتنه اعتقاد و یونان کلور
و یونان اجتهاد ایله نا و لا و یونان
و یونان حشمتی شهر و لا و یونان یونان
ایدر اجماع و اردو یونان و یونان
دیگر چه بر یونان اختلاف و یونان و یونان
یونان فیلی فیلی ایدر چه بر یونان کا جانتد
دیگر ضلالت و کفر به تفسیر در من فناء انکال

قائد اعظم
قائد اعظم
قائد اعظم

3

[illegible]

و افتاده بر صفت صواب مع الفروع مخفی نماند و نشان
خانیده انده نبوده الهوید در ورزده و بکره آلف
و کل نهود و هفت و ار که نهیه و اولیه تنم و دکلده به
یا ز مندر و عهها یا ابایک فاکتیا ایا عید و سرور
رقصه نظر عایشه و انشا که هفت و لطفه دلالت بیدر
کر چه کل اجب حرام حرام و لطفه دلالت بیدر که
دیو اهل فروع شرح ایده یو لور لخصه کرام از کرده
مایلین زن و یمنی اندیلنه کلبه و ار که صکر
کیفیت ذکر اجماع ایده عموما فقیه و خرمه فقیه
و قواعده عقلیه و در عوام و مطلق شامل یک
کیما تفرع و لور که بو کفر و فاجاع ایله اگر
صحابه در مکر کل اجماع ایسه و در مسلم مکر
نقل کر و مندر اجماع بیان و لور کر که منوال سابق و از
مسلم و اید فی صورته مکر نه سیلورده مکر و اولورده
اکلا زانم کل تفسیل لازم کلور بود و مشکلا بر لای
احل اسلامه تشکیک و ارا یکین ضلالت کبیر امام
الکر میندن تفسیل نه سبیل و اولورده سقالات مشر
جوز و مکر که و طعه را تارندن طبع دکلده رقصه
نیز بهر رجسته دید کی محلی بجهد کریم و کجده
اختلاف کی سما عده در دید کی سماع دور الف و فی
بناده رقصه قسطن سماع در لور و در لور لور

محبت و صلوات

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

در کماله بختا به بختا به بختا به
 از این که از این که از این که
 ای ای ای ای ای ای ای ای ای ای
 مضایقه ای ای ای ای ای ای ای ای ای ای
 بی بی بی بی بی بی بی بی بی بی
 می می می می می می می می می می
 می می می می می می می می می می

[illegible]

5

[illegible]

نمی بیند کی و نیستند مضرتند تو لبرین ناز وانی اعلا
حق تقانی قانی اینه لاند که الله و حال مشک و حکم
دیو نمی و قول راوی قانی که نمی آتشی علیه که لغو غنی
الذکر فی حالة الذوب و سوره فضا بوجه دلیل بو تمغه بی
حرکت و تمغه سیم و دورانه توجیه اید لر اول و صفدر
اصل که ذکر الله در اول کجا کج و حج و صلوات کی کبی برین
عباد و نور ذکر حق تقا کلو فی اذکر و ایو در یغنی
عهد که نند اسقاط انقض و نور سنی و که ابو و طیف
خلف ابلا بر رخ ذکر نور و غیرت کشف کلک
المأمور اذا اتی بالمأمور به عمل و جله الکراهة و
یخرج عن المهد علی الاصح خلا فانک اندک عین
مستله ده و انیه چنانچه قدر مثلاً تحت قاعدیه
که و ک نص کر بو خود اما نند نقل ثانی الاول قاعد
و نغادر کرده و حرامه مقارن ذکر عیاد نلکذ ان فرج
ایلم خول بصرا حرام ده و بقوه خیمه که و ایشال کله
ذکر عیاد نلکذ بن جفر الکله و اگر او بینهما امور
مستبها ت فحوا سنی او زده بر بعد از تمغه عارض و نور
لکن قاضی خان ایتو بد نقل و اگر و زمانه تمغه زما
دکلا را اتی الحرام عیاد نلکذ بو مقوله مکرر
و بر و حرام لغیه و بر لبر که حلاله در بی ظاهر ایلم
اگر اعتقاد ده اید لر سله در در هم طوط و در حوصا

[illegible]

الاف عماره
نظام الحديث كما في سنة الفزود
عباده بدعي ضلوا منه ولم يدعوا

کفره ای نه از مرد لشکر نه از الله
و مرد صوابی از الله جده خاوند
او و جده از یزید است که یزید از
الکافانند و دو تفتند و اینها

10

[illegible]

اولاً انفسهم هو العلم بالمشروعيات منسب الى العاقل والشرط
 فروعها نظراً الى انفسهم في افعالهم وادبهم في افعالهم وادبهم في افعالهم
 اذ كتابه في جمل اصول النظر والاعمال حاله ان ايتد ككتاب
 كالا اول اوله انما يقيه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 محن ايتد بونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 رفع اوله لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 اصوله لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 وعظ ايتد لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 فالله في ايتد لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 اوله لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 قاعده لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 منع كونه لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 وارصه لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 ايتد لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 بنحو لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 لقوله لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 اولاً لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 صحت لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 موافق لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 مختلف لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد
 فتوا لونه لونه في ايتد ايتد بونه لونه في ايتد

افاده ایله یکی ایله دیگر کی نه کونه فهم و لغو نرسنک منصوبه دایله حق
تقلا نرسنه دی نهی ایدو بیتک انی دیسه اولمکی بیدر معنی
اینجو نالسه عیندن بر قیاحت حریفن لک بوتلما اولمکی
اولسه نرسنه نه فساد و حراملق ویرض مشایع
ایتمک دایله بیعت کند نشنن صانع حقیدایه و ایتمک حقدار
عین جعفر و عدد مکر و عدد چهار منع اگر الله مشایع خسرو
معنیله بیایو مضطر ایله کج خلقی حادسی اولمکی لایف خیاران
حصو صحنه کرافت باز مایه مالک خدایه فن کو زنگد رقص
هوانی و عینک طواف ثابیه صفتیق و رانکچو ن تصدیقیه
ذی الامانده و افاضله و افقا و لدم دینقست حقه نکر
ایکد بودنه معلوم اولمکیک و لایتمش فی الارض رحا ایتمک
مانق فیه کسره و لایلمن صوفیل عین کسره عینک
روحانی ایتمک خصمه جوت ویرجاها و ایتمک صوفی
و علی نصو صوفیه خیر دایله کلام فی نفس بالای فقه صوفیه
و جعل انظار و ایلمکچو مرحوم کمال پاشا دایله برحق یاب
ایتمک انصاف برحق کلام و لایتمک کلام کسره
کلام فایده ایله تحقیق ایتمک توالله و رقعه
فقه ساقی حوت کسره و دایله طایر دایله ویردی کسره
ایتمک خدایه فقه قوی ویرسه فقه ساقی و لایتمک کسره
ایتمکجه و فایده ایله قوی ویرکلام مشرقه عدد و لایتمک
منق و لایتمک بوجو شافی قاضی المشیه دایله ایتمک کسره

一、

انظر در چنانچه قاطع بود که اول مفتی نقی کاتب و جماعه و منذ
 مخالفه و ورش و مفتی ابراهیم را درینا بوجهه و در
 حقنه ناسیا و جماعه قوی و نیز یکی تقریر در بر خصم چون
 و کمال خصمین آنها را درینجه برکنان خود بودند
 عوام قسطنطنیه لیل مفتی قزید را و اول مفتی المله ایدار و
 کیدر خانه مفتی بویندن قانور و اعوامی مفتی تاج محمد
 اولیا یغنی بیله با خود خودت اوله اول مفتی المله ایدار
 او کیتا ظاهر در تکلیف وسطه کوره او تو در کنار ایدار اساطفه
 کلوشا اوله خوبرس طوعا کره قید حرج بین کشیده بود
 محصل او قیو با خود سه مفتی انسلسله و ارکان قانور
 بونده فساد و تشویش امور بین مقرب در حکم قضایا قرار اوله
 قالور صوفی شریع و در اندام منع اوله قد صکر کوشو
 او و یغنی و در اینسه در شریعانه تکریم قیو نا اوله
 صفویه اصرار با کیده او و در عجب کیده ناک
 شهادت بقیو نه کلدار و تکریم او را و اوله و لیجی من قیو
 ابن کلان خوشنویس کتبه علی زاده ناک شرع من جند برینجند
 شهادت نا لحیدت علی انرا تسبیح فی بعض الاشیاء غیر حرام و الا و اما
 مکره مستقط للحد الیه تید یکده موافقت را تا بن کلان کوشو
 صفویه اصرار قیو اتمام و در اوله ناک اصطلا جماعه رخص
 و در اینکشی بر در قضایا و قیو و قیو تکریم کلان
 و در اینکده نسخه بود قد رخص و صفویه او و حنفیه

و ادید که امام فضل مکره ارکان تسبیح اوله خارجه
 صلوات اولسه انگله نماز وند و یورسه علاقه نماز کوک
 انچه قیادت زیر کاهند و ورمند نماز طایفه ای
 که نماز اوله تا نا خانیه و کیفیه اشته من الیوه
 پیش حصص که فرض عین اوله علم تجوید نهو بلین
 علی که صفات حروف و تخفیف و ترقی و نماز و اجد تا زان
 انچه در غنص قیادت امام در کانی ادا الیه و منبئی انچه
 بنی لایف تمام الوقوف و بخش اوله کشف و بدیده قال
 ابو حنیفه فی القیدل اخشی ان لا یجی صلاه یغنی بقیه قیادت
 خیر الکان ایتمسانان نماز و حایز و یله امام ابو یوسف
 و شافعی قوینده بعد الکان فرضه راجع فصل قیادت
 لم یصل حد یثیله فرضه ملجی امام اعظم علی ابن
 یونان قوی و از ره صلوات ایچنده و فضا و افایه و قوت
 ترتیب و اجد و ترتیب الی الحدیث که در و نوکنه
 تمامه و ارجیه بدرتبه در مسکه قاعده رعایت اید
 مرتبه ایلی بری رجه قوکه قطعی کسوت و قطعی
 ایله اولان نقیله قطعی لغنی و منی الشیخ و قیادت
 اکر و اجد و اکر تقدیر و نه که اوینه ترتیب
 راجع ایدان نفی قطعی ایله علی ایتد استمال و کتد
 اکر نفی قطعی کسوت ایله علی قیادت نفی و نه اوله
 بین در صلوات خلف کل بروفا و حدیث ایله علما من

انحر

محو و اوله بود اید و یوریا و صوفیه و قیادت و یوریا
 یونکر که هیله اید و رشوق و ووق و یوریه کیم قطب
 العارفین جاه و کیشی اید قیادت قدیمه و فرزین قتل
 او نوکنه کی باشی تا منته و لوب و جم و تیار کسینه
 حاکم ندان لوب خانقاه کیر و یاسف و سیه بخون
 یونکر صوفی صوفی و اولی ایتد در سن فارغ اولسه کیه
 لایحش حالیا احتیاج به و منوالی ایتد اید و حضرت
 اید و افرصه قیادت کمال ایتد یونکر متعلق حاکم و کلام
 بهونه قیادت و اوله دقت کیره در بیان کسینه قیادت ایتد
 ایتد در نماز و خوند یونکر فقر ایسه علی طریق لایحش
 انچه صوفی و حاکم و وضیعه لایحش و یوریه و رحاله و یوریه
 نشکاب و فقر و متواتر یونکر اید کی کراسفقت ایتد
 و لایحش فی لایحش و حاکم و دقت و ثبات و نماز ایتد
 ایسه و یونکر صحابه و یونکر کله و کله و کله و کله
 ایسه و یونکر ایتد و یونکر ایتد و یونکر ایتد و یونکر ایتد
 اید و یونکر کلوب و یونکر استسفه خاطر نه کله کعبه
 و یونکر و یونکر ایتد و یونکر ایتد و یونکر ایتد و یونکر ایتد
 قیادت و یونکر ایتد و یونکر ایتد و یونکر ایتد و یونکر ایتد
 اولسه شرع و نماز و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر
 و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر
 و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر
 و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر و یونکر

و دود

یوریه - کله

ص

solavāt
 farazān
 songra

علا بد و بیامام معصوم لازم و مکلف و فاسق امام و ملحق
جائز و در بدین کلی از آنها رتبه نقله محتاج و مکلف را اما من کل
لصحب عام حدیث نقله علی ایما مشروطه بآنکه موجب اعاده
صلاة او تلقی معرفت آن تنصیر صریح باشد و ضابطه الهی
بفرمودها او اما از تقوی و طری و کرا و ذایا او بلند می
رمان و مقام اقتضا ایستد مع هذا بنوعی و متاهل فرود
قانتین که اقله تفسیر و لغوب و بیکو اللهب و الخفا
دینلای زیر اهل اصول قانتین طری کفایت مقامه
راوی سهو و غلط و خطا اتمک بشبهه کی وارد اهل
انصاف و اولاد نکایت بدربو قنوی نه گویند در کل
خان لا یشهد علیه ظاهر ایشروع فهو اهل من مخرج
عقید بر طافه جمع اولوب بر برین اثرین
یا جتوب حرکت موزون و ایله حرکت اید و ب دوان
ایشله لر و جحر و زرنیه ذکایلسه نرحر ایدر
دینلو و اهله حله لدر بر اهل یورده یومنع و انصاف
جملیک ایله علی و لغو و حیا منع لازم
جو ایوب جوی ایشید رعیت سولیک من قنای
ایشه کال بو قنایله حاجیلر و غای قیلنلر و حله بهی
دی ایدر کلر نه جملیک و غای و صحیح اولوب منم
ایم عید که قانده لایله و اصل و وصف اعیانیه
دایا دینلای جتوب ایدر تا اهل و ادر و رسد

بوفعلناك موجب كل لعب حرام وكراه اللعب وكفنا
إليه ترك عماله صغيره الشمس وخوره وعمله كراهه
وه وجه خج وديل محج فاعده وسند بولحق مشكل
تسك قوي ذكر ولندي صحت ذكره الله فافد رقتك
باندل الحج عند وجود الدنيا فاعده غير جاز وفعال
بالا جوى ولى واورى دراما الحرمين فقدم الجلى على
الحج بومسند شرط معفى بود وديسند رجوبارى
تليسد وديك وكنا حتى بها واهلها انفق قاطفه
موقوف ككادر اهل اسلام فحج كن كله توحيد و
اوتموزا لرينه بانستحققة تازه لالهى صفق احتما لاد
ديلودسه راى بصرون بواحتما لاد وى ولود مع هذا
انك عباد لى قضاي موجب وليحق وتكون كذا دنه
كونه منع ولود نهايت رفض مختلف فيه وهر كى هدر
اختيار ايتام حاجى وادشتر وذاكره وانلد بود عطفه
حسنه الله وعت و انور كى حتى تقابور كده ادع اكيد
ربك بالحكمة والوعظه الحسنه وباد لهم باقى
احسن علم اتشريع هو العلم بالمشروعات من نسب
والعده والتشرط فحج سنجه وذلک منع اوتمسند رقتك
وانما مرد مى بصرنزدركسب بولوده اهل وانبيا خربه
له قوى وده رساله الله بقيد اولود بوخصصه لده نذر
شعى تعلق ايد نوليد نخورم ولايدى برلاى ذاك

از هر که اختیاری علیه عاقل و بالغ احکامی بخواند ساقط
و توبه بخون و صغیر احکامی جزا و تنبیح و حج و ده اولاد
احکام و قواعده مختلفه را هم اعظم کند پسند
بیرون اولاد عبد حمل و تک و علوم دیسه بکلام صحیح
عاقب بالغ کلامید و رجایه حلال و بی عیقه
دیو تا و بیستند احتمال بیض اعتبار و غنیمت
شریف و لا تظن کلمه تخرج علی امتحان زانید
قرن استزد مکرده این تیر او تو را اعتبار اصل کار
در حاله و گذرد عیشی فی الواقع بود یار و نصیر
بر بعضی الله یا بشنق نهاد و گذرد لکن ابتسته و تا و یله
ایدوب بومقوله وضع و مکرده اختیار بتمه در یله
ذکر جاز و مع الکراهه اولی و لا بومقوله وضع و مکرده
ایستند و این شایخ کوز لیسند بجای ابد مکرده و گذرد
یا خود بی اختیار برده در عین کور کجی صیانه قضا
السلام علی الخ و بدین سخن خیر و ک و اولاد است
کمالند بی کراهت و ارد و در اعتراض بوفقه الی
نظر او قله طالب حقه نه افاده میدند زید جالفو
دو کذ و بین طهام حوامه و زلم و هم و هم و نه و لیسند
شرع زید و نه لازم و بود استغفار لازم و بود
زین و این کمال بوفقه بر قاعده و زید و هم و لیسند
مکرده در حرام نشین و نه و در حرام لغیر و لا نه و هم و

استغفار ایستاده و از نماز بوقالت علی غلط حرام دیسه
تا و او توبه ای تا مقارنت حبس به حرام و عیش و بورد
که کلاه حرام در آن کلاه علی ترک امتحان و تو ظاهر
او نو را استغفار اید و اول حدیث استغفار
معه و در آنکه تقصیر تر اید و بیضا فایده بحث
او توبه و نه ذکر طعم کجی صلاه و دور و قصور حرام
بعضی در مکر و نه ذکر الله و نه مقارن و خلق یله
ذکر حرام و در نیلوا استغفار لازم او بود و نه خود
حرام و دیو افتاد و تکرار و حرمت معاک و در تکرار
الله و هم و دور و معارف و تکرار و تکرار و تکرار
حرام و گذرد مقارن و لا در قصور مکر و نه و تکرار
دیو فاده و افهم امتحان تکرار الله و تکرار الله
استغفار ای اهل انصاف و تکرار انتقام و اعراض از مکر
که دور اند و سماع و سماع و هات حکمت در
الحق یلیبند که بعضی فتوا زده حرام بعضی فتوا زده
که بعضی فتوا زده تجدید ایمان و بعضی فتوا زده
که صحیح و گذرد بعضی فتوا زده شهرت و سومات
که بعضی فتوا زده عذاب الی تحقیق او بود و تکرار
صوفی و نه صناد و اولاد و هم و لیسند و نه و تکرار
بوقد نام و مجتهد مکرده و عیش و حرام و بونان
امثال اما مدن تجا و زود و شای حرام و حصیر و نه

صحابه تا بهین به تا بهین مقید اولاد بدو خوش و خوشامد
قول غلغلات چسه جعفر در و لی بیلد رجین او چسه
دید کفر کبی بو نزلت طالع بود و جفایه صبر قیلشارد

فی ذم علم کلوم

در غرر ده امام شافعی رضی الله عنه در نقل اید که الله
تعالی حضرت نه اولاد خلق بر قوت خیر بدو طراز قی و کوبه
علم کلوم ایله او شمسقند منلو خسرو شافعی زمانه اولاد
علم کلومی اوقیان بویله او یحیی سنان طراز خان لاند
شول کلوم مده که فلا سغه نک هرزه و هدیایان ایله قاشمش
فلا سغه نان باطیل مزخرفه لریه که دیکه لشیق ساقور
و علم کلوم بو حیدیان ارسلده او رتشیق نظر اید که بن ایله
فلسفی کار در علم مده کفر رای باطل کفر غایب کفر بود نزلت
علمی ایسا علمه مننه در دیشمل امام فری در طویو را جمعه بود
اباطیل نیای طریقه بر حق اید بو نزلت تا و طایفه کرب
اجماع و تواتر ایله ثابت اولاد منجاف و منقله کار اولور
چیزه اجزاء منجاف قلله کلا در دیشمل علمه مدین مدین تحقیق
ایتمشدر قره کالده بو سوال و از و مایه یارشد و یکفن هده
الفلسفی الخالف منجاف قلته التواتر والاجماع لا بسبب
الاجماع سبب تاتار به قهقد ر صاوح آتدین اید علم کلوم مده
شاید قید و ماکیدن و اهل و جمیع اهل حدیثه منقول در
ابری کفر بدین شیخ علم کلوم ایله طبعیای نذیر و اولور عیشدر

احتیاط فی الافتادیر بعضی فی قیل و قول و حلال
دیشمل قور قورم حرام و له قورم حلال امام دخی
حدیث ترک ایدوب قید بل اکان ایتمشدر قور قورم غایب
جائز اولمیه دیکه شهر دن سود ملک کلا دیکل مایه
و سنی شافعی فانی در ارکان ایسه حد اولور
و هم نین اولور بو کلا صحابه کرام علی ائمه یل حضرت
عمر رضی الله عنه کین با لشیق هتفه بیور کین بو زیاده ..
اغریب که زنادین احمد ده شیخ جمده شرایب ایچو بس
و تارن الصلاه و غیره کار ایستیفاده شهر دن سود
شرعی اولمیه اجماع امت بر کشفه حضرت زنادین غیر
سود ملک بیور مایه لزا کور هم کفر علم ایستیفاده جلیسم
بیور بلوب مایه کلا زیاده طریقه کنا طائفه اجماع
لحدیث صحابه منقول اولور بی معلوم اولور قید حضرت
بونزلت حضرت کلا طاهره معفو اولور ایفاده اعتبار
اولور خوب شهر دن سود کله حکم اولور قی مستقیم
ایچون علی و لشمک زیر اهل و نا اهل قور مده موجود
اهل دید کینه علی اولور یحیی بن علی کلا اوقورم یازار
ده سن نا اهل سنین عین کویور سن ذینه زیر علم کلوم
حضره واقع اولور وطن سلف دور و مایه حضرت احمد
یوقدر مع هذا مدادی و زوایا و بقاعه اقترصد نیر
انکار اید و یسلفه او عا زوایا بر علم تعلیم و تعلیم اید ایله

یا زار
کلامی است که بگوید
او نه در میان باطن
فله سلفه نکره واجب

زنی بگوید تو به سی مقبول دکلر امام اعظم رضی الله
عنه ذکر او نمندی تا تو علم کلام من ماهر و او بصیرت و اغت
المشقه و کشف و امله نظر الیه لیس که اقله از بعضا جماعه
بوحالو عملیه رغبت و امله اهلته حاله یله و بطه که کفره
شبهه و بدعت و مختلف صحابه در شمرن سوزنیه
و یونزلن اقله اکثره صحیح یونیک بیلیم بونکه جوتن
بود که حد فتنه علم کلام مدینه مقصود ذات الله وصفه
و مایه تعلیق به مایه بیلیم که علم فاروقه مقصود که کلام
خلط او تا رسنه نشسته یوقد و دینله املن و و اکثر
فاروقه مدینه بخونن خوفاد و دیوتا و امل و امله و اتقی
عن الشیء ان کان یضی الخافه لا یفید حرمة القصدیه
رمضانک عیار تیدر علم کلام و قفسون کسسته فاروقه
مدهجند سالان اولسون بن و نماز دینک قونله عمل
او منقون مایه فیله ده یوله در بن ذکر الله ایدرم تا شیخ
حلقه اسرار و اوزره لب مکروه و تمهونه مؤشاق و
ادایه مشی ایدرم سماع ایدرم دیالک ده سوز مقبول
اولمونی نه فریدن قاعده بود که اقله مدرس طالب
کلام اوله فی سیر الی الفلسفه نه می الی یک کی رس
الفسوف اوله سیر الی الیه و اتباع و اجتناب من
المشقه نکره زینت کلام در بن قفسون شیخ اهل افندیه
در دین اراکله نکره بر صوغی صوغی کلام دوندن

بودن

بود سئل کبریه کجی کجی نکره و شونن مراد
اتخذ و اورد و سائل اوله لم یعرفوا الحرام و الا الحلال
بود و بونک اشانیدر امشک اب و کتبه جمیع جماعه
کسسته جواز کوسر نزل هر کس نکره ادیانیه بر اناسن
تو که ادب ایدرسن یو کسسته اکل و املن و حرام ارباب
ایتمنق ده اوله زینت شده سورتن مفتی علی جلیه فتو کن
استماع الیه کوه که نیمه اصول و فروع و عهده و نشتند
اصوفیون حانقه سینه بر طائفه ذکر ایدر زوایا
اورینه قالعوب کاه لا اله الا الله و کاه هو هو و کاه کاه
ذکر ی تغییر ایدر علی طریق الذور حرکت ایتسه لور کلو
و طرکلو و بیک بان قالعسنه کوعر و عالم صانقه نر بوره
شواتیه کاه یقلا حاله دیوئی ایشلر سن یو خسته حرام
دیوئی ایدرسن دینسه بونکره ده حاله دیوئی ایدر دینسه
لور و بواصل فعل حرام مدرستی کاه نکره دینسه شرعاً بو
صورتیه کاه ذکر ایدر ب کلمه ذکر ی تغییر ایدر کاه فعل
حلالیدر یو خسته حرامیدر حاله لاله یقلا بر حله و
دینل کاه لاله و دیوئی تجری الیه ذکر امام اعظم قسنه
مکروه و مایه جان کوزوش و الفتوی علی قول مایه
غانیه انا صوفیایان و زوره دوندن و قالعسن
قالعسنی ذکر الله ایدر کاه هو و ایدر دیوئی ایدر رسنه
تخفف ذکر الله رکع در شک یوقا انا حاله ظاهر بود کسم

طریق الحق علی آداب

حضرت او خوب کوله اول سوز آمد کونده بجای و له
کند که البته سنی اختیار کله کوله کل فرسودیه بوکو
خضم و له جواله زه تخیله ایله دیله زرا باطله حکم تعلق
ایتمد کی اهل قاتنه رکنند بو معوقه سوزی عوام
اغزیه اهل ایدر لفق فی رنجیه ایدر لخشیه
کند لویه بود قد فراده دیه بود قذوق ایدر لرقا لکله
تقا و بنا و لا تخمانا ملاه طائمه تنابه تفسیر بن حب
الط و عشق ایدر دیه تفسیر دیر لکشفیه کوه مرشد
ذکر ان المشتی ق خیر شراب و کل شراب دونه سراب
دیو زهدی یطغی و یسقیتم نفس نه کوه مرشد
کذا کشف یزدیه اذ قبولا تمسده و ابوالکعبه
فندی مرحوم بر شیخ یانویه او غلبه و لانه راضیه امرا
ستایون ایلجه اهل جذب صبح بود کوه بر جلی لیست
و ایدر ذکر ایه او بود مرشدی بود کشفیه کشفیه
کنایه اغزیه و دایت ایلکه یا نوح او غلبه عاشقده
یونس مرده عاشقده اغزیه زاده عاشقده و ایدر شیخ
احمد فندی سنی اغزیه غلبه سی عاشقده ایدر
فکده و حومات منافقه مذکر که بر کشفیه فکده
بجی قوه فیلده جزیره فیلده زاهد راجده راجده
دیگر ذکر یانیه ایدر رقاب و غلبه و لانه و زهد
و ایدر کشفیه حلقه او فکده و کله و زهدان جم

سیاهدن کن کوسه اهدا در برهای بوله شتی حس
ایتمه و جی واریو علی القیاح بر عصا برد برده فقه
و بر بوری انا طوئیه بیورر بونلده بوش سلطام
بر دخی ناختمه یم بی رتیمه یر بوقسنگ نامخند
فوقلف هرند ریو جازت بوله ارسای یدر دیارات
طوئیده بوله او تو بوجو قدر اثا طنتا الله تقا من بر
کاتسم که چه مثله اهل هواده یوقدر دینل بعض
قصیده بعضی منو رکنه و شاد عاده عوام جمع
اونو بسلطه اجل سخی که حاقه ذکر عهده بوب دوان
ایتد کلرند نکره بعضی کلر بھیندینماه قاعه ایدر
سن فایر جونی قایح کره ابدن اول دخی فایر زقدر
اوپد یم بخوبه الله تقا من شش ورافقتا و الحاصل
بومقوله فی مدرکر مصنف و ثلثو بونی کو در ایدند
دخی کلر بده درج ایدر تاتار خائیده بوکر مناس
صوفیک ذکر اتمشند بعض قاعده غوغه مقدار کلر
ایند نرانی کو در جمله اول حال فله قیاس ایدر جمله
سنی برد ریو توهم ایدر کند و ماخذن اینسه جبر
دکله رانک حکمی با شقه در اهل صاوح حکمی بنقله
قاعده بود راق الحکم بشت بقدر لائق الهای افهم
در شریعت فیکسی جلب مصاح کتبه و خرنه و در
مفسر بکله و خرنه در ننگ قواعد کبریه مصر حد

نه غرض شری تعالی است و بدو در فساد ایلیم که برالای
 لم و لب و غرض نفسانیست که بوقبحار کین و قو
 قلیله یله تایت کین سوطن و ترحم و لوب و نلو
 اهل شوق و کدار اهل هوا در دیو حرکت و دور یله
 ذکر منع او تو به صفت علت ایسه موجود دکلدار
 عاتقه ناسده غرا شب حرکانو موجود ایکن باشن
 قویر و غرض صالزو و ادا ایکن انوره و کلات غریبه اند
 دیو منع و تیلله قله حیثا کریم و مورجی و قو
 بکی غرض کدینا ایکن و سائر اهل شوق مستی
 و دور زین کسب کاره ایکن زنج و تیلله بولر محض
 ذکر حق ایکن بونله انواع جفال و اصناف لایز
 اوله سز کا فزیه مشایه و لدریکر دینله بو حرکت
 صوفیه خود کامشابه دکلدار و اولر ده و درشت
 کافرانماز او لور سه جمله اهل اسلام کافرانماز
 ازم کلور دیر صلا ایکن کسب یله صلا و عینا فقه
 تشبیه در بر کسکه که لا اله الا الله محمد رسول الله
 دیسه بولکه قصد نیاید کافرانماز کزک ایسه
 باشنده مشبیه بانه زنا و قو شانه دیو صلا الدین
 یاز شدند نیت و قصد حق احق ادر کزک کفر
 تشبیه اوله دیو سه احکم لایضا فایکسب
 الصلاح الا بالقصد و در دیو یاز شد و کفر

دیشد که بویست دلیل که هر کسکه تیاننه و حق
 و افغانن خیر قصد ایسه سعی مقبول و لور ش
 قصد یاده سله اوله در و لایطون موطنا یقظ
 الکاد تفسیرین در عبادت جت کاب و شدر ذکر
 الله ایسه بونله شوموال و زده اید شوموال
 اوزده که در دینا بتم سورتلر کما ینه اید
 حق تعالی بر شری حرام ایتم جاتر دکلار که اول
 حکمی کلفه قو لکینه یوز قومیله و دخی اید که
 نقد واقع و نماز کزک را فرایله واقع اولو که اول
 امر علم یقین و ضبط اله اولو کیفیت و کتبت
 معلوم اوله کور در دین احصا معلوم نیت
 نه کونده وضع ابواب و قضی و نه کونده مقدمه
 اید که محاکم طبعیت و توب ضبط و غنم ایلیم بولر
 الله ایسه سائر عبادات کبی کیفیت یله و کتبت یله
 موصوف اولدین سبب بیضی بیضی کتبت و جهل علی
 الحاکمات کاتها دیکر بوقرینه ده اولو ذکر الله ایچون
 بر امر مضبوط بولنما یحیی عباد الله ایچون جت تمام
 اولو ذکر مانی و الا لا یتیم الحجة و عشر بر حصر صد
 حتی بود که اصلاه ذکر الله تیت در لور بر و ضعیف
 اولیمیه مکر صورت تخفیف اوله که کیره ده کتبت
 صورت ترک ادب ذکر یازدب مصی بولر ادب

و جاسر بن ادب و ضعیف ادب کی و نور تر از دین منیع
 او نمود اما نفسی که در منیع او خوب و شیوای سوزید
 که مسود و لرزه تحفه صحت و نور الطلوع بری علی
 اطلالتی قاعده می رسید و او در کثافت بود که از حب
 او خوب و استقصام شوم و می شد و اول مقام غریب
 حاکمیت و از در سوز به نقره نظر به حقیقت بود و رتبه
 ده شرف طایف و بر دیگر از یاد و اختلاط و سوز طریقت
 او تله یقین مانع اهل اسلام و تحصیل بلا رسدند
 پیچیده فریضه مید و پیچیده ماند و پیچیده یلر عجمی
 الله تعالی علی الحفصه صکه برزیده و حرکت ضروری سوز
 بر لرزش و تله ایسه و توقف اسماو ممکن و کلام و این
 ملک نشانی خسته کس و ده کلایه کفر و کجاستند و تفسیر و
 تیغ المخطورات خود مثل او نشاند و بر صوفی و اول
 مرتبه ده کلام در ملک ذکر و لغات قواعد و شواهد
 تقاضای و تقاضا مید و تو از تله و صوفی و یلر دین به صفت
 تجاسر عله و جده کلوب نفره او و بر حرکت و قیام
 مراد اند که تیغ بود که صبر ایله و بخش اوله فی بر قیام
 بر تله یقین تیغ نه صبر ایله و بخش بود فاعله و تفسیر
 اول صفت اعشاری صفت و نور بر قیام کون خسته
 از نور عالم عشق طایفه عالیه و تیان فی صفت و اول
 دور از منکر و هد و نیر نفره و صفت و کون و هد و بر لر

کش فحق تکانک ان لاینا انکلا و طعنا و اغصه
 و عذابا الیما ایندن صفت استو کین و سوز ان عزم
 سفیانک مغنی علیه او ندیغ بیان ایله که که تلیغ
 و جوهر هم اثنای تفسیر غنیه اطلالتی ده نقل ایله
 عجب که اهل حق و لایان علما بود و سازند و کتور فر
 ال عمر اتق طلع و تر یقین تمسک ایله اهل و جده و تله
 ده انوره تشبه ایله و تلیغ ایستاده و جود و تله
 قدس سره اقر یقین کتور شد و حدیث فان لم یکن
 فبنا کو ایسور و یقین ایله تمسک و تمسک و شواهد
 که بجا یسبب و لایا و اوله که تکان شود و جده
 صحیح کسب و لایا مقصود ان جانب و نه جان و نه کاشاف
 کین قصد خصوص بر توید و نور من تشبه بقوم
 فرمودن هم حدیثی تلمذ بود که کسب حق و حیا علی
 انصاف و حدیث او استعوذ بود حدیث ایله تشبه با تلمذ
 سماء اتمک جائز در فتوح صحت و شد و چون نام
 ایله که ذکر الله تعالی بدین قلبه بر حال کلوب حضرت
 رسول علیه السلام کی نفره و رب و حرکت کلوب بن بونی
 ترکه قادر و کلام و نه و نه صفت ایله که ذکر الله ایله و تله
 دخی و لایا که جائز او که کسب هم است و بونده و تله
 عقلی بخوبی کتور صفا نور که مطلوب دین است بعقل
 دینک در بر تله حاکم حاکم کتور فر این بظان و لایا

ایکله ای انسان غایب و نور انسان مغلوب و نور انیتر
ایتمکه قاد و نوار. ایکله استراحت بدو کن و نور و زلف
ایتمکه وسع و صافی و نماز و برتر به ده و کله ایکله و
نمی و نماز که لایق و فیل و حق و تقا که تا شریک
شوق کلوب یاد و تر یا خود اول عظمت سیتی یا شادان
در طاه اعلو سنه و قدر جرم یا لایق و جله واره و در و
نیکم و حی فدیث قدسی و اد که کجا کن کارن ایکله
تسبیح اید نورن تسبیح و سو کلو که در شیر زاده
نمود سندر بونله جواب و بر ملک شوق و بقیله و نور
نجه و سوزن کننده فلسفه شعر و غلا و بی مجلس کر
ذکر عقیده و ب. و وضو و زوره ذکر ایله جمع دنیا
ایدر نور حق بو نکر اهل حق صابو و نور و نوره ایسه
نجه و نور اعتقاد و اد و خلق و اد اعتقاد و و نکر
بو مجلس و ریعه و نور نکر بزرایه بونله نظریز
یا زنده و خلق بونله جبر و علم و علم غریزه علم
ظا هر و سستقا فترین کورد و علماء و دینه عدم و
کورد ضال و لول و در حقیقه خلق و در در رساله و بلکله
انما بودی فی التشریت و فی سیه علم و انوب بونله
منع او نیک لایق و در سندر و حق و جود و نکر و حق
احل حق حاکم که بر تربیتی و فایلیه و فنی بر مفسر
چشمه که بومضو و زوره افتا ایله نکر کیر و ده

اولان خون که چشمه کال با سازاده و رحله الله بونله
در لایق و سندر حاکم و با و زوره اولان ذکر و کار
قواعد و شواهد که یکا و کله الا محنی اولان نکر و نکر
ایدر و ما کان صاحب فائده و حق و مایه و نکر و نکر
و انی جلیه ان سببا کلام حرام و یو یا زنده و نکر و
مقوله جهله و نکر متفقیه و نکر تحفین و نکر و
یکمسنه نکر و نکر یو قدر یقیده ایله و نکر و نکر
شر بنده کلک و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
یا خود و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
ایله کلام و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
کیر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
اد ایله و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
ایند و یو و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
ایدر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
بویله و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
موانع و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
توبین و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
سوزین و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
ایدر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر
نمود و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر و نکر

ترتیب اولیٰ از مرتبه
ما من زاد و کم از خارده
در دنیا و بعد از آن

ترتیب

دوایه محتاج اولیٰ یعنی بی محتاج اولیٰ عبارت بود
و من با حد من کشایخ فلن غلغلی عن الله و تحلیات تقوی
و احتیاج الی از این احتیاج الی رضای الی الدوا و انک فی انی
مصرک ایدر التسماع لم یمن تلقی به حقیقه نفس
تحقیق کن فی انک انک لک برشبه یون که صوفیانه
بزم و وغب قصد انرا زاهدان و بزم و وغب
شوق و وار احتیاج و وار اندر برتر که سر کذب
ایدر برتر و قد بس بونک قیسی معتبر و تواند
و شوق نه طاف حکم ادر اسونه و کینه مر اجبت لازم
کلیه و الو قوف علی حقیقه التقوی تعدی لازم
باطن فی سجنه ان حقیقه الحیاة امری بوقف علیها
فقط اعتراها و وجبا قامه بیضا و مقامها
مضامین و کبر و کبر ضرورت قیسه بی ایه و صیا
فقط اصل عن الیام و اجبا و لد بر نقد رجاء و جمیل
الو من علی الصاوح و هاهو شفقت قلبه حدیث
علا بیه کینه سینه و خبر و فاک و فی و لا و لا اصل
تخلی الکلام لا بالی الی نه ظاهر و حال سبط و جامع
الا سراده در بو خبر و ترکیه دنا از کتاب فلا ترک
انک لازم کلن انسان نفس عند الاحتیاج ترکیه
جانزدن کرمانیه مسطور در و حضرت و وصف
علیه السلام کند ی نفسند خبر و بر دی اقی

ترتیب ملا نوم وانی خفیظ علیم یو یو یو یو یو یو یو
و سهر و در اما سحر کن دعا الی در سهرین دین
قواعد و شوقه خلا ف و از کتاب حرام ایدر بک غیبه
ایدر که و لغیبه اشده من القلب و الله و کبر و کبر
طافده دیه و قاتر حسیله سینه لازم کلیه اول
دخی عبادت رات استر سهر دینه تا ناظرانیده ایدر
من با حد من کشایخ فلن کان حکانه حرکات ارتقش
یعنی صوفیانه سماء و دور الی رقص در مراد
بوسما و دور فی صبا کورن منشیخ هر یفت در ضر
حرام صبا دیم لک نهایت شو صوفیانه کبر و قدر
و حرکات استله طوبی و بی اختیار و تر و کبر
الا با سحر در حاشا که حرام اختیار و طله از کتاب
ایدر که فها نه صبا دیم قاعده و حلقه و نور
مر قش کبی و لور سهر بی اختیار و نور و قدر و سماء
و دور اندر معد و ز و نور اما انک و نور و سماء
کبر خبر بیه تعریف و اولتور بوی که مسئله و چون
فوق سینه ریل یوتور علما به نفس در یکه الله عالی
حضرتله افشا و کبر و کبر و کبر و کبر و کبر و کبر
انق قازاب جامع و سجنه طریقه و کبر و کبر و کبر
دلیلار سحریدر دیر فسه نقل بعضی از کبر و کبر و کبر
مستور و نور و زجاج قیسی کبر و کبر و کبر و کبر و کبر

اوستدار اوزره قوتی بویک مودی و وور
ذاکر کلیدن کوتی و لشی و وور حاوی حسیه
قوتان صوکی کورلک کریمه عیش اهل حاله قوی
ویرسه هر شخص اهل حال کچو رضا بط بونی قوی
اولاد کوجدر منکره قوی ویرسه اوله بانه
ایله اهل حال بو طبقه یه قورن اولان سعادتمند
افندی کی ترغین خان بیان ایله هر کشتی حقیقه کین
کوره یا خود سکون ایله الان علی بومونا اوزره
درهضی اگارفها اختیاریت یلرمغ بیتیه لی
سول کسرو صباغ غازی قیلطه کشف طوطی
زمانه توجیه ایدر زری بوسکسک عوون و تاخت
کنش بوقلمی قالدسون انه نصیحه قیلک دینلسن
ترج ایدر ایدیک اول غایب را سائرتن ایتمک زبانه
برجهد مذهبی اوزره قیاه اعتبارین ایتدیلر
منظومه صلاه مکر و هدر ابو جعفر کرجی و نماز
میدکی کی وستی مسقی علی چلی نور الله ترقه شافعی
دورانی جان کوردی تشفع ایدر دیدکی موجه و کت
زیر ذکر الله کینر بر بوزنی اوعیل اوکد انجمن
نا و یلاره قالدی نفق قیام عایت و توب کلام
بویشتک ظاهر قالمسون تخصیص بالحقود نوحی
دفع و نسوید و هم صحابه کرامه اتباع و نسوید و نسوید

اوزره توحید منسوح و لشی شامنده قالدی
و وعظ فیوضه کوردیکی شهرود کلام زبانه
دور الله ذکر کوردی آینه ماه چهره رسنه
ایدر سوز بوطعن یار دایله بجه حملکند دفع نیدلر
کلک کیمه شافعی قوتی و زره منقدن سکوت و تکره
بالک ذکر بر مذهبه داخل اوله زبیه و تکره
رکعتده بوزمان فتنه در اما زمان علانی نیدیم
اوستون دیرین اسلام نوید واری بیلر کوشش
یار شریعت قاعده و ضابطه زمان مقضای کوزن
شرح احکام دفع مضار و جلب منافع عباد یخوند
ذات صفات احوال کلام قید قبول ایتمه نک
سوره فاتحه ده بومعانی مقصر ایتمه قور کلام
ایسه یارشد کیرده کجک شرح منظومه و نسوید
یعنی لئاس با خصوصای حق انصفه انقوله علیه
المشاهیر میرزا و لاهوت و کت و شریک ده کجک کلام
الحکم عیانا نسوید زمان تنصیه صوفیل اختیار ایتمک
بر عکرم کجک کلام قریب حرام عیاد کلام و نه
مذهبی افکار و زره جان جواز نه بر قاج حد نین
و ارجله نیری المؤمن عجب لیب در جو حیرن کسور
اعتقاد و نسوید کلام در کلامه مضامین عیاد و زور و قوت
بر ایدکی نسله نوحا و انشور و ایکن جواز کور کلام

سختان ایدر اول زمانه بر سوز و لشی
سختی شریف با نایم سوز و لشی
ایله اهر او با نایم و لشی
مش سخی نری یا نایم کندی کندی
کستایم قیاسی زره
ایستون دیرین کوزن سوز و لشی
ایله اهر او با نایم و لشی
توان ایدر کلام عیاد و لشی
شاه و ایدر سوز و لشی
سختن منظومه و لشی
هر ایدر کلام

ابواللیث حافظ روح نسله به حرام بود قوی و پرور
رجوع اینده میدی بود در زمانه قراة قرآنکه ظاهر
او قنور و ناز نسی که رسم عثمانی کلید رسم روحی در
خلافه ای اجماع اصحاب رجوع بود مقوله قرآن با نوق
حرام در گشت رجوع بود قدر الا فی زمانه عباد که
جهله خصوصاً فی زمانه مکروهات و نهجاً تفحص و نهجاً
ذکر الله کنایه زمانه نسله زمانه اولده شو پله اید
بویله ای که نسله قانی زمان اولده خصوص و خنوع و نهج
و تقدیر اراکانه صلاوات و قانی احتیاج و نهجاً اید
اورده حج و زکوة و قانی مخارج حروف اصناف حروف
اماسیله قره قره و بخوبید که راسمان کی کافر در
بخوبید که یو کو تا حیدله دار قرآنن اضماسیله ابو
التعودن باشند رشتدر قرآن و قونه اغلا غلای
فرسکر نای اغلا رستله یو به قنی اما و خطی قنی
شیخ و اخضر قنی قانی قانی و ارکه قرآن و قیه ز غلای
بن عطفه تفسیر و نده اید روایت و نهجاً اید
نمون و قنکه ابو بکر صدیق و کنه کلا بلورق اید
اغلا مغه با شلا دیر ابو بکر صدیق اید یزده
اولده بویله اید بعد زمان قنور خنوع و نهجاً قنور
قنور رتبه و ایشی کنه بویله اید یزده قنور
اقتاسی علیک قنور قنور یعنی معاصین بلوب و نهجاً

ایله علی تصدیر خطه تقیاً کلا بکلر بونان حقوق برینه
قوم بس قولا بلورینه سیاه و نای غز اولان ترک اید
بولون مطلوب بویله ای که اعزایله علی اید دیش خمدی
وزمان اولده که سیرب انک سوزنر کلا تم سو فیله که
یزاد بوقا و اوزده طوفان که کی دوران و جولان
اید زله و ولعب ده مقصود من دکلر بوجوهله که
مکروه و حرام دینور سه نقل و ناخذ طلب و نهجاً بود
ایسه رتبه قنور کلا اگر ترک ادب و بکامه اکثری
صالحین کلاه تر دینور سه مغلوب الاختیار باهر
یو قدر معد و زدنر ترا که عوام قار سوزنر
هم القوم لا یستحق جلیسم یو که مبتدی و نهجاً نهج
طرح اولنر معد و اولور دیرل اید رعایتله ضرورت
النجایدرلر بوطبقه ده ایسه حلق و حومت و امر و نهجاً
دیر ادبمنر لایله ادبلی اهل که قرض و لا زوزاره
و در آخری تقصده خفافه اولور و لا یؤخذ لکن بجزیره
فقرا سه مغایر اولور اید هر کیم خانه فاید سه حاکم
الشرع منع یسسون دیرلر جوی زاده افندی فقرا سه
بومر ال اوزده لکن جواب مطابق کور غز عبادن
برضا نکلر عزت اید و بفرقه ده مسکن انتخاب اید و ب
شرع شریف اوزده عباد اید و بربا ضلالت شافیه
ایدر ببعثی و نهجاً جمع اولوب کند و نهجاً حلقه ذکر اید و

اختیاری بیکه مسلوب
و تعلق لازم کلای تا تار
فایده احتیاج بفرمید
بشد از این بون
درج اول شد
سد

بجمله زمان ابله قاعدا ذکر الله ایدوب بعضنه بر حال کلوب
بی اختیار قیامه کلوب بعضی قاع بعضی قاعده و بعضی
بی اختیار ساقط اونی و ورزه ذکر ایسته لوش را جانمید
بالکلیله اختیاری مساوی حوکی حوکیان و بعضی
کبی و لانات فلفله حرام بدین اتم اختیار بی باقی کین
ادبه صحافت بشتمل لاند و ادنی دخی منع لاند
نسته لفقیر محمد علی غنه تحریک و بعضی قاعده
فقو سید که کیده کیده کیده کیده کیده کیده
بون که بعضی بیاد و صلا نکهونه او کوروده اوله
منوالا و ورزه میدریو خسه نو ذکر ادنی اند قو عید
ذکر کورک ابله باطل و لور انا و بعضی و صلا
ترک اولسته بونل باطل و لور انا و بعضی و صلا
و بعضی و لور انا و بعضی و لور انا و بعضی و لور انا
اوله کورک و بعضی و لور انا و بعضی و لور انا
نه و بعضی و لور انا و بعضی و لور انا
با و بعضی و لور انا و بعضی و لور انا
سله طین حضورینه نسته و لسته و بعضی و لور انا
نسته و لور انا و بعضی و لور انا
ماشیا صلا و لور انا و بعضی و لور انا
دور لور انا و بعضی و لور انا
ده و لور انا و بعضی و لور انا

22

[illegible]

17/11/2020

چندان مراد بود که سر کبریه رفع صوت عند قراءه القرآن
 و اندک مرکه در شیخ و محیط بیان اولش کن از
 و نور برشته عارض و نور فغ کس و نوم و خوط
 کبی غیر یزید فند و موی و معاونت ایستو بدینا کج
 و غاصا ذکر و صدقه و قرائت اخفا و هر حکم
 بر بردار اصل اخفا که بر عارض واقع اولماز ایستد
 رجوان جهره شیلن ذکر ایدم یوزدن زیاده اولورده
 و انحصار قرائن و ذکره تقی مضای خرامد رخن ده
 مضطرب حرامد تا ایستایم تقی که غله و حکلی مشتمله
 و نه و بوقتی بی بکلان کند و به وجد حاصل و فوق
 نیتله یا خود غزیب یق فغله جاره یا خود یوز لر یی
 مضطرب یجون دنیا غزیب یق حالی اوله لر و نیتات
 فاسده دن عمار لا یوق کلا و و قرائت تقی این این اله
 دیکلین بولن حرامد و یوز فوی و یر به جوق صحابه
 و جوق تابعین و فقه نسبت و نهضه مضنی و یوزی
 و نه کن بولن سوز او قوم بکلان جائز دردیو
 فتوی و یرشیه زمان یوز نشدر یعنی فتوی بهای بکلان کن
 و تقی حد دن تجاوز اولور ادا تقی حلال و فخر اسلام
 دینانی کلان کن این کلان یی اسلام بولن و بیج و قدر
 مکرر با و سعه مقارن و نه یا خود جمع مال غرضی مقارن
 دینی یا خود بوقتی و بولن قرائن یا خود ذکر و اوله

قرب مخیر اعتبار له الحمد لله رب العالمین الله غازی
 افساد ایتم و غسل بماء الیقین زاده و به پیشو یزیدی رساله
 دن بورایه بر عقد ارکونه تم ایدر که بر ازیه نلک نمون
 بالاجماع حرامد و یدر کی معتقه به کلا ز نیک مستحق
 رخصه و لا فی کلاری معتقه به اولم یق کبی ز نشا فقی
 و اکثر اصحابی غزالی کبی رخصه حائز کوردنه و جهره
 جائز او کورار کان اسلامدن برزدن کلان ایستد
 حال بولکه یوزی را با بحق و تقید لاجماع ایتد یوز تقید
 اولمسته الله تعالی به صفقه بولکلان دن ایدم حجه الاکبر
 با شقه کلا یا کلا ایستده سماع و غناجا نزد یوز و اما
 قشیری رساله سنه و صاحب عود و رساله سنه اهل
 انصاف قناعت این جل مرتبه یا ناکلا نفاق و نه
 صحابه دن و تابعین دن مباح او لمسن روایت ایتد یوز
 غنا حرام دعواسی کونه صحیح اولور بعضی مضطرب کلا
 بناداده کبی فراط و تجاوز ناکلا مستحق غنا کلا ز درید
 بلکه مفتی کافر دیدی بعضی مضطرب علی جلی کبی فوط
 بلکه غن و تقی ذکره مباح دردی ایستد کلان فتوی
 بر یوزدن فتنه و فساد کیدر اولدی حق بولکلانست
 ادا سنه بوسطدر پس لابن انصاف سول کلا کبی
 حجت بیله جه ذکر اید و بر یسین کتم ایستما کلا دریم فاقده
 غنا و اولان ذکر جهر جائز کن اخفا افضل در امام

بالی صوفی قلیله محدث فکورد که
 این کلا و به فتوی رجوع ایستد
 بری مستحق غنا و مفتی فتوی ایستد

و خود بوی استماعه عمل لغوه محل و نور معلوم اعلام
 اولور زیر استماعه افندی فتوا سنده سماعه در پیشتر
 ذکر آواز مین ایستمد که اول سبب الیه خوفه کلوب
 قافوب د و در ایستمد که اطلاع اید که در این حرمه
 اختلاف وارد اتما باشی بلنی کوپ و کوپ بالین
 ایغنی صاحبی رقصا نور بالا تقاق حوامد من و فتا
 سکا جلی در قصه ندر اول حوکت شیطه در که
 حلقه ذکرده صوفی اید رر من فتا و حکمک جلی
 سماعه ندر ادب و زوره و راند در ذکرده
 من فتا و ایستمد که بوی استماع فوق الوصفیه ما فید
 تا تا خانیه نطقه مصنفه در معقول به ده بود ادا باشی
 قیوب کند و نور وضع اختیار ایتک جائز کلا در من
 یروض و امر کشایج و تادیرم فانه لا یتادب کتاب
 الله و سوله عشر زمانه طریق شیطانه اهل قالیله
 قالیله و نور خود هان نام قاور صوفی اید در حقیقار
 نگاه دار اید در طریق نیاز کی

گفته اند طرق تمام او بست

سرمایه ادب بکفا که این سماع

از که هست سودا بد ایستمد

شبهه الهی یا غنی و سائر اعضا من صالحه فانه
 نذر انداده اختیاری و اراکین تفسیر کبیر به برور شد

اکبر که سنده صلاحه در دیده اول زمان کافور در یمک و جی
 و ادب تمام و ندری اختصار ایله بوسوزدن کلیدیکه خلیه
 بکنسوزن اوسوزن غر در یسوزن یا خوخو بکاشنونی
 بونی و یسوزن یوزن اوزن چکه چکه بکاشنونی
 سوزن و قبه بر یسندن اینشتد من یید و ب کیدر
 اودم لاهی بر یالهی برینه امده سوزن چا غر نچو عا
 کرد و بیوضن که در خوف و اکر بر عا ناک حواشنی
 و حرم تقیسن اینشتد به خب یید و ب بویه دیه
 امده و خود ندری حقه دار اولر تقنی و منظره شفق
 تفصیل کرمانیه و بقا عین و انشور یسوزن امده
 تفسیری کوریه بو حقیق و زوره تا تا خاینه ده و نو
 صلیها یوزن هم السماء فیقال ان کان السماء سماء
 القرآن او الموعظه فمخوز و یسوزن و ان کان السماء
 سماء الفنا فام لان التقنی و سماع الفنا جمع علیه
 العلما و بالحق ایتد به یکنده اجماع دعوا سی بر
 اولار زاهد و عینا بلنی انه یحل الفنا مطلقا و غیر
 استماعه ذکر و ندری شول سماعه تا نیری قرآن
 حضرت تا نیر اید و ب جعفر یفکی و یا خوه و اعظ
 و عطفه ناوله و مقبوله سماع جائز و مستحب سا
 سببی حقه را و ب سماع ابرمه ناوله اولر برده
 حاصل اولان هواد کا ایتد ایله حرکت است

ابوعلی صیالی در
 انک و غنی ابن ابی نعلی محمد
 اسمی عبد الرحمن و انک و غنی
 فقیه محمد در مراد بود در کجای
 تا بعد ندر مفید

مکتوبه نوره بویسه
 میان لوزمدر

خطا و لحن ایجاب در عزل اسوه ی و سنگر آتش نکرید
 نگویند بنم بر نصیحت و ارصادی و فاذا سجدت فی فیض
 ایله اول نصیحت بود که طالب حق اولوب کند ایستاد
 نصیحت کند کنی به لایق بود که رتبه فوایدی بر آید
 فاخذ احکام و علل احکامه مطهر او به صحیح ایستاد
 و فوی ایله صغیری تمیز اتمل کند عبادت حق معنی
 جتهد او ناغله اجماع آید برید کند نراود بود
 ابواللیث بود مرتبه به و ارمیانه افتخار امداد پیشتر
 معنی حق کتابی از یلوه اعتماد اتمل خطه عظیمه
 بنحون برین سو بگو که بوزمان خلق بختن کبابو
 شایع و مشهور اولو که اول طالبیک بعضی امل نصیف
 و جمع آید بر علیه نردن و کار نردن اجتهاد طبقه
 سته و علل و فاخذ سیلک مرتبه کنه چشمه یلوه
 طریق مستقیم از دیل فتاوی حکاک و جامع الفتاوی
 و فتاوی صوفیه و شریک لا حکام و بونلرکی و کتب
 معتبره سه و و خطا بد بر مقدار و اردر هدا یستاد
 یکی وینه کتب معتبره ده بری برینه متضاد و مخالف
 فتاوی و اربکه بر کتاب و اربعضیلر که صحیح بود
 بعضیلر که صحیح خطا فیدر و بمقامه نظر آید
 معنی شایع بر بری نردن ترجیح و تمیز قادر
 او نماز مکر شوی معنی که فتوا مرتبه کنه چشمه علل

اوشش یا ننده بو تان سو فیلرینه تو حیده باشلک بر
 اول نشاده بقایه کوجو معنی به شیخان کوجو کجی خبر
 در درهای منی کنی ایق کلاک ایق کنتان دوقا فقه
 افورنو و غمازین تبرکات لیلر و معنی علماء الدین افند
 صلی علیهم الدین افندین نقل آید که کلاک یا شا زاده
 مرحوم معنی ابواسمعود افندی قاضی عسکر آید ک
 بر اهل سماء شیخ ظهور آید سوسی سلیمان کور
 سونلر یو سوز مشی شیخ سلطان جهان کتوب رب
 کلاک یا شا زاده مرحوم سوا ل آید که کس و جمل مع
 و دوران آید کسین بود بی بی استمه طو رتا ربی
 بر صا کلو ناند نصیحه سماع آید رم یو فی الحاکم سماع
 قافوب دونه و نه بختی دویخرب اوردی بختی کیردی
 انون کیر و جیم قفقه نه قدر حالشند بیلر حال و لمدی
 چلنکر کیر و دیر که سید لیرید حکایت آید بر یونخه
 تقرضیا تیموب حاکمی و زره قود لر طیفید لر وار کت
 کورل دیو بوزه سوز کیردی دی که آتدین زاده نلک
 بعضی سوز کیردی و ارا تلو دی یزاد آید لم آید که
 ای رساله ویرن قریش رساله که مصطافه اهل آیدم
 دین امر نه و احیای نشتند اجتماع کلاک یا زاده اونسوز
 و بدعتلر کلاک کوزن و ادرن سیرن قفنی و اربلق
 و از کلاک کله انکار ایتیم سوز اربلق و بوز کلاک

مکر خیر اجند
 معنی این و اطروده
 اوله

بما الذین زاده شیخ محمد افندی معنی ابواسمعود
 بداند صوفیه و فواید سراسیمه نرید و بوز
 زاده شیخ عبد کریم افندی مضکر شیخ نقلند
 که ابواسمعود نیکه حیرت بر شیخ اولوب
 حتی زبیل علی افندی خسته او لطف و فایده
 داند مدت مدید بو نر فواید کاشف سکند
 اولوب نیکه ده فواید بر بلج عو ننه
 نصیر و معنی و سکندر شیخ اربقم
 نورانی و بر محله مد فواید
 هما الذین زاده اندی غلام و زاده بختی

احکامی سیله ائکه بور ساله ده بئش نسته وار ریا کتختا
 دین و جهی بالذکر و ایرلا مق و لحن ایتک امار یارلوم
 قطعیدر صلاو دین کافر فاعی فاعقد راستخوار ایتیزسه
 دیشملو صواب بودر که ورائی کفرینه حکم لولمینه کرجه
 بعض فقیه کجمنلر ایتد دسه ده ریاء محضده ائسا
 استحقاق دین دیدن اکر قصد نده استحقاق و ارسه
 کفرینه شمه یو قدر اکر قصد نده استحقاق یوق ایسه
 اکر استحقاق ظاهر ایسه مصحف شریفی اساء تا اتمل کجه
 ینه کافر و لور اکر استحقاق ظاهر کل ایسه کفرینه حکم
 اولمیز بلکه ثادیب و تعزیر و لنور ائتا اوج بکه ذکر کجه
 و ایرلا مق و لحن ده حرام دین اقوالی ذکر ایتسه مبارک
 دین اقوالی دخی بزرسکا ذکر ایدلم برآزی ذکر چهری حرام
 در دید یکنندن بر قاج سطران صکره رفع صوت بالذکر
 جائز در عیش بزازینک لحن بالا جماع حرام دیدیکی
 مقبول و معتبر دکلا در نتم دفع صلا در دینی کار
 ایلدکی مقبول اولد یقی نقصی کبر و ده بیان اوحه مفتی
 علی افندی ابوالسعود افندی بزازینه ایلده عمل و نایم
 دیون نقل ایلکه و صلادان اهل عزالت بر کسنده رازیه
 کوزرای اعشی ایدی صوفیانه خاره فقه ایتد صکره
 بر مقدار جموع ایلکه ایدر که واقعه ده بزازینه صاحبی
 کوردر صقانده بر یانی کسکلی صورر که یو کسب ندر

ندر جواب و بر که تاجمه صوفیانه دخل رج ایتد
 ایدکی که بن کسید لر بعض مصنفلر ایدی یازمقش تفسیر
 نوشته یازمشر که بن اولاصوفیانه زیاده منکر ایدم یونلری
 رتایچون ظایلر یازدم و فتنه ایتد صکره کاحا ایتد
 دیوانه اولدم دیو اضا ایلده و اردر بنم و جد صلیا و جد
 قیاس ایتد محدثه عرض ایدوب کتاب لکله عرض ایتد
 یو کجلی یازدم دیو مفصل بیایا ایشلدیم جائز در که حالا
 بعض کلمات غسیه که یونلور بونک اوله کمال باشا
 حضرت تلمی یازدیغی فتوای رحایه و انک انشائی کلایدن
 اولفه محصور کدر حاوی خود یکف لفظندن معلوم و سده
 و بعض کلامده بریده کفر یازد دیو کلام دینی
 یتیم کی معتبر کلام کلا رد غسیه نلری یو اخلا ایتدی
 کورنور کتب معتبر اتق لکب مکر و ده ایلده قصه و لنور
 کرا بچدی بور و استشمس بوره معمول بها اوتسه کتب
 معتبریه یازیلور عمل اولند یقی تقدیرجه توجیه
 اولند بهاء الدین زاده دیر کی کی لایقیند نا اولان
 اقیو اذکر ایدوب کتب ایتیمو بانصاف ایلله سولینک
 کد که قبول اولد یو ذنصر که ترجیح اولنه ترجیح
 متبراسا یا ایلله حجتی آخری تا اولان صحیح ایلله
 من غیر حامل ولا نقضف تا اولانله بئس حالت کرات
 و سعاده و دورانه یقی ذکر ایدن لکله ایتلندن شکر

وهو مسمى في لارص محررنا وعباد الرحمن الذين يمشون على
الارض هونا قل ان كنتم تحبون الله فاتبعوني وحده
شريفه كل نصب حرام وما اتاكم الدوله الا مدني
وقتاوي قايدين حاوي وبزايه وجامع الفناوي
ولم تدر لاي بصوكت في حافيت حركات وسماعه انبا
ذكر ايد نلوك دليكر كيروده بجن عظماء عموم قطيعي
وخاص قطيعي ومفسر لرسو زكر وحديث ترمذي
وقواعده حفيظه ونقض امم اعظم ونقل تاتاد خانه هو
علما الى الغيخا علي وفق الاصول اهل انصاف ورويد
اعتسبا ياتيوب تا مل تام ايله نظرا يد رساله انبا ديتو
دلا على ايله في ايد نلوك دلا على بقا رصنا تميزير قطعي
اللفظ وقطعي كهي دليلا مثبت لرفقه دنا في رفقه
اولا ن ايات قطعي اللفظ طي المهاد واصل الشرح
هو ككتا ب والسنة فاره محل ا واحد ان يقصر في هذا
الاصول بل يلزمه محافظه نظمه واقتسامه ومسايله
ريد وعباد تيد را اقتسام تضديدن بونده نظم وعام
ونظم خاص وندى اقتسام معناه نصبارت نصق
دوشندي بوعمو مائدين عقل وداي قاصر فزا و زو الا
حركات الناس والتصوفية استغنا سته مجال يوقف
لستين قران و تحريف وتضيقا و لوار فاستقم كال امرت
نضنه محال و لوار اصل قاعده بويله اولم ككتود

آنچه بوزن نه در اسلحه و ادا سلفتن رفع و خلوا و اند
 که چه خواص اعتدال ایلله فو الوید می دین صلا
 سلفتن حجت افتد بدین ایشده که کمال پاشا زاده و حرم
 بنفش فتوی و بر شد رکن مشایخ جمعه سنده جو و بر شد
 در دیکه زیر و حرم کت جو کت جواب شافی بوزن دزد کل
 دفع بوزن نه که و جی سلفتن او شد تا ممل این خون
 صفای فوید رنو تفسیرین فقیر می تو هم او نمود
 اقتد و ایا مله که انفرین دیش انا فو استن
 کورین تنافضد جماعت مسلمین حلقه اوله
 ذکر مسعودنا و نوب ذکر نداشتند و تنو قند
 ایاق اولده طوب ذکر شوق زیاده و نوب روضا
 طرف غایب و نوب بشریت لای مغلوب و نوب
 جوز نیوب و نه دونه ذکر الله ایسته لیکل عرش
 اتفن و حلقه ذکر جور سنده و علم تفسیر رکت
 اطرافند و دونه دونه ذکر الله ایسته حکمی بوجه
 ایتل حاله لیدر اختصار ایلله ان ایاض ایلله
 پاش و کورده سید و بناد رسد حرامد ربالا تفاف
 من قفا و بایز کال بر فضا یله قت ایلله نقل قیق
 ایلله ترجمه اید تا تنافضد و اتفاق دور و مشکلا و
 محل طوب و سوره ال اوتمان بر تالوب مساحه
 اولند بقی روشن اولور زیر جواب شافی ملکه

سببہ پید ہوئی مسرور ہو کر کھل کر کہہ کر
 پرندہ دریدم کلا در بوا ایسہ من تشبہ بقوم حدیثہ
 و ہم تفسیر نہ محاکفہ اولور ظاہر مکلون طواف
 کی طوافان سوال اولدی اول ایسہ کند
 اختیارید باشتی و قون صلوہ ترب ادب
 ایتمدن سوالی صلوہ یوقدر انکر بی مستی یاہ
 طواف دواندر بہا الدین زادہ افتدی دیدی
 اوزرہ کتمدن غیرہ حمل حجای یوقدر بو
 مقامین بحث اصولی کور یوقدر سا بقایان اولدی
 زید مصلی صلوہ اتنا سندہ نا حرمہ نقل تیتاش
 ایلمہ صلوہ فاسہ اونا زاون صلوہ تمنع و نماز
 و تقدیر اکان کہ حدیث قم قضی ایلمہ تابست
 اولوب بو حدیث علی ایتموب نمازین یوقدر
 صحیحات ارتکاب یا زید شائندہ امم
 قطع ایتموب قورمکہ نمازی جائز اونیدہ یو
 بیوردیلر بونک مقتضای یوقاعدہ اوزرہ
 زید ذاکر اثناء کردہ باشتی ایق و یا غن و کودہ
 اویشادوب کل لیب حرام حدیثی علی ایتمکی
 تقدیر بونک ذکر عندن فاسد اولور وند
 منع لازم اولور ارتکاب حرامیستن مساوی
 اولدی مصلح صلوہ تن اولور اجاہ و کما و احکام

فتاویٰ نوادر کور وندی صلوہ تن جو و بیوب زیدہ لبر
 اولمقہ فارق نہ اوله ارتکاب حرم تید کی صلوہ تن
 منع و اجاہ ایجاب ایتمک و ترک علی الحدیث ایلمک
 معذور کورلدی دینورسہ تخصیص علت و نور و ایسہ
 جائز کلا در حق تشاکاری تخصیص علت ایلمہ الزام یوقدر
 رسولنہ تعلیم بحث ایتدی کہ قلا ائذ کر حرم امر
 الا نشین بوصوفیلر ترک ادب دہ ضم ایتدی یوقدر
 جواب ویریلور کہ مصلیہ ترک ادب مع ترک اولوب
 ایسہ اجاہ و سوا احکامکہ فتوا سنہ کو موشدر
 زید مصلی یہ دہ اجاہ و نور مجی ویرن تاقل ویرن بوردہ
 سوا دہ مغلوب یازلد قد نصرکہ و شوق دینک کہ نصرکہ
 اختیار اولیا جیف معلوم و مترقہ بوقدی دخی تاقل
 دوزان صغیر در فتوا سنہ و قاعدہ یہ و ناخذہ
 جماعت مسلمین اولور لکرین بختیرین و کومہ نیر
 صالہ صالہ جہر نہ ذکر آئہ ایسہ غلبہ شوق مکلوب
 ایخ اوز زینہ قاتقوب دویوب طور قلبی بردن
 صاغ یاتنہ بختیرین صالہ ذکر آئہ ایسہ لشرعا
 جائزیدر جائز کلا در من فتاویٰ لهدی کمال بوجان
 دکلدر دیدی ذکر آئہ صرف اولور زبر سوا لاندند
 جائز کلا در یمک حرامدر یمکدر حرام دینک ذکر آئہ
 کہ تباب آئہ ایجنہ نیمہ یا تلب تابنا و ششد زلہ کونہ

و نور صلاه بوقت و جعی بوقت از حرم هیره با و یا
 او نور سه فتواه ایضاً کرن اجماع و ایام ایله فتوی
 مشکلی حق اولق ایچون موضوع اول غیره با ستر
 صلا یغی او نور سه کنده اصطلاح حجه دوران صفیه
 و یا خود مضن او نور سه کیده اوله کیده ایله عبد مؤ
 عبادتی ضبط اولق قاعده اهل اصول و اهل سنت دکلام
 قاضی عضد الدین نقلنده راست کلز و کند ده خط
 لا فز و نماز دینک ایاق او زربنده و و رانله ذکر الله
 حلاله در یو اعتقاد اید و بعبادت نیتن اید ز کفله
 نوش عانه لازم او نور تجدید ایمان لازم او نور
 من فتاوی احمد بن کمال بوفتو انک و جعی یو اوله کس
 بونک دوران دینکی ادبسن حرکت ر با شین اریز
 الن قو لن صالقی در یو ایسه لعبه حرآمد ر بونک
 بونک حلال دینش تجدید ایمان اند لازم کلام
 و عبادت دینش حق ایله بر الی نهی و طبیعی
 صامتش اما حسن ظن او زره جواب داب و ق
 او زره ذکر الله و ونه ونه عانه ناس و وری
 کی جائز در و اول ذکر ده عبادت ر اما دور
 باش و غیر برین تحریک اید سه حرآمد
 بو حرمله عبادت دیر سه تجدید ایمان اتسون
 اول تجدید ایمان تغییر اید و ب لا فز و نور دیر مد ک

احتیاط کید رعطا اولان بومقوله فستله یله
 عبادتی در مکر مبتدی یا خود قی عاید بونفسه
 حج تمته قولن قالد رمق و تحریک حرام نه کونه او نور
 حضرت رسالت علیه السلام خط مستقیم خیزکی
 و نظارینه خطوط وضع و جزینکی قابل کار دکلام
 مشیخ قرآء تعلیم قرآن ایتد کده الین کاه
 جانب سمایه کاه جانب ارضه کاه بینهم ایمان
 کلسدر مفتی باشیله جواب ویریه بقولند
 جهات افلا معتبر در مفتی علی جلی بونک فریق
 کوسره علی طریق الله او او نور سه مکر و اوله
 بیضا منتظر کیف یقولن تفسیر نه لفظ کیف
 دخونک و جعی ندر جوانین و جعی جزاده مضبر
 اولان جهات افلا و دیفات اعمال در افلاک
 کند و کنه کنه ی ذاتی حسیله اعتقاد یوقدر
 انجونه بر فعل کاه جرکین کاه کوزنی کوزنیو جرک
 و دوران و طواف و سماع ملکر دنده حرام او نور
 دینن زیر قصد لری هو و لعب دکلام ذکر لری
 طواف نه کونه جرکین او نور بغیر هو شتی خود
 اصلنده سب در دستن ایسه بالا جماع مباح
 صلواتی نیل در شخن قم فعله ذاتی اولماز
 بلکه سفند رک فعله عارض او نور عباد نه نیست

خلفاء المصطفى
عقلاء ذكورا

وہی ہے جس نے
میں کو پیدا کیا
وہی ہے جس نے
میں کو پرورش کیا

三

که باید اطفال را از آن نهان کرد و نه کوزل و نیور و نبل و کین
دیو حسن و قبح شرعیان در بعضی شهرت کوزل
دیو که کوزل و نیمه جوین دیو و ورجو کین
او و لو منصور ده الله اذالم یکن لهن فی عین الله
عنه لا یقتضی الفساد بالاشکوی صلاک ذکر اید
و تو کن صلاک دیو ش حدی نهی و قد که
جو کین و اله اولدی فی تقدیر جه لا تذکر و الله عند
تحریم کرم و عصف کرم او و نهی شرعی ذکر
منع این تحریر کسی منعند فاسد و حرام و اما
نتم کند و سیده ذکرده نسنه یو قد و مقارن
اولان فعل نام شروع مکر و دهد رد نیش اید
قاعده خفیه و نص امامه یو جازن دکلار قنوی
مصباح و اما ز موافقه رد نیلر بواله وجه بیان
ایده و تاخذی عیان اید که تفسیر مدارن و کوشش
الذکر و الله ذکر اکثر التفسیر بن حوکه و سکوفا و علی
دیدکی و لو کجحت عیله ذکر و لنا و جت و اسلوب
نوریه عین حیاته ده کتور متشکرت حرکت اید و ظاهر
یوراک معتبر میدرد نیورسله بوجوه صده خلاف
ایدن کار معتبر میدرد انا ایچون مفتی علی جلی خلاصه
کلام امام اعظمی دن و انا حواحدرد یو نص یو قدر
و نفق قرآن وحدیث یو قدر نافع یو براتمنشرد

بعض عباد الله تنفع جارتهم و در صلاه جنازه نمی بخشد
جامع الفتاوی صاحبك و از آن حواصدا و نقصها
اند و یافزد و دیدی که جمیع محض و خطا فاحشند و در
حلاه و درین اسلام شایسته بود نك تكفيرند نام جمیع
تكفير لازم كلور محتمل تكفير اندونه توبه یا نسیه نرم
شرعیه و نه قیام و طاهره و متكلور بر بهاء الیقین زاده
دید کی کبر و ده جلدی تفسیر جواهره و من اظلم ممنوع
مسابج الله ازین کتبها تسه و سعی فی خربها تفسیرین
ایدر روایت حکمده و اخلا و شعور عالیه ذکر الله بذكر
منع الیه ایات معتبره و اوله که و الله اعلم شواله الله مسجد
لرنه و نه الیه ایچین الله ای اخلدون بودند ناز و توفیق
ایم و نه اولنا از با شش و قوا صالدا و دیو بهائیه الله
ذکر جارتهم و در یوفقی و اوله نقل و محمل او نیه اوله
ده که تفسیر غله دن ابو الوفا و نال الله علیه السلام
حدیث دیکلناک شان عظمی و ارد افنا طریقه شان حوت
قویه سی و ارد و در امیک حدیث استماعه مباهرت
اول نیه الا توفیر و احترام الیه مباهرت و لغت بن شیخین
که در مکه کنی تفسیر و غیره حاضرا را اندازد که امیک
و نظیر اندکی و انبساط و آجلی و سوسلیک حدیث
تقابل حاضر اوله یعنی محله و مجلس حدیث جارتهم و
رایدی طریقه و ضمیمه بود در حال شیخ و اخلا و توفیق

[illegible]

خاله له المتوبه واده تفسير و حديث معناه ايد بون
 نه مقوله و قار و نه مرتبه احترام او و ورسخته نه كونه
 هيا و نور 'بوخر و مستحق' بومقامه ايد و حديث شيخ زينه
 و واديرينه اهل حديث نيديكي شرط و قيوده و فاه
 بوزمانده متعذر در همان اکتفا و لمسنون شيخ سلمان
 و عاقله بالغ و خوب فسق و نقصان عقلا ظاهر اوليه
 ديشش بونلر زمان اؤاده تنزل ايد و ب بعضي شرو
 متعذر مدي برافديدا و لمسنوال و زوره را و و شيخ
 بونمن علم حديث شيخ بوق اهل بوق ديكله منطقه
 او و و خرفا و لا نقطاع جائز اوينا في جائز كوديل
 فساد طرقي غالب كلك في زمان كه ناس بر امر كركو
 خيتار ايتشلر قار سيله زبري كامعاده او نشند
 طبعقونين را شيخ او لمش مع هذا الله تعالى حضرت نلر
 ذكر ايد و نه كونه قابله كه الله بوز كرجائز و كلاله و نه
 بوز قصه معاديه اولا و ذكر الله ايجون جائز و كلاله
 فوقاسي اصلش فقي به موافق او نوردی كرجائز عدد
 نهى النبي عليه السلام عن الذكرك في الد و و الرقص
 لفقه ثابت و كيد را و ي ايلمه ايك ذكر كرجائز
 ذكره ن محروم او نوردی اصله مشروعت ذكر كرجائز
 نه غريبه را اصلش افيديني كوستر را و اصله بوقد
 زبرا لفظ را و ي بونمندی و نفق لا تذكر الله في صالة

تقصير و الله و ران ديني بوقد و و نيايتي شافعي اصل
 ايد من صوم يوم و نه خيره اختلافاي ايد بوشافعي ايد
 منعيد و صوم دن نوايا و ما زحني ايد بيكه صاند
 مشرو عدد و وصفنده نامشرو عدد نهى و وصفنده راجعه
 صائم غشاي و نور ستر كونه منافع صوم نه ايسه
 قهر نفس و غير بيلر بونكون ده و و ن منافع و ايد بيلر
 جائز و كلاله را يكي مذهبه قاعده منه محلي كلاله تفسير
 يتقيد ايد و شرفي ايد نهى صوم و بيع كوشافعي
 قتنه قير لعينه او نور بزم قاتر ده و بيع غير
 اقتضاي صوم و بيع صحيح و مشرو عدد اصله
 كوره مكر ليل لا ايتاده كه لعينه و نه صوت و بيع
 بيله قشاده تنبيه و اركه شافعي ايله حنفي ارسند اختلاف
 عبادات و معاملات نه بيله در بونلر روشن اوندكه
 بوقاسي حنفي مذهبنه و كندى كائنه مخالفه و و نه
 ايد بزم قاتر ده و و شافعي قاتر ده ظلم ايد و بيلر كيك
 بزمه نماز صحيحدر قاتر ابو الحسن بن عبيد بن كيد
 ديشش ستر بونكه نماز بونلر و ظلم و غضب بوز
 ايك بون كسند بيلر براه ز نماز ايد و اول قيلديني
 نماز ظلم كند بيسيد و كالدسا بوز بوق بلكه نهى و
 امر با شقه نهى باشقه در نماز و مستحق قالدی
 بزجواب و بر زكمله هيت ياتي به فانه لم يوفى بغيره

نماز که قیلا راول نماز حق تقا اول معین اوزده
 یوزمه بلکه نماز مطلقا نماز قیلا بدیه مطلق ایسه
 مقیده مخالف و مفایر در بلکه حق تقا اکا مطلق
 قیل یوزمشد ر پس ول مکلف نماز عید میزند
 جعفر بر معین قیلا قیلا ایله ز اول معین قیلش
 مطلق قیل یوزم یوزد یعنی نماز کوزه دانته و
 صلته بوی که ضرر ویر منظم ایتمی نمی زب راوز
 ظلم یندی بالعرض در نماز با شقه ظلم با شقه در
 که نماز ظلم و دوشمشدر هم مأمور و هم منهی
 تقدا اولک ایسه ده بریدی با اذانت بریدی
 بالعرض بر منی نری آلتی علیه السلام شن
 الرقص ایله اذکر الله جمع اولش بخون ذاکر
 نواب اولیه شهنش سور ایله اما متکثر جائز اولیه
 اهل ضلالت و کفر به تشبیه اولنه ز غایله الجح
 بو و جهله ذکر بدعت اوله بدعتا و بدعتی مسأله
 البدعة مایم یکین له اصل فی الکتاب والسنن کریم
 قولا و زده حرکت عامه ناسده مقره انکر بوحالده
 ذکر لری جائز بالا تقاق عبادة فقر انک عبادة یاغود
 دلالة بخون جائز اولیه مقضی موجود ما نفایسه
 یوق حدیث جوده هتزاز عبارتی سبقت ایله قیلا
 یتیم بورایله بیان و رهان کتوره قاعده اصول

یله بیان ایله مرتب دلائل مراتب احکام ایله تطبیق
 اولنه هیچ شبهه قالمای حق سبحانه و تعالی حکمت
 خفیه و زده قوالرین بر فغان نری ایدر مشر و
 ایتمشکن خا هر اول نری وضع ایتدی ک نسنده بر معنی
 و بر تبحر اوله یا خود اونیله امدی اول معنی و
 منی غنه یه و ضفلازم و توب هیچ اول نری اولمنی
 غنه دن ایرتیق ممکن اولسه محلی و یسه دلیل ایله
 ثابت اولسه اکا حرام بر لر اک ایرتیق ممکن اولسه
 دلیل ایله ثابت اولسه اکا مکروه دیر لر ز بر قوشو
 کبید رکاه کجور اول شی کاه کیدر بو مقوله منی
 صحیح د مکر و هدر منی غنه ده قیاحت ناستن
 دلیل بوی که دلالت ایدر سه اول شی منی غنه طای
 اولور اک دلیل دلالت ایتن سه قیه لعینه یا قیه
 لغیر در شایق قستن اول فعل تری منی غنه
 باطل اولور بو خیفه اصله بناء که اولد ز مشر
 ایله صحیح و نور محصل کلام بو حیفه ذکی نقل
 اوتوب بحر نقل اولنک غی دور ان قیه لغیر اولک
 ایچون در ک اولد دور ذکر القدر عارض اولشد ر اول
 ذکر الله غنه ناستن عبادة د دور بر فعل مکر و هدر
 نهو یا الهوه مشابیه ر کنی بود و ز که نسبت لازم
 و کلا در قوشو در کاه ذکر قائما کاه سا کلا اولور

که بود مقوله جائز دکلدر بر سنی کشدی کلامه مخالف
اولور که قبیل لغیره وصفه اولور سه من وجه قبیل
اولور سه ده غیر اعتبار الیه عن اعتبار الیه خوب و حسن
اولور وصف عارضی اصل اصل و زر و ترجیح اولور
نه وصف و نه اصله حسن قائم دی بر سنی دورا خط
مع الکراهیه اولور ذکر تشکیک اولور معانی و اولور که
تحریک الیه ده جامع الفتاوی اذ یخبر کوب عمل الیه
ایزادن سرخو خلق صائق کبی اولور تغیر ده ایدار که
اوقات نهیته ده غازه شروع الیه اتمام واجب و نه
افساد ایدر سه قضا لازم اولور ذریه باب نافله ده
سعه و ایدر بو تقدیر جله وقت مکروه که و و حالیدر
ذکر الله شروع الیه جائز دکلدر بر غیره بوده نافله ده
و الحاصل حق تعالی عبادتند منع و ادب و ادبی
مضیق بر بوابت کریمه ده که ارایت الذی ینعی عبدا
اذا صلی در بو جهل حقنه نازل اولور کن هر کس
طاعة الله نه نهی ده اولور خی بو جهل شکی اولور
و بو و عید ده داخل اولور پیشد امکنه بونه قیاس
ایمان که در وصف مقدار نه شروع اولور با و نه وصف
مقدار نهی مستحق اولور دل اولی اصل صاع مشروع
اولور نه منافی اولی الا بود قدر و جلاک و ایدر که اصل الیه
و صفی ایدر سه نه نهی ایدر و ایدر وصف نه نفی اصل ط

نهی

نهی ایضا ایدر و غیره ایسه خلق غاب اولور سه
لغوی دیشل اولور سه دیشل و بیدن بعض کلام
بو نهی عن الوصف نه احتیاط ایدر حتی و ایدر
اولور علی نه رضی الله عنه مصلو به سیرم غازی نه
قیمل و جهل کور که غازی قیل و ایدر بر سنی
الله علیه السلام بو وقت غازی قیل یغن کور مدد بیدر
که نهی و منه ایست که ایدر قور قارم ارایت الذی نهی
عبدا اذا صلی و عینک التله کیرم غازی قیل و مددی
تصریح ایتمک احتیاط ایدر ابو حنیفه ده رضی الله
عنه بو ادب جمیل اخذ ایدر شول زمانه که بو کوف
غازی قیل و نه باش قائم دینی زمانه که و عدن اللهم
اغفر لیسو حی جواب و ردیکه ربنا لا تجلد لیسو و
سجده ایستون صریحا نهی ایدر و ب اللهم اغفر لیسو و
دیویدر مددی نهی زمانه کور لور نه ذکر جائز دکلدر بقول
و کونه ادب و ایدر و اولور ای قرینش و ای اهل انصاف
عبرت الی نظر ایدر نهی و مشایخ کتاب الله مخالف دکلدر
کرمانی قسسه سر مع الحضر علیهما السلام مدد بونه
قائمه بود که مشایخ حوت قیل و بو و نه لغز نهی
ترک ایدر و بو ترک اولی و ایدر که نه فهم و نهی
شایع ایدر نه هر سه شایع طریقت اوله مشایخ نهی
اغتراف و نهی از خضر صا ذکر خنده اهل تصوف خیر الیه

یا دایم استند بولوی ذم و قدح و طعن و سخری بیده آملد و
عمومه داخل اوله حق تقابل یورد یا ایاها آلا من امنی الا یسخر
قوم من قوم عسی ان یکنوا خیرا منهم لیسر عن حیاته
اید و بونده اشارت اید که خلاق ظاهرینه اعتبار یوقد
کسندیه انذا و اهانت و استخفاف و استحقاق و اذنبه زبر
قره اشکی استحقاق ده نغسل عجب امانت کی وقت گذشتد رشتا
المیس نظر حقا تله دم علیه السلام حضرت نه نظر الیه
نما که کند یسن کورمان واقع او کد بن یون خیر عوم و یسن
ایده مطر و و ملعونان و کد یسن مدی مسلمان و فاشن تحقیر
المیوب کند یسن اندن خیر فی ظن الیقین المیس وقت و نور
قره اشکی دم وقت او نور انکون حق تقابل عسی ان یکنوا
خیرا منهم یوردی تمام اولدی امدی کردن منع ایدت
ابو جهرل وقت اولدی بی ذکر مسخره یله الاده المیس
وقت اولدی من تیشه بقوم ظهور انک صوفیل ایدت
لعب و مکر و هدر و یکره الملب سکر لایتدی کی حرام
قطعه در و لا یغیب بهضک بعضیا احب ادم ان یاکلا
لحم اخیه دستا در بعضی بعضی ادر نخله سور لمسون
سبت و ستم یوردن سور مدینن یزکر اولش و قره اشکر
اتق علی صوره نشا ارم کرد و کرد بوندی و هلفن
انکاره محیا بوند یوردن ایا زانیده و الیه قیام شد
من الهور اللجب دیدی بو که نذر ادر قاضی بعضی و ی

ما لیس من اعمال المتقین فهو هو یرید هر کشی نهودن خالی
دکله کند یسنه نظر الیه من اتخذ یبه هو ی نفسه فهو
عباد و لا عابد من تفسیر ابی منصور یعنی و کسندیه بنی نصر
هو اسله کوره طو ندی اول کسندیه عبث اید را و نایا اید عبث
اید و لعب ایدر کوبین و شجره جو قد ترک تقدیر ایاکان
و ترک تجوید قرآن اید نوری عبث ایدر و نایا زور و هو
لرینه تابع اولمشدن ناشی در نیجه ادم و ایدر که امام و حطبه
و واعظ و مفسر در بلکه اولیا ده کجور نده تجوید و نده
علم مجاریج و صفات یلور مع هذا بونلرک علی فرض نقاد
و علی فرض عین ایکن لکن خلق قانتن بر رکت و برسات
بوند رفاق اکافون افند و یور غیبت ایدر و استناد
او کسه در جو کجک های بو کا مای کا ناقص امش و یور
که دیاست و سات اندن کیده انکجه او تا نور اهل قرآن
او کسه او نور ما زامم اعظم رضی الله عنه شیه عاصم کوفی
صغیر یکن قرآن و تجوید خذ ایشل طلقه اجتهاده
و ادر قاری نه شیه عاصم اندن فقه تعلیمه و ارش با ام
سنی بزه کو چکله کلا ن بر سکا بو کلا یمنش حضرت علی رضی
الله عنه دن سونا ایدر و رقتل القران ترتیل و مهنا حیدر
جواب و یرد که تجوید کوف و معرفه الوقوف یعنی حق
تکامل انک حروف و مخارج و صفات و رعایت و زما و تاد
و دورا قریرین ده بیلون دیکد و شکر امام مکر و یرد کج

بوفانم
الله تاج کیمکسان
رجین دخت بند و همگلد
ملا

اجلاد

حفظ ابد و ۱۱۱۱ و ۱۱۱۱ صغارا و از روی بوبوید
دخی مرادی دکل و صوفیلارا دنده نماز قیلان بریکو و ایچو
واجب تر اندید حرام کمن خنی و بلکه جلی اختیار اید و ب
نمازی باطل اولانک و فاسد اولانک دنده قیلار و ب
بنمودن قاجر او تو غده طو در ابو خاتم مرشد نامند
بر طالب تالیف نیدی مجری وقف و انقاع وقف بیان
بجگون سجن و ندی نقدی رحله و وقف یازدی خانی تیدی
بونده وقف و تمیله قتا و ده وقف بیلین امامانک دنده
نماز مک و هدر و بومصر حدر صحابه و یقین حجه باخی
سکالانله اولان تجوید ایلده او یقین کران اولان باخی
خصوصی دنیایه متعلق امر در تجوید عبادین ایچون
لازم اورد و خصوصاً تران تجوید اید اولان علی دندنجوید
ده دهنده عصیان اولور و ملکاتن بومقوقله امام و خطیب
و غیر بر سرور ایلده وار غنی و لکنی اصلاح ایلدیندیه
بر لای فقری و تحفیمس الکر اید و بوبوید و ملکاتن
سور لسوندن نیله و لکن نیله ده بونلک ظاهره عدله
دکاد نیلور ایچون بیلر بونی بیلور که حقیر عمرانا اید
سور دی صکه آید که غیر سر سور میله منسوخ و ب
حضره طریضی و غنی بیلر بیلر سور ملک فتنه فکایت
ایدن دور الله ذکر لرام بیلر بیلر بیلر بیلر بیلر
اولیوب نیله مصرا اولوب اید که فتنه لره نه لازم اولور

تقریر بلیغ اید و ب شهر دن قومن کر که در فتوای نه
مفقونه منظومه او نور اصول دینه صفار می بوسو ملک
کتب فتا و ده بوقدر الازیرده برسی بجرایقنه موثق
حقیق در و بری غماز حقیق در بر دخی کرمانی بازیش
نور دی دکن کسنه فی و منع اولنه ناسه ضرری و ادایش
بویکدن کسنه بوفقی الله علایما مشلدر و صوفیلر و بیل
لور نه نیله سلور ساریق و از ده دازالسا غلنه ده دور
ایله ذکر الله اید و تر ذکر حرام اید کسنه بوبینه دنیا ایلده
که بیلله تر علم نه کونا کونا کتاب سنت بوق اجماع و توان
بروق امامان حرمت بوق کر اهت و از ده بوجو بومنع ایچون
ختان امامان لحن برانیه قوی او زور بالا اجماع حرام ایچون
اکادخل و تفرض بوق و تعذیل راکانه بوقدر حرمت
در سکای وار ایچون ندره بومرتبه تعقد بوق بونک و بوجی
نه اوله نوبیدی بیلیم خاتم کر راقون حد زناده
اید من استعلا ما حرم الله علی وجه الظن لایحکام ایچون
شول کسنه که حق تعالی حرام اید یکی نسنه فی حالدر
دیواعتقا دایسه ضعیف بونیه تحقیق بوزدن و عناد
بوزدن دکل و کسنه کافر اولان پس بوسو فیلر و بیل
ایله ذکر الله جائز اید ککرانده لایحکام و اصول فقه
واقیان مفقونیدن اکتا بظن اید کراندر و نور عده
حرمت دورانده قطعی دلیل بونما دینغند زدر حاشا

دلیل
کندی اعتقاد اوزده کندی کر
اید دسه کندی کندی حرم دمنه ندر
نسنه صوفیه شریعتی بیلر
مصرحه و من هدی نکا دیندر
بسته بیلر دکن عقاید زینده کونه
بججوب دوزن او نور بومسعود در
والا

قواعد اصل
کرف و عاداته راجع او نغده
جاه و اسر

خرجه و تقاضا اجماع علی بابا حقیق
سینه

عناد آیدیه تر بو قدر فخر الو و رساله لرند نه کله کله
 بوندن الله تعا بونی حرام ایتدی کی معلوم دکلده مکر و
 دید کی سگدر اوله او یجی مکر و هیستی اولان تنی
 اولور کفر ایجا یا یمن بو فقرای کلا را تنک صعدن
 خط ناکدر امام ابو علی زاهد دن روایت اولور که وقتا
 که بنم اومده بغدادده ابو الحسن اشعری و فائده قریب اولد
 کجا غری دی دید که سنی کجا شهادت اول بن اهل تشاهد
 بر کسسه تکفیر ایتوم زیر بو نلر بر معبوده طیار لرام
 نخر میندن سوال ایتدی که تفصیل ایله تکفیر ایتضا
 ایدن نه نسنه در و تفصیل ایتضا ایدن نه نسنه در
 جواب و ردیکه بونی بندن طمع ایتلک وضع کیزند
 طمع دکلدر باب تکفیر ایجد اندوزن عسیر المساکلدر
 شول کسسه که نه یات حقایق اهاطه ایتیه کهنه یمنه
 و بنه تفصیل ایله مر تمام اومده سراج عقوده اید
 بونلر ادرم دیدن نه مرتبه احسن زایدنلر تکفیر اطله قند
 کسسه یله کافران طاقده دندنده بونلر هدا سنه قند
 ایله بونلر یوننه سلو له ایله امدی برالای قوم که
 دکلر انوره زیارت کلام و کور شلک ممکن اونه انار
 بر نلر ایله یانلرینه کندر المیزین با تکفیر ایله معفو اولان
 شرعلا حی کن نظر لرین اولیه بونلر نفسن ک الله حلالدر
 دیله نلر ادر نه و و اهدیه اولوب اهل طاعتیه تشبه

اوله بونلر سارکفران حکمی نه ایسه بونلره و لایق
 دیو قتا سلفن کین اعلام دینله نه کله اقد اولور خصوصاً
 بو کلا زوله نفوز بالله من ش و زانقنا بلاء الکرین زوله
 اقدی کلا یاش زاده نانه فاضله فتوحی فتنه فی الارض
 و فساد کیم و یک دید کلن وجهی کورنیکه احتیاط اید
 سلفه او یماک صفرای شبیه نقل اید که کفر نخر
 عظیمدر بن مؤمنی کافر قیلر مادمک روایت بولدی که
 کافر و نمان بوندنده معلوم اولدی که حاوینک کفر و فیله
 عمل کر کرد یکفر قویله عمل اولان سراج عقود ایدر
 زنه بار مجازت سورینه اینه فاده و سوریه یلیر متون
 کیله دن چو دمیو بسور صائن قوتله اندانکه که
 سکا و هم و قلبی که خیال برغور که بنم خرم و نسیم
 دین بونلر در اقام مقصود عوام کندویه تابع اولانلر
 یا قشدر معذور جذب دین و فرض دینویه در بنم ایستم
 دعوا الله بچو دمیو کویله ایلر بیلر ایدر دین
 دینایه صامتشدن اخری خسران و زیاندر بوندن زما
 فقرایه ایشوب بویله اذعاید نلر عکرت و یسحت
 وارد اشدنم الله ینه سراج عقوده ایدر علما دن
 معتره اوزره احکام کفری لجر ایتدی بوعلا حق
 تقانلک کلشن رحمت طرا ایتدی لر سله ده سارکعلی
 و خلفا و سلاطین بونلر تابع اولکد بونلر قانت

بازم بجهت معرفت انصاف
حتی لا یغنی عیالها

دو کوب مالکین و عورتترین صاحب صایم یلر یوقونوزده
علایتمد یلر یو معتزله سالارلار اسنده قراطوطه یلر تار
اونک بوده اهل انصافه کایاتار که معتزله بعض
محل اولمکه که فله سفله اصطلاحنه ذاهب و لیر یو یخه
دور لولوا رسته اعتقاد بایند خله فایاتید لولوا
هو اولوب بدعت فی لا اعتقاد اتید لیر جهت و علما یونک
اکلار یتوب مملکتند سورمد یلر نه و جهله اهل ذکر
مملکتند اخراج اوتور انر سخی اید یکی با بقانات
اولمشدی ونه و جهله یو فقر اید اکلار خواسی یازیلو
بفضیل اکلار صوفیه ده تمسک اتید لیر که یونلر قصو
اید لیر یو رخصت یسه حرام حرام اوزون ذکر اید لیر
کافرا لور سنده یو که حرام اوزده بسط الله دیسه کافرا لور
دی یو واردا لور که یونلر نسا ندر لیه ذکر الله اید لیر ایا قایله
ملک کی طوفا اید لیر طلق افون علیکم یونر یعنی طواف
و دوران بر در مملکه کافرا لور لازم کلور رقص اید
دیر کر کشاف زایا و زه که شیخ و اهل نر عدد جوهری
زایا اوزده یو قاری صحرای تقدیر تبیین اسباب ابن عباس
والده سی کو مملکه ارقاص اید لیر یو رقص و خیلده رقص
برقد و رقصده حرام جمع علیه دکلار ویکه القلب
و الذناب کی و حدیث المؤمنین و حب لبده و احرار
اوزده ذردن کفر لازم کلر اصل نفید و برهه صلیه

موجود در ذکر الله در فی اصل یونلار نمک رخصت و نه بانو
معنا یضده و لایله قیاس اوله اجماع و اتفاق رسولان
ظهور اتمش و نمسند بالاله مقید برکی متضمن حرامه
برکت استخوان لدر انجمن کافرا لور باحوالی مفصل فاض
حاشیه کی سیوطیه کوریه مجتهد لایمدر که نفوس
بیله خله فقه قوی و ریمه قطع طلق و اهل کایا نیر
بسماعه استغفار و توبه انسه لرو یا خود زه یارت
بامولی هدیات الله دیسه فی نر کافرا فی و نور تو لازم
کلو که غریمن اودا یو طواف ایسه کافرا و نه زنده
نکاید و روطوف حج رنق او نماز و یو طوافه رقص
اوله حرام اوله اگر بوا دایله اید رینلور سد حجاب
و ریلور که مقصود اصیله اید لیر و اوله دوران
و طوافدر یو طریقه ذکر مع الودان جواز کوسرتی
نفس طواف و دوران حرام اولما دی کشفده اید فی نماز
منصب اجتماع همایسه فروع ایله اولور کربطه صحابه
زمانند اولما زدی انجمن صلیبی لملل بن حنین
اید رجهله شه زراکی بو لکه در ریمی بود که اول کیمه
نیم ایدوب کافرا یعنی نه حرام و نه حلاله یونر تمسک
بو که با فقی حرام بو که با فقی حلاله در بیله اولی
بود که و رع اولور که اول کیمه بی بران زیر احتمال
و احرار اوله ایکنی سنجده بود که حلاله یا حلاله

كافوا له شبهه كيوب زناقوا شائنا كافوا لينا جيف
 اهل اسلام لم يستده اهل ذك نه كه نه كافوا و نور
 دوزي حشرى و انه فقهه سؤالا لا جيف فقايد
 سوزنن احتياط ايد ركراهم اعظم حصن لرب
 كيشي مستفتا ايد رمام جواب ويرر بوده توفيق ايد
 امام ايد كه نه كونه توفيق ايد ركسين بو فتوا جوابين
 اخرون بزور كم كد كشفده ايد رصبا شيعه فقه
 طريق وضع انك قياسا بكمه كه سوزا و انكه كرسنه
 يله اول حال مي فهم انكه تلويح ايد ربهانه بوفنده
 برحكه برصحا صالح اوزره بايلد ريعي برحكه
 بو بهانه دردينه اول بهانه مؤثر يا خود ملايم و كسه
 هرشنه كه اول معنى انه بوفنده اول حكه بهانه اولو
 بالا جه شيخ منصوب ايد راحكام شرعيه ادره
 وسوزنه تعاقب ان بله كه معاني به تعاقب ايد كه اوله متقا
 الفاظ و انما انجمن موجود اولو اوله متقا الفاظن
 بوفنده اوله كم اول الفاظن كي فاستسنا بيسم الله
 استن در انكه ذكر اوله ملا و نك وسازنا سكر بور
 و حر كاتر جاتر اولو بوفنده مثلا اخلا صرودا داب
 سبه بهانه جواز بوايه بولن طوافى هانمو
 طواف ايد اظهار فقه ايكسي بر در الحكم بقدر العلة لا
 الغنى بالغرم يا و نحيوانه اسده بر ركرا اوله دنسانه

ان الاصل والظاهر
 انما يتبعنا بقدر
 الاصل كما في

اصل دار اول شبهه في صلاته قات اوله اصله از شانه
 يتبعه مكي يقين اوله و يا خود حرامده اصله و ادينه
 بويك كورايه طلب غريمده اوله از اصله و لوب
 صري غير طوافي كافوع اوله قاعده مجتهدين اوزره
 و مكرده اصل اوله فق الله فروع له و كافو خود
 بيه حى اصل اوله صوفيله دوراني فروع اوله فقرا
 حرافنده اوله قياوس اوله خلا فقه اوله نناين
 ترجيح اوله ذاهبا و لنله كرسنا اصول الاله ترجيح
 كورينور ذر صوفيله دورانه طالب غريم اوله از
 رنج ايدن و عرضن طواف ايدن ملكو و مجلس
 ذكرده طواف ايدن ملكو و جملة انسانكه اولرين
 حلقه يعني دوجي و طلق افون عايكم و نغظ تيارا
 بودند ما عد احسن ظن بانق مينين و حمل المؤمن على
 الصلوح وصيانة المسلم عن الفعل الحرام و قياس
 مع الجامع و نافي طرفين اوله اصل واحد و
 خلق بالمؤمنين و حمل المؤمن على انفساء و ابقاء
 و فعل المسلم على الحرام و قياس مع انفاد زير التلوة
 ففعلك دنمانه زنده اوله بكونه كورينور ديه بيان
 اوله تتبع فروع ايلين بيلور اهل اسلام بجه
 محله كوفه نه تتبع ايد كور واقع اوله لشدر اكلمه
 حرم لازم كلن بله كه كراهت لازم كلو فقه قاعده

[illegible]

3.

اصل مقتضی علیه که او را حاضر اند و منصوب صوابی
معلوم و کلام یاد محتاج در اینجا غرض و دانش
ای هائل انصاف قاعد قیاس ده فقره اعلیٰ یافته ماند
بوفور الوهانی که صوفیاء علیه نه و رستند رفته
و غضا و کسب او بوب و عکله متعصبات تفریق بین
المسلمین است بدین مخرج مسلم ذکر الله ان اعراض بدو
حرام توهم اید و بوزکر الله اید نله و ویرمه
الله ارندده غار قیله بونلر کا و زرد و بود حکم اید و
ظلمه او زرزینه تسلط و بش بونلر ک قتلر حال اید
دیو فتور و در حق تقاضا و دور که ولا تفرق و ذوا
نعمه الله علیکم اجتماع فی الدین امری حق تقاضا
ایک منافق را به مسجد بناید و رسول اختیار اید
رسول الله علیه السلام حضرت تکریمه یا رسول الله خسته
نرمه و بعضی حاجت او به و یقین داری کجمله را اینجا اید
دینه قایم در و جماعت علیه غار قیله قوی وای وای اید
کل نماز قیام و یسیر و یسیر و یسیر و یسیر و یسیر
بونلر بونلر بونلر بونلر بونلر بونلر بونلر
ایکی بونلر اید نه یا خود قصد کرد بونلر بونلر
توضیف موقوف آید و اید و اید و اید و اید و اید
السلام مجلسندن جدا اید و اید و اید و اید و اید
انده قاندره لر شهبه لر باغله لر زینت افتاده

دمنو و جتجی ایله یلر صیف مؤنلر بونلوه ده
 یوره فراید شیخ منصو دیوله تقریر ایدر و لیدر
 تفریق افراگ افطنه تفسیر در فی زمانه متعصب
 قاعده اصول و زره بحث جده جاده بانی
 احسن نضی ایله علی قلیا زردلو اولوق ایله و غلظ
 و قییم اولوق ایله اهل عرض اولو فی وضعفای
 سولیمز لوسجید بنالو کی دین ایچونجا نشر
 دیو جیلله ایدر مسجد یا یوب بو عاره سنایین
 کی برضایله لسان ایدر یغوز بالله من شروا نقنا
 و من سینات ایمنا پس سالله عظیم فتنه اوله
 بر عادل قاضی و بر مهتد ضابطه یوقد بر بونلر
 چو این و ریده حق تعالی ولا تکیون کال الذی نسو
 لله یعنی مؤمنلر من الله و ندله بکرمه دین قن
 قالدیله کند و سن او نه و حق تقا ولا تکیون قن
 یورد یعنی غافل و ذ اوله دیرسن دور بر بانه
 غافل قیلله ندیده کن عناد دینه دیو یوقد رکن
 منصو ایدر حق تقا منقلا کاهه جیللر بونلر
 ایدر کاهه لا یفقهون دیو ایدر فقه برشی غیر لایله
 بیللار علم شیخ لا بغیر بیللار کاهه کینلایله
 ایچون حق تقا عالم برتر فقیه دینر بر حق تقا خبر
 و بزرگ بونلر رهنه فی نه غیر بیللار دیور و نه کند و کینل

بیللار و لوهان عناد و مبارکه ایدر نورقم اولو اند
 دورانی بیللار اولد که ادا بله دورانق مشی حرکت
 غیر نشنه کونمز تحت عموم من داخل و تحت قاعده
 ده و تحت اهت زده داخل و مقشیر قونلنده داخل
 و دوران اکلوق بوخللای غیر صورتلر کونلنده داخل
 مجدی دوران حکم لاهدی اکلن اکللای کونلنده
 مباح اکلن عنادن قاله دکلایرین یارین
 انق اینش خواب کرده لویکی و قونلنن تبار نقان
 حکیم ضحی تری برندن نقلای تحت قولایدر فی
 اویناته انق آمدن دینش ام سیوطی سوده انجیه
 ذکر و الله ذکر کینه تفسیرین حدیث روایت ایدر
 عن معاذ بن جبل قال رسول الله صلی الله علیه و سلم
 یا معاذ این انسا بقون الدین ذکر الله من اجب
 ان یرفع فی ریاض الجنه فلیکن ذکر الله یعنی اینجه
 هریدر که رسول الله علیه السلام قافی یا معاذ
 سا بقله یمش معاذ دیر که بن دیدم بعضیلر کندی
 بعضیلر قالدی بوندن صکرینه سواد ایتد که قافی
 سواد سا بقله الله تقا اکلایقه حرکت کولر ایتد
 یا معاذ هر کیم که کاسو کولر کولر ساه که جنت
 با یچه لورن اولیلله حق تقا بیجوق ذکر انسا بونلر
 سکر لورنیه جنت دیر ام سیوطی صلی الله علیه و سلم

ندند و موضوعی و غیر موضوعی بسیار آلا تقاضا
ذکر کنند حرکت کوب ذکر ایجاب ثابت اولی
حکمت ثابت اولی حدیث صحیح ایله علی ایجاب
حرام اولی یعنی کجایه و ترندی و غیره بوجه حدیث
مشابه حدیث ده کجایه اثنا عشر تفسیر به بونی ایراد
ذکر اندر ده حرکت ذکره شیخی و ایراد بکنی بیانداز
سیک زمانی قریب در بوز کجی الکله معلومید
اگر ذکر الله بر شی مایع اولی یعنی سیک ایجاب مقای
میع ایراد ایجاب زیر بجه محله و وفیه رد القوفیه
دیو ز مشق درایت وحدیثه مخفف بر وضع بمشق و نه
لیو بوجه مصدده و وفیه رد ذکر التصوفیه کورمندی
کورمندی بوجه مقامه اعلامیه لیو بوجه مقامه کمال پنا زاده
و رجوع مان نشانی استیک می مایع و سیکه و جوبان الکله
صوفی فلو حرکت دوریه اید در کجی کمال ز در دیو
تکفیر اید در لیو بجه ذکر ایستو نکره کاف و اخلاصیه
سکون و وقایده کمال کمال و در کماله طین ...
حظ و نه او تو در کجی او قوب ذکر ایجاب کمال و من قنای
این کمال بوفیه ایله و بوجه نظر اولی و عدل و انداز
ایله عرض و اعتسایده و کمال اولی و طین خصوص
او تو در کجی در خلا و عادی و مقاد قیاسد
یوه یعقوب الناس لرب اله المین ده بوجه متاسید تقریر

ترجمه تصرفات عرفیه بیه کورده در دیو لیو بجه
دین بجه ملک شرط او قوب تریع مایع اولی یعنی زیر
تکبیر و در سطح حضور دین مناسب دکاد بوزندشکر
یانی اوزره یا قوب ذکر ایجاب کمال یا مایع اولی و نه
ترتیه ادب و نور بوضکره قیام اولی یعنی بواجی فقط
مقتل و منسوخ اولی یعنی بوزندشکره کمال صاحب
صهار دن نقل ایستیک بوزندشکره قیام مطلق خذ
اید و بجه صفا و کی قیاسیه قیام نسخ ایستیک صواب
کوزنکه محلی قیام حرمه استیک اید بوزندشکره و نه
دیو فتوای و رشتن بوزاده کجی ایستیک بجه جمل
وزاد دین و رشتی قیام مضطرب کجی غم استیک
بلکه کفران نشانی استیک زیر کلام حصوه حمل و منفله
کورمندی بوجه جمل افاده اید رکن بوجه مقوله فتوای
صوکی قطع او کجی ابو ایستیک و اخندی بوزر بیه
ایستیک صوکی ده قطع او کجی امدی ترن ادب و نه
اراسته و نه بوجه بخش بلکه ترن ادب ترن و نه
نماز بجه ده ترن ادب ترن نماز بوجه باطل و نه
زیر اعلام او نور هر مایه ده بجه حرمه کمال کورده
اید بوجه خود محکمه ترن و اجب ایستیک بوجه کمال
ایله علی بوزندشکره بنا ناقص و نور و نه بجه
ایستیک بجه بر عباد کجی حق استیک علی بجه ایستیک

و بعد از سر مبارک در دست چپ بر روی قافیه
نقل و ثوب یا بوجع درین منع اولنیده دید کلینه
مطابق و ونیس للعبد ولایه وضع الایجاب و
الشرط قولنده موافقت بر قوتی که از که ابو
حسین اصولی و زره اوله شافعی و حنفی اصولی و کد
صحتی که در تنگ این کل رهنه کلد تغییرده یاب
ایندی از من مضمونه به نماز صحیح و کلام بولک قیام
شافعی قاتنده تحیر مکن کراحت مستفیله دلیل بود که
حق تقاطعند نه ایندی نهی مقتضی که اول منتهی عنه
باطل اوله اصلا و وجودی منعدم اوله کوجه عبادیه
نهی مجاورده فتح سببی الیه ایسه بوقدر جرحه اول حرام
یرده قیلد یعنی حرکات و سکات محض حرامله منقلب
اولی یوریلون نمازی کتور مکن ایتیمو اتصلوه اورد
ذمت قالد اول منتهی عنه ایدله نماز سونونه کورد
حق تقاطع یور مکن زیرا امر الیه نهی بریده جمع اوله
بونده ایسه بر فخلان غیري نسبه بوقیدی فلو
تظلمی قالد بود که جواب و ردیلر که هر فعل مقتضی که
انی مکلف کتود اول فعل یور لما مشد مطلق و
مقتضی بالتضمر و بری برینه مغایر در برنگه حق تقاطع
یور یعنی تعیین و قیامه و عارضند نهی خالی بر فخلان
مکن یور جد نهی خلاص اول بود بر فعل معین و مقتضی

و عارضه کتود مکمل زیر اول عمل معین و معین
و مامور به اولان فعل از استه شتمی وارد در زیر مقتضی
مطلعه داخله سوزال کتود که اول فعله منتهی عنه
و اراکه محلول منتهی رض مضمونه به ده نماز قیلوت
نماز یوریلون ایت الیه عللر مکن اول علی ایتیمو انک برادی
ظلمد نماز تقاطع نشد مخالف و یور اول عمل واحد
و یور جواب و بریلر که مامور به اولان عملی که نماز
در یور عمل لا تقصروا فی و ارد او یور اول نماز از استه
رجع او یور لا تقیموا الصلوة قوتنده و شمار بلکه
منتهی عنه علی نماز در عارضه منتهی او کتور ضمت ان جمع
لازم کلر ایتیمو اتصلوه نماز از زاده اورد قالد تقاطع
غیر از زاده نماز قیلوت الیه ضمت ایتیمو دینک و کتور حد
ذاتده نماز نه نهی بو نماز اول عمل صلاه ایکی فوز
کورد کورد ذات اعتباری و صفت اعتباری که غیر نه
بریدر اول عمل مامور اولد یعنی ذاتده کتور در منتهی
اولد یعنی مستفله و امر عارضه کتور در امدی و نماز
صحیح رد قیلر نماز یور جد نهی خالص بود کتور ذک که ده
بود که و زنا و یور و صیغه یله چکلم که بود کتور سرد
حق تقاطع ذکر مطلق یور ذک و لا تذکر و الله فی دور
نکدیونش مفر وضو از زره و یا بخور ذک تر قضا نص
منروض و زره بر کسسته ذک حلالی در حق حمله مقارن

درینه مومنه
درینه مطلق داخل
و لینی کوی

ذاکرا ذکر الله عهد کردند چندی ذکر اتمش اولد
تکاد ذکر بیضی رقص بیستون دیودجی دینجی کر
ذکر دیودجی دیرسه مذ عهدن خوج ایداراک
ذکر جی جانزد در صحیح دوند رمان لازم دکلدر نکلن
کراحت وارد دیرسه مذ عهد رعایت وقاعد اصول
برده اولود بوند نسکه قیاما ذکر و اضطرار ادا ذکر
نقی استیکلا استقامتیموب کاه ذکر جازن دکلدر کاه جملود
کاه کافرد کاه شهرن مسو رمل ککر کاه رقصدر
کاه اصول اولود جواب ویرب ذکرده نسنه یوقدر
مقدار اولان فعلی نامشروع ذکر اکت وارد دیو اضطرار
و تحریر جوابش فی رقص اولان ذکر جازن دمع
الکراهد دیو اعتماد و قرار تک زکدر وقاعد اصوله
خلو فی انعام ککر لاجل لاحد ان بیضی بقولنا حق
یعلم من ان قلنا اضتی رعایت و تنق ککر کاک کلک لعل
یحادم حرام بیودجی سو فیلایسه اوینا دینجی تسلی
ایسه اوینا بیودجی جواب ویردی او یون بالفض
تسلیم و لنسب بیو رتق او یون ایله اولان ذکر جازن
اولما جی او یون ذکر مانع او یجی بالذات اوزده
بالفرض ترجیح اولتنجی اولور اصل وصف عارض
ابطال انجمن اولور اولکینی بقدر مذ عهد سلوک

الاصول دیو تصدیق الی بو فتوای دیونک مثلاً یوقدر
تناقص اولور و بر محله و اما عند نافلان اصل فی
المشعر عنده ان کان تقرق شرعی الوجود و التحدی شرعی
یعنی اصل وقاعد حقی قانند دهنی عنده و تقرق
شرعی اولور کله و یجود در شرع عدم دکلدر و صحته
شرعاً و یوند نسنه ایدار ککر دلیل دلالت ایدر سه
وصف لازم مد نکلدیکی انجی نهنی و در ویدر کیرسه
اول نهیدن بطلان لازم کلودر یک ضرورت و قدر
زیر الجمل و شر و طلر صحیح و لمسی بر عمل صحته کاک
ایدر صحته طرف ترجیح اخر الی صحیح سبیل اولور
وصف جارج سبیل منهنی عنده باطل ایدر مد نکلدر
دقص وصف لازم دکلدر و وصف مجاور در مفار قدر
ذکر بو شورد رقص بو لنرا سکون حال کی رقص یوقدر
ذکر بو نماز رقا صرا غلور در قصه کی بو طبقه تحریرن
صکه حرکت و رتبه حرمله ذکر مانع دیو ایسه عنده
ایتمک جد امشکلدر وصف باطل اصل باطل ایدر
خلو مذ عهد ر بو بحثل شرط و قیود الی دیو یلور
الغاله در نیاسی توسیع اولور و وضع اولان قید
تصدیق حال اولان اولان ذکر خصوصاً در انرا یله
ند کوند جاز اوله تحت داخل سکنه ذکر دایم و ذکر دایم

بوفوایه نظر الله لا سوفیلدونه و نه ذکر الله ایتلدا
 جائزید و ذکر الله تعالی و منع و تقدیر
 کین نفکر ذکر یا اترافتی ذکر یا بلایم کنی بویات کیده ی
 یازدیندن تار مغیس و نه الدین ذکر کن الله قیاماً
 و قعوداً بنیافتند بوعقاده در تعین و خصله قواد
 ولان انفس را اولوالایسا رخ در کلا و هریم قادیله
 بوریله بر ساطیان الله قلا خستین یا نایله که
 قاس کرده و خلک کرد و قتی مکانه ذکر ملک و نه
 ده و نه کیفیت الله عامه و شبهه و نه خلوا علیه جو
 ند نسکه ماکلاید کی کرده کیفیت واریان
 کدر حضرت رسالت عیبه السلام نه کیفیت اله
 اید و جمیع انبیا علیهم السلام کیفیت اله اید
 ثبات و اظنی را و نه مکلود حق اقل خبر و روات
 لحن الدافون و خن انسجو نیفته هر خنیتم
 و حضرت یوسف خبر و رده فلا تم کانن انسجو
 لبث فی بطنه فی یوم یهفون ایضا و الحیا ذکره
 واد و تعظیم ذکر و ار ستراده ذکره ناکا اقبالید
 ختراده غلام و لوردی کتین و کیفیت علی القطل
 و علی الاجمال یا زایم حضرت موسی علیه السلام
 و لایتمیا ذکر دی کتین کی منتک کشر و نذکر

...

[illegible]

٢٠

ماہ ذی قعدہ ۱۳۸۵ھ

بر خود به دست من بر
 مهور او ای و تسه ایت گرفته بقدیم
 اولیورد که اکثر وانی و غله بپوشیم
 ن تقدیم و نند بر و بیکه معامله
 موی قیام ستره و خود قیامند جهنم
 صلیحان عیون قانقوب و خورنیک
 و نینقی کی دیدید

و در حق نه بچود در بر جو تو به سبب بمن لرو و بچو طو ایته
 قیام ذکر ایتم لراون ذکر لرجله سی واجبات دکل اوته
 نافعله ذکر اوته ملکل عی غنه نظر ایدوب بولکر کعبه یه
 نظر ایسه نونه و لایه بونی بیاندن حرکات جنس
 قریبی بولقد راستند لایه مقصود اصل ملکل قواعدا
 اصول و عموم و اطلاق قات تلاب و غیر لایه استدلاله
 کفایت قدر اوله ملکل مؤمن و مشاخر میزد حشر
 حقوق ادا بچون خلو و جنس یک بره استغفار ایدرنو
 مؤمنی مؤمنه تنگمی و جحد یو خسه کافه و تشبیه
 اولاد معلوم و نسون دیو سواق و نهندن قیر
 کبریه امم فخر ایدر که قیر لایه و ازاله نهندات
 حرف انبیا در تقلید و جمل حرف نگار در امام لکون
 من این قلند که فتوی کلاب و نهندن و قیاس و اجما عی
 و بر لایه یکه لرو بولله نر لیم جهمه معرفه تقصیر
 حتی لایه فقی خلوه عبارات کشف رامت ایدر نهند
 قیاس لایه ذکر ایتم نهند خلوه فقه در لایه قیاس
 شرط کلاب و نهندن نچو در عموم کلاب و جمل ذکر
 جائز در کسده اونه و نوسین دنانج و نوسین زجلی
 نایه کعبه نچا و لایه عی ذکر ایدر نفس جبر و نایه
 تلاب بولله در قو الفسک و اهلک نایه ایدر بولله ایت
 ایدر الدین ذکر ایدر الله بالقیام و القعود یو رنج کرب

نور خورده

ترعه و دهنده بر معین هود و بر معین پیام اوله نهند
 نکره در آتیه شایع در جمله حصص قعود شول و در
 شول قعود که حصصی بادشاه اوکله تعیین و لک در نل
 بول نماز سه ترجیح بلا ترجیح اولور بقید بلا بقید و در
 انسان ایسه بر حاله قرأ ایدر دکلر گاه بر حال و گاه
 بر حال و زره قعود ایدر مثلاً تریع قید ایدر بر نینج و لک
 نبی ایهام تخصیصده بر فایده طلب ایتک استر محصل
 کلوم قیام و قعود به ضبط یو قدر مقتدایسه او نماز
 مکر شول عمل ایله و لور که اول علم معلوم و نچو
 اولیه و بر لایه نایه منضبط اوله یولله و نماز
 سه حق تقاد ن قو لایه حجت تمام اولماز بولله دینل
 اولور بیلله مدک ضبط ایله مدک مشاخر نفس قعود اوله
 مراد حق بادشاه اوکله و او تورتور کچک نغش و نر نند
 معلوم و مستفاد اولد یی مجروح قالد عبادنه کونه
 حجت ایدر که سنج او یکوزده و دکا کوزده بر نچا ذکر
 نیدیکز بولمیدر لکه زره ارسالی و لایه قعود و نر دلف
 تعیین ایتم نایه قعود و نهمال و زره کوزده نند
 قعود لرایسه هر یک بر و نرو او نخله بری بر نه نند
 اولما نخله شول قعود معین ایله قاعدا و لک و لک
 اشاهله اندون ماعدا قعود ندره یی یاد ایتمایه بولور
 ضابطه ده قالد کل هر بر قعود و هر بر قیام بر لایه

صلاحتی است و این رسالت را بر حق و حقیقت
 حقود و نور و سیه قیام او لود سیه ذکر آن جوان غرور
 ایله و انقید لا یقع الا بالامر المعلوم المضبوط والا
 لا یم تحفه معافی تقریر اولدی امری ایدر آنکری
 و آنکری بجهت نه نرایک احکام مستثنای اولاجی قواعد
 عاد فلایک بو تقدیر جبهه بود ایدر صحابه کرام مجتهدینند
 منصوصه و عربده نصادر اولوب همه سینه کنند بری
 ظاهر اوله و جی زیاده خفاده در کما ایدر رجا و نماز
 که حق تقابل سینه ی حرام ایدر دخی اند معرفتی ایچون
 جاسایله بر یول قیلید عبارت بودر لایحی از تحریر
 شیا و لا یجعل لهم سبیل الا معرفته این کمال تفسیر
 المشی بانه زیاده علی سبیل حرکت من خوش
 دیکه یعنی سخی قطع مسافه در وهم حرکت رجله دیکه
 مثلیا ذکر ای اظهار محال بود قدر معنی کا ذکر ده محال و اما
 ما شیا ایچون ذکر ایدر آنکری او لم یوزن بوزن چون سوز
 دیکه غایت مستبعد در سوز سبیل این اولان اهل
 صنایع جمله ذکر آن قالدور خصوصاً حرقات غریبه
 رجالی خصوصاً در یوت و اسواق و دما لکن اینده صفات
 حاجات ایدر حیات و لا یکن من الذی افان تقریر نه بعد
 فوه ذکر دیکه ذکر کند که لازم نیست طرفه عین غافل
 اولنه در آنکری بو مقوله تصدیق زنده است کلدور رجالی

و اما

و یوجد وليس العبد الا سباب و انش و ط و ن و م و ج
 به او لود اللهم انا نسئک و نستعیدک من شرور
 انفسنا بیضا و یضیع کل امر من هم ایدر خلجه سیم
 کلر انا خلقناهم میا یقولون تفسیر نه بو لود مردار
 صودن خلق و مثلدر عالم قدس را شتر نشو اکتفا
 که ایمان و طاعت و طاعت و طاعت و طاعت و طاعت
 خویشیه اول کسینه خسته کیر کیر لا یوق و لود یلکدر
 و انما ذکر الله ایدر اندر تشبیه ایدر بو ندی تکلیف قائما
 ذکر کرید فی دایلت سننک نه که نه صحیح و لود اللهم
 ازنا الحق حقا و ارقنا اتباعه و انما طاب باطل و اذ
 اجتنابه ازها ایدر خلق فاق الحق کذ و نکه انما
 زیاده قوتلوا و لک خلقا حق حکم نفسنه نه است
 ایدر بعلما دن سوا الله زیاده حریص و لا ذر بور و نکه
 غلاید و بکشف نردوی و غیرین کلدور و بکتابت
 ایله مش و ده استند ذکر الله دذ منعه و زوجه محال
 بود قدر مصداقه نفسنه سن عالم اولای تقریر نه
 لود رب یورسن مفتی قیومند و ارمغه محتاج او من
 برین ایچون نقص و نقت اولوب اهل انصاف
 طالب حق ایسان بولار لود چون کی غره باقرسات
 سلا بو تابدن حصد بود قدر قاتی عالم ایسان عقید

بو قدیر و عاقد قوریز و نه نایله

MecBuw

فالان یسه دارا سده ده سماع اید و سوتیلوه
 و شیشه نه کوفه تقطیع اید و سونکر سوزین قول غده قد
 لومی اول سماع و و دان اید و سونکر افندی مراری
 زیاده کا حد علامت حب الله و سونکر اول سونکر عبای
 الله اذنی کار لومی سونکر افندی خلیفه چو داری شیخ
 افندی به شیخ الاسلام صنع الله افندی حضرت لری خجسته
 ایلیوب تربله سین احیا ایستند و اسعد افندی بر
 شیخه نازیک کنده دیدی اول دخی خلوت بدیدید
 ایدی نه کوزل طریقه اول شیخه فو ایکیلیفایه
 اراد می اییدی بو مقوله به باری تعلیمه حایا
 شیخ الاسلام و مشکاک کشای حواص و عوام دخی
 فقرایه سیل و معاونت اوزده اصلاو انکاری یوقد
 و کار عیال مذکر یوقد خلوتی نیکن بری
 سعید بن لوم افندی و ایدم حضور بن سماع و
 حقه سلطان نه یود رسن دیم جواب و ردیلر
 بن یونکر دکلم و قاده ده دکلم یونکر دفعه اولر
 یونکر نه کوزلدر مشایخ طریقه نه کوزلدر مدح و ثنا
 انمندر نور الله رفقه ابو السعد و افندی نه
 استفتا اولور که بوسه نیلر بریشی د قاصد
 بو دیشی کی بر یو دیشی د یونکر دلیله خدره غنملر
 یا یونکر قریب معنی و جمیل سالی ایستند

سوتیلو بریشی شش عد محاکف و دیشی د کلید
 برهان طلب الیم برهین شریعه دن طلب السونکر
 عدنی و ارایسه کینه کفیر و السعد جواب عباد
 مدد کمال باشت زاده مرحوم نه دیشی سماع طریقی
 تصوف صحیح دکلام ذکر و ودان ایتمک جائز اولر
 حی یونکر بریقن ایه کلخدره طریقی تصوف صحیح
 طریقه د امشروع ارتحاب ایتمک انما یدخل فیه
 و حکما ین دیکلر یونکر شیخ بو یله دیکلر دیکلر اولور
 تصوف اولر من قنای بی کمال بو جوب د قهرم اولور
 نه غایب نه الکر و دیکر بو مقوله علای قدری بلر شیه
 در اخذ و امتیاز خجسته لایم یونکر الحرام و حلال
 در بعضی خالده قاضی و مفتی برندن استری عیالری
 یا زلشدر بونکر شش عد محاکف و مفتی قول الله حق
 لراسته کیرد بر لری بو مرتبه اوطا الله علای دین منکر
 کمال اولوب قدر نه سوتیلو سماع طریقه الله حق
 اولور ذکر الله دن مراد الله علای کلمه الله اولمده حق
 و رسولی تقطیع ایدی قوی تحقیق ایتمک اقدام
 ایتمر ترک دیکلر کلور و لکاصل بو نکر ذکر کردن عد
 اوزن عن بر لری بریشی که قوی طبقه نه ایستند
 و مشکاک سماع ایستله لول و ایدم مقبله مراجعت
 ایدلک در مش سماع ایستله لول بو غیر حواله نلست

ویرود بود که در سال ده یا زانندون غافل اوله نر
 نهایت متعصب و متعصب بوفتو اکتساب ایدر لای
 شریعت اوزره قورمخی بونله دیزج و خلط ایدوب
 ذمه ایله حق باطله شتم ایدوب عوام اذلال ایدر لیکه
 اضلوه ناید رالره و غیرله غفغ ایچون بر قایم کون انسانی
 اوقات اولمندی بلکه بوسوفیلده منکر بوسالده اوله
 قوعود شو اهدی کوره اکارین وطن ترن ایلیه نای
 کارین سراسیله یا خود سکوت ایدر شینه حائنه تر
 ایلیه حق تقا و اذفر ابا القوف و اکر امار بورد و کینه
 ده صوفیلده شمه سی و از شمه دن خلاص اولور وطن
 ایدلردن اولیه حق تقا و لا تتبعوا خطوات الشیطان
 یورور و صوفیلده مفرور اما تو اجد ایدوب دوزخ و نزل
 اقراری اوزره قور ایلیه که چه کند کسی دوزخ سه ده
 زیر تو اجد لازم دکلار حق تقا اتبعوا اما انزل انیکم
 من دیکم یورور و بر کسسه مفرور متواجده در عملی خلوص
 ایلیه حق تقا یورور فمن کلا یرجو اتقاء ربه فلیعمل علما
 صالحا ولا یشکک عباده ربه احدا او بر کسسه منکر
 حقا نه انجمنشد را و پنده صبر ایلیه حق تقا اکابو نجر
 خلوص قلب و ترشدن ان مع الصابرين یورور اگر قبلند را
 بر سننه عارض اولد یسه اولد یایی قبلند ن اخراج ایلیه
 بواخراج عظیم مجاهده در حق تقا و الیین جاهده و ا

معنای ندردیند که جواب ویرمشکه بن بونله جواب
 ویریک بندن صکره شیخ کجی آدم قننه بولموردیو
 علمایه مرجعتن قانونردیمش ایدرین محافظه ایله
 شیخ بویه اولور فی زماننا جهله نك اعتقاد کاجاهل
 شیخره و سوز زینه زیاده در علماسوزدن خلوص
 شیخ ندن بریمی اوج خلوص ایدر اوزن بوقت نماز
 بر محله بر اوده ایدر قرآن کوده قیلر صوفیلد ایدر
 اعتقادنه علی کرم کله و جهه دینی خراب ایدر صوفی
 جاهل یورمشدر رسول الله صلی الله علیه و سلم رفت
 نماز بیجماعت سنن قیلر بومقوله شیخ ضایقه منصف
 اولد رسول الله علیه السلام حتی اذ لم یبق عالم
 اتخذا الناس رؤساء جماعلا یوردینی واقع اولد
 یوردر حق تقا علماین قالدیر چی خلق عالم کندی
 باشطوطنه لر جاهله علماین قانما دین علم تفسیر و علمایه
 و علم قویله سعی ایدر یورمشدر خلوص سوئی کوردم
 خلوص دینه فرخولت دیر بوردی شاهد متواتر دکر
 دامن بر شیخ ده مدت عمر نه شیخ و کد بابا سی جسامی
 اکا تقلید ایدر جماع و دورترین ایدر علمایه و اهلا
 قرنه اطاعت ایدر یورور و قریق میل مقدار زماندا حلا
 بودر بونک اختلا اوضاء که صوفیلدن خلاص دور جالای
 اجور غیرت دین غلبه ایدر نشد ید و قیظ ایله تنوالر

قوت باطله صاحبک بر خفرض
 دینه میوه بیضی برایت کن
 بلا قوت ایدر بولامعی یاد کن
 صبح

فینا نهند نهم سبنا یو در اگر فغنه قادر اوله مرید
 اولدو جگه ترن ایله کدنا وجد صا تیه حق تقا و امان
 خاف مقام ربه و نهی انفس عن الهوی فان الجنة
 الما و ک یو در حق تقا یه ناز ایله فغنه مالک اولوب
 هوذا منع این من سه نفسی بکه غلبه ایدر سه حق
 تقا یو در اتهم بحیب انفس طرا اذ اعاده فیکسفت
 اتسوا اما شولی کمنه ده که انضاف یو قدر اول
 ده که ایله یو شازا ک مشرق و مغرب بهلو نلری الی
 ایله ده اولور سه حق تقا یو در اتل لا تسع الموتی ولا
 تسع اصم الدعاء اذ اولو امد برین ان تسع الموتی
 یومنی بایمانا فهم مسلمون فی الله تقا و من یجعل الله
 له نوراً فانه من نور هس سوز بکه و ایدر که نفی کرد
 منعه محلی یو قدر منع امر خارج دندن مثلاً برادرم لیا
 و نهرا قرآن تو رکعتی جماعتی و ادر من دینه متعلق
 فرض و واجبا و کریم یونی او قوی ترن ایله کلا وضو
 عین اولدوری قلم ایله دیور می یو خسه قرآن او تود
 دیو بکه سکوت می اولور بکه سکوت اولماز قرآنی ترک
 ایله دینار او کربدر لر یونجه ده بو سماع و دور لر ترک
 ایله وار علامدن دین او کربدر لر خدا و انشا
 جته لا یعرفوا الحرام و الحلاله ایزر ده جده قاعده
 بود برحق تقا ان قرآنله مشغولم دیدی بکی جواب و ناز

حق تقا ان سائر طایفه وار حضرت محمد علیه السلام
 کتودشدر الا قبا اعتقاد و قابا علی کدرا کراکار
 ایدر سه کافرا اولور قطعاً ثبات اولش تکلیف صلوة
 مغروضه بکی امام فخر رازی ربعین ده ایدر برالا
 موفیلو ایدر ایدر لکه حقدن غیریه اشتغال حق
 موقوفه حجاب اولور انبیا خلق طاعت و کایشه
 دعوت ایدر لر بوسبب ایله بولر خلق غیر المؤمنین مشغول
 ایدر لر المؤمنین شغالدن منع ایدر لر انکاف انبیا ص
 و حق دکلدر دیر العیان باله بومقوله اعتقاد رت
 نصوص قاطعه در ایمو التسلوة و اتو التزوة بکی
 یولزم کفر من شایسته نه و قدر یوروز لر سور
 آیه علیه السلام حضرت لرین عکاره ابو جهل ک
 تکذیبدر بولکلر که علم متکذیب اوله
 انشاء صلوات و جهله دیندن جیقا رانی یلده ده لم متن
 عقاید ایدر نصوص حجاب و برکت ظاهرینه حمل
 واجبد ر فخر رازی بولله دیعش بوضاه و نضایوب
 اهل باطن دعوی ایدر کزری مضاره کتمک اسلامدن
 صایق و کفره اوله نهقد ر زبر ابو عدو الله تقا انک
 رسولن یلر ایزر موقت معلوم اولور انچه ضرورت
 ایله ضرورت خلوف انسان اعتقاد حکم دکلر رجمله
 یلده یلکه جبرائیل علیه السلام کولدن قرآن کور ک

نقله آیه است جمع
 من سوجه
 در بعین رزق

ايجنه جنت وجهتم وجود و علان زان شش جمله آيت
محمد جنت و ارجهتم و ارجه و علان و ارجه و ارجه
بولر زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
مرا و بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر بولر
نصوصه كورد و انكار احكامه كه اول احكام
اول معناه كتاب و سنتن نصوص قاطعه دلالت
ايد ردي حشر احكامه انكار كوي بوندن تكرار يردن
ديه تلبه بر ايد و زان جنتن فله و زان جنتن فله
انكار اشكاه الله تعالى و رسولن يانه و مقدر
عائشه نامنه و كسي ديسه كافران و زان جنتن فله
اني بان ايتسند رويسه حق تعالى قاطعه و سوكه
سوزن زان ايتدي كافران و ظاهري حلال شين صلا
اعتقاد ايتلك حلال ايتسند كوي كوجن كاه كونه
كورد و رسول الله يانه و مقدر اول كاه ديلن
كاه تا و ديسن قطعي دليل ايتلك ثابت و ظاهري و
نصوصي حقايق كورد و زان جنتن فله و زان جنتن فله
واستزاده كورد و زان جنتن فله و زان جنتن فله
كورد و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
اول و ديسن قاطعي دليل ايتلك ثابت و ظاهري و
بولر جنتن رسول الله عليه السلام بلكه الله تعالى
حضرين يانه و مقدر اول كاه ديلن و زان جنتن فله

اوردن كه زانك ظاهرين بر احق و صابمقد و زان جنتن فله
خورا مقدر كيت فتا واده اولان و و و و و و و و و
اوردن و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
اجماع و قاتر ايتلك بر حاكم اشكاه اوله شك و شبهه
قالبه ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك
حامي صلا و ديو اعتقاد و جزم ايتلك اول حرميت عني
و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك
اول كيتن كاه و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
كاه و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
مال مسروق و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
خود شينه سن حرام و صلا و ديلن يانه و مقدر
بجوب كاه و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
زات صلا و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
كه ظلم و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
عسارا و صلا و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
حلال خلق ايتلك صابمقد ملك ايتلك ايتلك ايتلك ايتلك
ايتلك كه كونه كاه و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
يا خود اول حرام و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
ديه اوله كاه و زان جنتن فله و زان جنتن فله و زان جنتن فله
روشن ايتلك ديو عذرايد و بعضي حرام ايتلك و حرام

د ف او اواز
د ځلار ځلار ځلار
د ځلار ځلار ځلار
د ځلار ځلار ځلار
د ځلار ځلار ځلار

بقره رسول و پیغمبر دیدید که حرامله حلال اعفا
اید که اول حرام دین محمد علیه السلام مدح و محبت
بیلحق و نه محرم نکاح و زجر بچسبک و در ارمین
و خیرین یونیک و یو ایکن کاف و فور اما و ستاع
حرم ایکن یو حلال دد یسه یچو دمل صامتو ایچو دمل
ولماز یا خود یلن نخندن حلال د یسه کاف و نشان دیر
تکذیب رسول بولتن غرض ترویج و عدم اهتمام علم
الدین ایچونا اولور د عیشلی که بوده ذات حلال د یو
تاویلا و امور صلح الدین ایدر جو حلال د و دیدی حرام
خیره ده اولور و محسوب و مسوق کجا ثامتا حرام نهیور ده
یو متاع حلال د د یسه بالا تقاضا کاف و اولور
خصمه بن سئل الله انا نقضاک یو غیله ایمن اید شلم
د یسه اولور بن الله یو غنی یسلم یسه کاف و اولور ایچو
بن قانونا علم علی ایدرم شرم الله د کل د یسه کاف و اولور
د یسه که غافل یسلم یسه کاف و اولور بولر قرائی
د یستقار و ثواب و جمل وقت اولور صلح الدین حرام
حلال د یکنده تاویلا سا حمله حلال د یمل و لکه یا خود
صاحبنا حالقن د یمل اولور تاویلا ایصد و لغیر
بعضیکر فایده یلار تا دد د یمل ایستفاد د یمل ایصد
اولان یسه حلال اعتقاد لکه کاف و اولور حرام حقیقه
ده کاف و اولور ایدر دلیل قطعی لکه ثابت اولور یسه است

5

در اخبار احادیله حرام لعنه ثابت و لمسه کاملی کانز
 اولاد و شهرود در که حرمی اجتهاد ایله ثابت اولاد مشکی
 کاؤنا ضایع شدن صحیح نیستند و مکروه و از سماع اولاد
 دینی الحرام بی نام حرام ایله تفکیک ایدر بومخبر
 واحد مشهور و کلاد و متواتر منکر کاؤنا ضایع بون
 شبهه وارد در نوی سهواً تک خطای تک و غلطیات
 یکی اجماع ایسه نه یوق رد تقصیر صفاً قطعیه یوق
 ظاهر نصد نه مکروه یوق ایاد و زره سماع و جواز
 و طواف تحت خموشی و نهوا احتیاط و ادره قاعده
 اصوله شهادت اولاد و اولاد و عذر و محض کلام
 مایشا اوقوق و صرحت ایندلی کن قرائن اوقوق
 جواز و اهدیه (سرس حد) کاوا بی شغال اولاد برزیه
 قرائن مضایقه و شرط و زره ایکن مایشا جائز اولاد
 ذکر الله بطریق و فی مشی و زره مقتضی رجوعه و
 کلام و ورود و اولاد ایضا و ذهاب در اگر نه و حرام
 ایسه هر دو حرام اولاد باقیات لازم و مکروه و در
 اگر حق ایضا در کرسه ایستون شریع انله لعنه ایدر
 دیو تعلیق ایکن اولاد و زره مشی ایستون ایدر و قار
 اوزره و در ایستون غایب مومنین نه کونشی ایدر
 بونله اولاد ایستون بوقدر جبهه ایدر و در
 ضایع مشی و کد و کلام قائله انکه در و در

مقرر: گچون زبان و سلف نسیبه اولند مجموع عدد ده
بین کلام مرحوم اختیار به مومخود به قافیه و نعلت
حرمده قافیه متد اخلایدن کهنرا و لغزین در یکی
دو حرم و قد یغیدن در و بوخته قافیه قیده و نه
قافیه رضدرا قافیه اوله و در ایماک ساعد سماع
حرام و نه یک مختاف خنده در یک مجتهد خنده در یک
مسما اجتماعیده مسکری کلاز اولند یعنی قافیه
اولندی کی بود و در آن بدست و گچون ترجیع کلاز اولند
دینور سده غلام بدست مخصوصا آنه سوانه و نه
جمله بدست اول کلاز اولن اولند کلور بوسه بخند
زنا هک در به عینیل و تو بنوین بهی اده اوقی کرده
بود بر زبور بود اوله سخت سترج سغور و نه
و نه که سخت کلاز اولن اولن اولن اولن اولن
لحن عاتد نمل بود بدست حسنه و به تجو زیند لیزو
زبور بر ساعده و آن دستم اولن و نه ضروت و او بدست
اتکه خفده که قیامگاه و نه کلاز اولن اولن
بر بدست عدایشله اوله و نه کلاز اولن اولن
استقامت اوله که کلاز اولن اولن اولن اولن
و و ایضا نمل که فاستحق در این یکی جمعه عدد ده
شطرین مبادر به جواب درودی زانکه شطرین جمله
حب مکرر عدد و نه نمل زیند که کلاز اولن اولن

[illegible]

اوليه فخرناك ذكرى حمله منقلب وله زهره به حمل ايدرس
اي عافا وناحل ايله سحر حاكم وعادال او و منصف و
فخرناك درك قصه دراول فتو اليه وانا حيننا ظله وورث
له زنده و نور بسطنا و كنده و نور ربى و له ديند
مع هذا ذكر الله قبله به توجه اخلاص ايدى نى بيان
ابتدى لا ولى ان يستقبل القبلة عند ذكر الله كذا فى
الاهل و يله حكاه قراءه القرآن فى لاسوقه مكره
يعنى خي جند جهر و ان اذ وقع مكره و هدر زير امر
فاستعملوا بغيره و امثالها لمن يوحسه او تور مدعى
يجوز ذكر كرده ايجاه خد خدا و تور جزى او تور
او تور ختمه او تور باو تور و تور كن در كه عاوان
زمانه قبول دوى امر ايدى اناق اوزره دور و حق ايد كن
ذكر الله بملع بغير ذكر اسم نهو ايدى هو حق ترافه توجه
ايد رسله جاز او كذا اولى قبله ترافه توجه ايله ايقن
بجهت يور نادى زير يور ذكر الله و منع او نمى عمل
حقن الواسع لا على طريق التضييع ايدى بيان و اندى
ايدى بو معوله او چون مباح او بيق سويلو زيند
مباح او بيق كركند كه حق و عدلا و زده حكم او كه حق نتها
و اذا حكمتم بين الناس احق ولا تتبع سوى فينملا
عن سبيل الله يور و لا ذليل او تور مباح به نتمزله
باش جاز مع الحكم اهتر ايله جواب وير كه تكفير و تبيل

وتمیه و لکه و آب و انضامیه علی و نه کار شطرنج
مکروه و نه ناشی و نه فقر و نه مکروه و نه ناشی
و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه مکروه و نه ناشی
خافه که کسری ی در لی و نه و نه فقر و نه مکروه و نه ناشی
بود که که خفصت علی قیستش و نه فقر و نه ناشی
قاسمیه و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
بین الله و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
کل و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
امر و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
ای و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
ذکر و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
اختیار و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
اهلیت و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
صفا و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
اب و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
او و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
دی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
اتاق و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی
ار و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی و نه فقر و نه ناشی

[illegible]

حاله در دست نه گیرده بکشت ولا در کلاه که شطرنج لعبی
 نند نموده و حاله دل دینش کاف اوله لو بو خود جاز دکلاد جا
 مع لک اعره در حقی امام اعظم شریف اونیانند کلام
 ویرد بریده مشعل عزیزی حنیفه یسمل علی الاعراب انفسه
 عبارات زاهدیه و حرام لعینه در کاف و لوق لازم کلور
 لعب و عیبت در دین و سله حرام شبهه مزید
 ایله ثابت اوله انک سمید که منک کاف اوله یوقا ریه نیا
 و لک بولعب و عیبت حرام لعینه ده اولور سله دلیل
 قطعی القفظه کلا در تواتر ایله ثابت اوله حضرت
 رسولک اغزندن ایشید کش کاف اوله بولکه انکار ایدن
 نکذب رسول یا تمسک اوله خبر واحد و راوی سهو و
 غلط و نسیان اینک وار جاز در که حضرت رسول
 بونی بود منک اوله اعتقاد بود اما علی و بنو اخیاط
 وار مرتبه علم بود که مکروه دینله زیر ان الحکم ثبت
 بقدر اوله کلا در دلیل ضعیفه قوی حکم ویریلور سله صوب
 ویراندن سرخ شلق صافق کبی لور بور شطرنج خده فایده
 یوق و ضرر ده یوق انچون فتوی ویریکه که مباح اوله
 ازهارده اید رسول نسنه که نفی و ضرری اولیه خلق
 اند مخططه ایتمیه لر صواب کوره لر ایله یوق و یوق ویره لر
 بوناته اشتاک که کوشاک و بستان از نمانته او قافیه ایله انشتق
 نهو اولیه حرام بر عیبت در جوا حق افکار و ده و غیره

کچر نهو نهو انچون اولان منع اولمش کیک ده شغل نانا ر
 خاینه اید را بویکی فیاضدن سوال ایتدیلکه دم کند
 سنی احکمت و جهاعتند ز کچر بولور بی جواب ویریکه
 اولانک شینک عقی کتاب و کشت و سوله دونه شلفند مدی
 معنایه دوندن اول کشتی احکمت و جهاعتند ز کچر بولور
 ایت تقدیم که حلوان و حرام بیایان اید ناما ارسلنه حق
 تتحالات کروفی فی حاله مشیک و حرکات کچر کمال تمدی
 و نوح بیجان حلوان و حرام بیجان ایتدی لا کول الله
 فی حاله مشیک و حرکات کچر کمال تمدی
 دیوشت کچرک و صحابه و سفند و انکه اربعه دن بول
 صریح لهور ایتدی بولور دن احکمت و نماز بحر تعب
 و عیبتار تکایله جهاد الله و فضا ایدن و نایبنا
 مالسوسن عالی انتقین نهو نهو بر اما زاهدک حدیث کثرت
 که ما انقیان عین کز الله فهو منسب بو تقدیر جلد بر نور
 حاله لعب و عیبتار تمزیک اوله دخان عیبت و قهوه عیبت
 و کلیدر و انکه شطرنج ایله مدار می و مساجده خلا
 کلک بونان جوابی در عیبت حرکت حرام دیر یوب
 کال جموعه ده تصریح ایتدی لیل و نهو را اصفیا
 و نهو خاند و قهوه و شطرنج حرام اولان فی قیام
 دخاندن نفی بولوب کبی صاریسی کید و ب ترمز
 صودن باغلو ک تعیین انضاج ایدر

احکمت

حق بود که جان و جان پسته نیت
محبوبه او لما حیوان حلقه اتر
نفسا فوف قلا حلقه مسلولی زان
الک او کونده فندن قطع غلظا و
جلمندور قانده کوه دانه نیت
مقودور غایری ری
بر خنده فتن دور بندار کوه ایدان
نیت فتنه کندی فتنه کندی
مع هذا بر مقدار کل و نیت

رسول الله عليه السلام بر صحابه اید و علی بر خضراء
دیده و دیده و بجهت بدست به اید رسول الله علیه
و آله و سلم مقدمه دیده و دیده و در و صامی بنویس
اوجاق یا قفقه مستغوث و اوجی دغان و شش یا الکیف
و جاق و خود مدان فارغیت اید رسول الله علیه و سلم
بوند نه علوم و یک و انصاف خویه کفایت اید یک رسول
الله علیه و سلم دغان سوزدی و دخالو او که کرم
صحابه کربو یلو لرایک و کل صحابه دغان چقارده
ریونی ایک و دغه دغان نه ضرر اید و تفتیش ایک
دغانی دفع تیر بر و دغان خوش عبث دکل بچر مصلحت
بچون نقش یا قوب تلک تجا و دغان او سه و انشد
عن قصد و دغان اینجا اید یا خوش حق و خاله اید
و انکشت رسول الله علیه و سلم و دغان دغان
صرف اید و دغان قاج و دغان و دغان عارض
و نور عاقل و قوت و اصل فغله سول و دغان و عاقل
سول و دغان فقر طعن و دغان نشا و دغان اصل
فغله قانور دغه و صف و دغان قانور دغان و دغان
سن بری برینه خلط اید و دغان حرام و دغان و دغان
بر مقدار یک دغان احوال دغان و دغان غله اید و دغان
دغان اتصال و دغان دغان و دغان و دغان دغان
علی وجه انفصال و التقوی ایچ و دغان کشف عارض

مسائل الهی جمیع و نه سزا بجهت آنکه اعتیاداری ممکن و تمسده
اعتیاد و جد و حاصل متبوع و تلذذ و عارض تابع قیونند
عارضی حاصل قیون محاذ بر بر کو مکده متعذر در بر
بو قاعده حفظ و ضبط الهی و بو قاعده و که فصل
و احد حالت و خود و حرم و نور علی، اصول بو نهی
خصوصه سنده و وح مثل قود بر بر بر سر بر سر کو قاص
اوتق بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر
جمعه کو فی اذان و سنده بر سر بر سر بر سر بر سر
حاصل و بر سر سنده مشر و عدد بر سر بر سر بر سر بر سر
ساز و نه بو نور بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر
جلیف بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر
حق و حاکم و نه و بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر بر سر
چود و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه
کون و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه
بار که و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه
آنکه کلور عارض و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه
وقت و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه
دخی و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه
قیاس و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه
کون و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه
فرع و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه و نه

جمع اولی اصل و ذات یوزند نسیم کون صوم طلوع
 و تکی اعراض عارض اولی یعنی یوزند حرام اولی اگر
 اصل اعتباراً را تیموب عارضه اعتباراً بدست قاعده
 مخالف عارض نشسته اصل ابطالی و اهدا را نیز اصل
 بلکه عارضی بر بر کو مکه متعدد محصل و را به وار که
 ذات و اصل اعتباراً به مشروع اعراض و وضعی اعتباراً به
 حرام و نامشروع به یوز لایق قاعده و اما ذکر که بو که جمله
 نامشروع و حرام به جمله اعراض شیع اختری کند و لب
 نامشروع به در صوفی بی نامشروع به تیم بدین طور
 نمی ناسخ او نشی و نور اند فخران ذکر دی دوران بلکه
 بو وادی حساساً و اما ز او نور که ذکره حرام به نمک
 و اما زینه مشرعه حرام غیره در ذات ذکر خلاص
 او علی و ذره که از نام حرام لغیر منکر کارا و اما
 به یوز در در بیان اولی به در این حال فتوحه حرام
 حرام شده کارایدن تکفیر او نیز از دید بخاک و حی
 بود در که در و انک حرام شده به یوز و نور که اما یوز خود
 اختری مکر و حد نسیم مرواریدی اما فتوحه ذکر
 حرام بود بود تفصیل اتحدی بر پرده ذکره نشسته و فتوحه
 اما مقارن اولان فعل نامشروع عدد کر اهت وارد
 دیگر یعنی در آن مکر و ذره مقارن اولی بود و در و
 و در قص مکر و ذره یککه از او قاعده و فتوحه در و

و به در حق به بود در حق تا ناخارینه ده حرام به در
 لایق بر به شایسته و تیره تابع او انلوه لایق کلار
 زیر نجب و نهوه مشاهد در عیش نهوده به در نهوه
 مکر و او نجیب لموه مشاهد حرام و نور سه قاعده
 تشبیه لغو و نور اما صوم مشروع را که دردی قویله
 منجی عنه و بلکه لعینه و کل لغیر و اما صوم یکی ذکر که
 مشروع و رادی قویله اول زمانه که دوریده نری
 و از او سه بوده او به او نور مطلقاً و از آنکه ذکر که
 حرام به نل و قاعده نهی اراد رفع ایشک و ناسد
 بلکه با علی ز قایم شل و نری یوزند صکره مکره و قسه
 نماز قلمه در بو مکره و قسه قبلان نماز فاسد و نماز
 حرام و نماز نری وقت نماز که قو گشتوسی و مجاور
 قبلند در نری یکی در اقا وقت او رجک و صف لا و نری
 اصل و نماز نری نری یکید را خله او نجو بود
 و قسن روح او منفه حلال بود در تلو و طریقه کتور
 مکر و اولان نشسته از او نور که ملک جزئی کی او نور مشلا
 صوبی و از او نور که جزئی کی او نماز حیوانی
 صوم صوبکید ر زیر اصوات مستند الحقیقه در
 اما صلاه بو که قیاس و نماز زیر اصوات اما جاننی قیام
 و فتوح و در کوع و میبود یکی نماز نری حتی بجهیده
 و از ما بجهیده که و وقت به مشروع به دیگر قلیق

اولور و ناسله ظل و غضب اربنه اونه قیلان نماز حرام
اولور بولمخو خاوه خد ره وضع شرعده مخرنه و ذکره
مقارن اولور سه دخی شیخ قوی برنه دکلده شیخ اناه
النامی بانتر و تنسونا انعمکم تفسیرنه بونی رده اتمشد
نا حرمه نظر خار جده حرام در مسالوتنه اولمق ایله نه حرام
در حدت اولور بولمخو دکلده محصل فقر اذکر دوراند مقابله
اولدی بولمخو دکلده ذکره نه نه قیله متصله در وصفه اتمشد
منفک اولمخو دکلده محصل یوق زیره ذکر بولمخو دور
دور بولمخو ذکر یوق نکم نماز بولمخو ناسک بقال
ایتمک یوق ناسک بری بقلی اولمخو نماز یوق وسیع
بولمخو ترک سعی بولمخو بولمخو باز اید لر و ترک
سعی اید لر و نه قرار اید بولمخو بولمخو اولمخو نه حرام
محامد ایچونا اولمش اولدی پس رضی مغصوبه حرام
قیله غیر نماز و اذان و قنن قیله غیر سیم فاسد اولمخو
مکروه اولدی بر مسلمان بولمخو نه نماز وسیع حرام اولمخو
کافری اولور مع هذا بولمخو نه سیم حرام اولمخو
در غرض رفع ایدوب مکروه لفظی یازدی کشفه نید
شرعه متصل قیله اویه و جله اوزده در بریمی انصاف
کاملدر بریمی و سطلدر بریمی ناقصد رکام صوم یوم
عید در شرع ایله ضمان لازم کلن ترکه قادر و نور قضا

نسن و وسیع ادا اولما بر بریمی سروده و صوره نماز قیله
بولن قیله صوم یوم عیده کوره آرد ضلای قیله نه نیت
چوقدر ایچوندر قضایه قالا و دمن اتمان شروع ایله
بورج انصاف ناقصه خلا برده نماز قیله در ایچون کره
نابا اولور فساد اولمخو و نقصان و نماز زیر بولن
قباحتی محامد بری قیله در فی الحقیقه انصاف قیله و ز
دکلدر تمام اولدی مانخی فیله ده عبادت در دوران عارض
اولمش اولمخو در ان لسان فعلی دکلدر لسان فعلی الله و
وهو محمود بکلدر ترک دبیادوب بر عاصی المن قو لن
زیرن باشن اوینا شوق ایله ذکر مکروه و نور بولمخو
دخی نه بخش و نه سوز صفار ذکر بابی خو غیر بولمخو
اولمخو غیر مکربان اولمخو صلاه صحیحیه اولمخو غیر بولمخو
بولمخو صحیحی ایچون اولمخو زیر بولن حقتن دینل قطعی
بولمخو کل نصب حرام دخی غیر جمعی و علما ایچون کشف
ایله تسکین ایدمکه ظلم ایله داخل اولمخو غیر بولمخو نماز
جائز در زیر سلف ضلله نماز کره دوندی دینل
بولمخو چوق و اقیله ایچون وضایله دخی رضی مغصوبه
نماز قیله دینل کره فریضه و نه منکر ایدمخو
عالمه شایعه اولمخو در کشفه سلف در دین عاقله و نیت
بولمخو عاده سلف کلن ایدمکه دورانه حاتم ذکر لک صحیح
منع خلاف و منع سلف رکوع ایچون سیاه بولمخو

نوزی چقا مقدار قصری معمور و مسکنی خیر اتمه در
 مع هذا و صلوٰه فعل واحد من وجه عبارات من وجه
 ظله و اما ذکر الله حی و استأ فعل در هر وجه عبارت
 دوران انسان فعلی و کلام را باقی فعلیه و ایاق خاصه سید
 شک این کلام و سمر قدید نقل اولندی و در ان حرم اولور
 ده نو که انصی قتی مستبعد در تعلقه کنده سی حرم اولور
 صانسی ایله ارتباط اولور ذکر لسانیه با شقه جیادند
 مثلاً بر آدم باغی و قطاع طریق اولوب قطع طریق و بغی
 روزده ذکر الله استسه و مذکرده حرم و متعلق لایحه کلور و نماز
 ده ذکر درانی قیلیم لایحه کلور و خود لجامه حنا لافدر
 علی کریم الله وجهه خونت باغی عیسا یور دی بحس
 رایتقن ایدر مجتهد کر خوارج حقنہ صحیح و لایه و نوزی
 تکفیر ایتما مکررها هل مذهب کل منہ و مع انوز چوق
 کسسه تکفیری فترها مجتهدین کلامی و کلامی در زیر کلور مید
 فقرها کلامند نغیره اعتبار یو قدر بودند عتبار حجب
 ظهور ایدر شون کسسه که اهل نسان و نه و دیدم کلور که
 سلف بونلرک بونجی و قطع کلور حانده ذکر الله ایتد کرک
 یا بنجونی ایتد کرک بن بونیه باغی ایتد ذکر الله ایتد کرک
 هل و تدیکر دیمو بیکوت ایتد کرک و رباندره و فونو
 عن منکرنا شاعری ایتد قضا ایدر که نقد رفسا و بنجی
 او لور که ذکر الله منع یو قدر و وعذر یو قدر مکرک شتم

بالا ذکر ایلله اول وقت کافرا و نور جرد ایتد و با
 لاستمناء بالاله و کارد و تسبیح غدا کل طرام او فعل
 حرام کاترنا و اختلاف فی التمجید عند الفراء منیه یعنی
 ذکر اللهی - ملق ایلله و حرام بر کن و زنا ایدر کن لیسیم
 الله دیسه کافرا و نور بونل و وجهی با که حرف جرد
 سنقا ایچو خور و بر کرک متضمند حرامله رکعت و کلام
 کفر دکرده بجدی اما زانند صکره الحجد الله دیسه
 اختلاف کافرا و نماز نین حرامدن خلوه صل و تدیفه
 ذکر الله ایدر و بجمدا ایدر و اونه کافرا و نماز کافرا و نور
 دین بمحتمل لمعنا سن متضمند رد دینک اوله فوقی
 کافرا و نماز دیر و دیرله دینش ایدی بومسلله ده
 اقتضای ایدر که دوران حالتی اولان ذکر الله استسه
 کافرا و ایلله بو ذکر حرامله مقدار اوند دینیه اگر استغفر
 الله دیسه کتمه یوق کافرا و ایلله حتی تقابا یور و نماز
 جعلا فاحشته او ظلمنا انقسمم ذکر الله فاستغفروا
 ندیمم بواستغفاره ذکر الله درسوز مره کلامه لم
 کشفه در که ظلم ایلله انان برده قیلن انان له شانه
 شونا اندیدر که توفنده ایتدی شوخفتنا دینک شوا
 کیرمه اگر او کیرم سن عقیبت ایدرم اگر سوز طورت
 سن سن ازا ایدرم بوس قول خفتنا فی اول او ده بیک
 اذین سن صحیح را و قولله عقاب ایلله و ازا

بسم الله الرحمن الرحيم
لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

در اجتناب

کیر ی کا عاصی و کس غارہ بونک نیکد رزقی و قدر
فعل کر جبر در اثما کی نسله حاصل قیلا کی بری رسنله
اوین بر منی مصلوب و بری می کر و مکلف بویکسید
جمع استکله اول نی کر ی حقیقت ندر چیقا کرد
یند مصلوب مصلوب می و مک و حق سبحا نه و حق
یخله یا تله ذکره لالت و فرایک بر وقت و بر زمان
ایله و رضا بقله ایله قید ایلدی و عیدی که لالت کر و
فی الحاقه الفلانیة که غازی بونک نه ر هت و نیک
کیم قادر و له یله که بود قید نری بر حدیث بویله
روایت یلمیه انفا کید فاسمه و بر بود قید مید لالت
سورکش یکن بر حدیث روایت حجتی اومدی هنوز نیک
حاویدن قون غیر معنی به و یکن قیل کتودی کا دخی بود
زمان مشایخی سنبل و غیر بلر جوین در د حدیث شریفین
اوتسه متواتر و لما سید و باب نه نافع و نماز از کر و
الله نصله لا تذکر و الله فی ضلالت و از معاد لالت
و نور نسیم متکله حجتی و خصه سو ظر اند و ب بویله
دیمک ایله و لماز قاعده اصول بود حق لالت م کلور بود که
و خا رجند نهی و نور نیکد و غیری حجتی بود قدر اکثر
بوکلار زده و در نیکد ذکر الله ایند نکر کسیت و غا ز علین
سیندر و علمایله حرا جنداری بر قدر و اجتناب ده علمایله

مر جعتدن سعلری متر دد بو قدر جله بود که الله بولوه
سببجات نیک و نماز جلب علم بقدر کتور چون فاسق
دور صلیخ ناجی بولوه مذنب و نور شفا کندن و دوش لر
مجتباه مستغفور - انک بولور و بولور دینغ ایدوب
رخ شمشله زوجه و نور مرحوم و مغفور چا و ر شین
حمد دیند بر مفسنه کلور شاد و ده ادر کین تقی علمایله
یم بو خسته سو قی می و خیرم جواب بود زور و علمایله
بشیر و نسون فتنک بر غازی اولماز بعض جا کل شکر دینر
حج شریخه و رب کلن طلبه می ایدر که بونده شوق غازی
کعبه و قیاد و ر و سیم ایدر که زهر بر و سلسک سکا
کعبه سکا کور دینج بوده سلسک کعبه توجی نه طافله
دیر جوانا صواب و بر دکه غیب طافله در بوده کور
ایدر لاه و سول لالت دین قافقا کیدر بو کتدک فضله
یدر بوجیم دینشد ر بوجیم دیندن خیر اولماز
کا و کتیر اولان اول بود سمری کور رید اولان کال اول
کوز سمری کور دینشد علم اول کتیر چوسن دین و نما
خیف اندره که خیالات اول بود سمری کور قاره و ر
نغوذ بالله من شر رافسن بر شفا هاده بجه الله نیکدن
قیما طافله و - - - - - خبر جرد که تدارت نه
بابا سید دینغان اول طاش بر نردن نه اصل طاش و نور
الک کورت و صلیح اطر طاشی انسون چا نیکدن

و تسودن بوسه ز سده سینه نام و لاله غشسه رخا کسدر
 تمام مرتبه ستقادی سنی اهل علم و صالحی بول اهل اور
 غیر پلجای طاشید رنحال قیاس یله غزیننه باقه
 صرف یا نند بهای بودد برق سو فلق تاجیه
 و ندی حیف کیم معرفت جها اولد صورت نرینسید
 هله کورین بولری صمد و لیا اولد دید کلرت بوقوله
 قومدر یخه خرم اید و بانک ایلله خرقه کیده وجه
 اولودی نیکو زین لوب بوحیدیت لباس خرقه دیشجه
 مستند اوفق جائز در ویشدرینه خرقه کیدردنم علم
 و قران و ادب کلان یورمه بوحسه کندیسنده کشی
 شیخ اومان او توره خصال و ضلای و نه را کاتابه
 و تکران نماز و ساز تبارت و ذکر ترسقه و ستر
 اوزده اولما حق تقا عامه ناسبه یعنی نما اید لر
 زهت جگر لری و در وین توره که شیخ لری علم و زره
 او نیله ده ارجین و شلوت ایلله کندیله زهت
 ویره لر خند الله یخشی علم و ارتجین اید زهت قوی
 قایل بشک باله خضرین اعلا اذین عیصه
 فی الحیوة دنیا و حیرسیون انهم یخسرون منعا
 بقریر بر شل و ندی کیم بر بوزن علم یکنه کون یوز
 ملک یکنه اید و خلقت ادا و جوق او حق بر باقه نند
 کند و نباسن و غایب سنی شیخ غایب مکنه و ایلینن لری

باسمه قوج قانتوب ساع و و حیدیه و عولده
 صورت و غزیریه رخصت و قدر و ر سول و لاله
 و حیدیه اب دین سولر دین حق کیم سولر و
 نلر دین سله علمای قوی بر عذر علمای و از ورت جمعه
 و عوم و نلر کیم ایللر مشد بوزن و بر و و ر دیو
 عتقاد یتمشد غزانه که بوند کور سله معذ و کور
 یلین نه الله تتا و بر و سی ملد یلیننه و بر شند خور
 دو تملیه و بر شند ریا نه بهیشتن شد و نه باطل
 اولان رشی بد و حیدیه نلق نام و نه ویرا که ندر
 و نو کور سله و لی الله بر شند حق تقا دلاری شیوان بر نه قوی
 انلر له سوز سولشدر و انلر بر یلای بی و قدر سوزی
 مرکب لر سنی بر نه کیم عودت بوشه سله بوش دکلا سر
 سوزی سوز دکلا ر امام صاقلدک و نلر له سوز سولشدر
 بیو رشدر جملله و عوام علمایه مراجعت یتوب
 بولرله سیل اید را کابرا غا لر خود قوی ملری و بنی نری و لول
 اصلی بود که علمای قوی بر یلیند قیومی کیدر یوشه
 نور در کفر سولده که و حفاظت لک عودتک بوش نماز
 و جملله خصله و باطلد راله یفان ظلال حرام دیکلا
 بنی غصبه و حلال دکلا در لر نماز بنی قیومین و نلر
 بنی نلر حرام ایلله او قوی سنین قیومید اوزده کولان
 کلا دیک کیم او قوی سنین در لر بولر ایلله صاقلدک

قانون را امام اعظم بیورش که بر کسب نیک و کفایت حاصل
که بکار علما در تعلیم حاجت قالدی و رسول کند و بکار جانت
اغلب و یاس ایوب مصیبت ایستوان اول کشتی بلایه ..
او غرامش جزین بونیر یله ایسه انسان کینی حفظ و ضبط
ایله بومقوقله شیخ و تربیتی یوقا دملک توجید و ذکر
حاضر اولیه و ازب کندی بکنده ایدیه یا خدی علما در شیخ
را از لایحه اکرسله کمال اندر مجلسنه واره شوق و حال
کلورسه ابله سماع و دوران ایله وجد و توجید دایله
وادی طریقه در وجد و حال اوله چغفله وجد صاف و اولیه
بومرتیلینی زین العریب بیان اید و بجزو زانمشد و فیه ان
تواجد التصوفیه لظهور الوجد جملن ازان عبارتیدر که
خلق و جد صافق اولورسه شیخ عالم اکا واقف زجر
و منع ایدر کیمیای علمیه انی وجد صحیحکه دوند در حدیثه تنق
وجد بر اثر رخو بد رانک صدی که اصلا بر نشنه و فقه
انفصال و انکسار کما مکدر قسوت قلبید را بر هر هو
بوده بوجده بود که موافقت اید و ببنم قبله بر
حال کسب و نیکو اهل و جد و تشبیه ایدرم دیک من
نسبتا بقوم فیه من جم حدیثه موافقت و من کرسود
الفرق فیه من جم کلامه و ضم غیوه لا یستحق جلیسم
نقشه مطابقه در سینه کمالی و اولو ذری اول توجید محمد

یحتمل که خواننده ناشی اوله یحتمل وجد حقیقی و اوله
یحتمل که ظهور وجد ایچون اوله چون بومقوقله علت بیان
ایندی تواجدا کما اضافت و ثمر قاعده اصول بودر اصل
از بیاض افکار الی المعالیه عبارت کشف در فضل و جهات
وادر اکاکوره حکم اولوردر بودیر و بیضا ویدر نظر
کیف یعنون و جد بیان اولمشدی رسول الله علیه السلام
و ان اولو کون و غلغله اکر اغلغله من سکرا علوا رنک یوزنی
توجید جوازینیه دلیل صاف هر دو بومقوقله بدیا اطلاق
اولماز مشروح اولوردر بر کما مقبول و مرغودر
فضای چوندر رشید القلب اولنله بوده بر قاپودر که
کما حقیق اولوردر سیرت اخلا و انما و برکت صلی
مقرر در عین کما کوسریشایخ قیون کما سیرت
ایدر اغلغله و کوهی و حقیقه کشف حقیق معروف
اومان اوله نقل اوله بیسنور و مجازین اوله لغت معنای
تا امان اوله بیسنور مثله کسرون در لریا و زنی قیاق
نظر بعض کمالین ایدر اثبات حقیقت لفظه و اللفظ
معنایه و ستماسنه اوج طریق وارد در مشهوره در
برسی لغت اماندرن نقل در که بولفظان حقیقی بود
دیده ایچنی مستهل در لفظ کلام و ستماسنه یا خود
کلام عربی در برشده بر معنی ایچون استعلا اولنه اولور
استعلا بره دلیل اولور که اول لفظ اول معنای حقیقه

زیر آنکه اصل حقیقت را و جمعی معنائک مواد مستعانه
 عموماً در بوم اجماع باید که لفظ بون حقیقت و نه
 مثلاً قتل جان چنانچه فعل در عبارت که جان چنانچه
 صالح و قابل اوله او فاعل عقیقه جان چنانچه سر فر
 ایمنه و قتل نفسا فحیثا که من الغم و من قبل مظلوما
 و اذ اقلتم نفساً انیون بون روح صورت ذکر و ثنائ معنی
 و در کلام معلوم اوله که بمعناه حقیقت در لفظ رقص
 قرأت شاده کلامی و لا وضو او لا رقص او قندیر
 امام زحمتی رأی او دره اسراع او بی کوئی بکن و ایند
 رقص و نور و بختان بون که مخالف و شرکت و ساجی
 حقیقت لکن به در و حضرت فاطمه رضی الله عنها و غلظ
 اختری و ارقاص و در ظاهر بون در که و سحر و در
 یو قاری قالدردی قالدرد این او بود و بونست بود
 ای شیه بالنسب این شیه بعل جوهر و این عمل
 لغتن بر صورت و غلظ و خشی و ارقاص و در بونست
 دیو اشبه ابا علم شیه علی بوندره کوئی باقی و اینامه
 مستحالی و لغندی کشف صاجی اهل شر عدد و صوفیل
 ایندی که رقص و فعل در بونست بونست بونست بونست
 ایندی که بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 حرکت بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 جواب در بونست بونست بونست بونست بونست بونست

صبر و اعوان بختی کی دیو رسد هر کشید صبر بونست بونست
 و ایندی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی
 دکلار پس بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 و اخصاص صوفیل سماع و در ان بالا بونست بونست
 اطلاق بختی حقیقت و بیل بونست بونست بونست بونست
 لا تسقط عن شیمی جامع لا سرده بونست بونست بونست
 اطلاق صحیح او بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 لفظی معنای موضوع له سند بونست بونست بونست بونست
 القویته ذکر المؤمنین برهان او دره در مود و بونست بونست
 صنایع و غالاتین ذکر نقد بونست بونست بونست بونست
 حقیقت در بختان دکلار ذکر تصوف بونست بونست بونست
 و بونست بونست بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 التوقیف و التسماع بمنزلة التخصیص یعنی بونست بونست
 حقیقت بونست بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 که در بونست بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 قالدرد بونست بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 تمسک او بونست بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 قالدرد بونست بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 فعل اخراج فاعله در بونست بونست بونست بونست بونست
 اخراج بونست بونست بونست بونست بونست بونست بونست
 الاسرار امدی بونست بونست بونست بونست بونست بونست

احزاب بر مسجده رسیده در محله در تنص و بیعت می نمایند
 و اولان تفهیم یکدیگر و بیعت کلیه را بر سر نیز زاده او ایله بر
 کتب تفهیم او ایله در طواف ایله مترقه قدر شرط دوس
 و طواف در کلار که بلیش و کوتوت اویناده ادا ایله طواف
 و دوران ایندلمه ده نفس و دور طواف حرام او نورنجی
 او بودینور سه عموم علت اختیار ایله طواف ایله ایله
 ده و طواف تاسع حرام او نور نفس و دور طواف حرام
 دکلار نه و واجبیه مقارن اولان دور حرام او نور
 دینور سه نه و تعب مراد نری دکلار یک قرینه فاطمه
 ایله معلوم و انزلان دور حرام و نماز زیر حاجت شریک
 علت شریعی که کونن و دور و دور و دور و دور و دور و دور
 لازم دکلار جامع و مسجد و وار یک و کلمات ده دور
 در برخی بود و در چنانچه و مستحق کانه کبر و احتیاج
 عارض او نور اولد تقدیر چه دور و مستحق می او نور
 و لا محش فی انوار رضای سر و نور و نور و نور و نور
 کسه به مخصوص و نماز نه و تعب قصدی لازم
 کائن بودی صوفی و سماع و دورانده مخصوص بغیر
 مخصوص نه متونه بود کس و نور و نور و نور و نور و نور
 زیر التوبه ایله و صحابه که آمدن نقل ایله که حضرت علیله
 اسلام و دور بیسه مقدار و دور و نور و نور و نور و نور
 قادر اولان مرزق که جد بود و نور و نور و نور و نور و نور

فوتن حرج ده بیست و هر محله ایدر رسول علیه
 اسلام فوتن ادا ملر بود و ریش بود و ریش بود و ریش
 بالتمام قائم و دوری که ایله بود و ریش بود و ریش بود
 ادا ملر و وفای ایدر زردی بود و مقوله یاب یاب بود و ریش
 خود ملر بود و ریش و نور و وضع و ریش بود و ریش بود
 و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 یاب یاب بود و ریش و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 صلوات الله علیه و سلم صدار اولان بود و ریش ایله بود و ریش
 احسن در خانه خیر حرام دکلار انچون مر جابو ریش
 حق تقارن رسول حضرت تنک بود و ریش عبادینه و ریش و ریش
 زیر استی و ریش بود و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 نسته ایله حق تقارن امر ایند بود و کبر و کبر و کبر و کبر
 کلام و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 کبر و ریش ایله نه و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 کبر ایله مستی و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 ریش و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 رسول علیه اسلام بر پا پوش و بر بالک ایاق
 بود و ریش و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 ایدر و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 حرام او نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
 هونا تفهیم علم و حالله بود و نور و نور و نور و نور و نور

صحابه كرامت و جبریل و غضب انزه لایق دكلدر پس یورین
 جبریل ایله یورینلر مذهب و ملر و راک و رده ایتیز لارسه
 امام زاهدی علی او لیان فاسقد رشتها دتی مقبول
 دكلدر دیش بونلرکه جمله دور و طواف سواق ایدر
 بونلرک قضیص او قات ایله شیار لیهو و لعبه و افیو
 صوفیلرک ذکر و توحید لری لب عدا و لهور و جهله
 ایدیکونیلور و دیش بومقامه کتب و املا ایله امدی
 بیلکه بودر آله مشروع ایکن نامشروع اولوق حلال
 و مباح ایکن حرام اولوق شافی قاعده کن اختیار ایدنه
 راست کلودر زیرا بونلر قاتن امور شرعیله دنیوی
 اول اولر مشر و عینن رافقدر فعل واحد هم
 مشر و هم نامشروع اولما زجور که حق تعالی اذکر
 الله اطلاق یله و قیام و قعود ایله جمله اوقات
 و هیئته جواز کونستر دی دور و طواف شرعیله که
 دبله اوله بوجمله ده داخل اولمشیک لایق کونر الله
 فی صالته دور ایکن و اوقاته نصی ایله دور طواف
 مشر و عینت دفع اولوب اولحکم جواز منسوخ
 اولدی دینله کونر بوده کلت کلن زیر بوقوله
 نسیح محال اولدی اگر دیور سه اول هیئته داخل
 اولان علامه ناک طواف و دیند ر نصی عبادتی لور
 دینر و لایق صوفیلر یوقایق جواب دیر و زنده

حیض وجود شرط اولدیغی مسیلم دكلدر و لوسلم
 دلالت نص ایله بونلرکه ده عامی یله مطایق طواف
 و حاکم لری جائز اولوق قرین و لهور بیلکه بونلرک شفق
 دیندن حاکم و لوب ذکر ایتمک و نود بوقدر جمله
 اولویت ایله ثابت اولور اگر دیور سه اوج حاله
 نص ایله دور و طواف ذکر و نمدی جواب ویریز
 که بواج حال شرط اولدیغی غلبه اعتبار ایله در
 لفظ کشاف مصر حد ما عدای نی ایکن بونلر نص
 حق تعالی و ان کتم علی سفر فها من مقبوضه در
 ابن بطال ایدر رهن سفره مخصوص کلا و حضره
 ده جائز در ظاهر ته جائز دكلدر دیوایت ایله
 مستلانی ایدر بونلر جواب حق تعالی سفر کدی
 حضن کدی زیر سفره غائب کاتب بونماقد زانو
 کاتب سفره بونفورینه رهن ده جائز اولور بونجلان
 حضنه ده جائز اولور محصل معنی اگر سفره اگر حضره
 کاتب بونفور بوننر رهن نوب قبض ایدر دیکله و نور
 کاتب بوننر بوننر رهن لک دیو نصی ایدر کاتب
 بوننر بوننر رهن ناله دیکله معکس و برع ظاهر
 مذهبی اولور امدی انسان غائب قائم اولور قاعد و نور
 مصطلح اولور صاف و دایر و ماشی و لایق قیام و قعود
 ایله و اضطرار ایله حتم ایدر پس بواج حال نص ایدر و

سائر حالات سکون اولند بفرسائز حالات فایز قسوت حکمی
و ادو در بیان ظاهر به مذهبی اولور کشفان ایدر حق تعالی بو
بر قری حکمت و تکراره منفعت و زور بنا اوشتد و نفس ایلله
ثابت اولان احکام مدینه منفعت و نه حکمت که وارد بر بلاد
صکره نفس و لان و نیان بر اولور قیام ذکر الله ایتکه اولان
معنی و منفعت مشید ذکرده نه مایع اولیکه حاصل او شده
ششغل و نیایله صفا و شوق معنای ظهور از ترسید غیب
دکلدر لایاسد و صفای غم مقصود رکن ممکن در حال
لا تمیهم بخاره و لایع عن ذکر الله بیدر غیر تخصیص
رجال کو ترسید رخاند بر حبیب کند رکن بر قضا با و غلله اتفاق
ایدر صور فیل شیخ بو غلله نه خوش با قدری بر لرزش چو
ویر که اول و غلله بو قدرات صائر کو کل حقه با غلله مش
انجمن الکاتفاق ایدم بر تلو و تفریح مجید اند ایات
ذکر قید تخصیص ند خالی ایدر کور در حله حانه و نه تلو
اکه نویسب سعادت ایدر کین بیلور تفسیر کبریه ایدر حق تعالی
سزنی آکول بن سزنی کایم بیوردی بو معنی صلا و زیاده
و جمدن لایور ایدم بر قضایا و غلله در قضایا رکن
حق تعالی ذکر ایتسه مشایو بالله بنی بو فضل قیچید نه از صر
ایله دبدسه حق تعالی افر دینه و عدله خلف لایم کلور
و عبد آق و شخص باغی قاطع لایق ایاق و بغی و قطع
حانه کبره و مشی ایدر کین برده هو هو بو و لا اله الا الله

دیو در کایسه معنی و منفعت و صفای قلبی کالک و وارث
بنی بو فضلان خلوص ایله عالمی و ذکر مقبول و نماز حرامه
مقارند زاکا و جهاد و در انک کبر حرام اولور و بونی اذکر کم و عدله
ادخال امن ز دینلوری و بونک امیضایع اولور محرم
دینلوری بو خودانی لایاضیع علی عاملکم نصر شریفه
محالف و نور که بو نصی قتی ایدر طو ششدر دان الله مقور
الذ نوب نصی کبیر کیم قادر و نور که جمله ظاهره و باطن
محجرت اولوله اذن ذکر الله ایله اولور و عیشدر که بر من وجه
اخیار و من کل نوجه اشرار ز امر معرفده ذکر الله بر
بر و غلله شمسایله خیر ایچک دیسه ایله خیر ایچسه اول
ذکر ذکر اولور لغو و حرام اولماز و غلله منع و نه تلو
ذکرینه مقارند در قضی خود شش قی قستن مباح حق قستن
لایور و لب و مک و به بو که مجاور ذکر حرام اولم و ذکر کافر
اولم و سائر اهانته دلیل ایله ثابت و لشدر اول
دلیل تا بالله بر بوق و کتب فتا واده بوق تا نا خایه به
اما حله ادا در بدی بونله صادی دکلدر اولور و نه تلو
ای لایم معقول به قول دکلدر معنی به دکلدر جهمید و نه صادر
اولوله دکلدر المعنی تمام معنی لمصالحه دیتشد بر لای
تفسیر لایم صوفیلر نامن اولان ششدر یاز لایم کلور
ایله صلی الله و خل و تمق مشکلا و انشکل و کاشنا به
جاهل ششدر و در لایم به دخل و منع و حرمته و حرمته تلو

حدیث قدس
الحسار العاصین الحق فی
من صفة المطيعین لهم
مختلف اولور

و نه

سید بشه ندن صیغون دبی نتم موسی نبی ن خرقای غوند
 بالله ان اكون من الحا هیلین و دخی حق تقابور در و غرض
 یعنی جاهل دین بود جو ورونک منای قرآن جو قدر
 قرآن حق در دین دین اسکات جاهل بشخوردن بود و دوز
 زنی دیکارینه تبیسله بانه بفرجه صل الله علیه
 وسلم امید را تا قرآن از برین ایچ جو که کا بعد رنجون
 قرآن بیلن بزبان بیلور دزدید کرینه طهارت سید غله فایله
 دن باطن بیلنن یا زنجی او غلی شرسنه کوره حقیقه
 بول بولورده میشتد ر شریعت طریقت حقیقت جملیه قرآن
 ایچنده در بر خلوتی کلوب بو فقیر متفاد و آید
 بکا واقعه ده بغداد و کیت وارانده ارشاد الله بیلر
 نه و رسیدن دیک فقیه دیمکه و نه یا رسول صلوات الله
 مزاجن محلی او نطق و نور رسول علیه السلام دعوی
 ما و دعوی کم بیو میشتد ر بوند نصیحت خا تو لاجبر
 الورد کید رسیدن ظلم او لود طلاق ویرکین افضن مبارحاتی
 اختیار ایدر کین هر شخصک بری بغداد و رسیدن قادی
 ایسان واریر که ایله میدم مکی ایچ بقدر ایچتی صند
 اخرینه واریدمی و قات ایچک اتفاق اولور زمانلده
 قویلتن بغداد ایاله ی هنوز دخی ننده الله تعالی
 بیلده و غفلت که صوفیان یخی نینجید رینجک شخورد
 صوفی دخی نینجه طانتو رینجده قلم زنا دشو را هدیه

سکاهم و لایان بر استاده در کین و ده کین کجی الکاتب اول
 قرآن او کرن حدیث دیکله ادب او کرن ذکره توحید
 مشغول اول سکاه دوران و طوافه دکتور ویررسه
 دون ویرمخ سله و نله بو قدر سوز بسد دالارینه
 صد قیلله اخلاصله دیکلارینه دیکل نولدی سوزدن
 اطاعت و بیعتی قوله حق ن عنایت او بیعتی حق بقا
 برضه هده کشتی ویردی انکله دنیا کوزندی هر شخص
 یاز و قیشت تدارکن انک نور بیله کوزد بیلر متبرآم
 وار که اولکی طوطو عشقون انکله تدارکم کورده یم بر اول
 آدم بر جاهل بشخورد که الله تعالی قرانی نور بیله دین
 کورمن اخوت برافنی با شرمز کای دوشیله که اولکی
 دکلو ده دوشنک ویرمخ الکاتمسک ایدر باطنده نوله
 کورده دیوز غم ایدر بو معوقله انسان کیتسه ندر جن
 شیطانه ندن یا و زرد کوردر بر اجن شیطانی غموز
 او قوسان قاجو طوطو من بو لوطو در الله تعالی جملیه من
 دنیا و آخرتده صلوات الله حشمت بیلله امین کوشه
 کلور سله که نماز ده جانب کعبه معین در غیر خذ فلی
 نه لایق بو قدر ذکر الله ده ده همان کعبه مزینه تعین
 و نسه اولما زید جوی ویریلور ذکر الله ده ده
 کعبه مزینله توجده متعین دون تا اوبیت ایله دفر من
 دکلو در زرافض کای و نصرت کلوب میان و لمدی

تأمل فاعلم قاعدة كنهه جانب قبله تحلیف وتمدی
نهایت شرف کعبه و هامن زیاد و روشن او مغلطه هر چه
عزیز کعبه در عایت و بی وندی تقصیر کبریه مقصود
نماز در حضور قلب در او حضور قلب حاصل و نماز
مکمل سکون و ترک انفعات و ترک حرکت ایله نولوس
بواسطه میسر کلاز مکجم غا زین برزخانه بوله
پس تن بعضی جانب زیاد شرفی اوینجی و نه
یونک اولی در دینش پس کردن و در حق تعالی
شمار و تنهید و ترک اسم شرفی ایله تلاذ و
تعمید رجحان فحید رجحان کعبه ایله قید و تمیزی
ایات از کار متعلقه وارد و تدبیری هرست مکلفه
صراطه علی و جلا تمسک یونی قبله بونتمسک بونتم
قبله به کلاز دیو عذر تمسک تناو حیثی تمسک بونتم
ظهور تید یک کون ایله قید بونتم حساب تمسک
زید سکون تید یکی قدر جله بونتم قیغ زلفه و تنس
شرف خرقه و تنس و نوره جرات متساوی بونتم
شرف خرقه خفصی نه نیناد فرم و نوره زلفه نیناد
دو تنس و نوره نیناد رهان طلب و نوره کعبه نرفه
توجه و نوره نیناد جلی طیب و نوره قاعده نرفه
وضابطه قیاس بود که کوره در نیناد ساء
ذکر الله صلاه قیاس و لیاض جلی بود و نوره و نیناد

بیانه حاجت یو قدر امدی ذکر الله به بفضل بر طرفه
توجه اید بر مقدار بر طرفه توجه اید بر ترک سکون
تیمکه دلیل و قاعده حسنیه است نورانی بر سر
قبله وضع اید نه ذکر الله ذکر کثیر و بولک مثالی
بات ذکر جهانده قوش و لوز که الله هاست و نه
مکافه بر علی وجه تعقیب و در در که دلیل بر تعقیب
ذکر فرغت اید احتمالاً ظهور اید بر جهان جمع
صفاتی بر بر یک بر سر که نه بود نور و جهت
مقتضی نه مصلحت کورینور که انی بیان یلیه میگویند
مطلقه قبلند و خاصه قسمند و بوبتکاف
نظم علی الاطلاق عمل میکنند اجمال قبلند و نه
مقتضی قبلند بود و دانان بحالت و قرب زلیله
پادشاه حضورین بی دینده وارد و لوز بومعنی
صلوات و نور تکم فی رازی فاستقبال نقیبه فی
النصاة بحری جری کو نه تقابل ملک لا معوض
عنه یعنی قبله به توجه تمام نمازده پادشاه توجه
بیدر که یوز نه اند چون میله برین بودند معلوم و نه
ذکر الله هر نه طرفه و نور به پادشاه بود چون در کلام
زیرا ذکر الله قبله لطیفه و نهدی که نمازده او بلکه هر
کیم جهات حرکت اید سه لولاسند بود چون بر مش اولدی
نمازده مقبول اولدی سکون او زره قبله فی کلاد

ابن ابی حمزه
صاحب النسخ
نویسنده

ذکر الله مسامحه اوزده مضایقه اوزده کمال یک
بیان اولمشید خطره کور هیچ رب عبادت بوکه نذل
اولدی بو کزیده قوی و غله قولایدی بکت لادم
دکلا ر قبله لادم دکلا ر قیام لادم دکلا رینه حق تقا
ولذکر الله اکبر یوردی امام خیزانی ایدور الحقیقه
المختبرین من المؤمنین قال الله تقا فایمنا تو فایمنا وجه
الله یعنی حق تقا حیران و سرکران او مثل کزیده کزیده
اول عاشق ضا قله جان اکا توجه ایدم لستیم یازیم
او غلی ایدر قوردهما سوی اللهی هو ایدر و اللهی
رسول اللهی للهی سوبین جمله اشیا دن بوئی اکلن
اشادات ایدر که خرقی طرافه توجه اولمشه رضای حق بونود
همان کعبه مکرمه طرافه مخصوص دکلا ر لاشاء هم هر
قرین و دوز ایدسه یو حق ایدر عاشق کزیده خیزان لشی برود
وصل تقا دعا شفق تقی کیده و الله معکم تقیر
نویکه نکل از مشدر فی زانی ایدر بونون شرف فقر ایدیه
اشارات وارد کزیده حق ایدر کعبه سنلک یوزک
قبله کید رفقا جم قبله کید سنلک یوزک یوزک
دو تنل سکال لادم کتور دکلا ر ظاندردن اولمشه سینر جمع
قبله سی اولان فقر ایدر بونجور رسنلک او نویسنه
کزکر ذاکرین فقر ایدر اهل هوا نکل یوزک بونجور
کندیک قتیقه لقه یله قاتمشلر در فی زانی سوز لال

عمران صوفیه دن تفسیر قبول ایتشد رسوله بقوه
کذک و هسته بونلردن یقین زمانه ذاکر اعراض ایتشد
اربعین رد ایتدی صوفی دکلا ر بقدر ستر ایدر
دندکر کز قارین بیان اولمشد ر سلف صالحین ارض
معصوبله ده نماز قیلک د یومع و نهی ایتدی قیامه نوز
یوز بونجور مدبر مع هذا نماز فعلا احد در ذاکر باشقه
وسماع و دوران باشقه در فاعلا و احد ایدی جصت
تقدیر ایتدی نماز نماز نقدن خروج ایتجان فعل سنل
که ذکر ذکر لکم ذبح حق حرام اولان لایوت ایله ثبات
اولور ذر بونجور ایدی جصت تحقیقا موجود در و س
وسماع مکرمه ذکره متصدلر یذکر مستبعد اولور
و علم اصوله محقق و کور امام خیزانی ایدر هر کیمکه
قرآن حکم ایدر اصولی مبتکر دکلا ر کسبی اللهدن
غایت ایتدی او کز کشف یزدین ایدر بر نماز ضمان
چکسون یوز فوئی و بر مزین اصحابین کز اصوله
ضاه قدرا ایدر کز ایدر یوز یوز لایوت فوئی ایتدی
امام مدبر کز اصوله کت دکلا ر قاعده اصول کز کز
سماع ایله ذکر الله جمع اولمشه ذکر کز ایتدی ستر
جازه دکلا ر سلف ضاه قدرا که نماز منع ایتدی بلحاظ
ایتدی سماع الخیر دن احترام ایتدی لستیم کزیده بکده
اگر یوز سله عاشقانه سماعه که اهل وجد این کلش لکا

نسخ
کز فیزان

شاه ملی و زرد و بونو صاعده
و ایتدی خبر بر غیر عادت
و نکل کسب و کز و ضامن و
ضری و غیر

جامع السراة و در که
بر صفتیة علامه استماع
ایک خادیمه غایب کیدر
سید

و با که بعضی نکرده و فر
تشدید و انور باغ او دم
خیندن نکرده و بولم ی
۴۴

سوز بود و سوز بون در که بر آلا چو بان بر کجولاد دل
نا اهل در اندر در جواب و بر یور که چون که وجد اهلند
چو از وار تو اجد اید نکرده کیده و نر انور نر نقاشی
بود بصکه من تشبه بقوم حدیثی اهل عال و نر و نر
سور که اهل خیره عباد بری بر یسنه موافق اید و بر کج
اهل وجد و اهل حدیث و ادر امر مع من اجتناب اهل اندر
محبت و موافقت نه ضرر و اخصو صاهم اهل لا
یتشقی جلیس هم میان و نر اتانی زمانه اهل عشق بود و
بود در میان اهل کالمط و لا نر طائفه من اهل و بولر
اشا احادیثه انکار در رجیم بالعبید و نر علم کلور کا
بم عشقم و ار محبت و ادر یانی شریعت تصدیق اید
ان الکلم لا یعلق بالباطن کی کلام چو قد و و ه
شفقت قلبه مشهور در مملکت و من کور و اهل اهل
و غریب یجنش و لا از اهل انا و نر حسرت اهل انا
شاید مشیت نافرین اولاد و نر مکره نر پنهان
- بعد ایلک تحو کسلن بیضا و یاید را اهل نر خطی
ایدر و نر ضعیف و نر اقسا اید و موامند طهر
اید نر صام و نر اقسا اید و صا و راضی
اولم یقینی بود و نر صوفی اهل جد و نر
در معذور و نر کور و نر اقسا اید و نر اهل چو اید
و نر اهل موامند طهر و نر اقسا اید و نر اهل اقسا اید

نور

و مرید جان و اهل من مستبعد و نر اهل عا اهل
و محبت اهل نادر اهل تحقیق و اهل نر اهل نر
و نر اهل کاشان مذ هین و نر اهل نر اهل نر
صوفی اهل منکر و یان نر اهل نر اهل نر
علیه یسور محبت نر اهل نر اهل نر
لاقی تمام ایدی مقامات نر اهل نر
شوک نر اهل نر محبت و نر اهل نر اهل نر
طاهره طاهره حلقه و نر اهل نر اهل نر
مشهور و نر اهل نر اهل نر اهل نر
اکامش و نر اهل نر اهل نر اهل نر
یور و نر اهل نر اهل نر اهل نر
شیخان اهل نر اهل نر اهل نر
ایدر و نر اهل نر اهل نر اهل نر
اسباب و نر اهل نر اهل نر اهل نر
طواف اید نر تشبه اید و نر اهل نر
ایلمن اکامش و نر اهل نر اهل نر
و عجیب کلور و نر اهل نر اهل نر
اولان اهل نر اهل نر اهل نر
روایت اهل نر اهل نر اهل نر
اهل معانی اهل نر اهل نر اهل نر
حیوان مقوله سی عا اید و نر اهل نر اهل نر

تجر به بعضی انگیز بعضی اصحاب صفه ای که
 نه تا جر و نه زراع ایدیلر ابوهریره چوچه حدیث
 نقل ایدیدیدر جواب ویریکه ابوهریره قناعت ایدر
 تفسیر کبیرده سیدین نقل ایدر سورة العمل انه و یاسوده
 بقوه محبت جستن قیامت کوننده اتلیر غیر ایله
 جاغریلورنر یا امة یا امة عیسی یا امة محمد کلوش
 دیرنر اما امت محمدی عاشقینده و محبتینده ای الله
 دیکش کلان امانده بو نقلی بو قاروده کتفه جواب
 جواب ویروب صوفی حقی و مستلری برینه قوب
 کتافصلجی الله و ستلینه طعن اینک ایدیکند
 اویک زیرا بولورجر طواف و دوران ایدیکلر بونفس
 طواف و دوران ایسه بنی ادمن کاولان شاندر و
 حرکت بولمدر یا اینها اثناس ایدیک یا ایها المخرج
 دیکلر کسائی قولیدر بوده لغتن و قرآن امان
 یا ایها الساکر معناسی خصل اولور و دایه دیک
 حرکت معنای متضمندر و طافه دیو مواضع جده
 ایدیفی — ثباتدر و ارتضادر و عشق کوبه بنیک
 حق نقاندر ایله ذم ایدیک پس کایمان جاغریلور بولور
 دخا اولور و عیاری رسول الله حضرت تری برادر
 برادره منشی ایدوب وادیفن طواف ایله تقیر ایدوب
 فیطوف علی نساء نه دیش قاضی زکریای دیوس

دیش بو تقدیرجه نفس دوران سنن ایدک و نبات اولور
 بوندنضیکه بو طواف و دوران حالندن ذکر الله ایدمیکه
 اتمز میکه سکون حالنه توقیف ایدردی ظاهر بولورده
 سکون حالنه توقیف اتمز دیکه دلیل ایله بریسی کتاب
 الله که واذکر ذک در و لا تنک من الغافلین و ارجنه
 زیرانی و اچوندر دغما ذکر دن غافل اولمده و لک
 اولور سکون حالنده المک ذکر او انا زسه منهی ایدک
 ایتش عاصی و نور دوام و وصال بولنن انقطاع بولنور
 مع هذا اوجستان کون آجوب بومجله غافل اولمده
 دیکلر دیو اجمه و اجمه معناسی ویرر قاعده اصوله
 بولکه قائلدر بریسی ده مستدر که کبرده کجده جماع
 حالنده تسبیله یوللای کرمانندن تفسیل اوندی.
 ایدینور سه بولور و دوران ذکر ایله صوفیلر ذکرینک
 ارنن بعد و از جواب ویریلکه بعد نه کولدر ارنن
 ریکه که صوفیلر بغیر ادب ذکر ایدر لر انکون حرام
 اولور نفس دوران اچوندر کلاجر جواب ویریلکه
 بو تقدیرجه ایله ایدلر ذکر و دوری صباح اولور
 بولله اولمیکه کبرده کبر فتر ایدر بومفق نه تفسیل
 و قید لازم کلور خلقه هم اولور زخصر صحن جواب
 زیاده اولمیکه رسول اکرم دن واقع وندی بو خلق
 مهمان که قاعده مستحکمی کاف و عوامی و ارباب زیاده

این سخن ملک عباده تباری یعنی اولاد زری را بر ادب
الهی مقرر بلکه سخن و تکرار و درودان حرام و بدعتی
کبی ذریا علیش است و مکرر شکر الهی است و برهن
و مستثنی مدد لغو و لغای تعلیم و تعلیم لازم کور و غیبه
دفعه ارشاد واجب و نور و نور و ماست و غیبه و غیبه و غیبه
او نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
بویله ذکر ائمه و نور و نور و نور و نور و نور و نور و نور
و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
اولاده انفراد الهی ذکر با و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
خطه ای در حق توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
تقریر و تقریر و تقریر و تقریر و تقریر و تقریر و تقریر
حکایت و حکایت و حکایت و حکایت و حکایت و حکایت و حکایت
اخطا و اخطا و اخطا و اخطا و اخطا و اخطا و اخطا و اخطا
الذین من قبل جمع صیفه سی ایلد کتوری بو
حقیقه نه فالده و ارد و دعا و قتل و جواب و قتل
بودن جمعیت و دعا قبول و امل و امل و امل و امل و امل و امل
ذریه و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
استه اول و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
در این بدعت و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
کود و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق

بیرم حکم و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
بیرم غازی و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
دیرمه جان و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
ذکره انفراد و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
مستقیم و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
وضع ایست و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
ترتیب و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
علیه السلام و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
کیف و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
او توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
ادبه و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
مرد و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
اولاد و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
که بر اعرابی و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
علیه السلام و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
ایستون و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
نماز و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
بیرم و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق
ده و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق و توفیق

یجده سطح مقدر در دین بر الای مستدی ده موجود در
ینه خاییدن ادمیده قار شور اما بولوده هم انقوم
لا یشی جلسیم یله ده اولمن لر زیر صالحی طایح و توف
یجده احتمال ایسه طایح صایح اولمده اوله در امت
معصوم اولمق واجب کلا رخصت صا که طار کلا اختیار من
و حلا من کل اوجه در تفسیر کیدون اید و موهبی در که
از او نور حق تاقا مؤمن فاسقه که جمیع اعمال داخل
اوله نواب و بر حق تاقا قو لری لسانند زینا امتنا
فاغفر لنا ذنوبنا و قنا عذاب النار دیو خبر و بر دی
حیر یا عا نلری یله بغیرا لری یار غفر دیو دعا اید
و نادر همدن زری خلاص الیه بر بون دلا و زکله بر
ایمانه قول مغفر که لایق اولور مؤمن فاسق کامل ایمان
دیو شرح بر دیوین مسطور در مؤمن در کرم و شانه
حجت حق یو قدر دعوائی بکنن قو رخ و ار که بولک قائم
کافر تو را یو قاری رة نفس نغز در و ظاهر نذر اخراجده
الحامد و کورد در تفسیر نص و آئین امنوا الله جباله
خود محبت قی یکدیور در مؤمنه کلا مرتبه ده حجت
اثبات ایدر بولمق که سفید و معوضه کنی الله تفاق حضرت
سور میسین دیو سوال اولمنه که سورم در رسد نیتام
و ادر امک سنک صور در بقل مؤمنه ه سنک کی در نیت
اگر الحقی سورم بر سر جد با ایمان و کلا ایدر

زیرا بوهات حقد امام زاهد که خفید و تفسیر شده
و آندی بطعمی و یسقی این طعام روحانی و شراب
روحانی احتمال و بر و بویستی کورد و در کلا بلشت
خیر شراب و کلا شراب دونه سرب کلا حقد
کشف زده دیده اوله معنی اوره بویستی کورد و در کلا
ذکر ایدر کن اثنا سن بعض حکم و عبرت مستلایات
و اشعار اویوب شراب عشق الیه و حار یله حرکات
ایسه لر بران بچخل بولمق نجب ایدر بولمق مثانی بوبیت
زله و کلا و لور شیخ سقا کلا از زینور حاصلا و د
با کس در عمر خود تا خور در دیش یا دینی او غنا که مسلم
الحکام در اندک اوراق طو تشمس در شیخ جمال افندی شش
عشق خدا یله جمالی نیه کورد کورد پرو ننه نیم جان
اورد لاره اتر بولک امثالی و لایت انا طوبی و نیالی و مشکا
که عشق و حر رقی اثبات ایدر بیکدیور که کند و سنه قیاس
ایدر بنده بون غیره یو قدر دیو خصوصاً برده ده
دینا لا یجنا تفسیر این عشق ثابت او تشید عشق
و زور اما زمانه ده یو قدر دیو بولمق بولک ایدر زمان
ایله تخصیص دلیا مستر و ان تفسیر بید الله یو نیته در نیت
بیور مشلور بونده تخصیص با زمان کلا در الآ فی اخذ
الزمان دینه پس زید دنیا ده شفا قار و عا شغل بولمق
اولما مق لازم کن چون کورد مرز یو سفل بوزن نه حاصل

جسم اتحاد عدم وجدان عدم وجوده دلیل اولدنی
کتاب اصوله معین و نقاه قسطن برهذر حضرت علیه السلام
حضرتی کورد آرد ظاهر شرع برنسته بدلائل است
اکا باطل دین بر ظاهر کوکله کسه ظاهر شرع اکا دلائل
ایسته اولد ظاهر ظاهر کاب ذکر اولدی زمانده
قلمدی دیو وطن ایله علم مشرق و دکلا امدی یوقومده
منکر سز لعب و لهو و قصاید سز دیو طالع مسان
یت کلین بوقومک عشق و شوق و ذوقه انجا ایدر
ذکر الله دناز اولور قلمده شوق بید "و نور حرکت
ایتمکه قادر و نماز اول حرکت و غایب ایله حرارت
عشق بر مقدار اظفا بولور بر بر بولور سز و دوز
حجت و جذبه یوقدر بنسنت قبلکه عالم دینورده
ادعای علم غیب اولور قلایعلم من فی السموات والارض
الغیب الا الله نقصنه مخالف اولور کور لازم کور و فتن
ذوی الاحترام و علم اصول ذوی الاحرام ان الحكم
لا یخلق بالباطن یوردر قدرینه مخالف اولور انجون
بولور منع غیبه اطلاع حکمده کلمه مکده باغلور
- دریم غیب بیلور اهل شوق کمد دیو دریم غیب
بیلور اهل شوق کمد ریلور اهل لعب کمد ریلور بیلور
اید راقی اولد نازل اولدنی کجی حضرت رسول علیه
السلام و نوبیکه یعنی صحرای صحابه لودنی بلندی

بجای مقدمه نه ایچوندر و صحابه لر نه ایچون حرکت ایدوب
باش قاندره لر یسولدر علم کورینور غم سکون و وقار
اصدار اتا مقصی اوشار سله در روزگار اسعد کجه
اقامه سکون ایدور و سفینه لر موضع قرینر رسور
جریان ایدر کجه دولا ب و اسباب مرکز نه ثابت ور
اولور لر علم شهادت بولور در عالم خبیله بولور
تفسیر خفیه افاه نظرورن فی التفسیر نه حق تعالی
جسند زانی خفیه یلید چکن و جرن کور اکا کورده
علم ایله و مصابیح قرآن عظیم و ازندن طرور
بریده شوقه کلور کجی طرفنه تمایل ایدوب صوفیلور
جا نغاید یقینیل و کورده من رانی فی المنام فسیرانی
فی البقیه ده عالم شوقه کوردریمکه حمل ایدر
شارح کلام من ضبط و حفظ ایله بوحیث زمانده
دیو خلوف قاعده اصول رانی و عقلک ایله تخصیص
ایله و حضرت ابوبکر دناز اولور کجی کلور
کوزن اوکندن برمه یا زنجی او غلی خورن اکا کورده
ایدیمین عاقبت را اول کسسته اهل شوق توانی
واشتهار ایله تاتنچ ثابت ایکن حدت امر عنده انی
لهو و لغوه حمل ایله سوزیلر ذوق و ادکلر
هتور بر واصل اولدور دیو بوجنان کجی فاضل اعتراف
ایله سوزیلر ذوق و ادکلر و شیطانه برینه

در بیان این شبهه بوقدر که خیر علی در شر سوسوایان
 شر باه کبود بیور مشدر مغنی ده صوکه دینه و فروع
 دینه بر سب ک کدر صلحان اولاد سب سماع وضواف
 دوز تلرده فار عشق استغفار اید رعلت و بهانه سی
 اود بر صلحان اولیان خلوقه اولور من تم
 لیستی باصباح لادستی بخصیاح و عیشلی
 فی الاختیار اهل حق عباده الاختیار الکلیه
 سببا ولما یدعشلی اختیار الحوی و اثبات ایتتمشلی
 انبیا و کتب معطل اوئید زبر هر کسی بن فی اختیار
 دیو بهانه اید هر فعلکه اید را اختیارم الهم در دیر
 امک برالای ذکر اختیار جز نیلری امله ذکر اید کن
 اولده اندون کید ربی اختیارا اولور زبراوال اختیار
 جزئی ذاتن اختیاری کبی کید بر مقدار ضعف
 اوزره در کشفن اید را اختیار مطلق کامل الله
 تقابله مخصوص در قولک اختیاری اختیاری حقه تا به
 که و ما نشا و ان الله ایشاء الله بیور مشدر نیم الدین
 دن نقل اید که حق تقای رختیارد که جمله اهل
 اختیار کنذی اختیاری لایله الله تقا ید یکدن غیر
 نسنه اید هر قولک اختیاری ضرورید زبرا قولک
 قاه در کلا رک حق تقای نل قولندن مراد ایتدکنند
 خله فی انهم یله اریله او یحق اولی اختیاره مسقط

امام یحییٰ صاحب مانیه
 مستقر بر ماله
 باشد
 غز انیلک
 رازنگدر
 الف نانی
 شیخ احمد فاروقی
 سرهندی
 ۱۳۰۰

خبر

و نور منور را در حق قتلہ نور بسته تراول کمنہ فی حقیقۃ
ایا قلوبی اختیار یایله ایله قائلہ قادرا اما آءین آتمفہ
قومز بو ندن معلوم اولدیکہ جنی نسنہ ایله اختیار الذا
کید رخنہ ناک ایکلہ یسویکی کہ معذور اولر کر ماینج
مسطور در کشف یزد وینک و کل دعا دکرید یکی
عجلہ ایدر دهر کیم الله تعالی ذکر ایدر کادعا ایدر
تحقیق بود کہ قولک اشتغالی کہ فقیر و محتاج اولد
فند یسی غنی و کریم مولا سنند ذکر ثنا ایلیله اندر
فراد طلب ایدر نہ تضرع در بویله اولیجی حق ذکر عا
اولور دیر ادا مدعی ذکر در اندن بر اوی طلب ایچون
تقسیم جبرہ ذکر همان الله تعالی الحق دکلر بلکہ
الذکر بنسنہ طلبا یتکلر بوندن کلندی کہ ذکر ککون
لازم دکلر دیر ادا قالد مدعہ مشر و عد و عتی و کوی
الله علیه السلام شول و یتہ قادر دیر کہ قولتو غی
کود کلر دیشلر و شولقد ردعا اقدام ایدر کہ ارقه نند
دعای دوشدی حضرت ابوبکر کلدای تیری ادا سولنا الله
یسودی کر ماینج مفصلتد رحمتک ایتسی کود سنند
دوشند کندن نم اولدی کر دینور سلہ فقرها ایجاع ایدر
اکجعه یه واکر خیره کیدر کن تره کینت ایدر جواب
دیر بلور کہ صوفیلو د اولد ارمده مشی و نقل اقدامین
سکنت ایدر لکلر کاه او کور کہ شوق غلبه ایدر سکنت

۵۷

و قاضی بزرگ اید شری اختیار او نورسکت باعتبار
تغایر بنا بر الاحکام علی الامور العالمیه بوجوه
تأدی و افعالی و فی معنی غیر مشروط اوله بوجوه
مقتضی ضرورت کشف نزدیده فضل و غنا بخند
یا از کشف و نقل و کشف که اینچنین است و نقل
غالب اعتبار در وجود غیریه و شوم وارد و بدین
امر که بوقوعه مصرح کتاب الله و کتبت رسوله
مصرح ذکر و تنبیه جواب بود یعنی طایفه اهل توحید
و اهل جذب از دیگران چو قدر انجمن بودند
احوالی ظاهره ذکر و اکتس مثل او بلکه اهل جذب
صوفی و اول زمانه بخون بودند و بدین نذر معلوم
او توحید بولیده توان قصه سی سوره بقره و من
بطع الله و الرسول تفسیرین کلمات اید و قصه کتاب
خو مسکت است که وادی و در تبع اید و نیل و تفسیر کثره
اید و رسول علیه السلام حضرتند حاله عجبه
واقع او بولوب و حق ربانی سازنده مبارک یوزی متغیر
دوب و یکی صدای و توحید و بحالت خریه عارض
و نور که غنیه مشابه او و بی جا هلال پرور که و
دو در حال اهل جذب و در رسول الله علیه سوزی
صادق و اندر که حق تعالی شویله ذکر اید که سوره توبه
نور بر بنسبه که وضع عامه و محافل و کاعامه

کتابخانه و اردو
نشد و شد
در جبهه و رسته
بوی تو فصل جاری

بسم الله الرحمن الرحيم

دوید بر سر حصرت یس مه بود ردی فی صسته دد خوف
اید لر دیکه بونده نو عاجون اوله حضرت علی نلک قدرد
بیلودی کشفه وند کر الله اکبر تفسیر نبی اید حق تعالی
قوی الحق اولود قوی فی الحق ن اعلی بر حق مولاسن
اکه مولادخی قوی که کند زبانه اوله قوله بر حال کلود
جلیده و شوق ابله مجذوب حق اولی عید او کرم انا ذکر
وبرکات ذکرانک کو کلی یوزن فنا نیاده اعراض اید بره
بی اختیار باجی با موی یا لکویده عجب و حیل دکلدر بر بنه
عظیمه بوقالیکه بوسو خیل سماع و حرکت اید لر لب
اختیار کند غیری باوی قبلدر بر جمع هذا یکنسیرین تازه من
زاید کشف نماز قبلدر یونک مفضل جوابی بنیخ ابو محمد ترمذی
تجانبه در اجماله جواب بود ده رسول الله علیه السلام
و حی کلامی وقت نه مرتبه به وارده ذکر اولدی حی آتند
و حی گفتند نه دوه چو کردی بنجدید وضو اید کی روایت
اولندی البته فی اختیار او منفه کند بسین یادی قبلدی و غیر
کملت شرط دکلدر مثلاً ایسان و ایکیله فی اختیار در عاقلدر
مسئله حق اولانی فی اختیار حرکت اید ر عاقلدر تانا رخانه
حوکاتی حوکات مرتضی کی اولانی به حد در تیر بر حی کلام
دوایه محتاج اولدی بی حرکت محتاج اولانی به حد در
دیشنی فی الواقع برام بود کند برام و خزن او نشه و غیر
هضم طعام اید مه حرکت ابله هضم اید ر انکی ناسوم

نماز

نهاراً زانضادله ی مفضلی طبع لیل صائم اولدی طعانه
اختیار یوغیدی اما عباد غلظ قطع اولی بر جفا
و قن صوم مشروعه کند برام بود کند هم عشق و
سواد عشق و نه قرارد رسد راحت اوله منو کت اید
راحت و نور حقیق رسد راحت و نور شیخ ابو الفاضل
نیک بر صوفی مجلس جوش و حرارت یک بر کسسه بو
حقیق رفته و حرکت قومه ی اخلاص صوفی بر حقیق
جان تسلیم یک شیخ اولد کشتی به بویتک دین حق ابله
بر کسسه به سواد کعبه مکرته و شر اهل و عیالی و اشقی
و دینی حق طایفه سین ترک اید ر و نده ساهن او نوب و نوبه
مرز دیوانه میدر که معاف قدیم ترک ایدوب حرکت کلور
وناگاه حاجی کلادی بو خبر کسسه بابا سی و یا خود او علی محمد
اوتسه او کسسه به نه مرتبه ریشاق کلور صبر و سکون
حبه سین بر ترک کسسه فی منع اید مر حرکت کلور نقد
قوجه دم اوتسه تازه یکن اولور اید کی حقیق و ل
کون ایدر که غالب خوانده بویه حقیق ایتدی ساکن
و و قورایک امدی اهل تو حید و اهل عشق ادوب حق
تکلیات انفسیه سین وفاقه سین کورب و کو کیله غلظت
و کاکل و نلک کندینه اولد زانخرینه کعبه احسان فهم ایدوب
وینه قولا غیله صفات جلیله سین ایدید حرکت کلمات
مستعد دکلدر تانا در او لور رسد ده انکون انرف داده و

ابو الفاضل الحارثی
سید مودنه اولان
بنیخ و فاد کلدر

یا زنجی او غی او نده عالم اصلی حجاب اولدی سکا فصلی

دریقا قانی دکت وصلی دیدیمی خبر الله

کوز که وادی قانی بخون د و کلایسین قانی

بخون ویر مایه سین جانی بخون دکن جکر الله

یو خسه بو عزیز ل سوزی تا حقیقده جان جامع الفتاوت

وانک اشکای سوز لری مقبولدر فیله هنرست نندن بریلوب

رومه کلسه هندستانی اکا را غل کا اول دیار عالم اصل

دوشنر حواسو مبارکی زیارت اول عالمی تکرار بخوندر

که ایچنده بل اقراریم و دیله قوشند در درلر حدی چلو

قدس قره عابدین و عاصیه دنیا حمیدی به دزه دکن

خدا روم خزر لر زده بو مقوله کلمات چوقدر لهر و لغو

حجل و انماز بو قدر تطویل زمانه چمن کشتن خستنا نثار

ند نیا زلشند و مکر ابراد او نشتند اهل ذکر بشه

حلالی و ار که فریب و تحسید رکندی نفس که قیاس ایشک

بوله مزین جمله در بری صوفی ذاکر ان ذکر مداف

ایله ذکر قلبی مرتبه سنه ارتقا ایدر بسی کندی کو کلند

ذکر ایستید رسالتی ایسم طوور منزه لاله اله الله

کلور مرتبه الاجرایع کلله لاله اوله ده خیار جند

کلور کی لسانند فرید و نطق و تلفظ کل دینر حق

قد رتی ممکنه عامد و بود که منکر مشکاة الایزاده

وادر

شیخ از شمس آیدزاده
حماته البیاتی فوته

کیمرشعلر دکه نل طوب کار ایدر و نه تفنک اول قلعه بو

درکه ذکر الله ایدر ایدر به بره حال و برار کلور بر لر کسنه

ذکره اثر بو قدر دینر و ایچنه عشق و شوق طووع ایدر

کوکلی جو شورد در لر کسنه بونله سزه کو کلر

عشق و ذوق کلن دینه مزینه بخون کلن قانی

یار دمی برتر باطنی ییلد کیم برتر بومنک اینه سیله

دیه مز غایبه حکم او کور کار اولوق فرد خو سی و ارات

اشکام لا یتعلق بکما طن وانک اشک قاعده (وصوفیله)

بجادر بر نسنه که شاهیده انباته قدرت بو تنه

ایک شاهد بر شهادت ایدر در سنن محبه الله بو قدر

دیسله زکاد یا ولور بر شهادت کونش کیم کور ملک

ایله انور منکر منک عشق و شوق قلم و قندک ریه

ختم سوزیدر بسی کند یسندن جواب شور کیم بونی

نه و نه چمن ایدم دیو خبر و بر سه ارمک و ده

اختیار اختیار سین دینور کیم فی اختیار او لور دیر

تصدیق و نسو حلی و ذره ابقا او ثنور انکوندر که

عالمه بو سمع و رفوع او ناز نسو بیزینه کورم

دینلر با اختیار میقتدر سلین جاهلار در دیو دکلر

کندی بلیله انزه نغمه برتر کلور برتر اینه خسته

ایکلر کلاید و اینه دیسک اختیار دم ایله دکلر دیر

بلغ اولوم دینلر کی

یعنی نهو بخو دیر دینور
مضطر م دیسه

بصاوی و سبب صعد
عند التحقيق يدرك اندک
خفيه نبات يد

قاسم لاناوار

غرضنا امانه
فاین و جهما
اویان را
مشتق اوله

خود

بخاری شرحن ایاکم و تقنین یوریدی عجله دیرکه بختاب
لازم اولان محلی شول طلق و تمسدر انکوست اولیه
امک شول منکر مدعی شوندن خلک دکلار که بنصوفیل قبل
شی ایدم کوردم و بیله م تحقیق بولرد و حجت و جاذ
الهی یوقد ریدسه نامشروع اولور رسول الله علیه
السلام بن ناسک بطین شفقله مامور اولدم بومردن
و فقها ده امور المسلمین معموله علی السداد دیشلورد
یوکه قواعده و شق جوقدر اکر کرسه که بولرک
مشتق و شوقتن شبهه م وارطن ایدر که شوقلرک
اولیه بوده جائز دکلار دیر اجزیم و تحقیقش دعوی
صحیحله دکلار حجره تهمت اولور سولطن اولو داهل
اسلامه حسن ظن واجبد بولر بزم منشیا قزو اس
ضروری اولور حرکت اتا بنجه اوله موز دیو خبر و رولر
سمیع و مقبره دکلر حمل اولما ز موضع صرودات
جماله احطام مستثنی در ضی و راق ده محظورات
مباح اولور مشهور در کربانین مسطور در این ملک ضرر
حقیقت حاکمه و قوف ممکن دکلار اصلا دیشلور بنم اختتام
واضطرار و ایدو ترتیع و انکال ایتسه مکر و اولماز
حقیقت حاکم بر فرد که اکا و قوف اولماز بونکوندر
حقیقت حاکم سا قضا اولمشد زنگم یوقارین کمنو

وضطراری وارد حق بیودین دینان سفاکته چها کند
 آن حکم لا یعلق بالباطن بکجه چنان ترغ ایدتی معلوم
 اولدیکه معدور انجی احتیاجی ورا انجی ضروری انجی
 دینله تکرار ایدر دیو سوه ظن او نینیه امکا جتهد
 خبر محبت مقامنه قائمدر مثالو بر آدم عورتنده نیسه که
 بنی سوکن بنند بوش اولد یسه عورت دخی سورم یسه
 بوش اولور ای دیه مز که سن کذب اید کین باطنکده محبت
 یوقدر حاکم انشع بوی که مداخله اید مز اگر دیرسن خبر
 کذاب احتمالی مقدر در جواب ویر یوز که ماقام مقام غیر
 یعمل عمل اصله قاعده اصولدر امکا یوز ده محبت اصله
 قاعده اصولدر امدی یوز ده محبت مقامنه کند مقابله
 دکلمدر ضریق صومقامندن اولسه تلویث ایدر دینلر کلام
 فرم ایله اصوله مز جعت ایله تنج سر قندی قیلان کنت
 خجونی الله تفسیر بن ایدر محبت وجد ایتاندند زدن سوز
 ایله خبر ویر ترغیان خیالی اولور و دخی دیور که قول
 الله تعالی سومل بر کیفیت روحانیه در حق تعالی ده و نه
 کلام مطلق صقود دضکه اولور امکا بر کشتی حق ذکرین انکار
 ایدوب دام توحید اقی ایله مقتدا اولسه انانج حق تعالی
 محبتی مقور عرف و عادت کنتی سو دیکین جوق ذکر ایدر
 دینشله من احتیاجینان کرز که حدیثیه دلیل و ذکر

جس

عرف عادتین ثابتدر که بر اهل کمال و بر عالم و عالمی و بر سطح
 عادلی جملله عالم سوم که محالی یوقدر بن بوی که بعضی ایدر
 یم دیسه ایدر مز و اول عالم عامل بر مز یو خا طریقه اعتقاد
 کتوره مز منلو عجم موافق تر خشن الا انسا ن لا یحکم ان
 یعقد ما ینا فی الضروره دیدیکی بو معنایه منکبد زنهات
 معاش افرایله مشل اولد یقندن هر بار کویکل آینه سی
 مصفا اولماز ذکر الله صفات ویر مان و ذکر الله قلبی
 احیا انکله محبت و وجد و صفای قلب ظهور ایدر رکعات
 شعی صفاته و صفاته القلوب لا اله الا الله حدیثی
 و اعلى ان الله یحی لا در ضر بعد موتها مشاهده اولور
 منکندی نفسنه قیاس ایدر بکایچون کلن دیر بو جهان مکمل
 کافر و نیک و بن اسلام و توحید و قرآن حق اولسه بزه نصیب
 اولور دی بر لای آج و چیلوق فقرا ی نصیب اولور میدی
 دید کلرینه بکرز حق سبحانه و تعالی فضل و احسان بعضی
 قولرینه تخصیص ایدر و بعضی محروم ایدر اکاسو ال
 اولماز نوکان خیر ما منفونا الیه و قالو اما نری رجلا
 کما نعتهم من الای شرا هم اراذلنا بادی انرای بونله مظاهره
 ایله الکلن کلورسد محصل مر اهل عشق اولوب تجوید
 قرآن و خدمت علم ایدوب و بونله تابع اولوب المزمع
 احب خوشیله عامل اولان طلبه علمه طلعه بجای یوقدر

در هیچ دره در بوی به به صلح و
مدخله ایتم اما شو نگر که بر نهو و لعب ایچون ایدر
دیر تر سه دوران و سماعه نهو و لعب مقارن اولمش
او نور سماع اللهو اولور نهو حرمت سماع موجب اولور
نهو و لعب حرام در دینلک فی الحال و زه نهو و لعب
سماع و طواف و دوران حرام اولشان ان التیمیم بوضف
دلیل علی ان ذلک الوصف هو لوجب لکجه که فی جامع
الاسرار بویکه دیکدر حدیث اتین مطلقا دوران اگر عامه
ناسدن و اگر بی اختیار کردن و ان نهو قصد بیلد اولور
حرام در سه جاهلدر انسان حجر و حجر موضعه
وضع ایتمدر بلکه بولای سخیل کاوند در اولده رت
نصوص کتاب و اجماع اتی انکار انمن اولور
طوافی نه عذیم کیرو ده کجه نظایر بیلد و مقوله ایانه
نه معنی و رد اولده طوافی نه و اولور ایله مفسر در مشا و
ضمنیه در بویکه معنای قوافی نه لا تحت کون معنای
ویرد سه کا فز اولیق قور خوسی و ادر بلکه کا فز اولور
رت نصوص کف قوی اولزه اگر مطلقا و منکر کا فز اولور
سه کند بیسی کا فز اولور زیرا کند بیسی ده دون کف نه رضا
ویرد بیکی ایچون انسا ناک برادی و یاردر ستم حق تقا
خبر و ورد رب لا تذ علی الا رض من الخلفی و یار

بولن

سو مکدر قیامات ابوبکر و عمر و ابی اعلی در دینلک کیدر
بولن کلیسی کا فز اولور کور و الحاد لرین شیهه بوقدر از هاده
مستطوره در دکر قسک استیکر ایات که کیره کجه تفسیر
علی الحاکمات کلها دینلدی بولوهو عامه ناسک ذکر عیال
مقرره در منکر نه کفر نه نصوص کور نیور صور فیلک ذکر
ده تحت حاله نه دخول ضیق اولنور حدیث اهتر از ده
بولن موبدر اصولی فقهده مطابقت رصحابه کلام و غیره
مجهت در و احکام مستنبط اولای حق قواعد عارف
ایدیلر بریسندن ذکر خصوصیه بر فید و بر تخصیص
و جوب بولمدی بلکه رئیس مفسرین ده بوقدر نیور سوره
مشق مباهلدر بالا تقاق صور فیلده مشق اولزه ذکر ایله
عامه ناسده ما شیوا و انرا ذکر ایدر صور فیلد
بولنک فیه نرم قیر ده ایچی اجتماع الله ذکر اولور
مانع ذکر کله رحیق بوقارین بحث اولنوی بلکه
ایاق اولزه جمع اولوب ذکر ایدر کجستکات کثیر استین
ده فهم اولان جواز در نهایت محذ و اولان نهوت
نهو و لعب اولان ذکر ده حرم دینک مشکله در ذریه
و لعب حرام اولیق ضعیفد رکیب اصوله و فیه نه مخاند
تا نایر غایبه ده و کره اللع دیدی مرار کا فز نه قرینه
الاشی و المحترف يجوز اذام یشغله ذلک عیارت

بدلت علی الجماعه
لا تجتمع علی شمله

ایو رکن قرآن او قوی جاز و یحیی ذکر بطریق اولی زیرا
ذکر اینانی توسیع دایره اوزره در حق تعالی است اسم شریف
ترک اینک علاوه بر دخول در ذکر که در کمالین مسطور در
خالد بن سعدان هر کون تره بیک سبحان الله در مش عادی
بواجب کرمانین مسطور در فرق بیک تسبیح مقدار
اوله هر کون اول کسسه مشی و طواف و دوران خالده
ترک تسبیح بخون اتمدی بخون را ویر بونی روایت
ایتمدی ذرا حق تعالی و سجده بکره و اصیلا و نمشدر
دوامه محمول در وافی ترک مجالی بود قد سلف الحاکم
فی الحمله دوران الله ذکر ثابت اولدی انکار اید عبارت
دو در طلب این اقتضا نفس و قاعده اصول بیان غای
بواکار و کسسه اصول سید کی کسبه نه واقع و نمشدر
اهل صولته خدمت ایتکه مکتب ایدر کتم کرمانی ایدر
من سورة انشاس يستحي ان يعقد م عقد التعلم امرو
سوزه کلام حق تعالی بر عذر هر برهانه فیله کله اولد
بهانه الله ذکر تره اوله و طبعه مسطور در و معنی
لا تلهکم اموالکم ولا اولادکم عند الله یور دیر
مناسب در ویر امور و اولاد و دارائی و انزلک معیشتی
ایچون نماز بنش و قتلک مقتد اولدی ذکر الله مانع
دکلا رهم معاشک کور هم ذکر الله ذکر الا حق ترک الله

بواجب حرام و سه دور و سمع ایدر طریقه سن
مباح را اصل هر نیند با با حد بر که قیاحت و حرمت
نهو و لعب مقارن شدن کلو حرام لغیر اولور حرام
لغیر اولان فعل الله استیلا ن فواید ن محرم اولان
شکار و غصو به ده قلیان ناز الله جنته مستور اولور
ایچو جای استیلا کفارده یا زمشدر امدی ذکرده
نهو و لعبه مقارن اولان ذکرده نواب و خسته ایضا
مبیدر بودند نفع ایدر ن خیر ن منع ایدر اصح بود
نهو و لعب حرام در دکلا در مکر و هدر زیر حرام
فرض مقابلیدر قطعی اثبوت قطعی المعنی دلیل
اقتضای ایدر کل لعب حرام الله ایچو کراهت ثابت
اولور حرام در دینل مبالغه حرام در بر تقطیضا
ایدر و الا قاعده یلیندر سوزیدر لا یجوز لاحد
ان یفقی بقولنا حتی یعلم من این قلنا ن غافل در مراتب
دلائل یلین مراتب مسکراتی یلیوب ایران ن سرخو
صارت نهو و لعب وفق هوا و هوکدر انکله نسان
ذکر حقن غافل و کور نفس اماره صفا ایدر شیطانی
خط ایدر ذکر حق غافل نفس و هوادر و در غم شیطانی
که مستحوذ علیهم الشیطان حتی نشو الذکر یودی
نفس اینه اماره بالسودر اماره بالذکر دکلا در امده
بر کتی نفس اماره منده قره و هوکله ن کلفه و شیطانی

که من جهاد میکنم بخون و دوز
دینسه از دوز کار و دوز در دوز
مع دین کور کن بد بخون
حکم اید که نری سها دینده
مومن کامل مکلف شو
باطنی صاحبی و نسی بخور
ایمن تر من

دین تر ره و هوا دیر زرد یکن غایت عنادت
یزد وی خرمن کتود معنی العباد الهی الخافه هو
التفنی تعظیما لله منکر دن برسی اغزدن او کتق
اجن فقیر سو لایه را از لایه ایچو که رقصه حله
جواب و رد مکه رقصه حله دن کار او نور می جواب
و کردیکه عبادت دین فقیر بد مکه و زامدی رقصه
عبادت دینی یو قلله رقصه هوا، نفس و زرده در کار
نله گونه عبادت دینور امکا فقران احوال باطنه مستحق
مورا دلوب شر و فساد ه حله ممکن ایکن خیر جهاد
و حله حله واجب ایکن بونلرک مسامح و دین یابد و ب
و الغیبه اشد من الهو و اللعب فخری منجه بونلرک
حرام محض لرن دفع و منع اید و ب مزادی غیره
او قول و ب یغن العین یعذر فخری منجه تعزیر امتیاز
حاکم انشراح از مندر حصو سکه بو فقرانک نری نری
خلو تینه ایدی و زده سکر یوز ریلد نری سماع و دور
بر بارشاه دن دفع واقع او تا مندر یاد عرب و یار
عجم و دیار و مده مقرر در یار علل دن بونلرک
تعرض و تا مندر صفار دن اولان تعرضه لصف
و اعتبار او انما سندر بوضو ص قحامل نامر
ایله اجماع علی بد ملحق در صاحب کتق ایچو

اون دفعی موجه کور مشلائی لان شد نصکره کلوی صوفی
توحید لری رقصه و تعبد و امامه لا زنده که بونلری
منع ایله دینلر شوق که سکر بونلریله نری اولان
محرمی تحریر اید و ب کعبه بو طرفه ددیده سلف علما کن
و مشایخن تفسیل و تحبیل ایله بو جهله ذکر حله دریه
خصوصا صحابه کرام خیره اخص ایدیلر یچون بونلرک
مطلق و مبهم و محمل قودیلر تعیینی لازم اولسید یان
اید رودی دوزان و سماع بد عتد در دیک سوز کلدار
بدعت کتاب و کتبخ اصل او لیانه دیر تر قرآن قدیکد
نکتم کرمانین مرد و رستمدر بو طواف که دوزانه متر غو
عموم ایاتله ثابت که بیضاوی علی الحلال کما اید
عامه ناسا صلدر بو سماع و دوزان و طواف کانست
و نور عموم مدخل اولود که جهر بد عتد و اماجیم
انصار ده اولور اما مین قوی جودر فتوحه بو یله و ریلود
زاهدین و فضله ذکر بوضو فیلر خلوتیلر که شر و ع
و قیود یله ذکر اید که دیر لری بونلرک ذکر لری حرم اولود
بو ایات ذکر بر تخصیص ایدر بو ایات مضطرب و قید
اید بر مقتضی یچون بونلریله جمله سی ضلوع و عوم
اوزه تر اید و ب سکوت ایقیده مرادی زیر اسکو تا الحق
سلفه صالح و کلدار المسکوت عن الحق ریطه نریوس

23

[illegible]

بدین مصلحت داده بر سر طریقه حد و کسب و در غیله سوزلی
 ز که در سر کشند در پا خود بر حاد نهیم نه که در کاه
 حلی منزه یله واضح اوله فی زمانت انما زده بوده
 بود که سوز بود بدین مقدار فی زمان غن حاد نه شده
 سوال و بحث بر معقوله بحث نه احسن ز که بر
 رساله یله نظر بدین قرآن من من غن یله نه بو خست
 همان سوز بود قدر اوله حاشا احیاء و غوافه غن
 یله نه غن جو بدو در لکن بو فتنه قاعده انصوب
 اوزده زیاده تقریر ایدم اهل اصول و لو کس بو
 رساله فی فهم ایدر کسین قوتی و ضعفی معلوم بد
 یوز کسین اوله اصوله مخالف شو ندن بو ندن یجده
 یله جمع او شش یا ش قوری بیلمن او دوز جمع
 ایدن کی دکل اید کین اذعان ایدر کسین بو د طبعه اید
 طریقت علم کنن بو یله رساله جمع اوله یغن کومدم
 حمد حق تعالی نه که بو فقیه قلت بضاعه م یله بو
 جمعیت ملس و کتو بنای محققان مراد و لدر که
 ذکر خصوصیت کسیم و ذکر قول لینه معا و تم قبول
 ایوب بسبب مغفرت ایدم تمت ارساله کسین یله فی
 فی آخر بیع الاول فی تاریخ اربعین عبداللہ
 معلوم اوله که بو رساله دیار نا طوین کتایف

زین

ساین عالم و عامل فاضل و عامل و اخلا و ناصح
 و مدد و رفیق و محدث و مفصل حل فی معمره کتو
 یغنی فی حدی و محله معروف و مشهور غریر
 صاحب فکری که در دار ندان نقی و دار اخلا
 ز خال لینه قریب بو تفکله کندی نه مبارک ایل
 مسوده قلوب نقی اولند و جسدن بو فتنه
 فی التفسیر که منع ملا بر این حدی ایدر
 بشیر در یور ساله مبارکه که به نظر غر غلق ایدر
 فی الحقیقه یوز کسین اوزده کیف و قاعده سول
 منو انچه منو یله جواب سدی ایلر تفسیر نور
 یکنند بو یله مریه ک قالمه سی معقول و مرور
 بو ربوب این کسج مستعمل و کتو بو موسی
 اختیار او کتوب بیانده حقیقا رساله ایدم و وقت
 و جوا تا اولمشور

و لهما جدین مفتی سید احمد فتن حضرت تکی
 بو رساله مستطورا و لان مفصل معنی بر منقح محقق
 و ادعای ایل بیان بو در مشور
 دو بود قدردین عالم سید تباری بیلمن
 تعیین وضع اوله زده بو کتو بیلمن
 ایدر فی اذکر دیدی قرآن اوله اخلا

۱۱۷۵
 محرم کتبی و بی کتبی
 ماه و ۱۲۴۳ هـ
 ۲۲

قد مطلق نیت و لازمی و اجباری بیل میسر
 یمنش عدد صحابه در دوران نبوت و انفسد
 دونه یا رفوهی و ناری بیل میسر
 من لم یهتد حدیثی بنحو ان ایمن قول غلک
 علی جعفر و در انداز سن بولدی بیل میسر
 مکی یکه و در تقسیم ول مطلق در کنی مقید
 ج کوزیک غافل اوله ول حقاری بیل میسر
 عاشق عشق قوت کند قنار بیل کتبی
 بود بیل رسته در سن شولای بیل میسر
 قوت انقلوب احیاءن جمله مشگل حای و نود
 هل الله ایجله و در ول و در قناری بیل
 مفتی در ویشاید کلا ضافیت و در حقدن کلا
 دوزخی لطف بد رسلا
 ول غفاری بیل میسر
 انفس و حق و توب نالبت حق و نل و برکات
 دنا اسوب و ادق و احق رسالت و نیت و ناک
 بلخ تمتع الاحمال در
 یا ایها رسول باقر ما از نایک
 فان لم تغفلوا فما علیک
 قد وقع کفران من یفسد فی تاریخ خورشید
 جدا که لف فی قره جم شهر برسم سید و علم علی محمد
 و توفیق بنشین